QÁ'IDA I 'IBRÁNÍ.

BÁB I.

Paṛhne aur hijje karne kí bábat.

FASL 1.—HURUF.

'Ibrání zabán ke báís hurúf i sahíh haiṉ.

Shakleṉ.		*Áwáz.*	*Rúmí hurúf.*	*'Ibrání nám.*	*Námoṉ ke ma'ne.*	
Ákhirí.	א	Álĕph.*	Aksar na [likhá.	אָלֶף	Bail.	1
	ב	Beth.	b (bh)	בֵּית	Ghar.	2
	ג	Gîmĕl.	g (gh)	גִּימֶל	Únṭ.	3
	ד	Dálĕth.	d (dh)	דָּלֶת	Darwáza.	4
	ה	He[a].†	h	הֵא	Khiṛkí.	5
	ו	Wáw.	v (w)	וָו	Phalíkash	6
	ז	Zayin.	z	זַיִן	Hathiyár.	7
	ח	Ḳheth.	ḳh	חֵית	Ár.	8
	ט	Ṭeth.‡	ṭ	טֵית	Sámp.	9

* Harf *Álĕph*, jo lafz yá juz ká áḳhirí harf ho, to únchá chhoṭá a—([a]) se Rúmí hurúf meṉ áshkára kiyá jáegá. Harf ĕ áwáz meṉ *e* se kotáh hai, jaisá ki Angrezí lafz *pen* meṉ hai.

† Is tarah ke hijje kí bábat úpar ká háshiya dekho.

‡ *Ṭeth* kí áwáz sháyad Hindí *ṭ* kí mánind nahíṉ hai; lekin nuqta us ke níche likhte haiṉ, táki us kí aur Táw kí tafríq ma'lúm howe.

Shaklen.		Áwáz.	Rúmí hurúf.	'Ibrání nám.	Námon ke ma'ne.	
	י	Yodh.	y	יוֹד	Háth.	10
ך	כ	Kaph.	k (kh)	כַּף	Hathelí.	20
	ל	Lámĕdh.	l	לָמֶד	Painá.	30
ם	מ	Mem.	m	מֵם	Pání.	40
ן	נ	Nún.	n	נוּן	Machhlí.	50
	ס	Çámĕkh.*	ç	סָמֶךְ	Ṭek.	60
	ע	'Ain.	'	עַיִן	Ánkh.	70
ף	פ	Pe.	p (ph)	פֵּא	Munh.	80
ץ	צ	Tsádhê.	ts	צָדֵי	Kaṭiyá.	90
	ק	Qoph.	q	קוֹף	Qaf.	100
	ר	Rêsh.	r	רֵישׁ	Sir.	200
	שׁ	Shín.	sh	שִׁין	Dánt.	300
	שׂ	Sín.	s	שִׂין		
	ת	Táw.	t (th)	תָּו	Salíb.	400

* *Çámĕkh* kí áwáz *s* hai; lekin Rúmí men use *ç* se áshkár karte hain, táki *Sín* se farq ma'lúm howe. Arnold Sáhib n yih farq dúsrí tadbír se záhir kiyá; lekin chúnki *ç* aur kis kám ke liye darkár nahín hai, táki Rúmí hurúf men 'Ibrán alfáz likhe jáwen, wuh Çámĕkh ke wáste is qá'ida men mus ta'mal hogá.

2. Yaqín hai, ki 'Ibrání hurúf kí shaklen asl men un chízon kí mánind thín, jo un ke námon se murád hain.

3. 'Ibrání hurúf aur un ká silsila bakhúbí síkhná cháhiye; nahín to, lugat ko dekhná mushkil hogá.

4. BÁB I. § 2.—*Hurúf i sahíh kí taqsím.*

1.) *Halqí,* Álĕph, א He[a], ה Kheth, ח 'Ayin. ע

2.) *Tálúí,* Gímĕl, ג Yodh, י Kaph, כ Qoph. ק

3.) *Zabání,* Dálĕth, ד Ṭeth, ט Táw. ת

4.) *Siskárí,* Zayin, ז Çámĕkh, ס Tsádhê, צ Shín, שׁ Sín. שׂ

5.) *Shafatí,* Beth, ב Wáw, ו Mem, מ Pe. פ

5. In ke siwá hurúf i muzábí ye hain:

Lámĕdh, ל Mem, מ Nún, נ Resh. ר

6. *a*) א kí áwáz hurúf i halqí men sabhon se kam hai, aur zarrí sí nafs kí mánind; balki parhne men yih sirf hurúf i 'illat ká hámil hai.

b) ע kí áwáz aisí hai, jaisí 'Arabí zabán men.

c) ר kí ba'zí sifaten aisí hain, jaisí hurúf i halqí kí.

7. Hurúf i sahíh kí yih bhí taqsím hotí hai.

a) Hurúf i tábi'.

b) Hurúf i masdarí.

Hurúf i tábi' we haiṉ, jo gardán meṉ kám áte haiṉ aur jo un juzoṉ meṉ páe játe haiṉ, ki jin se [illegible]ne. taqq bante haiṉ. Tau bhí hurúf i tábi [illegible] kabhí masdarí haiṉ; lekin hurúf i masdarí kabhí tábi' nahíṉ haiṉ.

Hurúf i tábi' in alfáz i yádgár meṉ mundarj haiṉ ya'ne, Môshĕh, Êthán, w, Kálebh (מֹשֶׁה אֵיתָן וְ כָּלֵב.)

Isti'mál 1.

1.) Rúmí hurúf meṉ in hurúf i sahíh ke nám likho.

	1	2	3	4	5	6
1	ע	ו	ל	שׁ	ר	א
2	נ	כ	ג	ו	ד	י
3	ס	ה	כ	ד	י	ו
4	ץ	פ	ג	ט	צ	ע
5	ב	ח	נ	ק	ד	ל
6	שׁ	א	ז	ט	ר	ג

2.) 'Ibrání hurúf meṉ likho.

	1	2	3	4
1	y	ḳh	h	z
2	l	á	k	v
3	g	n	d	ts
4	r	ç	m	b

8. BAB I. § 3.—*Baṛe hurúf i 'illat. Hurúf i sákin*
Lafz ke juz.

Jab tak ki 'Ibrání zabán bolí játí thí, tab tak us ke hu[illegible] ki m[illegible]a the; magar ו, י, א kabhí kabhí un ke 'iwaz meṉ musta'mal húe. Jo hurúf i 'illat abhí 'Ibrání Pák Nawishtoṉ meṉ maujúd haiṉ, so nishán haiṉ, ki hurúf i sahíh ke úpar aur níche likhte haiṉ, jaisá ki kaí ek nishán Nágarí harfoṉ ke sáth haiṉ. Ek harf i 'illat, *ú*, ek harf i sahíh ke bích likhá játá hai, ya'ne, Wáw meṉ, (וּ).

9. 'Ibrání, Fársí kí mánind, dahní taraf se paṛhí játí hai.

10. *Baṛe, ya'ne daráz hurúf i 'illat.*—1.) *Á* aur *e* ke nishán ye haiṉ—ָ aur ֵ, jo un harfoṉ ke níche likhe játe haiṉ, jin ke píchhe un kí áwázeṉ átíṉ; maslan,

לָ מָ נָ — lá má ná

לֵ מֵ נֵ — le me ne

11. 2.) *I* ek nuqta hai, jo us harf ke níche likhá játá hai, jis ke píchhe us kí áwáz átí. Aksar is nuqta ke ba'd harf Yodh likhá játá hai; aur is hálat meṉ Yodh sákin hai.

לִי מִי נִי — lí mí ní

12. 3.) *O* ek nuqta hai, jo Wáw ke úpar aksar likhá játá hai; aur is hál meṉ Wáw sákin hai. (11.)

לוֹ מוֹ נוֹ* — lo mo no

13. 4.) *U* ek nuqta hai Wáw ke bích; aur Wáw sákin hai.

* Kabhí kabhí ֹ meṉ ו sákin nahíṉ hai; maslan, לֹוֶה *lo-wĕh*, aur עָוֹן *'á-won.*

נוּ מוּ לוּ
lú mú nú

14. *Í* aur *O* kabhí kabhí bagair Yodh aur Wáw k[e]
páe játe haiṉ. Tab unheṉ *nákámil* kahte haiṉ. Jab [...]
i nákámil hotá hai, tab wuh apne harf i sahíh kí báí[ṉ]
taraf ke úpar likhá játá hai; maslan,

רֹ בֹ לֹ תֹ
ro bho lo tho

Ú i nákámil usí súrat se hai, jis se *u* bantá hai.* (26[.])

15. Alfáz ká har ek juz (וּ, *ú=aur* chhoṛke) harf i sa[-]
híh se shurú' hotá hai. Álĕph harf i sahíh hai, leki[n]
harf i 'illat ke sáth sunne meṉ nahíṉ átá.

16. Is sabab se har ek bát, jo Rúmí hurúf meṉ *á*, [...]
í, wg., se shurú' hotí hai, 'Ibrání meṉ harf Álĕph ibtid[á]
meṉ rakhtí hai; maslan,

אָ אֵ אִי אוֹ אוּ
á e í o ú

17. *Shín* ke úpar jo nuqta hai, so kabhí kabhí *o* i ná[-]
kámil paṛhá játá hai; (14.) maslan, מֹשֶׁה, *Mo-shĕh.*

18. Waisá hí *Sín* ká nuqta *o* i nákámil ho saktá ha[i]
jo *Sín* ke ba'd sunáí detá hai; maslan, שֹׂנֵא, *so-ne*[a].

a) ו *o* aur *ú* ke píchhe sákin hai; aur י *í* ke píchh[e]
(11 wg.)

b) י *ê* (..) ke píchhe bhí sákin hai.

c) א har kisí harf i 'illat i daráz ke mába'd sákin ha[i;]
maslan,

* Jab zabán i 'atíq meṉ *ú* ו se nahíṉ húá, tab ⸫ se baná.

הוּא צֵא הִיא שָׂא
sá[a] hí[a] tse[a] hú[a]

Jab ki is kitáb meṉ 'Ibrání alfáz Rúmí hurúf meṉ likhe jáeṉ, to 'illat i daráz is tarah se likhí jáengí :—

Ḳhírĕq i kámil (ִי) í.

Ḳholĕm i kámil (וֹ) o.

Shúrĕq i kámil (וּ) ú.

Inheṉ is tarah se likhne ká sabab yih hai, ya'ne, ye tín harf í, o, ú, abhí Rúmí-Urdú meṉ yehí áwázeṉ rakhte haiṉ.

Phir—Ḳhírĕq i nákámil (.) î.

Ḳholĕm i nákámil (˙) ô.

Shúrĕq i nákámil (⸫) û.

Jab Tsere ke sáth י howe, ֵי, tab likhenge ê. (14.)

19. Hurúf i 'illat i daráz ke nám o nishán ye haiṉ :—

á qámĕts (ָ). í ḳhírĕq (ִי).

e tsere (..). o ḳholĕm (וֹ).

ú shúrĕq (וּ).

a) Yád kíjiyo, ki ek ek nám ke pahle juz meṉ wuhí harf i 'illat maujúd hai, jo us se murád hai.

b) Jo hurúf kabhí kabhí sákin haiṉ, so is yádgár ke lafz meṉ haiṉ, ya'ne, Ehewí (אהוי).

20. Khulá juz harf i 'illat se, yá harf i sahíh se jo [s]ákin hai, tamám hotá hai.

Ruká juz harf i sahíh se tamám hotá hai.

Namúna aur paṛhne ká Sabaq.

Khule juz.

21. 3 צָ 2 רָ 1 לֹא | 1 lo[a]. 2 rá. 3 tsá.

Ruke juz.

3 לוֹט	2 שֵׁם	1 אֵת	1 eth.	2 shem.	3 loṭ.
6 כֵּן	5 יוֹם	4 עוֹר	4 'or.	5 yom.	6 khen.
9 לוּט	8 לוּן	7 עֵץ	7 'ets.	8 lún.	9 lúṭ.
12 צִין	11 סֹל	10 מוֹט	10 moṭ.	11 çol.	12 tsín.

Do juzon̤ ke alfáz.

2 צָיוֹן	1 שָׁנָה	1 shá-náh.	2 tsá-yon.
4 קָרָא	3 קָמִים	3 qá-mím.	4 qá-rá[a].
6 יוֹנָה	5 שָׂרָה	5 sá-ráh.	6 yo-náh.
8 מָקוֹם	7 וָרָע	7 wá-rá'.	8 má-qom.
10 הָיָה	9 מֵעֵץ	9 me-'ets.	10 há-yáh.
12 מָגֵן	11 קוֹלִי	11 qo-lí.	12 má-ghen.

Isti'mál 2.

22. Rúmí hurúf men̤, do juzon̤ ke alfáz taqsím kark likho.

1 עֵ 2 עָ 3 צוּר 4 צִי 5 צוֹר 6 לֹ 7 לוֹ 8 טֵ 9 נוֹם
10 גוֹל 11 זוֹ 12 זֵ 13 יֵ 14 סֵ 15 שֵׁ 16 קָ 17 שׁוּר
18 קֵ 19 קוֹל 20 שׁוֹר 21 טָ 22 גוּר 23 אָז 24 יוֹם
25 אוֹר 26 אֵל 27 אָצִיל 28 הֵם 29 הָמָן 30 חָמֵשׁ
31 לָהֶם 32 נִיר 33 סֹעָה 34 צָעָה 35 שָׁלוֹם.

b) 'Ibrání hurúf men̤ yih likho :—

1 tso. 2 tsú 3 tsí. 4 tsá. 5 tse. 6 çá-náh. 7 sár. 8 'ets 9 'á-tsúm. 10 tse-dáh. 11 tsá-ráh. 12 rá-tsúts. 13 tsá[a].

BÁB I. § 4.—*Bhaghadhkhaphath Hurúf. Dághesh. Harf i 'Illat i kotáh.*

23. Chha hurúf, Beth, Gímĕl, Dálĕth, Kaph, Pe, Táw, kí áwázen̤ aslan ḳhális thín̤, maslan, b, g, d, k, p, t; lekin un men̤ aur ek áwáz kí kashish thí, jo *h* se húí, maslan, bh, gh, wg. Ḳhális áwáz ko dikháne ke liye ek nuqta harf ke bích men̤ likhá játá hai,— בּ, גּ, דּ, כּ, פּ, תּ. Yih nuqta aksar in hurúf men̤ hai, jab ki we alfáz yá juzon̤ ke shurú' men̤ hain̤, aur 'illat un ke má-qabl nahín̤ hai.

Yádgár ká ek lafz in chha hurúf se banáyá gayá hai, ya'ne, *Bhaghadhkhaphath*, yá *bagadkapat*. Nuqta i mazkúr ká nám *Dághesh* hai.

24. Jab yih nuqta, *Dághesh*, ek harf i sahíh men̤ hai, jo lafz yá juz ko tamám kartá hai, tab wuh us harf ko duhrátá hai, aur *h* kí áwáz gir játí hai; maslan, דִּבֵּר, *dib-ber*.

25. Dághesh, jo sirf bagadkapat hurúf ká *h* sákin kar detí hai, so *Dághesh i muláim* kahlátá hai; aur wuh jo harf i sahíh ko duhrátá hai, *Dághesh i jabr* kahte hain̤.

26. *Harf i 'illat i kotáh.*

a, (ַ), pathaḳh.

ĕ, (ֶ), çeghol.

i, (ִ), ḳhírĕk qáṭon.

ŏ, (ָ), qámĕts ḳhaṭúph.

u, (ֻ), qibbúts—kabhí kabhí shúrĕq i nákámil ke wáste likhá.

Ek nuqs hai, ki qámĕts (á) aur qámĕts ḳháṭúph (ŏ) ek hí nishán se bante haiṉ. Qá'ida, jis se un kí tajwíz howe, ma'lúm nahíṉ ho saktá hai, jab tak ki Sh,wá kí sifatoṉ ká bayán na howe.

Namúna aur paṛhne ká Sabaq.

27. *a*)

1 חֻק 2 בַּל 3 גַּב	1 ḳhuq. 2 bal. 3 gabh.
4 דֶּם 5 בֶּן 6 אֶת	4 dĕm. 5 bĕn. 6 ĕth.
7 פֶּן 8 קֻם 9 שֻׁף	7 pĕn. 8 qum. 9 shuph.
10 תֻּר 11 מִץ 12 יַם	10 tur. 11 mîts. 12 yam.

b)

1 הַזֶּה 2 מֶלֶךְ	1 ha-zĕh. 2 mĕ'lĕkh.
3 עֶרֶב 4 נֶפֶשׁ	3 ĕ'-rĕbh. 4 nĕ'-phĕsh.
5 זֶרַע 6 אֶרֶץ	5 zĕ-ra'. 6 ĕ'-rĕts.
7 חַיַּת 8 טֶרֶם	7 khai-yath. 8 ṭĕ'-rĕm.
9 נַעַר 10 נֶדֶר	9 na-'ar. 10 nĕ'-dhĕr.

c)

(*Maḳhlút.*)

1 צָלַל 2 צִיץ 3 אָשָׁם	1 tsá-lal. 2 tsíts. 3 á-sham.
4 שָׁבָץ 5 שִׁבֹּלֶת	4 shá-bhats. 5 shib-bô-leth.
6 קַטַּל 7 קַטֵּר	6 qaṭ-ṭal. 7 qaṭ-ṭer.
8 עוּר 9 עוּף	8 'úr. 9 'úph.
10 עוֹלָתוֹ 11 כַּתֹּהוּ	10 'o-lá-tho. 11 kat-tô-hú.
12 יִמַּד 13 חָרַק	12 yim-madh. 13 khá-raq.

Isti'mál 3.

28. *a*) Rúmí hurúf meṉ likho.

1 זֶה 2 אִם 3 עַל 4 גַּם 5 אַף 6 פִּי 7 אַת
8 אִת 9 אֶת 10 קוֹל 11 מוֹת 12 אֶל 13 פּוּךְ 14 זָהָב
15 עַמִּי 16 אָחִי 17 אֶרֶץ 18 וָחֹם 19 אִמּוֹ 20 צֹאִים 21 מֹשֶׁה
22 הַדָּם 23 חָיִל 24 מָגֵן 25 פָּתַת 26 מָקוֹם 27 תֻּמַּת 28 מַקֵּל
29 פּוֹרֵשׁ 30 שָׁבַם 31 זַכּוּ

b) 'Ibrání hurúf meṉ likho.

1 ten. 2 paḳh. 3 pĕn. 4 bĕn. 5 pash. 6 par. 7 pum. 8 na-ham. 9 ná-ghaḳh. 10 pĕ-thí. 11 ko-phêr. 12 ná-gha'. 13 çá-phadh. 14 'á-lam. 15 shá-kal. 16 tsĕ-bhĕth. 17 gu-láh. 18 mats-tsáh.

BÁB I. § 5.—*Sh,wá.*

29. Hurúf i 'illat ke siwá 'Ibrání zabán meṉ kaí ek narm áwázeṉ haiṉ, jin ke bayán o nishán ab mazkúr honge.

Sab se kotáh aur narm áwáz *ḳhális Sh.wá* kahlátí hai (:), aur ádhá ĕ ke muwáfiq hai. Jab ki is kitáb meṉ 'Ibrání báteṉ Rúmí hurúf se likhí jáengí, to Sh,wá is nishán (,) se mundarj hogá. Jab ki harf i sahíh ke ba'd yih Sh,wá átá hai, tab aksar wuh harf lafz ká juz nahíṉ giná játá hai.

30. Yih Sh,wá *nawáí* [jis kí áwáz hotí hai], yá *ibtidáí* kahlátá hai, táki us ká aur Sh,wá i sákin, yá *intiháí* ká farq ma'lúm howe. Sh,wá i mauqúf se lafz ká juz tamám hotá hai. Sh,wá i nawáí *ḳhális* bhí kahlátá hai, táki us ká aur Ḳhátephoṉ ká farq ma'lúm howe. Dekho 36.

31. *a*) Sh,wá i nawáí juz ke auwal harf i sahíh ke níche hotá hai.

b) Sh,wá i intiháí átá hai.

(1.) Alfáz kí intihá meṉ; maslan, אַתְּ, *at*.

(2.) Jab us se pahle harf 'illat i kotáh bagair Mĕthĕgh ke átá hai; maslan, אַרְמוֹן, ar-mon.

(3.) Jab us se pahle 'illat i daráz, jis par lahja i ḳháss ho, átá hai; maslan, שֹׁבְנָה, shob'-náh.

Lekin in do pichhle qánúnon̲ ke kaí mustasná hote hain̲; maslan.

מְמַלֵּא m,mal-le[a].	קִטְּלוּ=(קִטְ־טְלוּ) qiṭ-ṭ,lú.
קוֹטְלָה qo-ṭ,láh.	הַלְלוּ* ha-l,lú.
יִקְטְלוּ yiq-ṭ,lú.†	הַמְשֵׁל ha-m,shel.‡
קְטֹל q,ṭol.	מַלְכֵי ma-l,khê.§

32. Agar lafz kí intihá men̲ do hurúf i sahíh hon̲, to donon̲ ke níche Sh,wá i sákin miltá hai; maslan, נֵרְדְּ, *nerdh.*

33. ךְ aur תְ i intiháí, jin men̲ *dághesh* ho, hargiz Sh,wá i sákin rakhte hain̲; maslan, אַתְּ, יְדַבֵּרְךְ.

In mustasnáon̲ ko chhoṛke harf i sahíh i intiháí ke sáth Sh,wá nahín̲ hotá hai.

34. Namúna aur paṛhne ká Sabaq.

---

* הַלְלוּ ke 'iwaz men̲.

† Is men̲ pahlá Sh,wá sákin hai.

‡ ה i sawálí (jis ke pás Mĕthĕgh hai) áp se kámil hissa hai.

§ Agar yih lafz is tarah se taqsím hotá, ya'ne, *mal-khe,* to כ men̲ *dághesh* hotá. In pichhlí báton̲ men̲ Sh,wá kí áwáz ḳháss narm hai, is wáste, ki juz, jo us se pahle hai, bahut kotáh hai.

2 יִשְׁפֹּט	1 וְהוֹרֵד	1 w,ho-redh.	2 yish-poṭ.
4 בְּדִיל	3 יִמְלֹךְ	3 yim-lôkh.	4 b,dhíl.
6 לְבָנָה	5 בִּנְטוֹתִי	5 bhin-ṭo-thí.	6 l,bhá-náh.
8 הִרְחִיב	7 הַרְחֵב	7 har-ḳhebh.	8 hir-ḳhíbh.
10 כַּסְפְּךָ	9 יוֹלְדָה	9 yo-l,dháh,	10 kaç-p,khá.
12 עֶבְרַת	11 חֶלְקְךָ	11 ḳhel-q,khá.	12 'ebh-rath.
14 פִּתְגָּמָא	13 עָבַרְתָּ	13 'ábhar-tá.	14 pith-gá-má[a].
16 קִנְּנָה	15 צַדְּקוֹ	15 tsad-d,qo.	16 qin-n,náh.
18 רְכָסִים	17 קְנֵה	17 q,neh.	18 r,khá-çím.
20 שְׁלַחְנָה	19 שֻׁלְחָן	19 shul-ḳhán.	20 sh,laḳh-náh.
22 תֻּמַּת	21 תִּמְשֹׁךְ	21 tim-shokh.	22 tum-math.

Isti'mál 4.

35. *a*) In 'Ibrání alfáz ko Rúmí hurúf men̲ likho, aur unhen̲ juzon̲ men̲ taqsím karo :—

מַלְכֵי מַלְכְּכֶם אַשְׁרֵי סוּסְכֶם עוֹלַמְכֶן פְּקִיד

שְׁמוֹתַי יַמִּי פְּרִי סִכְרִי יַמְּכֶן קְבָרְךָ

גְּבוּרֵךְ שְׁתֵּי מַלְכֵי שְׁמִי קְוֵּךְ

b) 'Ibrání hurúf men̲ likho :—

1 mash-mím.	2 m,sham-moth.	3 nĕ'-dír.
4 niph-gha'.	5 niph-tál.	6 p,qadh-tá.
7 yuç-çadh.	8 qoshṭ.	9 hikh-tabht.

BAB I. § 6.—*Ním Hurúf i 'Illat.*

36. *Ním harf i 'illat,* yá *Sh,wá i murakkab,* 'illat i

kotáh ke sáth Sh,wá ko likhne se paidá hote haiṉ; yå'ne, ă, ĕ, ŏ ke sáth. To ye tín hote haiṉ:—

ֲ Ḳháteph' Pa'thaḳh.

ֱ Ḳháteph' Çe'ghol.

ֳ Ḳháteph' Qá'mets.

Ye Sh,wá i murakkab Rúmí hurúf meṉ satar ke úpar chhoṭe *a*, *e*, *o* se mundarj honge. Ním 'illat ko kabhí kabhí faqat *Ḳháteph* kahte haiṉ.

חֲמוֹר ḳh^{a}mor (gadhá).

אֱמֹר ^{e}môr (bol).

חֳלִי ḳh^{o}lí (bímárí).

37. *Ḳháteph Çĕghol* kí jagah sirf hurúf i halqí ke níche hai.

38. *Ḳháteph Pathaḳh* Sh,wá i nawáí kí jagah meṉ átá hai; (30) lekin us ká koí ṭhík qánún nahíṉ hai: ḳháss karke

a) Kisí harf ke níche, jo Dághesh se duhráyá játá hai; kyúṉki use duhráne se Sh,wá kí áwáz ziyáda sáf hotí hai. Dekho 39, *b*.

b) 'Illat i daráz ke píchhe.

39. *Ḳháteph Qámets* aur donoṉ Sh,wá i murakkab se hurúf i halqí ke sáth kam nisbat rakhtá hai.

a) Wuh Sh,wá i nawáí kí jagah meṉ hai, jab juz áge *o* kí áwáz rakhtá thá, jise kuchh na kuchh mahfúz rakhá cháhiye.

b) Us ká isti'mál ṭab bhí hotá hai, (jaisá ki ֲ ká bhí,) jab ki Dághesh i jabr girá hai.

40. *Namúna aur paṛhne ká Sabaq.*

הֶאֱזִין 2	בַּעֲטָרָה 1	1 ba-'^{a}ṭá-ráh.	2 hĕ-^{e}zín.
אֲחָה 4	חֲתָר 3	3 ḳh^{a}thár.	4 ^{a}ḳháh.
אֲהוֹדֶנּוּ 6	אֲדֹנֵיקָם 5	5 ^{a}dhô-ní-qám.	6 ^{a}ho-dhen-nú.
עֲרָפֶל 8	אֲחִי 7	7 ^{a}hí.	8 '^{a}rá-phĕl.
חֲזִיר 10	חֲלוֹם 9	9 ḳh^{a}-lom.	10 ḳh^{a}-zír.
הַאֲרִיכִי 12	הֶאֱרִיךְ 11	11 hĕ-^{e}ríkh.	12 ha-^{a}rí-khí.

Isti'mál 5.

41. *a*) Rúmí hurúf meṉ likho:—

1 יַעֲבִיר 2 לַאֲבִי 3 לָאֵשׁ 4 נִדַּת 5 לְתִתֵּן 6 מְאַבְּרִים
7 מֵאֲבוֹתָם 8 נִדָּף 9 שָׂנְאוּ 10 תַּלְמֵי 11 תִּלֶּנוּת
12 נִלְכְּדָה 13 אֱלֹהִים 14 אֶעֱשֶׂה 15 וְהַבָּנִים 16 צֳרִי

b) 'Ibrání hurúf meṉ likho:—

1 nid-dáh. 2 niz-har. 3 hiz-'^{a}qú. 4 til-mídh.
5 çir-padh. 6 ar-mon. 7 ta-ḳh^{a}leph. 8 ^{a}shĕr.

BÁB I. § 7.—*Alfáz ke Juz. Pathaḳh i Muḳhill. Mappíq. Maqqeph. Mĕthĕgh.*

42. Qánún i 'ámm yih hai, ki har juz, jis meṉ 'illat i daráz hai, ḳhális juz hai; aur har ek, jis meṉ 'illat i kotáh hai, juz i makhlút hai. Dekho 20.

Is qánún ke mutábiq *Sh,wá* 'illat i daráz ke píchhe

aksar *nawáí* hai, aur 'illat i kotáh ke píchhe *sákin*; ya'ne, juz ke pichhle harf i sahíh ke níche hoke sirf juzon̠ ko taqsím karne ká nishán hai.

43. Lekin lahja ke sáth 'illat i kotáh juz i ḳhális men̠ rah saktá hai; aur 'illat i daráz juz i maḳhlút men̠. Is tarah se jab juz lahja ká hai, tab us ke píchhe Sh,wá nawáí ho saktá hai, agarchi wuh 'illat i kotáh ke ba'd áwe; aur intiháí, yá sákin, ho saktá hai, 'illat i daráz ke ba'd.

44. Jab harf i halqí i intiháí ח, ע, yá הּ (Mappíq ke sáth, 46) hai, tab wuh aksar Pathaḳh rakhtá hai. Yih *Pathaḳh i Muḳhill* is sabab se kahá játá hai, ki wuh goyá *chor kí tarah* us harf se pahle, jis ke níche hai, dar átá hai; maslan, מָשִׁיחַ, *Má-shí-aḳh* (Masíh.)

45. Pathaḳh i Muḳhill hurúf i halqí i mazkúr ke níche ho saktá hai, jab harf i halqí ke píchhe koí harf i sahíh Dághesh aur Sh,wá ke sáth átá hai; maslan, פָּשַׁעַתְּ, *pá-sha'-a't.*

46. *Mappíq* ek nuqta hai, jo ה i intiháí ke bích men̠ hotá hai, jab ki wuh sákin na ho. הּ Rúmí hurúf men̠ *hh* likhá játá hai.

47. *Maqqeph* nishán i fásila hai, jis se alfáz aise joṛe játe hain̠, ki jis lafz ke píchhe wuh á játá hai, us lafz ká lahja nest ho játá hai. Alfáz, jo is nishán se joṛe játe, ek hí lafz kí tarah paṛhe játe hain̠.

48. *Tsere aur Ḳholĕm* aksar, jab Maqqeph un ke

píchhe átá hai, *Çĕghol* aur Qámets Ḳhátúph ho játe hain̠; maslan,

אֶת־כָּל wáste אֵתכֹּל; aur כָּל־אָדָם wáste כֹּלאָדָם ke.

49. *Mĕthĕgh* (lagám) ek chhoṭá ḳhatt i mustaqím hai (ֽ), jo harf i 'illat kí báyín̠ taraf likhá játá hai. Wuh záhir kartá hai, ki 'illat kí áwáz aur daráz hai. *Methegh* hotá hai.

a) *Sh,wá i nawáí* ke áge, jab bagair is nishán ke Sh,wá intiháí yá sákin hotá; maslan, אָֽמְרוּ, *á-m,ru* (*ám-rú* nahín̠.)

b) Ḳháteph ke áge, jab ki us ke máqabl 'illat hai, jis ke ba'd Dághesh na ho.

c) Jab ki lafz ke bahut juz hon̠, do ek juz lahja ke áge. Agar pichhlá juz lahja-wálá ho, to Mĕthĕgh us ke áge do juz paṛtá hai; aur is hálat men̠ Sh,wá, ḳhwáh ḳhális ḳhwáh murakkab, juz giná játá hai.

Namúna aur paṛhne ká Sabaq.

זָכְרָה	2	כָּל־אָדָם	1	1 kŏl-ádám.	2 zá-kh,ráh.
יִירְאוּ	4	זָכְרָה	3	3 zokh-ráh.	4 yí-r,ú.
קָטְלָה	6	יִרְאוּ	5	5 yi-r,ú.	6 qá-ṭ,láh.
גָּלְתָה	8	הָאָדָם	7	7 há-á-dhám.	8 gá-l,tháh.
כָּהֲתָה	10	הַמְחֻלָּל	9	9 ha-m,ḳhul-lál.	10 ká-h^a^tháh.
הַנּוֹשָׁבוֹת	12	יָתְהוֹן	11	11 yá-th,hon.	12 ha-no-shá-bhoth
זָכְרָה	14	שָׁמְרָה	13	13 shá-m,ráh',	14 zá-kh,ráh'.
לְמִינָהּ	16	יִשְׁנוּ	15	15 yi-sh,nú.	16 l,mí-náhh.

Isti'mál 6.

50. *a*) Rúmí hurúf meṉ likho :—

1 יָפִיחַ 2 אָנָּה 3 לָמָּה 4 הָרְבִיעִי 5 הָאֶחָד
6 וַתֵּרָאֶה 7 מֵאָבִינוּ 8 תָעָבְדֵם

b) 'Ibrání hurúf meṉ likho* :—

1 hemmáh. 2 ronní. 3 l,mí-'nehĕm".
4 há'rákía'. 5 bath=tsiyyon. 6 w,im=ên,kha".
7 tha'^{a}'nodh. 8 tha'lím. 9 'al=ta'^{a}wath.
10 '^{a}náwím.

BAB I § 8.—*Bábat Qámets Ḳhátúph aur Qámets kí tafáwat kí, aur Ḳhírĕq Gádhol aur Ḳhírĕq Qáton kí.*

51. Jab tak ki síkhnewálá alfáz ke mazdaroṉ se wáqif na howe, ye qánún us kí madad karenge, ki wuh Qámets Ḳhátúph aur Qámets kí tafáwat daryáft kare; chúnki donoṉ ek hí nishán (ָ) se likhe játe haiṉ.

52. I.) ָ ŏ hai juz i maḳhlút i be lahja meṉ.

Ye aise juz haiṉ :—

a) Juz i be lahja, jis meṉ ָ bagair Mĕthĕgh ke hai, aur jis ke píchhe Sh,wá i ḳhális hai.

b) Juz i be lahja, jis meṉ ָ ke ba'd harf i sahíh Dághesh i jabr ke sáth átá hai.

* *Is* isti'mál meṉ (') Mĕthĕgh ke wáste likhá hai; (") juz i lahja ke wáste; aur (=) Makkeph ke wáste.

= ŏ in a closed syllable which has not the Tone (or accent); for such a syllable cannot have a long vowel.

ָ=ŏ Mĕthĕgh ke sáth ho saktá hai, agar wuh us juz meṉ howe, jo dúsrá juz lahjawále juz se peshtar hai.

c) Jab Makkeph píchhe átá hai.

d) Jab juz i be lahja o maḳhlút lafz ká áḳhirí juz hai.

53. II) ָ ŏ hai juz i ḳhális meṉ.

a) Jab us ke píchhe Ḳháteph Qámets átá hai.

b) Jab us ke píchhe Qámets Ḳháṭúph átá hai.

c) Do be dastúr bátoṉ meṉ, yaṉe, קָדָשִׁים (qŏ-dháshím,) aur שָׁרָשִׁים (shŏ-rá-shím.)

Aisí bátoṉ meṉ ָ ke píchhe Mĕthĕgh hai; kyúṉki wuh hamesha lahja se peshtar dúsre juz par hotá hai.

54. Isí tarah se ba madad Mĕthĕgh kí nákámil Ḳhírĕq Gádhol aur Ḳhírĕq Qáton kí tafáwat pahcháni játí hai; kyúṉki Ḳhírĕq daráz hai, jab ki wuh juz i ḳhális meṉ hai, ḳhwáh us par lahja ho yá na ho; aur jab ki wuh juz i maḳhlút meṉ hai, jis par lahja ho. (Dekho 42.) Pas, Mĕthĕgh Ḳhírĕq ke ba'd aksar záhir kartá hai, ki wuh juz ḳhális hai, aur Sh,wá us ke ba'd ibtidáí, na intiháí hai.

Namúna aur paṛhne ká Sabaq.

55.

1 מָחֳרָבוֹת	1 mŏ-ḳh^{a}-rá-bhoth.
2 חָכְמָה	2 ḳhŏkh-máh.
3 רָנֵּי	3 rŏn-nê.
4 כְּדָבְרָם	4 k,dhŏbh-rám.

5 בָּתֵּיכֶם	5 bŏt-tê-khĕm.
6 כְּדָרְלָעֹמֶר	6 k,dhŏr-lá-'ô-mĕr.
7 קָבְרוֹ	7 qŏbh-ro.
8 קָדְקֹד	8 qŏdh-qôdh.
9 הָרְבוּ	9 rá-kh,bhú.
10 צָרְכֶךָ	10 tsŏr-khĕ-khá.
11 הָרְחֹבוֹת	11 hŏr-ḳhô-bhoth.
12 הָרְחָבָה	12 hŏr-ḳhá-bháh.
13 הָחָרֵב	13 hŏ-ḳhŏ-rebh.
14 הָגְלָת	14 hŏgh-láth.
15 רִב	15 rîbh.

Isti'mál 7.

56. *a*) Rúmí hurúf men̲ likho.

1 יִקְטְלְךָ 2 יָקְדְעָם 3 יָקוּשׁ 4 כַּבְּדָם 5 כַּבְּדָן

6 לְחָרְבָּהּ 7 לַחֲרָבוֹת 8 מָשְׁחָתָם

b) 'Ibrání hurúf men̲ likho.

1 y,qŏm'ám 2 m,shŏrtho. 3 now.

4 núbh. 5 'ŏzbhekh. 6 'ᵃmŏdhkhá.

[Háshiye ke hinduse, 57, 58, 59, 60, 61, is tarjume men̲ nahín̲ hain̲; kyún̲ki asl men̲ yahán̲ 'Ibrání aur Angrezí hurúf i 'illat ká muqábala kiyá játá hai; aur Urdú men̲ us kí zarúrat nahín̲ hai.]

BAB I. § 9.—*Bábat hurúf i 'illat ko daráz yá kotáh karne kí.*

Lafíf Maqrún.

62. Jab hurúf i 'illat daráz yá kotáh kiye játe hain̲,

(jis ke sabab ká bayán píchhe kiyá jáegá), tab un harkaton̲ ke bích men̲, jo kuchh muwáfiqat rakhtí hain̲, tabdíl hotí hai. Yún̲ *á* i kotáh *a* hai; *e* i kotáh *ĕ* yá *i*; *o* i kotáh *ŏ* yá *u*.

63. 'Ibrání men̲ sirf tín lafíf i maqrún hain̲, yạne, *ái* (יַ), *oi* (וֹי), *úi* (וּי).

64. יַי men̲ *yodh* sákin hai; aur ye hurúf *áw*, na *áiw parhe* játe hain̲.

Namúna aur paṛhne ká Sabaq.

65. A *a*) 1 יָד 2 קָם	*a*) 1 yádh. 2 qám.
b) בַּת	*b*) bath.
c) 1 מֶלֶךְ 2 יָדֵיךָ	*c*) 1 mĕ'-lĕkh. 2 yá-dhĕ'-khá.
3 גְּלֵינָה	3 g,lĕ'-náh.
d) צַדִּיקִים	*d*) tsad-dí-qím.
e) אִמּוֹ	*e*) im-mo.
f) 1 בֵּית 2 שֵׁם	*f*) 1 bêth. 2 shem.
g) 1 סֵפֶר 2 שֵׁן	*g*) 1 se'-phĕr. 2 shen.
3 חוֹזֶה	3 ḳho-zĕh.
h) מוּת	*h*) múth.
i) 1 מְתִי 2 גֻּלָּה	*i*) 1 mu-thí. 2 gul-láh.
j) 1 קוֹל 2 רֹב	*j*) 1 qol. 2 rôbh.
k) חָקְ	*k*) ḳhŏq.
l) 1 *אֶת־ 2 אַתֶּם	*l*) 1 ĕth-. 2 at-tĕm.

* אוֹת se.

2 צֵרִי	1 פַּתַח	B	1 Pa-thakh.* 2 Tse'-rê.
4 חוֹלֶם	3 חִירֶק		3 Khí-rĕq. 4 Kho'-lĕm.
6 קִבּוּץ	5 שׁוּרֶק		5 Shú'-req. 6 Qib-búts.
	7 קָמֶץ		7 Qá'-mĕts.
	8 קָמֶץ חָטוּף		8 Qá'-mĕts Khá'-ṭúph.
	9 סֶגוֹל		9 Çe'-ghol.
2 גּוֹי	1 אֲדֹנָי	C	1 ᵃdhô-nái. 2 goi.
4 אֵלָיו	3 גָּלוּי		3 gá-lúi. 4 e-láw.
6 שֹׂנֵא	5 עָלָיו		5 'á-láw. 6 sô-neᵃ.
8 שֹׁמֵר	7 מֹשֶׁה		7 Mô-shĕh. 8 shô-mer.
	9 יִרְפֹּשׂ		9 yir-pôs.
2 עָוֹן	1 לֹוֶה	D	1 lo-wĕh. 2 'á-won.
2 קוּם	1 קוֹל	E	1 qol. 2 qúm.
4 קֻם	3 קֹלֹת		3 qô-lôth. 4 qum.
2 גֵּו 3 חַי	1 וָו	F	1 wáw. 2 gew. 3 khai.
5 דְּבָרָיו	4 גּוֹי		4 ghoi. 5 d,bhá-ráw.

Isti'mál 8.

66. *a*) Rúmí hurúf men̲, juz ko taqsím karke, likho.

1 כֻּלָּם 2 גָּלִיתִי 3 צִלּוֹ 4 בֵּל 5 כָּתְבוּ 6 יֶלֶד
7 חָם 8 דָּגֵשׁ 9 מוֹשֵׁל 10 מַמְלְכוֹת

b) 'Ibrání hurúf men̲ likho.

1 'am. 2 támím. 3 meakh. 4 'ámoq. 5 'ᵃmuqím.

* Hurúf i 'illat ke aksar nám munh ke ḍaul aur taur se, jo un ko bolne men̲ hotá hai, námzad hain̲. Sirf Çĕghol angúr ke khoshe se apná nám pátá hai.

6 ôrakh. 7 káthôbh. 8 t,mím. 9 l,bhábhím. 10 'ᵃmuqqe. 11 tammáh.

BÁB I. § 10.—*Fi'lí masdaron̲ aur asmá ke ishtiqáq ká bayán.*

67. 'Ibrání zabán ke masdar aksar tín hurúf i sahíh se bante hain̲, jin par matlab mauqúf hai.

68. *a*) Masdar i qawí wuh hai, jis men̲ tín ṭhík aur be tabdíl hurúf i sahíh hain̲: masdar i názuk wuh hai, jis men̲ koí kamzor harf shámil ho; (Álĕph, Heᵃ, Wáw, Yodh.)

b) Fi'l, jin ke masdaron̲ men̲ Nún hai, gardán men̲ kotáh kiye játe hain̲; ya'ne, ba'ze sígon̲ men̲ ek harf mahzúf ho játá hai, aur ba'zon̲ men̲ milne* se garq ho játá hai. Ye fi'l, un ke muwáfiq jo mazkúr i bálá húe, ham mazdar i názuk kah sakte hain̲, is sabab se ki we sab sígon̲ men̲ apní púrí aslí shakl nahín̲ rakhte hain̲. In ko *fi'l i murakhkham* kahte hain̲.

69. 'Illaton̲ kí tabdíl se masdar kí gardán hotí hai; aur 'aláwa is ke hurúf i sahíh bhí is kám men̲ musta'amal hote hain̲, kabhí masdar ke má ba'd kabhí má qabl.

70. *a*) Masdar, jis se aur báten̲ sádir hotí hain̲, *ism* yá *fi'l* ho saktá hai; maslan, בָּגַד (*makr kartá hai,*) aur

* Jab koí harf i sahíh harf i má ba'd se mubaddal ho játá hai, tab wuh us men̲ garq ho játá hai; maslan, jab *np* hotá hai *pp*.

בָּגַד (*makr.*) Lekin dastúr hai, ki *wáhid*, síga i *gáib*, *zamán i mází*, gardán i auwal, ya'ne, *Qal*, masdar kahen, aur samjhen, ki aur sab fi'lí tabdílen, aur ism aur adáten usí se banáí játí hain.

b) Ba'ze fi'lon ke sáth koí ism nisbat nahín rakhte hain; aur ba'ze ism bhí hain, jis ke mutábiq koí fi'l nahín hain. Yaqín hai, ki áge, jab yih zabán bolí játí thí, ye shaklen, jo ab nahín hain, maujúd thín; kyúnki un zabánon men, jo 'Ibrání se rishta rakhtí hain, we páí játí hain; maslan, 'Arabí men.

71. Fi'lí masdar, jis ká zikr úpar húá, aksar apne pahle juz men *Qámĕts* 'illat ko rakhtá hai, aur dúsre juz men *Pathakh*. Agle 'álimon ne, fi'l kí gardán ke namúna ke wáste, fi'l i פָּעַל ko isti'mál kiyá, jaisá ki aksar musannif 'Arabí qá'ida men karte hain. Is sabab se fi'l ká pahlá harf i sahíh us ká *Pe* kahlátá hai: dúsrá us ká *'Ayin*; aur tísrá us ká *Lámĕdh*.

72. Af'ál, jin ká pahlá harf i masdarí (un ká *Pe*) *Nún*, *A'lĕph* yá *Yodh* hai, ba sabab in hurúf i sahíh kí kamzorí ke, apní gardán men chand khâss sifaten rakhte hain; aur waisá hí (usí sabab se) af'ál jin ká dúsrá harf i masdarí (un ká *'Ayin*) *Yodh* hai, yá un ke tísre harf i masdarí ke muwáfiq hai, apní khâss tabdílen záhir karte hain; aur we af'ál bhí, jin ká tísrá harf i masdarí (un ká *Lámĕdh*) *He*[2] yá *A'lĕph* hain. Masdar men aur kisí harf i halqí ke hone se 'ámm shaklon men kaí tabdílen zarúr ho játí hain.

73. Koí fi'l, jis ká pahlá harf i masdarí *Nún* hai, ikhtisár se *Fi'l i Pe Nún* kahlátá hai; jis ká tísrá harf i masdarí *A'lĕph* hai, *Fi'l i Lámĕdh A'lĕph*, wagaira.

Jin af'ál kí gardán men koí khâss shaklen hon, aur jin kí gardán dastúr ke bamújib howe, un ká farq níche áshkára hai:—

74. A. Fi'l i qawí, - - - - - - - - - (m)

B. Af'ál, jin men hurúf i halqí hain:—

	aksar yún áshkára.	
1. Af'ál i auwal halqí. .	- - - - -	(h^1)
Af'ál i doim halqí. .	- - - - -	(h^2)
Af'ál i sium halqí. .	- - - - -	(h^3)

C. Af'ál i kamzor mukhtasar:—

Af'ál i Pe Nún.	פ״נ	(n)
Af'ál i 'Ayin duhrá yá 'Ayin 'Ayin	ע״ע	('a)

D. Aur af'ál i kamzor:—

Af'ál i Lámĕdh A'lĕph	ל״א	(a^3)
Af'ál i Pe Yodh	פ״י	(y)
Af'ál i 'Ayin Wáw . .	ע״ו	(w)
Af'ál i Lámĕdh He[2]	ל״ה	(h)
Af'ál i Pe A'lĕph	פ״א	(á)



Namúna aur paṛhne ká Sabaq.

75. A 1 בָּגַד 2 בֹּגֵד | A 1 bághadh. *wuh makr kartá thá.* 2 bôghedh. *makr se.*

3 בָּגוֹד 4 בְּגֶד | 3 bághodh, *makkár honá.* 4 bĕghĕdh. *makr.*

a 1 מָלַךְ 2 מֹלֵךְ | 1 málakh. *us ne saltanat kí.* 2 môlekh. *saltanat [karnewálá.*

3 יִמְלֹךְ | 3 yimlôkh. *wuh saltanat karegá.*

(a[1]) [*Pe A'lĕph*] 1 אָכַל | 1 (a[1]) ákhal,* *kháná.*

2 אָבַד 3 אָסַף | 2 ábhadh, *halák honá.* 3 áçaph, *jama' karná.*

(h[1]) [*Pe Halqí*] B עָמַד | B (h[1]) 'ámadh, *khaṛá honá; rahná.*

(h[2]) ['*Ayin Halqí*] שָׁחַט | (h[2]) sháḳhaṭ, *zabh karná.*

(h[3]) [*Lám. Halqí*] שָׁלַח | (h[3]) shálaḳh, *bhejná.*

(n) [*PeNún*] C 1 נָגַשׂ 2 נָגַשׁ | C (n) 1 nághas, *talab karná,* 2 nághash. *nazdík áná.*

3 נָדַר 4 נָהַר | 3 nádhar, *mannat mánná,* 4 náhar. *bahná.*

('a) ['*Ayin duhrá*] סָבַב | ('a) çábhabh, *chalná phirná*

(a[3]) [*Lám. A'lĕph*] D מָצָא | D (a[3]) mátsâ, *páná.*

(y) [*Pe Yodh*] 1 יָשַׁב 2 יָלַד | (y) 1 yáshabh, *baiṭhná.* 2 yáladh. *janáná.*

3 יָסַד 4 יָסַף | 3 yáçadh, *bunyád ḍálná.* 4 yáçaph. *joṛná.*

* Urdú af'ál kí súrat i masdarí 'Ibrání masdaron ke muqábale men likhí jáegí; lekin shágird ko yád karná cháhiye, ki 'Ibrání masdar wáhid, síga i gáib, muzakkar, aur zamán i mází hai.

5 יָעַץ | 5 yá'ats, *nasíhat dená.*

(w) ['*Ayin Wáw*] קוּם | (w) qúm, *uṭhná.*

(h) [*Lámĕdh He*] גָּלָה | (h) gáláh, *záhir karná.*

Isti'mál 9.

76. *a*) Ye fi'lí masdar 'Ibrání hurúf men likho; aur un ke muqarrar harfí nishán deke un ká bayán báton se kíjiyo.

tsúdh, *shikár karná.* | zárúh, *titar bitar karná.*
ḳhálal, *zaḳhmí honá.* | hágáh, *taammul karná.*
múgh, *pighalná.* | názal, *bah jáná.*
yáqash, *phandá lagáná.*

b) Ye fi'lí masdar Rúmí hurúf men likho; aur un ke muqarrar harfí nishán deke un ká bayán báton se kíjiyo.

יָסַר *sikhláná.* | נָבַל *girná; murjháná.*
אָרַר *la'nat karná.* | בָּלַל *miláná.*
סָכַךְ *ḍhámpná.* | שׁוּב *lauṭ áná.*
לָוָה *qarz lená.*

BA'B I. § 11.—*Asmá ke ishtiqáq ḳí bábat.*

77. Asmá yá to *aslí*, (ya'ne, áp hí masdar,) yá *ishtiqáqí* hain.

Aksar ism i ishtiqáqí *fi'lí* hain, (ya'ne, af'ál se sádir hote hain;) lekin ba'ze dúsre asmá se bante hain.

78. *a*) *Fi'lí asmá* men se ba'ze *qawí* hain, is liye ki we

masádir i qawí se hoke un ke sáre hurúf i sahíh rakhte haiṉ; aur aksaroṉ meṉ 'illateṉ mubaddal hotí haiṉ.

b) Ba'ẓe *názuk* haiṉ, is liye ki we masádir i názuk se hote, aur aksar ek harf i sahíh ko chhoṛte haiṉ.

c) Qawí aur názuk fi'lí asmá donoṉ mazídí yá námazídí ho sakte haiṉ. Námazídí asmá meṉ fi'lí masdar ko kuchh lagáyá nahíṉ játá hai. Mazídí asmá hurúf i madadgár meṉ se koí do ek hurúf lagáne se bante haiṉ. Madadgár hurúf ye haiṉ, ya'ne, י, ת, נ, מ, א, ה. In hurúf meṉ se, mazídí ism meṉ, מ hamesha bát ke shurú' par wáqi' hotá hai; ה aksar intihá par; י aur נ kabhí kabhí intihá par; ת kabhí shurú' par, aur kabhí intihá par.

79. *a*) Ism, jo ibtidá meṉ mazídí hai, nishán i (*ib*) se áshkára ho saktá hai; jo intihá meṉ mazídí hai, so (*in*) se; aur jo donoṉ siroṉ meṉ mazídí hotá hai, so (*ii*) se.

b) Jo asmá fi'l i *Pe Nún*, *Pe Yodh*, wg. se mushtaq hote haiṉ, so un nishánoṉ se pahcháne jáenge, jo áge af'ál ke wáste ṭhahráe gae haiṉ, (74 dekho;) ya'ne h¹, h², h³, *n*, '*a*, *a*³, *y*, *w*, *h*, *a*¹ se.

c) Agar koí ism masdar i qawí se howe, yá áp hí masdar hai, yá sirf masdarí hurúf i sahíh rakhtá hai, to us ká nishán (*m*) hogá.

d) Asmá i muwannas *áh* meṉ, jo af'ál i Lámĕdh He se bante haiṉ, (*m*) ká nishán páwenge; agarchi *h* aisí bátoṉ meṉ haqíqatan *madadgár* harf hai; maslan, שָׁנָה, shánáh (*sál*,) שָׁנָה se.

Namúna aur paṛhne ká Sabaq.

80. מֶלֶךְ mĕlĕkh (m), (*bádsháh.*)	Fi'lí ism, námazídí.	מָלַךְ málakh, (*saltanat karná.*)
מִשְׁפָּט mishpáṭ (ib), (*'adálat.*)	Fi'lí ism, ibtidá meṉ mazídí.	שָׁפַט sháphaṭ, (*'adálat karná.*)
חָכְמָה ḳhŏkhmáh (in), (*dánish.*)	Fi'lí ism, intihá meṉ mazídí.	חָכַם ḳhákham, (*dáná honá.*)
דֵּעַ dea' (y), (*'ilm.*)	Fi'lí ism, fi'l i názuk, *Pe Yodh*, se.	יָדַע yádha', (*jánná.*)
מוֹשָׁב moshábh (ib y), (*kursí.*)	Fi'lí ism, ibtidá meṉ mazídí, fi'l i názuk, *Pe Yodh*, se.	יָשַׁב yáshabh, (*baiṭhná.*)
עֵצָה 'etsáh (in y), (*saláh.*)	Fi'lí ism, intihá meṉ mazídí, fi'l i názuk, *Pe Yodh*, se.	יָעַץ ya'ats, (*saláh dená.*)
תֹּם tôm ('a), (*kamál.*)	Fi'lí ism, mukhtasar fi'l, '*Ayin* '*ayin*, se.	תָּמַם támam, (*kámil karná.*)
מָגֵן mághen (ib 'a), (*ḍhál.*)	Fi'lí ism, ibtidá meṉ mazídí, mukhtasar fi'l, '*Ayin* '*ayin*, se.	גָּנַן gánan, (*panáh dená.*)

זִמָּה zimmáh (in 'a), (*sharárat.*)	Fi'lí ism, intihá meṉ mazídí, mukḥtasar fi'l, *'Ayin 'ayin*, se.	זָמַם zámam, (*bandish karná.*)
תְּפִלָּה t,philláh, (ii 'a), (*du'á.*)	Fi'lí ism, ibtidá aur intihá meṉ mazídí, mukḥtasar fi'l, *'Ayin 'ayin, se.*	פִּלֵּל pillel, (*jánchná.*) [Hithpha'el meṉ *du'á karná.*]
גֵּר ger (w), (*gair-qaumí.*)	Fi'lí ism, fi'l i názuk, *'Ayin Wáw*, se.	גּוּר gúr, (*búd o básh karná.*
מָקוֹם máqom (ib w), (*maqám.*)	Fi'lí ism, ibtidá meṉ mazídí, fi'l i názuk, *'Ayin Wáw*, se.	קוּם qúm, (*uṭhná.*)
לָצוֹן látson (in w), (*hiqárat.*)	Fi'lí ism, intihá meṉ mazídí, fi'l i názuk, *'Ayin Wáw*, se.	לוּץ lúts, (*haqír jánná.*)
תְּבוּנָה t,bhúnáh (ii w), (*samajh.*)	Fi'lí ism, ibtidá aur intihá meṉ mazídí, fi'l i názuk, *'Ayin Wáw* se.	בּוּן bún, (*samajhná.*)
פְּרִי p,rí (he[a]), (*phal.*)	Fi'lí ism, fi'l i názuk, Lámĕdh *He*[a], se.	פָּרָה páráh, (*phaldár honá.*)
מַתָּן mattán* (ib n), (*bakhshish.*)	Fi'lí ism, ibtidá meṉ mazídí, mukḥtasar, fi'l, *Pe Nún*, se.	נָתַן náthan, (*dená.*)
מַפָּלָה mappáláh† (ii n), (*wírána,*)	Fi'lí ism, ibtidá aur intihá meṉ mazídí, mukḥtasar fi'l, *Pe Nún* se.	נָפַל náphal, (*girná.*)

* Mantán ke 'iwaz meṉ. † Manpáláh ke 'iwaz meṉ.

Isti'mál 10.

81. *a*) Ánewálí báton̠ ko Rúmí hurúf men̠ likho, aur un kí masádir ke bayán úpar ke namúnon̠ ke mutábiq karo.

רְחֹב *ráh.*	רָחַב *chauṛá honá.*
פְּלֻגָּה *firqa* [*káhinon̠ ká.*]	פָּלַג *taqsím karná.*
מָקוֹר *kúá.*	קוּר *khodná* [pání ke liye.]
מִקְנֶה *qabza,* [*ḳháss karke haiwánon̠ ká.*]	קָנָה *páná ;* [*mol lená.*]
חֵן *fazl.*	חָנַן *rahím honá.*
אַהֲבָה *muhabbat.*	אָהַב *piyár karná.*
חֵטְא / חַטָּאת } *gunáh.*	חָטָא *phisalná ; gum ho jáná.*
רֵעַ *sáthí ; dost.*	רָעָה *kisú se ḳhush honá.*
צַיָּד *shikárí.*	צוּד *ghát men̠ baiṭhná ; shikár karná.*
מַאֲכָל *ḳhurák.*	אָכַל *khána.*
תְּנוּמָה *nínd.*	נוּם *nínd karná.*

b) 'Ibrání hurúf men̠ níche kí báten̠ likho, aur usí tarah se un ká bayán karo.

shená, *nínd.*	yáshen, *nínd karná.*
kaph, *kaf i dast.*	káphaph, *ṭeṛhá karná.*
'ĕdh, *gawáh.*	ḳháçer, *hájatmand honá.*
maḳhçor, *hájat.*	'údh, *gawáhí dená.*

torāh, *ta'lím.* | yáráh, *sikhláná* (Hiph'il * men.)

múçár, *tambíh.* | yáçar, *tambíh dená.*

kálon, *sharm, be-'izzatí.* | káláh, *haqír kiyá jáná,* (Niph'al * men.)

BÁB I. § 12.—*Lahjon kí bábat.*

82. *a*) 'Ibrání alfáz men *lahja* pichhle do juzon men se ek par partá hai.

b) Lahja ká juz aksar pichhlá hai; is sabab se káfí hai, ki shágird jánen, ki kis kis qism ke alfáz men lahja *juz i qabl i ákhirí* par partá hai.

c) Alfáz, jin men lahja pichhle juz par partá hai, *Milrá'* (מִלְרַע) kahláte hain; aur jin men wuh juz i qabl i ákhirí par partá hai, Mil'êl (מִלְעֵיל).

83. (Ánewálí fihrist taammul ke liye fáidamand hogí, agarchi us kí kaí báton ke ma'ne abhí shágird kí samajh men na áwen. Píchhe ma'lúm ho jáenge.)

Juz i lahja juz i *qabl i ákhirí* hai.

a) Do juzon ke sab asmá men, jin kí pichhlí 'illat Çĕghol yá Pathakh hai.

b) Alfáz men jin ká pichhlá harf i sahíh *Pathakh i Mukhil* rakhtá hai.

c) Alfáz men jo síga i tasniya [ַיִם — ayim] men hai.

* Fi'l kí do gardánon ke nám.

d) Af'ál i zamán i mází, jin ke sáth ye sígái tatimma hain, ya'ne, *tí, tá nú,* (תִי, תָ, נוּ).

e) Af'ál i qawí kí *Hiph'il* gardán men; aur af'ál i '*Ayin Wáw* aur '*Ayin 'ayin* kí *Qal, Niph'al o Hiph'il* kí gardánon men.

f) In asmá i mudallil men, ya'ne, *el'-lĕh, hem'-máh, hen'-náh.*

g) Af'ál men, jin ke zamán i mází ke sáth *Wáw i taqlíb* hai.

h) Ye tatimma i maf'úl,—*áh,—hú,—nú,—ní,—ká,* kabhí lahja ke juz nahín hain.

84. Siwá lahjon ke kaí ek nishán hain, jin se ma'lúm hotá hai, ki ek lafz ánewále lafz se 'iláqa i qaríb rakhtá hai, ki nahín.

Ye nishán i tamíz † do qism ke hain, ya'ne, *taqsímí* aur *waslí.* Un ke nám aur shaklen yehí hain:—

85. NISHÁN I TAQSÍMÍ.
(*Hákim.*)

Nám.	*Shakl.*	*Nám.*	*Shakl.*
I. (SHÁHANSHÁH.)		II. (BÁDSHÁH.)	
1 Çillúq	אֽ	1 ‡Ç,gholtá	א֒
2 Athnákh	א֑	2 Záqeph Qáṭon	א֔
3*Markha sáth Mehpakh	בֽ֣א	3 Záqeph Gádhol	א֕
		4 Tiphkhá.	א֖

†, *, †, ‡, In nishánon ke liye safha 34 ko dekho.

III. (Sháhzáda.)		IV. (Amír.)	
1 R,bhí'a	א֗	1 Pázer	א֡
2 †Zarqá	א֮	2 Qarnê Pháráh	א֟
3 ‡Pashṭâ	א֙	3 †T,líshâ Gh,dholá....	א֠
4 T,bhír	א֛	4 Gĕrĕsh	א֜
5 †Y,thíbh	א֚	5 Gĕrshayim............	א֞
6 *Shalshĕ'lĕth	א֓	6 P,çíq (alfáz ke bích) ..	א׀
7 †Tiphkhá (ibtidáí)....	א֖		

Nishán i Waslí

(*Banda.*)

1 Múnaḳh............	א֣	6 Mar,khâ Duhrá......	א֦
2 Mahpakh............	א֤	7 Mar,khâ............	א֥
3 Qadhmá............	א֨	8 Yár'aḳh (ban-yomo) ..	א֪
4 Dargá............	א֧	9 Tiphḳhá (intiháí)	א֖
5 T,líshâ Q,ṭannáh	א֩	10 *Mar,khâ sáth zarqá..	֥֮
		11 *Mahpakh sáth zarqá.	֤֮

† Yih fihrist aur ta'lím yahán dí gai hain, táki shágird, jo is kitáb ko paṛhke fauran Baibal ká koí hissa síkhne cháhe, un bahutere nishánon ká matlab pahcháne, jo us kí 'ibárat men mundarj hain. Is kitáb men, jab lahja ke juz ko batláná hogá, to us ká nishán (›) hogá; maslan, קָטַ֫לְתָּ *qá-ṭal'-tá.*

Jin ke pás (*) hai, so sirf shi'arí 'ibárat men musta'mal hote hain.

Jin ke pás (†) hai, so *peshwaz'í* hain.

Jin ke pás (‡) hai, so *ba'dwaz'í* hain.

86. *a*) *Çillúq* sirf áyat ke pichhle lafz ke lahjawále juz par likhá játá hai; aur us lafz ke ba'd Çoph Páçúq (:) átá hai, jo áyaton ko 'aláhida kartá hai. *Athnáḳh* (= sáns lená) aksar áyat ke bích men hai.

b) *Pashṭá* aur *Qadhmá* ek hí shakl (א֨) ke hain. Un kí jagahon se un kí tafríq ma'lúm hotí hai; ki *Pashṭá* taqsímí hoke hamesha lafz ke pichhle juz par hai, ḳhwáh us par lahja ho, yá us ke peshtar ke juz par. Agar lahja juz i qabl i áḳhir par ho, to do *Pashṭá* ek hí sáth hain, הַכֶּ֙סֶף֙. *Qadhmá* hamesha lafz ke pahle harf i sahíh par hai.

c) *Y,thíbh* aur Mahpakh (א֤) bhí sirf jagah se ma'lúm hote hain. Pahlá hamesha lafz ke pahle harf se peshtar átá hai, aur dúsrá us kí 'illat ke níche.

d) *Ç,gholtá* (א֒), *Zarqá* א֮ aur T,líshâ Q,ṭannáh (א֩) hamesha lafz ke pichhle harf ke úpar hain.

Chand bayán in nishánon kí bábat.

I. *Lahja ke Ishára.*

87. Alfáz, jin ke hijja eksán hain, in nishánon ke zarí'a se mutafarraq kie játe hain; maslan, בָּ֫נוּ bánú' (*unhon ne ta'mír kiyá,*) aur בָּנ֫וּ bá'nú (*ham men;*) קָ֫מָה qá'máh (*wuh kharí húí,*) aur קָמָ֫ה qámáh' (*kharí honí.*)

88. Aksar ye nishán lafz ke juz i lahja ke pahle harf i sahíh ke sáth hain. Tis par bhí ba'ze faqt lafz ke pahle harf par hain, aur ba'ze pichhle harf par. Basa-

bab is ke in ke zarí'a se juz i lahja ma'lúm nahín hotá hai. 184

II. *Nuqta-rezí ke Isháre.*

89. Agle 'Ibrání qawá'id banánewále apne tamsílí taur par har ek áyat ko *bádsháhat* kahte hain, jis par baṛá nishán i taqsímí i áḳhirí (*sháhansháh*) hukúmat kartá hai. Jaisá ki bádsháhat (ya'ne áyat) daráz yá kotáh ho, waisá hí Hákim.

90. Nishán i Waslí (Banda) sirf un báton ko joṛte hain, jo matlab men ṭhík rishta rakhtí hain; maslan, ism aur us kí sifat, yá ism aur us ká mazáf-ilaih; jaisá ki Fársí zabán men *izáfat* must'amal hotí hai. Lekin do nishán i waslí báham nahín ho sakte hain. Agar kaí ek báten joṛná cháhiye, to *Makkeph* kám men átá hai.

91. Ayaton men, jo bahut kotáh hain, nishán i waslí kam áte hain; balki kabhí koí nahín: kyúnki chhoṭá nishán i taqsímí ek baṛe ke nazdík qúwat i wasl rakhtá hai (hákim i bálá kí ḳhidmat kartá hai). Bar'aks is ke un áyaton men, jo bahut daráz hain, nishán i waslí chhoṭe nishán i taqsímí ke 'iwaz men must'amal hote hain, (hákimon ke firistáda hote hain).

92. Kaun kaun nishán i waslí kám men láná munásib hai, so 'ibárat ke bahut bárík qánúnon par mauqúf hai, jinhen abhí taklíf ke sáth síkhná zarúr nahín hai. Agar shágird abhí baṛe baṛe nishán i taqsímí síkhe, to bas.

Paṛhne ká Sabaq.

93. (Is men jo mutafarriq nishán hain, un ke nám

(85) bakhúbí síkhná shágird ko munásib hai; nahín, to wuh unhen kabhí 'illaten samjhegá; yá ma'lúm na kar sakegá, ki Sh,wá juz kí ibtidá yá intihá par hai, aur (ָ) *Qámets* hai, yá *Qámets Ḳhátúph*. Is sabab se sabaq i zer chuná gayá hai, jis men aksar nishán mundarj hain.)

A. 2 Salátín, i. 6.

1 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ	Wai-yô-m,rú' e-láw, îsh
עָלָה לִקְרָאתֵנוּ	'á-láh' liq-rá[a]-the'-nú,
וַיֹּאמֶר אֵלֵינוּ לְכוּ	wai-yô[a]-mĕr e-lê-nú', l,khú,
שׁוּבוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ	shú-bhú' ĕl-ham-mĕ'-lĕkh
אֲשֶׁר־שָׁלַח אֶתְכֶם	[a]shĕr-shá-lakh ĕth-khĕm',
וְדִבַּרְתֶּם אֵלָיו כֹּה	w,dhib-bar-tĕm' e-láw, kôh'
אָמַר יְהוָה הֲמִבְּלִי	á-mar' Y,hô-wáh', h[a]mib-b,lí'
אֵין־אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל	ên-[e]lô-hím' b,yis-rá-el'
אַתָּה שֹׁלֵחַ לִדְרֹשׁ	at-táh' shô-le'-akh lidh-rôsh
בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי	b,bha-'al z,bhúbh [e]lô-hê
עֶקְרוֹן לָכֵן	'ĕq-ron? lá-khen'
הַמִּטָּה אֲשֶׁר־עָלִיתָ	ham-miṭ-ṭáh' [a]shĕr-'á-lí'-thá
שָּׁם לֹא־תֵרֵד	shám' lo[a]-the-redh'
מִמֶּנָּה כִּי־מוֹת	mim-mĕn-náh kí-moth
תָּמוּת׃	tá-múth.

B. Paidáish, i. 1—4.

2 בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים	B,rê-shíth' bá-rá[a]' [e]lô-hím'
אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת	eth hash-shá-ma'-yim w,eth
הָאָרֶץ׃ וְהָאָרֶץ	há-á'-rĕts. W,há-á'-rĕts

הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ	há-y,tháh′ thô-hú wá-bhô-hú
וְחֹשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם	w,khô′-shĕkh 'al-p,nê′ th,hom
וְרוּחַ אֱלֹהִים	w,rú′-akh, ^{e}lô-hím′
מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי	m,ra-khĕ′-phĕth 'al-p,nê′
הַמָּיִם׃ וַיֹּאמֶר	ham-má-yim. Wai-yo^a-mĕr
אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־	^{e}lo-hím′ y,hí or, wa-y,hí-
אוֹר׃ וַיַּרְא אֱלֹהִים	or′. Wai-yar^a ^{e}lo-hím
אֶת־הָאוֹר כִּי־טוֹב	ĕth-há-or kí-ṭobh;
וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין	wai-yabh-del ^{e}lo-hím bên
הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ׃	há-or ú-bhên ha-khô′-shĕkh.

Isti'mál 11.

94. *a*) Rúmí hurúf men̲ áyat i zer likho, aur lahja ke juzon̲ ke nishán do.

לָכֵן חַכּוּ־לִי נְאֻם־יְהוָֹה לְיוֹם קוּמִי לְעַד כִּי מִשְׁפָּטִי לֶאֱסֹף
גּוֹיִם לְקָבְצִי מַמְלָכוֹת לִשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם זַעְמִי כֹּל חֲרוֹן אַפִּי
כִּי בְּאֵשׁ קִנְאָתִי תֵּאָכֵל כָּל־הָאָרֶץ׃

b) 'Ibrání hurúf men̲ yih áyaten̲ likho.

W,hannákhásh háyáh 'arúm mik-kôl khaiyath hassádhĕh ^{a}shĕr 'ásáh Y,howáh ^{e}lohím: waiyô-mĕr ĕl-háishsháh aph kí-ámar ^{e}lohím lo^a tho-khl,ú mikkol 'ets haggán?

BÁB II. § 1.—*Harf i ta'ríf.*

95. Harf i ta'ríf הַ hai; us kí 'illat Pathakh (הַ) hai; aur us ke ba'd jo harf i sahíh átá hai, so *Dághesh* letá hai.

96. Lekin hurúf i halqí aur *Resh Dághesh* ko le na-hín̲ sakte; aur us ke badle men̲ harf i ta'ríf kí 'illat aksar daráz ho jáke *Qámets* (ָ) yá bará *Çeghol* (ֶ) ban játí hai.

הָ musta'mal hotá hai pesh az { 1) *Khá*; aur
2) *Há*, *'á*, jab un par lahja nahín̲ hotá hai. }

הֶ átá hai pesh az { 1) *Há*, *'á*, jab un par lahja hotá hai.
2) Kisí harf i halqí yá Resh, juz i mazkúr ko chhoṛke. }

97. Tau bhí agar 'illat, jo qaríb hai, na ָ na ֳ howe, to alfáz, jo *He*^{a} yá *Kheth* se shurú' hote hain̲, aksar הַ lete hain̲; ya'ne *Dághesh* ke na hone se us ke badle men̲ kuchh nahín̲ hain̲.

Paṛhne ká Sabaq aur Lugat.

98.

2 אָב	1 שֶׁמֶשׁ	1 shĕ′-mĕsh, *áftáb.*	2 ábh, *báp.*
4 אִישׁ	3 אֵם	3 em, *má.*	4 îsh, *mard.*
6 טַל	5 רֶגֶל	5 rĕ′-ghĕl, *pán̲w.*	6 ṭal, *shabnam.*
8 בָּנִים	7 אֶשְׁכּוֹל	7 ĕsh-kol, *angúr ká khosha.*	8 báním, *beṭe.*

10 עָם	9 הֵיכָל	9 hê-khál, *haikal.*	10 'ám, *log.*
12 הָרִים	11 הַר	11 hár, *koh.*	12 hárím, *koh,* (jama'.)
14 חָג	13 עָוֹן	13 'á,wôn, *ilzám.*	14 ḳhágh, *ziyáfat i díní.*
16 חֹתֶמֶת	15 חוֹחַ	15 ḳho-aḳh, *kaṭílá.*	16 ḳhô-thĕ-mĕth, *muhr.*
18 רוֹפֵא	17 רוּם	17 rúm, *úncháí.*	18 rophe[a], *tabíb.*
(waqfa men) עָלֶם, עֶלֶם	19	19 'ĕ'-lĕm ; 'á-lĕm, (waqfa men,) *chhokrá.*	

Istí'mál 12.

99. *a*) Alfáz i zer aur un ke ma'ne Rúmí hurúf men likho.

4 הַהֵיכָל	3 הַבָּנִים	2 הָאֶשְׁכּוֹל	1 הַטַּל
8 הַחֹתֶמֶת	7 הַחוֹחַ	6 הֶחָג	5 הַשֶּׁמֶשׁ
	11 הָעָלֶם	10 הָרוֹפֵא	9 הָרוּם

b) 'Ibrání hurúf men likho, harf i ta'ríf ke sáth.

1 má. 2 báp. 3 shabnam. 4 pánw. 5 koh. 6 koh, (jama'). 7 ilzám. 8 'ámm. 9 mard.

BAB II. § 2.—*Qal ke zamán i Mází aur zamán i Mustaqbil kí bábat.*

100. Yahán fi'l i 'ámí kí sab se ḳhális gardán ke ye do zamán die játe hain ; táki shágird púre jumla baná sake.

101. Qal ke síga i gáib, wáhid, zamán i mází, muzakkar, fi'l ke sab se nirálá hissa hai, aur us ká masdar kahlátá hai.

Zamán i Mází aur Mustaqbil fi'l קָטַל *ke,* —qá-ṭal, *qatl karná.*

102. MÁZÍ.

		(*Wáhid.*)	(*Wáhid.*)	
3.	*mz.*	קָטַל qá-ṭal'	יִקְטֹל yiq-ṭôl'	(*mz.*)
	mw.	קָטְלָה qá-ṭ,-láh	תִּקְטֹל tiq-ṭôl'	(*mw.*)
2.	*mz.*	קָטַלְתָּ qá-ṭal'-tá'	תִּקְטֹל tiq-ṭôl'	(*mz.*)
	mw.	קָטַלְתְּ qá-ṭalt'	תִּקְטְלִי tiq-ṭ,-lí'	(*mw.*)
1.		קָטַלְתִּי qá-ṭal'-tí	אֶקְטֹל ĕq-ṭôl'.	
		(*Jama'.*)	(*Jama'.*)	
3.		קָטְלוּ qá-ṭ,lú'	יִקְטְלוּ yiq-ṭ,-lú'	(*mz.*)
			תִּקְטֹלְנָה tiq-ṭôl-náh	(*mw.*)
2.		קְטַלְתֶּם q,ṭal-tem'	תִּקְטְלוּ tiq-ṭ,lú	(*mz.*)
		קְטַלְתֶּן q,ṭal-tĕn'	תִּקְטֹלְנָה tiq-ṭôl-náh	(*mw.*)
1.		קָטַלְנוּ qá-ṭal'-nú	נִקְטֹל niq-ṭôl.	

103. Wázih ho, ki zamán i mází men síga chand hurúf se bante hain, jo masdar ke mába'd likhe játe hain ; maslan, *tí*, *tá*, wg.

104. *a*) Ye hurúf zamíron̲ ke hissa hain̲ : *tí*, *tá*, *t*, *nú*, masdar kí 'illaton̲ kí tabdíl ke bagair lagte hain̲, (qátal-*tí*,-*tá*,-*t*,-*nú*.)

b) Zamír i *těm* aur *těn* ke máqabl (donon̲ lahje-wále,) masdar kí pahlí 'illat (Qámets) Sh,wá ho játá hai, (*q,ṭal-těm*,-*těn*.) *Áh*, *ú* ke máqabl masdar kí dúsrí 'illat, Pathaḳh, Sh,wá ho játí, aur Qámets apní jagah par rahtá hai.

105. Zamán i Mustaqbil is tarah se bantá hai, ki zamíron̲ ke chand hissa masdar ke qabl lagáe játe hain̲. Is hálat men̲ masdar ke hurúf ke sáth Sh,wá aur Ḳholěm hain̲ ; aur Ḳholěm aksar nákámil hai, (q,ṭôl, קְטֹל). Ye pesh-zamír wáhid men̲ (1) *ě*-[אֶ], (2) *t*-, (3) *y*-, mz.; *t*-, mw. hain̲ ; aur jama' men̲ (1) *n*-, (2) *t*-, (3) *y*-, mz.; *t*-, mw. Aur (2) mw. wáhid, aur (2) mz. aur mw. jama', aur (3) mw. jama', intihá men̲ bhí hurúf lete hain̲; ya'ne, *í* (י ִ) *tú* mw. ke liye ; *ú* (וּ) *tum* aur *we*, mz. ke liye ; aur *náh* (נָה) *tum* aur *we* mw. ke liye. Un shaklon̲ men̲, jin ke ba'd hurúf *i*, *ú*, likhe játe hain̲, קְטֹל kotáh ho játá hai, קְטְל.

106. Mustaqbil kí pesh-zamíren̲ (אֶ ko chhoṛke) qánún ke mutábiq Sh,wá ko rakhtí hain̲ ; lekin is wáste ki do harf i sahíh qaríb hoke Sh,wá i nawáí nahín̲ le sakte, to pesh-zamír ká Sh,wá Ḳhíriq ho játá hai. Álěph ke níche aksar *Khátěph Çěghol* hotá hai ; lekin wuh mutabaddal hoke *Çěghol* ho játá hai.

107. Zamánon̲ ke ḳháss ḳháss matlab áge ko wázih honge. Abhí shágird ko yád karná munásib hai, ki —

a) Zamán i *Mází* se 'amal i tamám murád hai, aur aksar us ká tarjuma *Mází i Mutlaq*, yá *Mází i Qaríb*, yá *Mází Ba'íd* se hotá hai, =*kiyá*, *kiyá hai*, *kiyá thá*.

b) *Mustaqbil* se wuh kám murád hai, jo hanoz kámil nahín̲ húá hai, aur aksar *Istiqbál* se us ká tarjuma hotá hai ; aur kabhí kabhí, ḳháss karke 'ámí farmánon̲ men̲ *Hál* se.

Isti'mál 13.

108. *a*) Rúmí hurúf men̲ פָּקַד páqadh (*muláqát karná*) ke do zamán, Urdú men̲, har ek síga ká tarjuma karke, likho.

Mází.			Mustaqbil.		
		(*Wáhid*.)	(*Wáhid*.)		
פָּקַד	*wuh*	(mz.)	יִפְקֹד	*wuh*	(mz.)
פָּקְדָה	*wuh*	(mw.)	תִּפְקֹד	*wuh*	(mw.)
פָּקַדְתָּ	*tú*	(mz.)	תִּפְקֹד	*tú*	(mz.)
פָּקַדְתְּ	*tú*	(mw.)	תִּפְקְדִי	*tú*	(mw.)
פָּקַדְתִּי	*main̲*.		אֶפְקֹד	*main̲*.	
		(*Jama'*.)	(*Jama'*.)		
פָּקְדוּ	*we*.		יִפְקְדוּ	*we*	(mz.)
פְּקַדְתֶּם	*tum*	(mz.)	תִּפְקֹדְנָה	*we*	(mw.)

פְּקַדְתֶּן	tum	(mw.)	תִּפָּקְדוּ	tum	(mz.)
פָּקַדְנוּ	ham.		תִּפָּקַדְנָה	tum	(mw.)
			נִפָּקֵד	ham.	

b) 'Ibrání aur Rúmí hurúf men שָׁמַר shámar, *mahfúz rakhná*, ke úpar ke do zamán likho; aur כָּתַב káthabh, *likhná*, bhí.

Lugat.

109. *Ḳhafá honá*, קָצַף, qá-tsaph'.
Rakhná, mahfúz rakhná, שָׁמַר, shámar.
Leṭ jáná, שָׁכַב, shá-khabh'.
Bádsháh, מֶלֶךְ, mĕ-lĕkh.
Saltanat karná, מָלַךְ, má-lakh'.
Mauqúf honá, kam karná, שָׁתַק, shá-thaq'.
Sáth rahná, שָׁכַן, shá-khan'.
Milá dená, מָסַךְ, má-çakh.
Unḍelná, masah karná, נָסַךְ, ná-çakh.
Káṭná, káṭ ḍálná, כָּרַת, ká-rath.
Toṛná, phailáná, פָּרַשׂ, pá-ras.
Gul machánà, רָגַשׁ, rá-gash,
Fira'ún, פַּרְעֹה, Par-'ôh.
Tamíz, saláh, (*bure matlab se bandish*,) מְזִמָּה, m,zim-máh (ii 'a,) (zá-mam, *tajwíz karná*.)
Tujh par, עָלֶיךָ, 'á-lĕ'-khá.
Bahs, jhagṛá, מָדוֹן (ib. w,) má-dhon (dhún, *minnat karná*.)

Main, אֲנִי, ªní.
Dánish, חָכְמָה (in.), ḳhŏkh-máh (ḳhá-kham, *dáná honá*.)
Chálákí, liház, עָרְמָה, (in.) 'ár-máh, ('á-ram, *chatur honá*.)
Mai, יַיִן, ya-yin.
Par, עַל, 'al.
Saihún, צִיּוֹן, Tsí-yon.
Kompalen, זַלְזַלִּים, zal-zal-lím.
Ahmaq, כְּסִיל, k,çíl,
Ahmaqpan, אִוֶּלֶת, iw-wĕ'-lĕth.
'Ahd, בְּרִית, b,ríth.
Kyún ? לָמָּה, lám'-máh.
Qaumen, גּוֹיִם, go-yim.
כָּרַת בְּרִית, ká-rath b,ríth, *us ne 'ahd kiyá*, qurbánon ke káṭne se; kyúnki jab 'ahd húá, to faríqain ne jánwaron ko, qurbán kí tarah zabh kiyá.

Isti'mál 14.

110. In jumlon ká tarjuma likho.

1 יִקְצֹף פַּרְעֹה :	1 yiq-tsôph Par-'ôh.
2 *a* מְזִמָּה תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ :	2 m,zim-máh tis-môr 'á-lĕ-khá,
3 שָׁכַבְתָּ : 4 יִמְלְכוּ :	3 shá-khabh-tá. 4 yim-l,khú.
5 יִשְׁתֹּק מָדוֹן :	5 yish-tŏq má-dhon.
6 אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה :	6 ªní ḳhŏkh-máh shá-khan-tí 'ŏr-máh.

7 מָסַכְתִּי : 8 מָסְכָה יָיִן :	7 má-çakh-tí. 8 má-ç,kháh yá-yin.
9 לָמָּה רָגְשׁוּ גוֹיִם :	9 lám-máh ràgh,-shú go-yim ?
10 אֲנִי נָסַכְתִּי מֶלֶךְ עַל צִיּוֹן :	10 ^a^ní ná-çakh-tí mĕ´-lĕkh 'al-Tsí-yon.
11 כְּסִיל יִפְרֹשׁ אִוֶּלֶת :	11 k,çíl yiph-rôsh iw-wĕ´leth.
12 נִכְרֹת הַזַּלְזַלִּים :	12 nikh-rôth haz-zal-zal-lím.
13 כָּרְתוּ הַזַּלְזַלִּים :	13 ká-r,thú haz-zal-zal-lím.
14 אֶכְרֹת בְּרִית :	14 ĕkh-rôth b,ríth.
15 תִּשְׁמֹר הַבְּרִית :	15 tish-môr hab-b,ríth.

b) 1. Maiṉ ne mai ko milá diyá hai. 2. Ham ne 'ahd kiyá hai. 3. Tum ne (mz.) bádsháh ko masah kiyá hai. 4. Maiṉ gul shor macháúngá. 5. Ham ne gul kiyá. 6. Ham gul karenge. 7. Tum (mw.) kyúṉ gul kartí ho ? 8. Maiṉ 'ahd ko mánúngá.

BÁB III. § 1.—*Asmá kí jinseṉ. Sifateṉ.*

111 'Ibrání meṉ faqt do jinseṉ haiṉ, *muzakkar** aur *muwannas.**

112. Jins i muzakkar kí koí ḳháss intihá nahíṉ hai. Jins i muwannas kí intiháeṉ ye haiṉ :

a) ־ָה (sabhoṉ se 'ámí.)

b) ־ֶת (belahja); harf i halqí ke ba'd ־ַת.
(*Shakleṉ, jo kamyáb haiṉ.*)

* *Mz.* aur *mw.* in bátoṉ ke 'iwaz musta'mal honge.

113. *c*) ־ִית, ־וּת, ־ֹת.

d) ־ַת bárhá ás pás kí qaumoṉ ke námoṉ meṉ.

e) ־ָת (shi'ar meṉ.)

f) ־ָא (Arámí, ־ָה ke liye : ḳháss pichhlí tasnífoṉ meṉ.)

g) ־ֵה (־ָה se kamzor): yih intihá bahut kamyáb hai.

h) ־ָה (belahja.)

i) ־ָתָה (shi'ar meṉ.)

114. *Mulkoṉ* aur *bastíoṉ* ke nám aksar muwannas haiṉ ; aur waisá hí un chízoṉ ke nám jin ke *joṛe* haiṉ ; maslan, *háth*, *ánkheṉ*, *kán*, wg.

115. Zátí námoṉ kí koí ḳháss intiháeṉ, jins kí tafríq karne ke wáste, nahíṉ haiṉ. Ba'ze muwannas ism muzakkar se ba wasíla i muwannas intihá ke, banáe játe haiṉ ; lekin jánwaroṉ ke do jinsoṉ ke do nám hote, jaise ki *bail*, *gáe* Hindí meṉ ; aur kaí jánwaroṉ kí donoṉ jinsoṉ ká ek hí nám hai ; maslan, גָּמָל, *úṇṭ*, wg. Balki ba'ze jánwaroṉ ke nám, jin kí muwannas intiháeṉ haiṉ, muzakkar ká bayán bhí karte haiṉ ; maslan, יוֹנָה, (yo-náh) *kabútar*.

116. Sifat, jab ism ká bayán kartí hai, tab apne ism ke qánún par is bát meṉ hotí hai, ki agar ism ke sáth harf i ta'ríf ho, to sifat ke sáth bhí hogá.

117. Agar sifat meṉ, jo ism ke píchhe áwe, harf i ta'ríf na howe, lekin wuh harf ism ke sáth howe, to sifat áp

mahmúl hai, bagair fi'l (*hai, thá, húá*, wg.) ke. Maslan, 'Arabí zubán men "Alláh-al-Karím" ká matlab hai, *Karím Ḳhudá*; aur "Alláh Karím" ká matlab hai, *Alláh Karím hai.*

118. Bahut muwannas ism aur sifaten muzakkar kí intihá men ָה shámil karne se banáí játí hain; aur kabhí kabhí ֶת ְ se.

119. *a*) Muzakkar ism ֶה men ֶה ke 'iwaz ָה ko lene se muwannas ho játe hain; maslan, רֹעֶה, רֹעָה, (ro-'ĕh, ro-'áh.)

b) Jis ism kí intihá ח yá ע hai, so muwannas men ַת ַ lete hain, (ֶת ֶ ke 'iwaz men.)

120. ָה ke lagne se dúsre harf i 'illat aksar badalte hain; maslan, גָּדוֹל, גְּדוֹלָה.

Jab ism i muzakkar ke harf i 'illat ĕ —ĕ hain, tab muwannas men a —á lagte hain; maslan, מֶלֶךְ, מַלְכָּה.

Lugat.

121. *Bádsháh*, מֶלֶךְ, mĕ-lĕkh.
Chhoṭá, קָטָן, qá-ṭán'. קְטַנָּה, q,ṭan-náh, (mw.)
Hukúmat karná, מָשַׁל má-shal.
Jawán yá chhokṛá, נַעַר, na-'ar.
Ḳhúb, טוֹב, ṭobh.
Báp, אָב, ábh.
Mard, אִישׁ, ísh.

Bhái, אָח, ákh.
Zoráwar, גִּבּוֹר, gib-bor.
Tez, חַד, khad. חַדָּה, khad-dáh (*mw.*)
Masrúf, חָרוּץ, khá-rúts. חֲרוּצָה, kh[a]rú-tsáh (*mw.*)
Ḳhális, תָּם (ע) tám.
Dág chamre par, בַּהֶרֶת, ba-hĕ'-rĕth.
Sufed, לָבָן, lá-bhán. לְבָנָה, l,bhá-náh (*mw.*)
Laṛká, יֶלֶד, yĕ-lĕdh.
Laṛkí, יַלְדָּה, yal-dáh.
Lál, אָדוֹם, אָדֹם, á-dhom.
Ghoṛá, סוּס, çúç.
Ghoṛí, סוּסָה, çú-çáh.
Chhurí, { שַׂכִּין, sak-kín. / מַאֲכֶלֶת, mă-[a]khĕ'-lĕth. }
Káṭná, גָּזַר, gá-zar.
Baṛhná, גָּדַל, gá-dhal.
Shágird, תַּלְמִיד, tal-mídh. תַּלְמִידָה, tal-mí-dháh (*mw.*)
Halál karná, שָׁחַט, shá-khaṭ.

122. (Urdú) Laṛká bhalá hai.

('Ibrání) 1. Laṛká wuh bhalá.
2. Laṛká bhalá.

Wuh (mz.) הוּא, hû[a].

Wuh (mw.) הִיא, hî[a].

Isti'mál 15.

123. הַיֶּ֫לֶד הוּא קָטָן׃	1	1 hay-yĕ'-lĕdh hú[a] qá-ṭán.
הַנַּ֫עַר a) הוּא טוֹב׃	2	2 han-ná'-'ar hú[a] ṭŏbh.
הָאָב הוּא זָקֵן׃	3	3 há-ábh hú[a] záqen.
הָאָח הוּא גִּבּוֹר׃	4	4 há-áḳh hú[a] gib-bor.
הָאִישׁ תָּם׃	5	5 há-ísh tám.
הַבַּהֶ֫רֶת לְבָנָה׃	6	6 hab-ba-hĕ'-rĕth l,bhá-náh.
יֶ֫לֶד קָטָן׃	7	7 yĕ'-lĕdh qá-ṭán.
הַיֶּ֫לֶד הַקָּטָן׃	8	8 hay-yĕ'-lĕdh haq-qá-ṭán.
הַיֶּ֫לֶד קָטָן׃	9	9 hay-yĕ'-lĕdh qáṭán.
שַׂכִּין חַד יִגְזֹר׃	10	10 sak-kín ḳhadh yigh-zor.
יַלְדָּה קְטַנָּה תִּגְדַּל׃	11	11 yal-dáh q,ṭan-náh tigh-dal
תַּלְמִידָה חֲרוּצָה תִּלְמַד׃	12	12 tal-mí-dháh ḳh[a]rú-tsáh til-madh.
מַאֲכֶ֫לֶת חַדָּה תִּשְׁחַט׃	13	13 ma-[a]khĕ'-lĕth ḳhad-dáh tis-ḳhaṭ.

b) 1. Chhoṭí laṛkí wain ko milá degí. 2. Lál sharáb. 3. Sharáb lál hai. 4. Chhurí tez hai. 5. We baṛh gae. 6. Tum baṛh jáoge. 7. Masrúf shágird. 8. Shágird maṣrúf hai.

BÁB III. § 2.—*Jama' kí bábat.*

124. A. Ism i muzakkar ים◌ִ ko wáhid ke sáth wasl karne se jama' ho játá hai; maslan, דְּבָרִים, דָּבָר. Kabhí kabhí yih intihá ná-kámil likhí játí hai; maslan, Paid. 1 : 21 תַּנִּינִם, (tan-ní-nim.)

a) Jab ki wáhid men intihá i ה◌ֶ (*ĕh*) hai, tab ים◌ִ ke lagne se ה◌ֶ mahzúf hotá hai.

125. B. Ism i muwannas וֹת (*oth*) ke wasl hone se jama' hotá hai.

a) Agar wáhid kí intihá ת◌ַ, ת◌ֶ, ה◌ָ (*ath, ĕth, áh*) howe, to jama' men ye intiháen וֹת (*oth*) ho játí hain.

b) Agar wáhid kí intihá *íth* (ית◌ִ) howe, to jama' kí intihá *iy-yoth* (יּוֹת◌ִ) hogí.

c) Agar wáhid kí intihá *úth* (וּת) howe, to jama' kí *uy-yoth* (יּוֹת◌ֻ) hogí.

126. *Namúna.*

Wáhid	Jama'.	Matlab.	Wáhid.	Jama'.
A. סוּס	סוּסִים	*Ghoṛá.*	çúç.	çúç-ím.
a) מִשְׁנֶה	מִשְׁנִים	*duhrá.*	mish-nĕh.	mish-ním.
B. בְּאֵר	בְּאֵרוֹת	*kuá.*	b,er.	b,e-roth.
a) תְּהִלָּה	תְּהִלּוֹת	*gít.*	t,hil-láh.	t,hil-loth.
אִגֶּ֫רֶת	אִגְּרוֹת	*ḳhatt.*	ig-gĕ-rĕth.	ig-g,roth.
טַבַּ֫עַת	טַבָּעוֹת	*angúṭhí.*	ṭab-bà-'ath.	ṭab-bá-'oth.
עִבְרִית	עִבְרִיּוֹת	*'Ibrání 'aurat.*	'ibh-ríth.	'ibh-ríy-yoth.
מַלְכוּת	מַלְכֻיּוֹת	*bádsháhat.*	mal-khúth.	mal-khuy-yoth

127. Jama' kí intihá ko wasl karne se hurúf i 'illat kí kai tabdílen ho játí hain, jin ká púrá bayán yahán karná zarúr nahín hai. Níche kai namúne hain, jin ke sochne se aksar mutafarriqát ma'lúm honge :—

128. *Muzakkar.*

Wáhid.	Jama'.	Matlab.	Wáhid.	Jama'.
דָּבָר	דְּבָרִים	*lafz.*	dá-bhár.	d,bhá-rím.
חָכָם	חֲכָמִים	*hákim.*	ḳhá-khám.	ḳh^{a}khá-mím.
שָׁכֵן	שְׁכֵנִים	*paṛosí.*	shá-khen.	sh,khe-ním.
עָצֵל	עֲצֵלִים	*árámtalab*	'á-tsel.	'^{a}tse-lím.
עֵנָב	עֲנָבִים	*khosha i angúr.*	'e-nábh.	'^{a}ná-bhím.
מֶלֶךְ	מְלָכִים	*bádsháh.*	mĕ-lĕkh.	m,lá-khím.
נַעַר	נְעָרִים	*jawán.*	na'-'ar.	n,'á-rím.
בַּיִת	בָּתִּים	*ghar.*	ba-yith.	bŏt-tím.
זַיִת	זֵיתִים	*zaitún.*	za'-yith.	ze-thím.
מָלוֹן	מְלוֹנִים	*saráe.*	má-lon.	m,lo-ním.
מָגֵן	מָגִנִּים	*sipar.*	má-ghen.	má-ghin-ním.
שֵׁן	שִׁנַּיִם	*dánt.*	shen.	shin-na'-yim.
עֵז	עִזִּים	*bakrá.*	'ez.	'iz-zím.
גְּדִי	גְּדָיִים	*memná.*	g,dhí.	g,dhá-yím.
מִשְׁנֶה	מִשְׁנִים	*duhrá.*	mish-nĕh.	mish-ním.

Muwannas.

צְדָקָה	צְדָקוֹת	*rástbází.*	ts,dhá-qáh.	ts,dhá-qoth.
שִׁפְחָה	שְׁפָחוֹת	*laundí.*	shiph-ḳháh.	sh,phá-ḳhoth.
עֵצָה	עֵצוֹת	*saláh.*	'e-tsáh.	'e-tsoth.
עֲטָרָה	עֲטָרוֹת	*táj.*	'^{a}ṭá-ráh.	'^{a}ṭá-roth.
כְּתֹנֶת	כָּתְּנוֹת	*angá.*	k,tho-nĕth.	kut-tŏ-noth.
שְׁאֵרִית / שֵׁרִית	שְׁאֵרִיּוֹת	*baqiya.*	sh,e-ríth. / she-ríth.	sh,e-riy-yoth.

129. Ba'ze ism i muzakkar ke jama' muwannas kí mánind *oth* men̲ hain̲ ; aur ba'ze muwannas *ism* men̲ muzakkar kí mánind ; ya'ne,—

130. *a)*	אָב	אָבוֹת	*báp.*	ábh.	á-bhoth.
	שֵׁם	שֵׁמוֹת	*nám.*	shem.	she-moth.
	קוֹל	קוֹלוֹת	*áwáz.*	qol.	qo-loth.
b)	מִלָּה	מִלִּים	*kalám.*	mil-láh.	mil-lím.
	יוֹנָה	יוֹנִים	*kabútar.*	yo-náh.	yo-ním.

131. Ba'ze ism, muzakkar aur muwannas intihá rakhte hain̲ ; ya'ne,—

עֵת | עִתִּים, עִתּוֹת | *waqt.* | 'eth. | 'it-tím, 'it-toth.

132. Sifaton̲ aur fi'lí ismon̲ men̲ intihá i *ím* aur *oth* muzakkar aur muwannas ke liye betabdíl muqarrar hain̲ ; maslan, טוֹבִים, ṭo-bhím, (*mz.*), טוֹבוֹת, ṭo-bhoth, (*mw.*)

133. Waisá hí ism, jo ek hí masdar se hain̲, jab ki jins kí tafríq intihá se hotí hai ; maslan, בָּנִים, beṭe ; בָּנוֹת, beṭián̲.

Istí'mál 16.

134. 'Ibrání aur Rúmí hurúf men̲ in ismon̲ ke jama', harf i ta'ríf ke sáth aur us ke bagair, likho.

Rásta,	דֶּרֶךְ dĕ'-rĕkh.	*Ahmaq,*	כְּסִיל k,çíl.
Larká,	יֶלֶד yĕ-lĕdh.	*Zubán,*	לָשׁוֹן lá-shon.
Jhúth,	כָּזָב ká'-zábh.	*Poshák,*	שִׂמְלָה sim-láh.

Pájí,	נָבָל	ná-bhál.	*Memná,*	כֶּבֶשׂ	kĕ´-bhĕs.
Angúristán,	כֶּרֶם	kĕ´-rĕm.	*Log,*	עַם	'am.
Hissa,	חֵלֶק	ḳhe´-lĕq.	*Dálán,*	סַף	çaph.
Masal.	מָשָׁל	má-shál.	*Bhálú,*	דֹּב	dobh.
Ḳhosha i angúr,	עֵנָב	'e-nábh	*Ghonslá,*	קֵן	qen.
Makkár,	חָנֵף	ḳhá-neph.			
Sharáb i tez,	שֵׁכָר	she-khár.			

BÁB III. § 3.—*Qal ke ism i fi'l, aur un kí muwannas aur jama' shaklen̲.*

135. Qal kí gardán men̲ do ism i fi'l hain̲ : ek ma'rúf, *o–e* ; ek maf'úl, *á–ú* ; maslan, *qo-ṭel, qá-ṭúl.* Unhen̲ *ism i fá'il* aur *ism i maf'úl* kahte hain̲.

136. Un kí shaklen̲, jama' aur muwannas ke liye, ye hain̲ :—

Ma'rúf.

Wáhid	קֹטֵל קֹטֶלֶת (yá קֹטְלָה)	qo-ṭel	qo-ṭĕ´-lĕth.
Jama'	קֹטְלִים קֹטְלוֹת	qo-ṭ,lím	qo-ṭ,loth.

Maf'úl.

Wáhid	קָטוּל ,, קְטוּלָה	qá-ṭúl	q,ṭú-láh.
Jama'	קְטוּלִים קְטוּלוֹת	q,ṭú-lím	q,ṭú-loth.

137. Ism i fi'l bárhá ḳhabar dene ke wáste musta'-mal hotá hai,—aksar zamán i hál men̲.

138. Ism i fi'l se ḳhwáh wuh akelá, ḳhwáh harf i ta'ríf ke sáth ho, *wuh jo,* aur fi'l kí harakat bhí, murád

hai ; maslan, נֹפֵל=*wuh jo girtá hai, yá wuh jo gir gayá, yá wuh jo giregá, yá girnewálá ;* lekin aksar us ká matlab zamán i hál ká hai.

Lugat.

139. *Saláh,* מְזִמָּה, m,zim-máh.
Gallá, bail, בָּקָר, bá-qár.
Daryá, נָהָר, ná-hár.
Hukúmat karná, מָשַׁל, má-shal.
Jorúán̲, נָשִׁים, ná-shím, (*mw. sáth mz. intihá ke.*)
'Adálat karná, שָׁפַט, shá-phaṭ.
Munsif, שׁוֹפֵט, sho-pheṭ,
Núr, מָאוֹר, má-or,—*jama'* מְאֹרֹת, m,ô-rôth.
Gherná, סָבַב, çá-bhabh.
Bág, גַּן, gan.
Hákim, מוֹשֵׁל yá מֹשֵׁל, mo-shel.

Isti'mál 16 ká bayán.

140.

הַמֶּלֶךְ יִמְלֹךְ׃ 1	1 ham-mĕ´-lĕkh yim-lôkh.
הַמְּלָכִים׃ 2	2 ham-m,lá-khím.
הַמַּלְכָּה תִּמְלֹךְ׃ 3	3 ham-mal-kháh thim-lôkh.
הַמֹּשֵׁל יִמְשֹׁל׃ 4	4 ham-mô-shel yim-shôl.
הַמֹּשֶׁלֶת תִּמְשֹׁל׃ 5	5 ham-mô-shĕ´-lĕth tim-shôl.
הַמּוֹשְׁלִים יִמְשְׁלוּ׃ 6	6 ham-mo-sh,lím yim-sh,lú.
הַשּׁוֹפְטִים יִשְׁפְּטוּ׃ 7	7 hash-sho-ph,ṭím yish-p,ṭú.
הַלָּבִיא יִטְרֹף׃ 8	8 hal-lá-bhí^a yiṭ-rôph.
הַמָּאוֹר הַגָּדֹל׃ 9	9 hàm-má-or hag-gá-dhôl.

Pájí,	נָבָל	ná-bhál.	*Memná,*	כֶּבֶשׂ	kĕ´-bhĕs.
Angúristán,	כֶּרֶם	kĕ´-rĕm.	*Log,*	עָם	'am.
Hissa,	חֵלֶק	ḳhe´-lĕq.	*Dálán,*	סַף	çaph.
Masal.	מָשָׁל	má-shál.	*Bhálú,*	דֹּב	dobh.
Ḳhosha i angúr,	עֵנָב	'e-nábh	*Ghonslá,*	קֵן	qen.
Makkár,	חָנֵף	ḳhá-neph.			
Sharáb i tez,	שֵׁכָר	she-khár.			

BAB III. § 3.—*Qal ke ism i fi'l, aur un kí muwannas aur jama' shaklen̲.*

135. Qal kí gardán men̲ do ism i fi'l hain̲ : ek ma'rúf, *o–e*; ek maf'úl, *á–ú*; maslan, *qo-ṭel*, *qá-ṭúl*. Unhen̲ *ism i fá'il* aur *ism i maf'úl* kahte hain̲.

136. Un kí shaklen̲, jama' aur muwannas ke liye, ye hain̲ :—

Ma'rúf.

Wáhid	קֹטֵל	קֹטֶלֶת (yá קֹטְלָה)	qo-ṭel	qo-ṭĕ´-lĕth.
Jama'	קֹטְלִים	קֹטְלוֹת	qo-ṭ,lím	qo-ṭ,loth.

Maf'úl.

Wáhid	קָטוּל	קְטוּלָה	qá-ṭúl	q,ṭú-láh.
Jama'	קְטוּלִים	קְטוּלוֹת	q,ṭú-lím	q,ṭú-loth.

137. Ism i fi'l bárhá ḳhabar dene ke wáste musta'mal hotá hai,—aksar zamán i hál men̲.

138. Ism i fi'l se ḳhwáh wuh akelá, ḳhwáh harf i ta'ríf ke sáth ho, *wuh jo*, aur fi'l kí harakat bhí, murád

hai ; maslan, נֹפֵל=*wuh jo girtá hai*, yá *wuh jo gir gayá*, yá *wuh jo giregá*, yá *girnewálá*; lekin aksar us ká matlab zamán i hál ká hai.

Lugat.

139. *Saláh*, מְזִמָּה, m,zim-máh.
Gallá, bail, בָּקָר, bá-qár.
Daryá, נָהָר, ná-hár.
Hukúmat karná, מָשַׁל, má-shal.
Jorúán̲, נָשִׁים, ná-shím, (*mw. sáth mz. intihá ke.*)
'Adálat karná, שָׁפַט, shá-phaṭ.
Munsif, שׁוֹפֵט, sho-pheṭ,
Núr, מָאוֹר, má-or,—*jama'* מְאֹרֹת, m,ô-rôth.
Gherná, סָבַב, çá-bhabh.
Bág, גַּן, gan.
Hákim, מוֹשֵׁל yá מֹשֵׁל, mo-shel.

Isti'mál 16 ká bayán.

140.

הַמֶּלֶךְ יִמְלֹךְ׃ 1	1 ham-mĕ´-lĕkh yim-lôkh.
הַמְּלָכִים׃ 2	2 ham-m,lá-khím.
הַמַּלְכָּה תִּמְלֹךְ׃ 3	3 ham-mal-kháh t̲him-lôkh.
הַמֹּשֵׁל יִמְשֹׁל׃ 4	4 ham-mô-shel yim-shôl.
הַמֹּשֶׁלֶת תִּמְשֹׁל׃ 5	5 ham-mô-shĕ´-lĕth tim-shôl.
הַמּוֹשְׁלִים יִמְשְׁלוּ׃ 6	6 ham-mo-sh,lím yim-sh,lú.
הַשּׁוֹפְטִים יִשְׁפְּטוּ׃ 7	7 hash-sho-ph,ṭím̲ yish-p,ṭú.
הַלָּבִיא יִטְרֹף׃ 8	8 hal-lá-bhí^a yiṭ-rôph.
הַמָּאוֹר הַגָּדֹל׃ 9	9 hàm-má-or hag-gá-dhôl.

הַמְּאֹרוֹת הַגְּדֹלִים׃	10	10 ham-m,ô-roth′ hag-g,dhô-lím
הַמָּאוֹר קָטֹן׃	11	11 ham-má-or′ qá-ṭôn′.
הַנָּהָר הַסֹּבֵב הַגָּן׃	12	12 han-ná-hár haç-çô-bhebh hag-[gán.
יְלָדִים קְטַנִּים יִגְדְּלוּ׃	13	13 y,lá-dhím q,ṭan-ním yigh-d,lú
תַּלְמִידִים חֲרוּצִים יִלְמְדוּ׃	14	14 tal-mí-dhím kh^{a}rú-tsím yil-m,dhú.
שַׁכִּינִים חַדִּים יִגְזְרוּ׃	15	15 sak-kí-ním khad-dím yigh-[z,rú.
נָשִׁים תַּמּוֹת׃	16	16 ná-shím tam-moth.

141. *a*) Jama' in báton ke likho.

בָּקָר bá-qár, *galla*, *bail*.
נָהָר ná-hár, *daryá*—jama' *ím* bhí aur *oth* bhí.

שֶׁקֶל shĕ'qĕl, *ek naqd*.
גַּן gan, *bág*.

b) In jumlon ko 'Ibrání men tarjuma karo, aur unhen 'Ibrání aur Rúmí hurúf men likho. Harf i ta'ríf bhí likho.

1. Tez chhuríán káṭengí. 2. Bág chhoṭe hain. 3. Chhoṭe bág. 4. Siparen baṛí hain. 5. Chhurí tez hai. 6. Chhuríán tez hain. 7. Hákim (jama'.)

c) שָׁתַל, (*boná*,) ke Mází aur Mustaqbil, aur donon ism i fi'l sáth *wáhid mw.* aur *jama' mz. o mw.* ke likho.

142. *Th* (ת), jab harf i sahíh 'ain us se pahle hai, tab *t* (תּ) hotá hai.

a) Harf i ta'ríf ke sáth likho :—

1. Baṛí nahren. 2. Nahren baṛí hain. 3. Angúrí khosha chhoṭe hain. 4. Baṛá khosha. 5. Kutte. 6. Chhoṭe memne. 7. Bág (jama'). 8. Baṛe bág. 9. Nahren, jo bág ko ghertí hain.

BÁB III. § 4.—*Tasniya*.

143. Sirf *ismon* ká tasniya hai. Us ká matlab hai *do*. Wuh wáhid ke sáth *á'yim* ko wasl karne se bantá hai; lekin ism i muwannas ká ה i intiháí badalke ת ho játá hai, us se pahle ki wuh intihá lagáí jáwe. ת intihá i ַת men, qáim rahtá hai.

144. Qaríb hai, ki tasniya faqat un chízon ke zikr men átá hai, jo joṛí joṛí hotí hain, yá jin ke khiyál aise kiye játe; maslan, *pair*, *háth*, *kán*, *ánkhen*, *tarázú*, *jútián*, wg. Gintí men *do*, *bárah*, *do sau*, wg., tasniya men hain.

145. Ism ַ ָ men kabhí kabhí masdar men aur jama' men wuhí hurúf i 'illat rakhte hain; ya'ne Sh,wá aur Qámĕts; lekin aksar do juzon ko ek kar dete hain, jis men Pathakh átá hai.

146. *Lugat*.

Wáhid.	Tasniya.	Wáhid.	Tasniya.	Matlab.
יַד	יָדַיִם	yadh	yá-dha′-yim	*háth ; do háth.*
יוֹם	יוֹמַיִם	yom	yo-ma′-yim	*din ; do din ikkaṭṭhe.*
שָׂפָה	שְׂפָתַיִם	sá-pháh	s,phá-tha′-yim.	*honṭh ; do honṭh*

נְחֹשֶׁת	נְחֻשְׁתַּיִם	n,khô-shĕth	n,khush-tà-yim.	berí; do beríáṉ.
קֶרֶן	קַרְנַיִם / קְרָנַיִם	qĕ-rĕn	qar-na'-yim / q,rá-na'-yim	síngh; do síngh.
רֶגֶל	רַגְלַיִם	rĕ-ghĕl	ragh-la'-yim	pair; do pair.
נַעַל	נַעֲלַיִם	na-'al	na-'ᵃla'-yim	jútí; jútíoṉ kí jorí.
אֹזֶן	אָזְנַיִם	o-zĕn	oz-na'-yim	kán; do kán.
מֹאזֶן	מֹאזְנַיִם	mo-zĕn	môz-na'-yim	tarázú. [en-
עַיִן	עֵינַיִם	'a-yin	'e-na'-yim	ánkh; do ánkh-
בֶּרֶךְ	בִּרְכַּיִם	bĕ'-rĕkh	bir-ka'-yim	ghuṭná; ghuṭne
אַף	אַפַּיִם	aph	ap-pa'-yim	nák; nathune.
מֶלְקָח	מֶלְקָחַיִם	mĕl-qákh	mĕl-qá-kha'-yim	dast-panáh.
	שָׁמַיִם		shá-ma'-yim	ásmán.

Lugat.

147. *Kamzor*, רָפֶה (רָפָה se) rá-phĕh.

Sídhá, יָשָׁר (יָשַׁר se) yá-shár.

Chammach, כַּף (mw.) kaph.

Bad, רַע, kháss lahja ke sáth רָע, (mw. רָעָה) rá-'áh.

Páejáma, מִכְנָסַיִם, mikh-náça'-yim.

Kálá, שָׁחֹר, shá-khôr.

Dukhí honá, כָּאֵב, ká-ebh.

Dukhí, כּוֹאֵב, ko-ebh (Qal ká ism i fi'l.)

Isti'mál 17.

148.

הַיָּד רָפָה׃	1	1 hayyádh ráphâh
הָרֶגֶל *a*) יְשָׁרָה׃	2	2 hárĕ'gĕl y,sháráh.
הַשֵּׁן כּוֹאֶבֶת׃	3	3 hashshen koĕ'bhĕth.
הַכַּף קְטַנָּה׃	4	4 hakkaph, q,ṭannáh.
הָאַף גְּדֹלָה׃	5	5 háaph g,dhôláh.
הַיָּדַיִם רָפוֹת׃	6	6 hayyádhayim ráphoth.
הָרַגְלַיִם יְשָׁרוֹת׃	7	7 háraghlayim y,shároth.
הַשִּׁנַּיִם כּוֹאֲבוֹת׃	8	8 hashshinna'yim koᵃbhoth.
הַכַּפַּיִם קְטַנּוֹת׃	9	9 hakkappa'yim q,ṭannoth.
הָעֵינַיִם רָעוֹת׃	10	10 há'enayim rá'oth.
הָאַפַּיִם גְּדֹלוֹת׃	11	11 háappayim g,dhôloth.
הַמִּכְנָסַיִם שְׁחֹרוֹת׃	12	12 hammikhnáça'yim sh,khôroth
הַמֶּלְקָחַיִם גְּדֹלוֹת׃	13	13 hammĕlqákhayim g,dhôloth.
הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים׃	14	14 hashsháma'yim m,çapp,rím.

b) 1. Ghuṭne. 2. Bad ánkheṉ. 3. Bad ánkh. 4. Ánkheṉ bad haiṉ. 5. Kálá páejáma. 6. Kamzor háth. [Harf i ta'ríf ke sáth likho.]

BÁB III. § 5.—*Hálat i Izáfí.*

149. 'Ibrání meṉ ism i muzáf-ilaih kí kuchh tabdíl nahíṉ hotí; lekin muzáf ke hurúf i 'illat badalte haiṉ.

150. Ye tabdíleṉ ánewále namúnoṉ se ma'lúm ho jáengí.

151. 'Ámm qánún in tabdíloṉ ke ye haiṉ.

A. *Wáhid.*

152. *a*) *Qámets*, (á) qabl i áḳhirí * men̲, Sh,wá ho játá hai; áḳhirí men̲, aksar *Pathaḳh*.

b) *Tsere*, (e) qabl i áḳhirí men̲, jab áḳhirí ká *Qámets* hai, aksar Sh,wá ho játá hai. A'ḳhirí men̲ *tsere* aksar Pathaḳh ban játá hai; magar ָ ke ba'd, aur ikjuzíon̲ † men̲, be tabdíl rahtá hai.

c) Intihá i muwannas ָה (*áh*) ַת ho játá hai; lekin ֶת, ִית, וּת, וֹת (*ěth*, *íth*, *úth*, *oth*) be tabdíl hain̲.

B. *Jama' aur Tasniya.*

d) ִים, ַיִם (*ím ayim*) mutabaddal hoke ֵי ho játe.

153. Bárhá jama' men̲ aur tabdíl hotí hai, aur Sh,wá juz i áyanda men̲ garq hotá hai.

154. Ism, jo fi'lon̲ se bante hain̲, maslan, we jo ָ ָ (dábhár), aur ֶ ֶ (mě-lěkh) hote hain̲, is namúne se ma'lúm hote hain̲ :—

Wáhid.

Muzáf-ilaih.		Muzáf.	
דָּבָר	dábhár.	דְּבַר	d,bhar.
מֶלֶךְ	mě'lěkh.	מֶלֶךְ	mě'lěkh.

* Jánná cháhiye, ki lafz ká pichhlá juz is kitáb men̲ *áḳhirí juz* kahlátá hai; aur juz, jo us se pahle átá hai, *qabl i áḳhirí* aur us se jo peshtar hai, *pesh qabl i áḳhirí*.

† Jo lafz sirf ek juz rakhtá hai, so *ikjuzí* kahlátá hai; do juz, *dojuzí*; tín juz, *sihjuzí*; aur jo aur juz rakhte hain̲, *kasírjuzí*.

Jama'.

Muzáf-ilaih.		Muzáf.	
דְּבָרִים	d,bhárím.	דִּבְרֵי	dibhrê.
מְלָכִים	m,lákhím.	מַלְכֵי	malkhê.

155. Do juzon̲ ke ism i muwannas ָה men̲, jo qabl i áḳhirí men̲ beqiyám *Qámets* yá *Tsere* rakhte hain̲, us harf i 'illat ke 'iwaz men̲ Sh,wá lete hain̲, aur intihá i ַת (ath) páte. Aise ism, jo tín juzon̲ ke hain̲, aur Sh,wá i ibtidáí rakhte hain̲, *Sh,wá* aur *á* ko miláke *i* kar dete hain̲; maslan, *ts,dhá-qáh* ká muzáf *tsidh-qath* hai: jama', *ts,dhá-qoth*, aur us ká muzáf *tsidh-qoth*.

156. Jaisá ki Fársí zubán men̲ izáfat ism aur sifat ke bích isti'mál kí játí hai, waisá hí 'Ibrání men̲ muzáf kám átá hai.

157. מוּסָר mú-çár	מוּסַר mú-çar הַשְׂכֵּל haskel	*ta'lím i dánish.*
תּוֹרָה to-ráh	תּוֹרַת torath יְהוָֹה Y,howáh	*áín i Yahowáh.*
דָּבָר dá-bhár	דִּבְרֵי dibhrê חֲכָמִים khᵃkhámím	*kalimát i 'áqilán.*
פֶּלֶג pě'-lěgh	פַּלְגֵי palghê מַיִם ma'yim	*nahrán i áb.*
דֶּרֶךְ dě'-rěkh	דֶּרֶךְ dě'rěkh דַּרְכֵי darkhê } מָוֶת	*sabíl* *sabáil* } *i maut.*
עֵד 'edh	עֵד 'edh אֱמֶת ěměth	*gawáh i haqq.*

אִוֶּלֶת iwwĕ'-lĕth	אִוֶּלֶת iwwĕlĕth כְּסִילִים k,çílím	*jihálat i nádánán.*
עָשָׁן 'áshán	עֲשַׁן 'ᵃshan הָעִיר há'ír	*dúd i shahr.*
עֵדָה 'edháh	עֲדַת 'ᵃdhath צַדִּיקִים tsaddíqím	*majmú' i rástán.*

158. Ek jumla men̲ do izáfaten̲ ho saktí hain̲; maslan, אֲרוֹן בְּרִית יְהוָֹה, (ᵃron b,ríth Y,howáh,) *sandúq i 'ahd i Yahowáh.*

159. *Lugat.*

'Adan, עֵדֶן, 'e'dhĕn.
Arganún, עוּגָב, 'úghábh.
Yúbal, יוּבָל, Yúbhál.
Jangal, מִדְבָּר, midhbár.
Yahúdáh, יְהוּדָה, Y,húdháh.
Bál, שֵׂעָר, se'ár.
Esau, עֵשָׂו, 'Esáw.
Haikal, הֵיכָל, hekhál.
Maqdis, מִקְדָּשׁ, miqdásh.
Bhái, אָח, ákh.
Rán, יָרֵךְ, yárekh.
Mazbah, מִזְבֵּחַ, mizbeakh.
Kandhá, כָּתֵף, (muzáf כֶּתֶף) kátheph.

Barakat, בְּרָכָה, b,rákháh.
Bartan, קְעָרָה, q,'áráh.
Chándí, כֶּסֶף, kĕ'çĕph.
Gár, מְעָרָה, m,'áráh.
Makfílah, מַכְפֵּלָה, Makhpeláh.
Lásh, נְבֵלָה, n,bheláh.
Khauf, מְגוֹרָה, m,ghoráh.
Sharír, רָשָׁע, rásha'.
Za'íf, זָקֵן, záqen.
Buzurg, (jama') זְקֵנִים, z,qením.
Shahr, עִיר, 'ír.
Ghar, בַּיִת, bayith (muzáf בֵּית).
Jilau-khána, חָצֵר, khátser.

160. *Isti'mál* 18.

a)

1 נְהַר עֵדֶן : 2 דְּבַר יְהוָֹה :	1 n,har 'edhĕn. 2 d,bhar Y,howáh.
3 מוּסַר יְהוָֹה : 4 עוּגַב יוּבָל :	3 múçar Y,howáh. 4 'úghabh yúbhál.
5 מִדְבַּר יְהוּדָה :	5 midhbar Y,húdháh.
6 לְבַב אִישׁ :	6 l,bhabh ísh.
7 שְׂעַר עֵשָׂו : 8 הֵיכַל הַמִּקְדָּשׁ :	7 s,'ar 'Esáw. 8 hekhal hammiqdhásh.
9 אֵשֶׁת הָאָח : 10 יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ :	9 eshĕth hĕákh. 10 yĕ-rĕkh hammizbeakh.
11 חָכְמַת אָדָם :	11 khôkhmath ádhám.
12 בִּרְכַּת יְהוָֹה :	12 birkath Y,howáh.
13 קַעֲרַת כֶּסֶף :	13 qa'ᵃrath kĕçĕph.
14 מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה :	14 m,'árath hammakhpeláh.
15 נִבְלַת אִישׁ : 16 צִדְקַת אָדָם :	15 nibhlath ísh. 16 tsidhqath ádhám.
17 דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ : 18 נַהֲרֵי עֵדֶן :	17 dibhrê Yirm,yáhú. 18 naharê 'edhĕn.
19 מוּסְרֵי הָאָבוֹת :	19 múçárê hĕábhoth.
20 זִקְנֵי הָעִיר : 21 שְׁכֵנֵי הַבָּיִת :	20 ziqnê há'ír. 21 sh,khenê habbáyith.
22 חַצְרֵי הַמִּקְדָּשׁ :	22 khᵃtserê hammiqdásh.
23 בִּרְכֵּי הָאִישׁ :	23 birkê háísh.

b) 1. Nahren̲. 2. Zamín kí nahren̲. 3. Báten̲. 4. Bádsháh kí báten̲. 5. Qánún i Yahowáh. 6. Ádmí ke ghuṭne. 7. Esau kí ánkhen̲.

BAB IV. § 1.—*Tatimma* i Izáfí kí bábat.*

161. 'Ibrání zubán men zamír i izáfí ke 'iwaz men ek ḳháss tadbír hai.

a) Zamír i izáfí ká juz ism i muzáf ke píchhe lagáyá játá hai, aur donon ek hí bát ho játe. Aise juz ko tatimma kahte hain.

b) In harakaton ke sabab se bahut tabdílen hotí hain; is wáste un ká lagáná *ism kí gardán* kahlátá hai.

162. Tatimma i izáfí aksar yehí hain :—

I. *Ism i wáhid ke sáth.*

	mz.	*mw.*	*mz.*	*mw.*
Merá	—ִי		í.	
Terá	—ְךָ	—ֵךְ	—,khá	ekh.
Us ká	וֹ	—ָהּ	o	áhh.

	mz.	*mw.*	*mz.*	*mw.*
Hamárá	נוּ		nú.	
Tumhárá	כֶם	כֶן	khĕm	khĕn.
Un ká	—ָם	—ָן	ám	án.

* Mutarajjim ko lafz i *suffix* ke liye koí bát na milí. Is sabab se us ne taṭimma ko tajwíz kiyá; aur use un harakaton ká nám ṭhaharáyá, jinhen aur báton ke píchhe lagáte hain izáfat ke ma'ne ke sáth.

II. *Jama' ke liye.*

	mz.	*mw.*	*mz.*	*mw.*
Merá	—ַי		ai.	
Terá	—ֶיךָ	—ַיִךְ	ĕkhá	ayikh.
Us ká	—ָיו	—ֶיהָ	áw	ĕhá.

	mz.	*mw.*	*mz.*	*mw.*
Hamárá	—ֵינוּ		ênú.	
Tumhárá	—ֵיכֶם	—ֵיכֶן	êkhĕm	êkhĕn.
Un ká	—ֵיהֶם	—ֵיהֶן	êhĕm	êhĕn.

163. Ba'ze tatimma lahjawále hain ; (*khĕm′*, *khĕn′*, *hĕm′*, *hĕn′*); aur ba'ze be lahja hain.

Ism i Muzakkar.

Wáhid.

164.	סוּס	çúç,	*ghoṛá.*
	סוּסִי	çúçí,	*merá ghoṛá.*
	סוּסְךָ	çúç,khá,	*terá (mz.) ghoṛá.*
	סוּסֵךְ	çúçekh,	*terá (mw.) ghoṛá.*
	סוּסוֹ	çúço,	*us ká (mz.) ghoṛá.*
	סוּסָהּ	çúçáhh,	*us ká (mw.) ghoṛá.*
	סוּסֵנוּ	çúçenú,	*hamárá ghoṛá.*
	סוּסְכֶם	çúç,khĕm′,	*tumhárá (mz.) ghoṛá.*
	סוּסְכֶן	çúç,khĕn,	*tumhárá (mw.) ghoṛá.*
	סוּסָם	çúçám,	*un ká (mz.) ghoṛá.*
	סוּסָן	çúçán,	*un ká (mw.) ghoṛá.*

Ism i Muwannas.

Wáhid.

סוּסָה çúçáh, *ghoṛí.*
סוּסָתִי çúçáthí, *merí ghoṛí.*
סוּסָתְךָ çúçáth,khá, *terí (mz.) ghoṛí.*
סוּסָתֵךְ çúçáthekh, *terí (mw.) ghoṛí.*
סוּסָתוֹ çúçátho, *us kí (mz.) ghoṛí.*
סוּסָתָהּ çúçátháhh, *us kí (mw.) ghoṛí.*
סוּסָתֵנוּ çúçáthenú, *hamárí ghoṛí.*
סוּסַתְכֶם çúçath,khĕm, *tumhárí (mz.) ghoṛí.*
סוּסַתְכֶן çúçath,khĕn, *tumhárí (mw.) ghoṛí.*
סוּסָתָם çúçáthám, *un kí (mz.) ghoṛí.*
סוּסָתָן çúçáthán, *un kí (mw.) ghoṛí.*

Jama'.

165. סוּסִים çúçím, *ghoṛe.*
סוּסַי çúçai, *mere ghoṛe.*
סוּסֶיךָ çúçĕkhá, *tere (mz.) ghoṛe.*
סוּסַיִךְ çúça'yikh, *tere (mw.) ghoṛe.*
סוּסָיו çúçáw, *us ke (mz.) ghoṛe.*
סוּסֶיהָ çúçĕhá, *us ke (mw.) ghoṛe.*
סוּסֵינוּ çúçê'nú, *hamáre ghoṛe.*
סוּסֵיכֶם çúçêkhĕm', *tumháre (mz.) ghoṛe.*
סוּסֵיכֶן çúçêkhĕn', *tumháre (mw.) ghoṛe.*
סוּסֵיהֶם çúçêhĕm', *un ke (mz.) ghoṛe.*
סוּסֵיהֶן çúçêhĕn', *un ke (mw.) ghoṛe.*

Jama'.

סוּסוֹת çúçoth, *ghoṛíáṉ.*
סוּסוֹתַי çúçothai, *merí ghoṛíáṉ.*
סוּסוֹתֶיךָ çúçothĕkhá, *terí (mz.) ghoṛíáṉ.*
סוּסוֹתַיִךְ çúçothayikh, *terí (mw.) ghoṛíáṉ.*
סוּסוֹתָיו çúçotháw, *us kí (mz.) ghoṛíáṉ.*
סוּסוֹתֶיהָ çúçothĕhá, *us kí (mw.) ghoṛíáṉ.*
סוּסוֹתֵינוּ çúçothênú, *hamárí ghoṛíáṉ.*
סוּסוֹתֵיכֶם çúçothêkhĕm', *tumhárí (mz.) ghoṛíáṉ.*
סוּסוֹתֵיכֶן çúçothêkhĕn', *tumhárí (mw.) ghoṛíáṉ.*
סוּסוֹתֵיהֶם çúçothêhĕm', *un kí (mz.) ghoṛíáṉ.*
סוּסוֹתֵיהֶן çúçothêhĕn', *un kí (mw.) ghoṛíáṉ.*

166. Jo tabdíleṉ tatimma i jama' meṉ hotí haiṉ, so is sabab se haiṉ, ki ֵי (ê), muzáf kí intihá, un ke sáth miláí játí hai.

167. *a*) Ism ĕh (ֶה) meṉ *ĕh* ko girá dete, aur *o*, *us ká*, ke badle meṉ ehú (ֵהוּ) lete haiṉ; maslan, 'á-le-hú, *us ká pattá*, (עָלֵהוּ).

b) Ism *i* meṉ, jis ká *Yodh sákin* hai, (ִי), jo *áh* kí intihá ke fi'loṉ se haiṉ, tatimma ke peshtar Yodh kí áwáz rakhte haiṉ; maslan, פְּרִי, p,rí, *phal*, פִּרְיוֹ, pir-yo, *us ká phal*.

c) Jama' kí intihá *oth* (וֹת apne píchhe ê ko (ֵי) letí hai, táki apne tatimma se wasl kare.

168. *Tatimmon ká bayán i Afzúd.**

Síga i Mutakallim [nishán us ká S. I. hai,] *á'nú* (ָנוּ) kabhí kabhí waqfa men enú ke 'iwaz men hotá hai.

Síga i mukhátab [nishán us ká S. II. hai,] *kháh* kabhí kabhí, lekin aksar nahín, alfáz i kotáh men kháss karke, miltá hai *ekh* ke badle men; (ya'ne, ְכָה wáste ְךָ ke.)

(*Mw. wáh.*) *ákh* kabhí kabhí, lekin faqt waqfa men, *ekh* ke 'iwaz men; (ya'ne, ָךְ wáste ֵךְ ke.)

Ekheh wáste *ekh* ke (ֵכֵה = ֵךְ), Nahúm 2 : 14.

Ekhí pichhlí tasnífon men hotá hai; maslan, Zabúr 137: 6. (ֵכִי = ֵךְ).

Síga i gáib [nishán us ká S. III. hai.]

1.) *Mz. wáh. o* ke 'iwaz men (kabhí kabhí) *ho*, (kam) *ehú* (הֹ, ֵהוּ = וֹ).

2.) *Mw. wáh.* ָהּ ke badle men ָה; ya'ne, *h* is hálat men halqí áwáz nahín detá hai.†

3.) *Jama'*, ám ke 'iwaz men *a'ham* ‡ (ֵהֶם = ָם).

A''mo (sirf shi'ar men) wáste *ám* § ke (ָמוֹ = ָם)

* Yih bayán yahán likhá hai, táki shágird jab cháhe tab [dekhe.
† Pichhlí tasnífon men (kam) ָא.
‡ Waqfa men *kul-lá-ham* (כֻּלָּהֶם), 2 Sam. 23 : 6.
§ Kabhí kabhí bahut kotáh báton men (jaisá harf i nisbatí) *o* (us ká) ke 'iwaz men; maslan, לוֹ ke wáste לָמוֹ.

Mw., *hĕn'* (kam), jab is par lahja ho aur harf i sahíh peshtar ho; maslan, Paid. 21 : 28, *l,bhad-d,hĕn*, לְבַדְּהֶן.

A'-h,náh (qadímí) ֶהְנָה wáste *án* ke.

A'h,náh, *ĕ ná*, (donon kam), án ke 'iwaz men (ֶהְנָה, ֶנָה, ָנָה)

169. *Namúna.*

דָּם	דָּמְךָ	dá-m,khá, *terá (mz.) khún.*
דָּבָר	דְּבָרִי	d,bhárí, *merí bát.*
	דְּבָרַי	d,bhárai, *merí báten.*
שׁוּעָל	שׁוּעָלוֹ	shu'álo, *us kí (mz.) lomrí.*
זָקֵן	זְקֵנֵךְ	z,qenekh, *terá (mw.) búrhá.*
	זְקֵנֶיךָ	z,qenĕkhá, *terá (mz.) búrhá.*
	זְקֵנֵינוּ	z,qenenú, *hamárá búrhá.*
סֵפֶר	סִפְרָהּ	çiphráhh, *us kí (mw.(kitáb.*
מָוֶת	מוֹתְכֶם	mo-th,khĕm', *tumhárí (mz.) maut.*
גָּמָל	גְּמַלָּם	g,mallám, *un ká (mz.) únt.*
סְגֻלָּה	סְגֻלּוֹתַי	ç,ghullothai, *mere khazána (mw.) jama'.*
נַעַר	נַעֲרֵיכֶם	na-'ªrê-khĕm', *tumháre (mz.) jawán.*
סַל	סַלֵּנוּ	çallenú, *hamárí tokrí.*
	סַלֵּינוּ	çallênú, *hamárí tokrián.*
כַּלָּה	כַּלָּתִי	kalláthí, *merí dulhan.*
שָׁנָה	שְׁנוֹתָיו	sh,no-tháw, *us ke (mz.) sál.*
שֵׁם	שְׁמוֹתֵיכֶם	sh,mo-thê-khĕm', *tumháre (mz.) nám*
תּוֹרָה	תּוֹרוֹתֵיהֶן	to-ro-thê-hĕn', *un ke (mw.) qánún.*

170. Tatimma ke sabab se lahja kí tabdíl hotí hai; aur is sabab se hurúf i 'illat bhí kam o besh badalte haiṉ. Is ká bayán púrí tarah se ismoṉ kí gardánoṉ ke sáth kiyá jáegá; aur abhí faqat do ḳháss qismoṉ ká bayán karenge:

a) do juzoṉ ke alfáz *á* ke sáth.	ek ek harf i 'illat ke liye	דָּבָר,	dá-bhár.
b) do juzoṉ ke alfáz *ĕ* ke sáth.		מֶלֶךְ,	mĕ'-lĕkh.

171. (Ek hí lahjawále tatimma, aur ek hí be lahja, ká namúna denge.)

	Muzáf-ilaih.		*Muzáf.*	
a) *Wáhid.*	דָּבָר	dábhár	דְּבַר	d,bhar.
Jama'.	דְּבָרִים	d,bhárím	דִּבְרֵי	dibhrê.
b) *Wáhid.*	מֶלֶךְ	mĕ'lĕkh	מֶלֶךְ	mĕ'lĕkh.
Jama'.	מְלָכִים	m,lákhím	מַלְכֵי	malkhê.
	Belahja tatimma.		*Lahjawálá tatimma.*	
a) *Wáhid.*	דְּבָרִי	d,bhárí	דְּבַרְכֶם	d,bharkhĕm'.
Jama'.	דְּבָרַי	d,bhárai	דִּבְרֵיכֶם	dibhrêkhĕm'.
b) *Wáhid.*	מַלְכִּי	malkí	מַלְכְּכֶם	malk,khĕm'.
Jama'.	מְלָכַי	m,lákhai	מַלְכֵיכֶם	malkêkhĕm'.

172. *Lugat.*

Ráh, דֶּרֶךְ, dĕrĕkh.
Khushnúdí, נֹעַם, no'am.
Tú, אַתָּה, attáh.
Jalál, כָּבוֹד, kábhod.
Píṭh, גַּב, gabh.

Mánná, שָׁמַר, shámar.
Rasm, מִשְׁמָר, mishmár.
Kholná, פָּתַח, páthaḳh.
Jotná, חָרַשׁ, ḳhárash.
Koh, הַר, hár.

Haikal, הֵיכָל, hekhál.
Har ádmí, ek ek } אִישׁ, ísh [ádmí]
Borá, אַמְתַּחַת, amta'ḳhath
Hukm, מִצְוָה, mitswáh.
Á'ín, חֻקָּה, ḳhuqqâh.
Qánún, תּוֹרָה, toráh.
Gawáhí, עֵדָה, 'edháh.

Chándí, Naqd, כֶּסֶף, kĕçĕph.
Zubán, לָשׁוֹן, láshon.
Kuttá, כֶּלֶב, kĕlĕbh.
Baṭṭíyá, מִשְׁקָל, mishqál.
Pahinná, Mulabbas h. } לָבַשׁ, lábhash.
Káhin, כֹּהֵן, kôhen.
Gít, שִׁיר, shír.

Isti'mál 19.

173. *a*)

1 דַּרְכּוֹ שָׁמַרְתִּי׃	1 darko shámartí.
2 דְּרָכֶיהָ דַּרְכֵי־נֹעַם׃	2 d,rákhĕhá darkhê-no'am.
3 אַתָּה יְהוָֹה כְּבוֹדִי׃	3 attáh Y,howáh k,bhodhí.
4 הֵיכַל קָדְשְׁךָ׃	4 hekhal qŏdhsh,khá.
5 פָּתְחוּ אִישׁ אַמְתַּחְתּוֹ׃	5 páth,ḳhú ísh amtaḳhto.
6 יִשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתָי׃	6 yishmôr mishmartí, mitswothai, ḳhuqqothai, w,thorôthái,
7 עַל־גַּבִּי חָרְשׁוּ חֹרְשִׁים׃	7 'al-gabbí ḳhár,shú ḳhôr,shím.
8 כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק׃	8 kôh^{a}nekhá yilb,shú tsĕ'dhĕq.
9 יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי׃	9 yishm,rú bhánĕkhá bh,ríthí.
10 גַּם־בְּנֵיהֶם יִשְׁמְרוּ עֵדֹתָי׃	10 gam-b,nêhĕm yishm,rú 'edhôthái.

b) 1. Rúmí hurúf meṉ likho, aur Urdú tarjuma karo:—

11 דַּרְכָּם 12 דַּרְכִּי 13 דְּרָכִים 14 דַּרְכָּהּ 15 דַּרְכֶּיהָ

2. 'Ibrání zubán men̲ tarjuma karo :—

1. Us kí qudsí ká koh. 2. Terí (mz.) ráhon̲ ko ham ne mán liyá. 3. Ham Yahowáh kí ráhon̲ ko mán lenge. 4. Hamáre bore. 5. Tumhárí (mz.) chándí. 6. Us ká (mz.) wazn [baṭṭíyá.] 7. Hamárí naqd. 8. Tere kutton̲ kí zubán. 9. Tumháre (mz.) gít.

Merí chándí.
Us kí (mz.) chándí.
Un kí (mw.) chándí.
Tumhárí (mz.) chándí.
Terí (mw.) chándí.
Un kí (mz.) chándí.
Hamárí chándí.

Kutte.

Bádsháh ke kutte.
Merá kuttá.
Mere kutte.
Un ke (mz.) kutte.
Tumháre (mz.) kutte.
Us ká (mz.) kuttá.
Us ká (mw.) kuttá.

Amsál.

Sulaimán kí amsál.
Us kí (mw.) masal.
Us kí (mz.) masal.
Merí masal.
Merí amsál.
Un kí (mz.)amsál.
Tumhárí (mw.) amsál.

BA'B IV. § 2.—*Hurúf i Nisbatí, jo ismon̲ kí hálat dikháte hain̲.*

174. Hálat i Nasbí.]

a) Hálat i nasbí harf i לְ se banái játí hai, jo ism ke shurú' men̲ likhá játá, aur lafz men̲ mulhaq hai.

b) Kabhí kabhí harf i nisbatí אֶל isti'mál kiyá játá hai; maslan, אֶל־אַבְרָם (ĕl-Abh,rám.) לְ tarkhím אֶל kí hai.

175. Hálat i Maf'úl.

a) Ism is hálat men̲ aksar *fá'il* kí mánind hai; aur is sabab se faqat jumla kí tarkíb se pahchána játá hai.

b) Kabhí kabhí אֶת yá אֵת (*eth* yá *ĕth* se,) Makkeph ke sáth, yih hálat jání játí hai; aur jab ki is harf i nisbatí ká tatimma howe, to wuh אוֹת, *oth* ho játá hai.

Sirf chár hálaton̲ men̲ yih harf i nisbatí musta'mal hote hain̲; ya'ne, 1. Jab ki ism ke sáth harf i ta'ríf ho; 2. jab ki wuh muzáf-ilaih ho; 3. jab ki us ká tatimma ho; 4. jab ki wuh nám i ḳháss ho.

c) Jagah ká nám, jis kí taraf jáne ká ishára kiyá jáwe, aksar intihá i ָה rakhtá hai. Harf i nisbatí לְ bhí kabhí kabhí us ke áge lagáyá játá hai.

d) Kabhí kabhí hálat i maf'úl se *jagah jis kí taraf* aur, *jagah jahán̲*, donon̲ murád hain̲.

e) Shaḳhs ká nám, jis kí taraf jáne ká ishára kiyá jáwe, aksar אֶל ko áge se letá hai.

f) Waqt *kab*, waqt *kitná*, masáfat *kitní gahrí*, kitní chauṛí, wg., aur zarf kí ba'z aur nisbaten̲ hálat i maf'úl se áshkára kí játí hain̲.

[Ánewále § men בְּ ká bayán dekho.]

176. Hálat i Álat.

a) מִן se yih hálat murád hai. Matlab us ká se yá *men se* hai. Aksar wuh faqat מִ likhá játá hai sáth Dághesh ke, jo lafz ke harf i sahíh ko duhrátá hai; aur jab yih harf Dághesh ko le nahín saktá, maslan, harf i halqí yá Resh ho, to wuh מֵ ho játá hai.

b) מִן aksar lafz i 'aláhida nahín likhá játá hai, magar harf i ta'ríf se peshtar.

c) *Men, pás, sáth* kí nisbaten harf i nisbatí בְּ ke wasíla se bhí kí játí hain.

177. Izáfat לְ ke wasíla se.] Yih nisbaten, ya'ne *us ká, use honá, us se honá*, kabhí kabhí לְ se záhir hotín; kháss karke—

1) ism i gair-mushakhkhas ke píchhe;

2) ba'd ism i muzáf ke, jis ká ek muzáf-ilaih áge se maujúd hai;

3) jab ki ism i muzáf ke sáth sifat howe;

4) shumár ke píchhe.

178. Jab לְ se *qábú* murád hai, to kabhí kabhí us se pahle ism i mausúl אֲשֶׁר, *jo*, átá hai. Yún, לְאָבִיהָ (3) אֲשֶׁר (2) הַצֹּאן, (1) hatston ᵃshĕr l,ábhíá, (*galla, jo us ke báp ko* [*thá*])=*us ke báp ká galla.*

בְּ aur לְ ke hurúf i 'illat kí bábat—

179. a) Jab ki pahle harf i sahíh us lafz ká, jis se ye mulhaq hain, Sh,wá ko letá hai, tab un ká Sh,wá *Khírĕq* ho játá hai.

b) Harf i 'illat i ibtidáí má Kháteph ke áge we usí harf i 'illat ko lete hain, jis ke sáth Kháteph shámil hai.

c) Ek juz ke lafz ke áge aur do juzon ke áge, jis ke pahle juz par lahja ho, we aksar *Qámĕts* ko lete hain; aur *Wáw* bhí use letá hai.

d) Harf i ta'ríf ke áge, we aksar us kí jagah men áke us ká harf i 'illat lete hain.

e) אֱלֹהִים ke áge we *Tsere* ko lete hain, aur א sákin ho játá; aur יְהוָֹה ke áge Pathakh ko; kyúnki Yahúdí log is muqaddas nám ko nahín, lekin us ke 'iwaz men אֲדֹנָי bolte the; aur is bát ko záhir karne ke wáste unhon ne us ke sadariyon ko Pathakh diyá, jo Adhonái ká sadariya letá hai.

180. Qánún c kabhí kabhí barqarár nahín rahtá hai.

181. *Namúna.*

לְדָוִד	l,dhá-widh, *Dáúd ko*, yá *ká*.
אֶת הָאָרֶץ	eth há-á-rĕts, *zamín.*
אֶת־הָרָקִיעַ	ĕth-há-rá-qí-a', *fazá.*
נֶצֹא הַשָּׂדֶה	ne-tseᵃhas-sá-dhĕh, *ham báhar maidán men jáwen.*

בֵּית אָבִיךָ	beth á-bhí-khá, *tere (mz.) báp ke ghar men.*
בָּבֶלָה	bá-bhĕ'-láh, *Bábul kí taraf; yá Bábul men.*
הָהָרָה	há-há'-ráh, *koh ke pás.*
בֵּיתָה יוֹסֵף	bê-tháh Yo-çeph, *Yúsuf ke ghar men, yá par.* (Dekho ki yih ism i muzáf ke ba'd átá hai.)
לִשְׁאֹלָה	li-sh,ô'-láh, *Shĕol par.*
הַיּוֹם	hay-yom, *yih din, áj.*
עֶרֶב	'ĕ'-rĕbh, *shám ko, shám ke waqt.*
שֵׁשֶׁת יָמִים	she-shĕth yá-mím, *chha din (ke 'arse men.)*
הַכִּסֵּא	hak-kiç-çe^a, *taḳht kí banisbat.*
פֶּה אֶחָד	pĕh ĕ-ḳhádh, *ekhí munh (zubán) se.*
מִן הָאָרֶץ	min há-á'-rets, *zamín se.*
מִצְּבָא	mits-ts,bhá, *lashkar men se.*
מֵחָזָק	me-ḳhá-záq, *qádir se.*
בֶּן לְיִשַׁי	ben l,yi-shai,, *Yassí ká beṭá.*
חֶלְקַת הַשָּׂדֶה לְבֹעַז	ḳhĕl-qath has-sá-dĕh l,bho-'az, *Bo'az ke khet ká hissa.*
בֶּן אֶחָד לַאֲחִימֶלֶךְ	ben ĕ-ḳhádh la-^{a}ḳhí-mĕ'-lĕkh, *Aḳhimalik ke beṭon men se ek.*
בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ	ba-ḳh^{a}mish-sháh la-ḳhodhĕsh, *mahína kí pánchwín táríḳh par.*
בַּמִּשְׁפָּט	bam-mish-páṭ, *'adálat men* (= b,ham-mishpaṭ.
לַמֶּלֶךְ	lam-mĕ-lĕkh, *bádsháh ko.*
לָאָרֶץ	lá-á-rĕts, *zamín ko.*
בָּאָרֶץ	bá-á-rĕts, *zamín men.*

182. *Lugat.*

Paidá karná, בָּרָא, bárá^a.*

Ásmán (jama'), שָׁמַיִם, shá-mayim.†

Piyár karná, אָהַב, áhabh.

Ma'áshí i tuhfa, מַטְעַמִּים, maṭ-'am-mím.

Patthar, אֶבֶן, ĕ'-bhĕn.

Jagah, מָקוֹם, máqom.

Qabr, קֶבֶר, qĕbhĕr.

Ḳhális, פֶּתִי, pĕthí.

Sihrá, Táj, לִוְיָה, liwyáh.

Fazl, Husn, חֵן, ḳhen.

Má, אֵם, em.

'Áqibat, עוֹלָם, 'olám.

Málik, Ḳhudáwand, אָדוֹן, ádhon.‡

Baṭorná, כָּנַס, kánaç.

Unt, גָּמָל, (jama' גְּמַלִּים) gámál.

Nahín, אֵין, ên.

Ádmí, (jm.) אֲנָשִׁים, ^{a}náshím

Wahán, שָׁם, shám.

Rahm, חֶסֶד, ḳhĕ'çĕdh.

Hissa, ṭukṛá, גֶּזֶר, gĕzĕr, (gázar se.)

Káṭná, taqsím karná, גָּזַר, gázar.

Samundar, יָם, yám.

Bahr i Qulzum, יַם־סוּף, yam-súph=*bahr i ḳhar.*

Mírás, נַחֲלָה, na'ḳh^{a}láh (ná-ḳhal, *hásil karná*, wg.)

Isháq.	*Esau.*	*Ribqah.*	*Ya'qúb.*
יִצְחָק	עֵשָׂו	רִבְקָה	יַעֲקֹב

183. *Isti'mál* 20.

1 אֱלֹהִים § בָּרָא אֵת הַשָּׁמַיִם : a)	1 ^{e}lohím bárá^a eth hashsháma'yim.

* Fi'l, jin ká áḳhirí harf א hai, un ká dúsrá harf i 'illat Qámĕts hai.

† Ism i tasniya: us kí wáhid shakl nahín hai. [yád.

‡ Dún, *hukúmat karná*; aur ba'ze kahte hain, adhĕn *bun-*

§ Elohím ká fi'l wáhid hai.

יִצְחָק אָהַב אֵת עֵשָׂו׃	2	2	Yitsḳháq áhabh eth 'Esáw.
רִבְקָה נָתְנָה אֶת־הַמַּטְעַמִּים׃	3	3	Ribhqáh náth,náh ĕth-hammaṭ'ammím.
יַעֲקֹב לָקַח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם׃	4	4	Ya'^{a}qobh láqaḳh meabhnê hammáqom.
אֱלִיעֶזֶר לָקַח מִגְּמַלֵּי אֲדוֹנָיו׃	5	5	Ĕlí'ĕzĕr láqáḳh migg,mallê ^{a}dhonáw.
אֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת שָׁם׃	6	6	ên ísh mean,shê habbayith shám.
כּוֹנֵס אֲבָנִים לְקִבְרוֹ׃	7	7	koneç ^{a}bháním l,qibhro.
נָתַן לִפְתָאִים עָרְמָה׃	8	8	náthan liphtháím 'ŏrmáh.
תּוֹרַת אִמֶּךָ לִוְיַת חֵן לְרֹאשֶׁךָ׃	9	9	torath imm,khá liwyathḳhen l,roshĕkhá.
הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃	10	10	hodhú lay,howáh kí-ṭobh kí l,'ôlám ḳhaçdo.
הוֹדוּ לְגֹזֵר יַם־סוּף לִגְזָרִים׃	11	11	hodhú l,ghôzer yam-çúph lighzárîm.
נָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה׃	12	12	náthan artsám l,naḳh^{a}láh.

b) 1. Yahowáh ke ásmán. 2. Yahowáh ke ásmánon̲ se. 3. Tere (mz.) kutte ke liye. 4. Tere (mw.) kutton̲ ke liye. 5. Main̲ ne Ribqah ko piyár kiyá. 6. (Harf i ta'ríf ke sáth) jagah se. 7. Maqám ke wáste. 8. Un̲ṭon̲ ke wáste. 9. Patthar (jama'). 10. Patthar (jama', הָ ke sáth.) 11. Us ne pattharon̲ ko khet men̲ se le liyá. 12. Us ne tere khet ke patthar le liye. 13. Us ne mere khet ke pattharon̲ men̲ se liyá.

BA'B IV. § 3.—*Dúsre Hurúf i Nisbatí. Wáw.*

184. 1. *K*, (כְּ) harf i sadariya hai, jis ke ma'ne hain̲ *mánind, jaisá, mutábiq*. Yih כֵּן se hai.

(Us ke hurúf i 'illat ke qánún aise hain̲, jaise בְּ, לְ ke.)

185. *W*, (וְ) *aur* hai; aur aksar us ke níche Sh,wá hai.

186. *a*) Lekin *w*, *Beth*, *Pe*, *Wáw*, aur *Mem* ke áge, aur un báton̲ ke áge bhí jo pahle harf i sahíh ke sáth *Sh,wá* ko rakhtí hain̲, *ú* (וּ) ho játá hai.

b) Jo alfáz ekhí juz ke hain̲, aur jis lafz ke qabl i ákhirí par lahja hai, aur Ĕlohím aur *Y,howáh*—in sabhon̲ ke haqq men̲ wuhí qánún muqarrar hai, jo *l*, *b*, (בְּ, לְ) ke liye maujúd hai.

187. Jab do wáridát ká zikr ho rahtá hai, to dúsrí, jo bayán kartí játí hai, *Zamán i Mustaqbil* se, *Wáw i Ittisál ke sáth*, áshkára hotí hai. Yih mustaqbil Urdú *zamán i mází* se tarjuma kiyá jáegá, jab ki peshtar ká *zamán i mází* ká tarjuma aisá hí howe.

(Zamánon̲ ke hál ká bayán dekhná cháhiye.)

188. Kabhí kabhí, jab bayán peshtar kí wáridát se 'iláqa rakhtá hai, tab ahwál, yá us ká ek hissa, *Mustaqbil* se, sáth *Wáw i Ittisál* ke, shurú' hotá hai. Aksar yihí hál וַיְהִי (wa-y,hí, *aur ho gayá*, yá *aur aisá húá*,) men̲ hai.

189. *Wáw i Ittisál* ke niche *Pathaḳh* hai, aur qaríb harf i sahíh men̲ baṛá Dághesh hai. א ke áge, jo Dághesh ko le nahín̲ saktá hai, *Qámĕts* níche *Wáw* ke likhte hain̲.

190. *Zamán i Mází*, jo Mustaqbil ke ba'd átá hai, jab Mustaqbil ká matlab barqarár rahtá hai, áp *Wáw* leke *Mustaqbil* ho játá hai, aur us ká tarjuma aisá hí karná cháhiye. Yih *Wáw i taqlíb* kahlátá hai, aur us ke hurúf i 'illat aise hí hain̲, jaise Wáw i ittisál ke. (Dekho 185, 186.)

Lugat.

191. *Bhái*, אָח, áḳh, (zamír ke sáth אָחִי).
Ḳháss chízen̲, } *Qímatí chízen̲*, } מִגְדָּנוֹת, mighdánoth.
Jorú, אִשָּׁה, ishsháh, [אֵשֶׁת muzáf.]
Dená, נָתַן, náthan.
Żer jáma, } כֻּתֹּנֶת, kuttônĕth, [muzáf-ilaih.]
Jáma, } כְּתֹנֶת, k,tho'nĕth, [aksar muzáf.]
Tuhfe [*kháne ke*], מַטְעַמִּים, maṭ'ammím.
Ḳhoshachíní, לֶקֶט, lĕ-qĕṭ.
Muflis, *Hájatmand*, עָנִי, 'ání.
Ná-áshná, גֵּר, ger, (גּוּר).
Chhipáná, טָמַן, ṭáman.
Uṭhná, עָלָה, 'áláh.*
Banáná, עָשָׂה, 'ásáh.*

* Fi'l, jin ká tísrá harf ה hai, Pathaḳh ke 'iwaz men̲ dúsre harf i 'illat ko Qámĕts kar dete hain̲.

Bhí, גַּם, gam.
Roṭí, לֶחֶם, lĕ'ḳhĕm.
A'rámtalab, *Sust*, עָצֵל, 'átsel.
Chánd, יָרֵחַ, yáreaḳh.
Sitára, כּוֹכָב, kokhábh.
Bádal i kasíf, עָב, 'ábh.
Kaf i dast, כַּף kaph.
Bartan, *Piyálá*, צַלַּחַת, tsallaḳhath.
Likhná, *Kanda karná*, כָּתַב, káthabh.
Beḳhamír roṭí, מַצָּה, matstsáh.
Márḍálná, קָטַל, qáṭal.
Chamṛá, עוֹר, 'or.

192. *Isti'mál* 21.

a) אֱלִיעֶזֶר נָתַן לְאָחִיהָ וּלְאִמָּהּ מִגְדָּנוֹת׃	1 | 1	Ĕlíĕzĕr náthan l,áḳhíhá úl,immáhh mighdánoth.
יְהוָֹה עָשָׂה לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר׃	2 | 2	Y,howáh 'ásáh l,ádhám úl,ishto kŏthnoth 'or.
הַלֶּקֶט לֶעָנִי וְלַגֵּר׃	3 | 3	hallĕ'qĕṭ lĕ'áni w,lagger.
רִבְקָה נָתְנָה אֶת־הַמַּטְעַמִּים וְגַם אֶת־הַלֶּחֶם׃	4 | 4	Ribhqáh náth,ná ĕth-hammaṭ'ammím w,gham ĕth-hallĕ'ḳhĕm.
טָמַן עָצֵל יָדוֹ בַּצַּלַּחַת׃	5 | 5	ṭáman 'átsel yádho batstsalláḳhath.
יְהוָֹה עָשָׂה אֶת־הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים׃	6 | 6	Y,howáh 'ásáh ĕth-hayyáreaḳh w,khokhábhím.

הִנֵּה־עָב קְטַנָּה 7	7 hinneh-'ábh q,ṭannáh.
כְּכַף־אִישׁ עֹלָה* מִיָּם׃	k,khaph-ísh 'oláh miyyám.
וַיִּכְתֹּב† מֹשֶׁה אֵת 8	8 wayyikhtobh Moshĕh eth
כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה׃	kŏl-dibhrê Y,howáh.
וּשְׁמַרְתֶּם‡ אֶת־הַמַּצּוֹת׃ 9	9 úsh,martĕm ĕth-hammatsoth.

b) Tarjuma karo :—

1. Kutte kí mánind. 2. Aur main ne qatl kiyá (ba'd *mází* ke.) 3. Aur main qatl karúngá (ba'd *mustaqbil* ke.) 4. Izháq o Eliázar. 5. Dáúd o Sulaimán. 6. Merí taqaddus ke koh kí mánind. 7. Bádal i kasíf kí mánind. 8. Aur bádal i kasíf. 9. Aur we mere qawánín mánenge (ba'd *mustaqbil* ke.)



BÁB V.—*Síga i tafzíl aur síga i mubálaga ke banáne ká taur.*

193. Síga i tafzíl is tarah se bantá hai, ki מִן un báton ke áge lagtá hai, jin se muqábala kiyá játá hai ; yá מִ jis ke qaríb harf men Dághesh lagtá hai ; aur yih מֵ ho játá hai harf i halqí ke áge. Sifat apní aslí shakl men qáim rahtí hai :

גָּבֹהַּ מִכָּל־הָעָם, ga-bhô-ahh mik-kŏl-há-'ám, *logon men se kisí se qaddáwar ; yá sab logon se qaddáwar.*

* Ism i fá'il, Qal kí gardán men.

† Is se pahle *mází* ká khiyál kíjiyo.

‡ Is se pahle *mustaqbil* yá *amr* ká khiyál samjho.

194. מִן (=se) se *tafriq* yá *tagírí* murád hai.

195. *Síga i mubálaga* aksar harf i ta'ríf kí madad se bantá hai, jo sifat par lagáyá játá hai. Is se chíz i mazkúr 'álá ṭhahráí játí. Ba'd is ke chíz ká nám átá hai, sáth מִן, מִ, מֵ yá בְּ ke.

196. Síga i mubálaga kabhí kabhí sifat ke duhráne se bantá hai ; maslan, *ḳhúb ḳhúb.*

197. Kabhí מְאֹד, (m,ôdh) ke lafz se hotá hai ; jis ká matlab hai *bahut.*

198. Kabhí kabhí izáfat aur jama' se hotá hai ; maslan, קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים, qôdhĕsh q°dháshím, (*quddús chízon kí quddús,*) *sabhon se quddús.*

199. *Muwáfiqat* כְּ (yá כַּ, כָּ) se, *jaisá*, *mutábiq*, bantí hai.

200. *Lugat.*

Míṭhá, מָתוֹק, máthoq.	*Motí* (jama') פְּנִינִים, p,níním (*sháyad lál múngá* yá *la'l.*)
Qímatí, יָקָר, yáqár.	*Soná*, חָרוּץ, ḳhárúts.
Nafa', תְּבוּאָה, t,bhúáh.	*Chokhá soná*, פָּז, paz.
Khúb, נִבְחָר, nibhḳhár, (בָּחַר se.)	*Kamará*, חֶדֶר, ḳhĕdhĕr.
Khalihán, גֹּרֶן, gôrĕn.	*Chhoṭá*, *jawán*, צָעִיר, tsá'ír.
Ḳhúbsúrat, יָפֶה, yáphĕh.	*Máhtáb*, לְבָנָה, l,bhánáh (ḳháss, *sufedwálí*, mw. לָבָן kí, *sufed.*)
Hamesha, תָּמִיד, támídh. (*ḳháss matlab, sadáí.*)	

Súkhá, יָבֵשׁ, yábhesh.
Ṭhíkrí, חֶרֶשׂ, ḳhĕ´rĕs.
Shahad, דְּבַשׁ, d,bhash.

Súraj, חַמָּה, ḳhammáh.
Ḳhális, בַּר (mw. בָּרָה,) bar
Zindagí, חַיִּים, ḳhayyím (jama'.)

201. *Isti'mál* 22.

a) : מָתוֹק מִדְּבַשׁ	1	1 máthoq midd,bhash.
: יְקָרָה חָכְמָה מִפְּנִינִים	2	2 y,qáráh ḳhŏkhmáh mipp,níním
טוֹב פִּרְיִי מֵחָרוּץ וּמִפָּז וּתְבוּאָתִי מִכֶּסֶף נִבְחָר :	3	3 ṭobh piryí meḳhárúts úmippáz úth,bhúáthí mikkĕ´çĕph nibh-ḳhár.
: לֹא טוֹב אָנֹכִי מֵאֲבוֹתָי	4	4 lo[a] ṭobh ánôkhí me[a]bhothai.
אָנֹכִי הַצָּעִיר בְּבֵית אָבִי :	5	5 anôkhí hatstsá'ír b,bhêth ábhí.
: כִּתְבוּאַת גֹּרֶן	6	6 kithbhúath gôrĕn.
: יָבֵשׁ כַּחֶרֶשׂ	7	7 yábhesh káḳhĕ´rĕs.
: הָעָם כַּכֹּהֵן	8	8 há'ám kakkôhen.
: כָּעָם כַּכֹּהֵן	9	9 ká'ám kakkôhen.
יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה :	10	10 yápháh khall,bhánáh báráh kaḳhammáh.
: טוֹב חַסְדְּךָ מֵחַיִּים	11	11 ṭobh ḳhasdh,khá meḳhayyím

BAB VI. § 1.—*Hindasa. Pahle das 'adad i zátí.*

202. 1. Gintí ke alfáz, 2 se das talak, ism hain, aur un ká matlab bhí aisá hai jaisá *taslís* ká; lekin un ká *zarfí* isti'mál bhí hotá hai. Faqat אֶחָד (ĕḳhádh) ek, mw. אַחַת (aḳhath,) sifat ke taur par isti'mál kiyá játá hai. Gintí kí aur báten muzakkar aur muwannas shaklen rakhtí hain, jo matlab men eksán hain; lekin isti'mál men beqá'ida dastúr se muwannas shakl ism i muzakkar ke sáth hotí hai, aur muzakkar shakl ism i muwannas ke sáth.

203. Sirf *do i tasniya* men, (שְׁנַיִם, sh,na'yim, *mw.* שְׁתַּיִם, sh,tha'yim,) gintí kí bát aur ism kí jins ekhí hai.

204. 'Adad i zátí ek se das talak :—

Muzakkar. *Muwannas.*

Jo do ke ba'd shakl men muwannas hain.

	Muzáf-ilaih.	*Muzáf.*	*Muzáf-ilaih.*	*Muzáf.*
1 א	אֶחָד ĕ-ḳhádh	אַחַד a-ḳhadh	אֶחָת ĕ-ḳháth	אַחַת a-ḳhath
2 ב	שְׁנַיִם sh,na´-yim	שְׁנֵי sh,nê yá שְׁנֵים sh,nêm	שְׁתַּיִם sh,ta-yim	שְׁתֵּי sh,tê yá שְׁתֵּים sh,têm
3 ג	שְׁלֹשָׁה sh,lôsháh	שְׁלֹשֶׁת sh,lô-shĕth	שָׁלֹשׁ shá-lôsh	שְׁלֹשׁ sh,lôsh
4 ד	אַרְבָּעָה ar-bá-'áh	אַרְבַּעַת ar-ba-'ath	אַרְבַּע ar-ba'	אַרְבַּע ar-ba'

5	ה	חֲמִשָּׁה	חֲמֵשֶׁת	חָמֵשׁ	חֲמֵשׁ
		ḳh^{a}mish-sháh	ḳh^{a}me′-shěth	ḳhá-mesh	ḳh^{a}mesh
6	ו	שִׁשָּׁה	שֵׁשֶׁת	שֵׁשׁ	שֵׁשׁ
		shish-sháh	she′-shěth	shesh	shesh
7	ז	שִׁבְעָה	שִׁבְעַת	שֶׁבַע	שְׁבַע
		shibh-’áh.	shibh-’ath	shě′bha’	sh,bha’
8	ח	שְׁמֹנָה	שְׁמֹנַת	שְׁמֹנֶה	שְׁמֹנֶה
		sh,mô-náh	sh,mô-nath	sh,mô-něh	sh,mô-něh
9	ט	תִּשְׁעָה	תִּשְׁעַת	תֵּשַׁע	תְּשַׁע
		tish-’áh	tish-’ath	te-sha’	t,sha’
10	י	עֲשָׂרָה	עֲשֶׂרֶת	עֶשֶׂר	עֶשְׂרֵה
		’^{a}sá-ráh	’^{a}sě′-rěth	’ě′-sěr	’ěs-reh

205. Un sab zubánon̲ men̲, jo ’Ibrání se ’iláqa rakhtí hain̲, a’adád kí aisí tadbír záhir hotí hai. Yaqín hai, ki asl men̲ ye alfáz ism the, aur do jinson̲ kí shaklen̲ rakhte the; aur jab isti’mál men̲ we sifát ho gae, to logon̲ ne ismá i ḳhiyálí ko muwannas samajhke inhen̲ muwannas ṭhahráyá.

206. *a*) Gintí ke alfáz, 2 se 10 tak, tín tarah se likhe játe hain̲ :—

1) Hál i izáfí men̲, ism ke áge, (aisá ki ism muzáf hotá hai); maslan, שְׁלֹשֶׁת יָמִים, *tín roz*, yá *dinon̲ kí taslís.*

2) Muzáf-ilaih men̲, ism ke áge; maslan, בָּנִים שְׁלֹשָׁה, *tín beṭe.*

3) Muzáf-ilaih men̲, ism ke ba’d; maslan, בָּנוֹת שָׁלוֹשׁ, *tín beṭíán̲.*

207. Ye báten̲ aksar jama’ ke sáth hain̲.

Tín beṭe
1) sh,lôshěth báním.
2) sh,lôsháh báním.
3) báním sh,lôsháh.

208. Jab bagair ism ke ’adad must’amal hotá hai, to hamesha muzakkar hai; ya’ne shakl i muwannas.

209. *Lugat.*

Beṭá, בֵּן, ben, (jama’ בָּנִים, báním, muzáf בְּנֵי, b,ne.)
Beṭí, בַּת, bath, (jama’ בָּנוֹת, bánoth, muzáf בְּנוֹת, b,noth.)
Ḍálí, שָׂרִיג, sárígh, (sáragh; Pu’al men̲ *bíná jáná.*)
Din, יוֹם, yom, (jama’ yámím.)
Lo ! הִנֵּה, hinneh.
Nalí, קָנֶה, qáněh.
Sháyad, אוּלַי, úlai.
Laṛáí, מִלְחָמָה, milḳhámáh, (lá-ḳham, *bhasam karná.*)
Liyáh, לֵאָה, Leáh.
Hafta, שָׁבוּעַ, shábhúa’, (jama’ שָׁבֻעוֹת).
Bail, פַּר, par, (jama’ párím.)

210. *Isti'mál* 23.

a) 1 וַיִּוָּלְדוּ* לוֹ† שִׁבְעָה בָנִים וְשָׁלוֹשׁ בָּנוֹת׃	1 wayiwwál,dhú* lo† shibh'áh bháním w,shálosh bánoth.
2 שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרִגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם׃	2 sh,lôshěth hassárighím sh,lôshěth yámím hem.
3 הִנֵּה שֶׁבַע שִׁבֳּלִים עֹלוֹת‡ בְּקָנֶה אֶחָד׃	3 hinneh shěbha' shibb°lím 'ôloth‡ b,qáněh ěkhádh.
4 אוּלַי יִמָּצְאוּן§ שָׁם עֲשָׂרָה׃	4 úlai yimmáts,ún§ shám 'ªsáráh.
5 אַרְבָּעָה מְלָכִים עָשׂוּ‖ מִלְחָמָה אֶת הַחֲמִשָּׁה׃	5 arbá'áh m,lákhím 'ású‖ milkhámáh eth hakhªmishsháh
6 שִׁשָּׁה בָנִים יָלְדָה לֵאָה׃	6 shisháh bháním yál,dháh Leáh
7 שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת תִּסְפָּר׃	7 shibh'áh shábhu'oth tiçpôr.
8 שְׁמֹנָה פָּרִים הִקְרִיבוּ׃	8 sh,mônáh phárím hiqríbhú.
9 אָנֹכִי טוֹב לָךְ מֵעֲשָׂרָה בָּנִים׃	9 ánokhí ṭobh lákh me'asáráh báním.

b) 1. Tín ṭokṛíáṉ tín roz haiṉ. 2. Chár bádsháh. 3. Tín ádmí. 4. Do beṭe. 5. Pánch ádmí gae. 6. Áṭh nalíáṉ.

BÁB VI. § 2.—*'Adad i mutlaq. 'Adad i wasfí.*

211. Jab gintí ko, 11 se 19 talak likhná darkár hai, tab ekáí das ke áge likhte haiṉ, (עָשָׂר mz., עֶשְׂרֵה mw.) Un ke sáth jo shakl meṉ muzakkar haiṉ, (aur is sabab se muwannas ismoṉ ke sáth likhe haiṉ,) ekan, 13 se úpar, muzáf kí hálat meṉ haiṉ, jis se yaháṉ sirf ḳháss nisbat murád hai, aur na izáfat kí nisbat. Gintí kí in bátoṉ ká muzáf-ilaih nahíṉ haiṉ, aur we har waqt zarfí taur par isti'mál kí játí haiṉ.

* Aur us ko paidá húe.
† Us ko.
‡ Upar áyá.
§ Páe jáenge.
‖ Banáyá (eth ke sáth.)

212.

		Muzakkar.	Muwannas.
11	יא	אַחַד עָשָׂר	אַחַת עֶשְׂרֵה
12	יב	שְׁנֵים עָשָׂר	שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
13	יג	שְׁלֹשָׁה עָשָׂר	שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
14	יד	אַרְבָּעָה עָשָׂר	אַרְבַּע עֶשְׂרֵה
15	טו*	חֲמִשָּׁה עָשָׂר	חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה
16	יו	שִׁשָּׁה עָשָׂר	שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה
17	יז	שִׁבְעָה עָשָׂר	שְׁבַע עֶשְׂרֵה
18	יח	שְׁמֹנָה עָשָׂר	שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה
†19	יט	תִּשְׁעָה עָשָׂר	תְּשַׁע עֶשְׂרֵה
20	כ	....	עֶשְׂרִים

213. Dahák, 30 se 90 talak, ekanoṉ ke jama' se bante haiṉ; so jama' se wáhid ke das gune ziyáda murád hai: magar 20 hotá hai das ke jama' se—עֶשְׂרִים, jama' עֶשֶׂר (das) ká.

* Yih aisá hai is wáste, ki יה muqaddas nám ká shurú' hai.

† Bedastúr shaklen ye hain— וַחֲמֵשֶׁת עָשָׂר, *pandarah*, Qázíoṉ 8: 10; שְׁמֹנַת עָשָׂר, aṭhárah, Qázíoṉ 20: 25. Yaháṉ muzakkar bhí ekanoṉ ko muzáf meṉ rakhtá hai.

214. Un kí jins aur hálat i izáfí nahín̲ hai.

215. Jab ekan aur dahák sáth sáth likhe játe hain̲, qadím musannif aksar ekan pahle likhte hain̲, (maslan, *do aur bís*, jaisá ki 'Arabí men̲ hotá hai); lekin pichhle musannif aksar sídhe likhte (*bís aur do*, jaisá ki Suriyání zubán men̲ dastúr hai.) Harf i 'atf hamesha isti'-mál hotá hai.

(Donon̲ jinson̲ ke alfáz.)

216. *Bís,* עֶשְׂרִים 'ĕs-rím.
Tís, שְׁלֹשִׁים sh,lô-shím.
Chálís, אַרְבָּעִים ar-bá-'ím.
Pachás, חֲמִשִּׁים kh^a^mish-shím.
Sáṭh, שִׁשִּׁים shish-shím.
Sattar, שִׁבְעִים shibh-'ím.
Assí, שְׁמֹנִים sh,mô-ním.
Nabbe, תִּשְׁעִים tish-'ím.

217. Báqí hindasa ye hain̲—

Ek sau, מֵאָה me-áh.
Muzáf— מְאַת m,ath.
Do sau, מָאתַיִם (מְאָתַיִם ke liye) mâ^a^-tha-[yim.
Ek hazár, אֶלֶף ĕ-lĕph.
Do hazár, אַלְפַּיִם al-pa-yim.
Das hazár, רְבָבָה jama' רְבָבוֹת r,bhá-bháh, *jama'* ri-bh^a^-bhoth. רִבּוֹא yá רִבּוֹ *jama'* רִבֹּאוֹת yá רִבּוֹת rib-bo; *jama'* rib-bô-oth yá rib-both.

218. *a*) Aur sadíon̲ ke namúna.

300 (ש) שְׁלֹשׁ מֵאוֹת: 400 (ת) אַרְבַּע מֵאוֹת:
500 (תק״) חֲמֵשׁ מֵאוֹת: 600 (ת״ר) שֵׁשׁ מֵאוֹת:
700 (ת״ש) שְׁבַע מ׳:   800 (ת״ת) שְׁמֹנֶה מ׳:
900 (תת״ק) תְּשַׁע מ׳:

b) Báqí hazárhá ke namúna—

4000, wg. (ד̈) אַרְבָּעָה אֲלָפִים   3000 (ג̈) שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים:
20,000 עֶשְׂרִים אֶלֶף, *yá* רִבּוֹתַיִם, *yá* שְׁתֵּי רִבּוֹת:
600,000, wg. שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף:

2. *'Adad i Wasfí.*

219. *a*) Ba'd pahle ke, jo רֹאשׁ rosh, *sir,* se paidá húá, ye 'adad i mutlaq par ־ִי ko lagáne se bante; aur aksar dúsrá ־ִי us se peshtar ke juz men̲ lagáyá játá hai.

b) In kí muwannas intihá aksar ־ִית (íth) hai; kabhí ־ִיָּה (y-yáh.) Ye báten̲ muwannas men̲ ekan ke hissa áshkára kartí hain̲; aur in ke siwá un hisson̲ ko likhne ke aur taur hain̲; maslan, חֹמֶשׁ, (ḳhômĕsh,) aur חֲמִישִׁית, *pánchwán̲ hissa,* רֶבַע aur רֹבַע (rôbha', rĕ'bha'), aur רְבִיעִת, *chauthá hissa.*

	Muzakkar.		Mumannas.	
	Wáhid.	*Jama'.*	*Wáhid.*	*Jama'.*
220. Pahlá,	רִאשׁוֹן	רִאשׁוֹנִים	רִאשׁוֹנָה	רִאשֹׁנוֹת
Dúsrá,	שֵׁנִי	שְׁנַיִּם	שֵׁנִית	שְׁנִיּוֹת
Tísrá,	שְׁלִישִׁי	שְׁלִשִׁים	שְׁלִישִׁית	
Chauthá,	רְבִיעִי	רְבִעִים	רְבִיעִית	
Pánchwán̲,	חֲמִישִׁי		חֲמִישִׁית	
Chhaṭhwán̲,	שִׁשִּׁי		שִׁשִּׁית	
Sátwán̲,	שְׁבִיעִי		שְׁבִיעִית	
Áṭhwán̲,	שְׁמִינִי		שְׁמִינִית	
Nawán̲,	תְּשִׁיעִי		תְּשִׁיעִית	
Daswán̲,	עֲשִׂירִי		עֲשִׂירִית	

221. Báqí 'Adad Wasfí un báton̲ se banáe játe hain̲, jin se 'Adad i mutlaq murád hain̲; maslan, עֶשְׂרֵה (³) הָאַחַת (²) הַשָּׁנָה (¹) *gyárahwán̲ sál*; שִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם, *satrahwán̲ roz*.

222. A'adád i mutlaq men̲, jab dahák, (20 se 90 tak) ism se pahle hon̲, dastúr hai, ki wáhid i maf'úl ke sáth hon̲; aur jab we ism ke ba'd hon̲, tab jama' hoke ism i ḳhabariya ṭhahren̲. Pahlí tartíb aksar must'amal hotí hai.

Is pahlí tartíb men̲ jama' kám á saktá hai; par dúsrí men̲ wáhid kabhí nahín̲ átá.

'Adad i mutlaq, 11 se 19 tak, ism i wáhid ke sáth

(maf'úl men̲) faqat chand ismon̲ se wábasta hain̲, jin kí gintí aksar záhir hai; maslan, *roz*, *sál*, *ádmí*, wg.—אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם—*chaudah din* [wáhid]. Aisí báton̲ ko chhoṛke ye 'adad jama' ke sáth hote hain̲. Pichhlí 'ibáraton̲ men̲ we ismon̲ ke ba'd hote hain̲.

'Adad i mutlaq, jo dahákon̲ aur ekanon̲ se bante hain̲; (maslan, 21 aur 62), giní húí chízon̲ ká nám wáhid (maf'úl) apne píchhe lete hain̲; yá apne peshtar nám ká jama', jaisá ki pichhlí kitábon̲ men̲ hotá hai, (Dán. 9 : 26); yá nám duhráke chhoṭe 'adad jama' men̲ lete hain̲, aur baṛe 'adad wáhid men̲ (Paid. 12 : 4; 23 : 1.)

Das ke ba'd 'adad i wasfí kí koí ḳháss shaklen̲ nahín̲ hain̲; par 'adad i mutlaq ke muwáfiq hain̲. Is hálat men̲ we giní húí chízon̲ se pahle hote hain̲, yá un ke nám ke píchhe, goyá iżáfat ke sáth, áte hain̲. Jab is pichhlí tarah se ho, tab lafz שָׁנָה kabhí kabhí duhráyá játá hai. Mahínon̲ aur barson̲ ke dinon̲ kí gintí men̲ 'adad i wasfí 'adad i mutlaq ke ḍaul rakhte hain̲; balki 1 se 10 tak we aise hí hote hain̲.

223. 1) Jab 'adad bagair ism ke ho, aur mazkúr i bálá kí jins se 'iláqa rakhen̲, tab un ke sáth harf i ta'ríf hotá hai; maslan, הַשְּׁנַיִם, *do*, Wá'iż 4 : 9, 12.

2) Ba'z ism, jin se *wazn*, yá *paimáish*, yá *waqt ká 'arsa* murád hai, 'adad ke sáth likhe nahín̲ játe; maslan, *shĕqĕl*, *ephâh*, *roṭí*. Yún̲ 'Ibrání shaḳhs kí bolí yih thí, ya'ne, *chándí ká ek hazár*, *jau ká chhah*,

roṭí ká das. Ek sau háth aksar is tarah se likhá játá hai; ya'ne, *háth se ek sau,* (מֵאָה בָּאַמָּה).

3) 'Adad i inqisám 'adad i mutlaq ko duhráne se bante hain; aur un ke sáth ְ nahín hotá hai. *Do do =do aur do,* (שְׁנַיִם שְׁנַיִם). *Ek dafa'*=פַּעַם אֶחָד *pa'am ěḳhádh* (ṭhík *ek qadam*); *do dafa'*, פַּעֲמַיִם; *tín dafa'*, שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים. Kabhí kabhí ye 'adad muwannas hote hain; maslan, אַחַת, *ek dafa'*, wg. 'Adad i wasfí isí tarah se musta'mal hote hain.

224. *Lugat.*

Shám, עֶרֶב, 'é'rěbh.
Fajr, בֹּקֶר, bôqěr.
Sabt, שַׁבָּת, shabbáth.
Ifrát, פְּרָת, p,ráth,
Jorúán, נָשִׁים (muzakkar kí intihá: אִשָּׁה ká bedastúr jama').
Háth, [paimáish ká,] אַמָּה ammáh.
Lambáí, אֹרֶךְ, ôrěkh.

Sandúq, תֵּבָה, tebháh.
Chauṛáí, רֹחַב, rôḳhabh.
Unchái, קוֹמָה (in.) qomáh.
Ahlá, מַבּוּל, (ib. y), măbbúl (yábhal, *bahná.*)
Mahína, חֹדֶשׁ, ḳhôdhěsh, (ḳhádhash, *nayá banáná.*)
Súkhná, יָבֵשׁ, yábhesh.*
Páni, (jama') מַיִם, mayim, (bedastúr.)

* Fi'l i lázimí aksar (..) rakhte hain (_) ke badle men hál i mází ke tísre síga men. Dúsre sígon men badastúr bante hain.

225. *Isti'mál 24.*

a) יוֹם אֶחָד יוֹם שֵׁנִי יוֹם שְׁלִישִׁי יוֹם רְבִיעִי יוֹם חֲמִישִׁי יוֹם הַשִּׁשִּׁי	וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר[1]	1	yom ěḳhádh. yom shení. yom sh,líshí. yom r,bhí'í. yom ḳh[a]míshí. yom hashishí.	1 way,hí-'ěrěbh way,hí-bhôqěr

יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָֹה אֱלֹהֶיךָ׃	2	2 yom hashsh,bhí'í shabbáth laYhowáh Elôhěkhá.
הַנָּהָר הָיָה[2] לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים׃	3	3 hannáhár háyáh l,arbá'áh rá[a]shím.
שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן׃	4	4 shem háěḳhádh Píshon.
שֵׁם־הַנָּהָר הַשֵּׁנִי גִּיחוֹן׃	5	5 shem-hannáhár hashshení Gíḳhon.
שֵׁם־הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדֶּקֶל׃	6	6 shem-hannáhár hashsh,líshí Ḳhidděqěl.
הַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פְּרָת׃	7	7 hannáhár hár,bhí'í hú[a] P,ráth.
לָקַח לוֹ לֶמֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאַחַת עָדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלָּה׃	8	8 láqaḳh lo Lěměkh sh,tê náshím, shem háaḳhath 'Adháh w,shem hashsheníth Tsĭlláh.
וַיּוֹלֶד נֹחַ[3] שְׁלֹשָׁה בָנִים׃	9	9 wayyolědh Nôaḳh sh,lôsháh bháním.

(1) Aur shám thí aur fajr thí=aur shám aur fajr thín.
(2) Háyá (= thá) jab ki לְ (wáste)=*ho yayá.* Yahán matlab

שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה	10	10 sh,lôsh me^{a}oth ammáh
אֹרֶךְ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים		ôrĕkh hattebháh, kh^{a}mishím
אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים		ammáh rôkhbáhh úsh,lôshím
אַמָּה קוֹמָתָהּ׃		ammáh qomáthhh.
שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ[4]	11	11 sh,nayim sh,nayim bá^{a}ú
אֶל[5]־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה׃		ĕl-Nôakh ĕl-hattebháh.
הַמַּבּוּל הָיָה אַרְבָּעִים	12	12 hammabbúl háyá arbá'ím
יוֹם עַל־הָאָרֶץ׃		yom 'al-háárĕts.
בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי	13	13 bakhôdhĕsh hashshení
בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם		b,shibh'áh w,'ĕsrím yom
לַחֹדֶשׁ יָבְשָׁה הָאָרֶץ׃		lakhôdhĕsh yábh,sháh háárĕts.

b) 1. Aur shám aur fajr thín sátwán din. 2. Tín aur bís beṭe. 3. Bayális baras. 4. Ek sau aur tín din. 5. Solah beṭe. 6. Ek hazár do sau aur áṭh baras.

BAB VII. § 1.—*Zamíren. Zátí Zamíren.*

226.

Fá'il.

1 *Main*	אֲנִי ^{a}ní. / אָנֹכִי á-nô-khí.	
2 *Tú* (mz.)	אַתָּה	at-táh.
3 *Tú* (mw.)	אַתְּ	at.
4 *Wuh* (mz.)	הוּא	hú^{a}.
5 *Wuh* (mw.)	הִיא	hí^{a}.
6 *Ham*	נַחְנוּ, אֲנַחְנוּ	^{a}nakh-nú, nakh-nú.
7 *Tum* (mz.)	אַתֶּם	at-tĕm.
8 *Tum* (mw.)	אַתֶּן	at-tĕn.
9 *We* (mz.)	הֵמָּה, הֵם	hem, hem-máh.
10 *We* (mw.)	הֵנָּה, הֵן	hen, hen-náh.

hai *taqsím húá.* (3) *Aur Núh ne tawallud kiyá.* (4) *Gayá.* (5) ĕl = *pás ; men.*

227.

Maf'úl.

11 *Mujhe*	אֹתִי	ô-thí.
12 *Tujhe* (mz.)	אֹתְךָ	ô-th,khá.
13 *Tujhe* (mw.)	אֹתָךְ	ô-thákh.
14 *Use* (mz.)	אֹתוֹ	ô-tho.
15 *Use* (mw.)	אֹתָהּ	ô-tháhh.
16 *Hamen*	אֹתָנוּ	ô-thá'-nú.
17 *Tumhen* (mz.)	אֶתְכֶם	ĕth-khĕm.
18 *Tumhen* (mw.)	אֶתְכֶן	ĕth-khĕn.
19 *Unhen* (mz.)	אֹתָם	o-thám.
20 *Unhen* (mw.)	אֹתָן	ô-thán.

228.

Zamíron kí dúsrí Nisbaten.

Jo harf i nisbatí aur zamír ke hurúf se bantí hain :—

Pás ; wáste ; ko, לְ

21 *Mujh ko* לִי lí.
22 *Tujh ko* (mz.) לְךָ l,khá.
23 *Tujh ko* (mw.) לָךְ lákh.
24 *Us ko* (mz.) לוֹ lo.
25 *Us ko* (mw.) לָהּ láhh.
26 *Ham ko* לָנוּ lá-nú.
27 *Tum ko* (mz.) לָכֶם lá-khĕm.
28 *Tum ko* (mw.) לָכֶן lákhĕn
29 *Un ko* (mz.) לָהֶם lá-hĕm
30 *Un ko* (mw.) לָהֶן lá-hĕn.

Pás ; kí taraf-אֶל־ אֱלֵי ĕl-(^{e}lê)

אֵלַי e-lai.
אֵלֶיךָ e-lĕ´-khá.
אֵלַיִךְ e-la-yikh.
אֵלָיו e-láw.
אֵלֶיהָ e-lĕ´-há.
אֵלֵינוּ e-lê-nú.
אֲלֵיכֶם ^{a}lê-khĕm.
אֲלֵיכֶן ^{a}lê-khĕn.
אֲלֵהֶם ^{a}le-hĕm.
אֲלֵהֶן ^{a}le-hĕn.

Se מִן

31 *Mujh* מִמֶּנִּי mim-mĕn´-ní.
32 *Tujh* (mz.) מִמְּךָ mim-m,khá.
33 *Tujh* (mw.) מִמֵּךְ mim-mekh.
34 *Us* (mz.) מִמֶּנּוּ mim-mĕn´-nú.
35 *Us* (mw.) מִמֶּנָּה mim-mĕn´-náh.
36 *Ham* [se] מִמֶּנּוּ mim-mĕn´-nú.
37 *Tum* [se] (mz.) מִכֶּם mi[k]-kĕm.
38 *Tum* [se](mw.) מִכֶּן mik-kĕn.
39 *Un* (mz.) מֵהֶם me-hĕ[m].
40 *Un* (mw.) מֵהֶן me-hĕn.

Men בְּ

41 בִּי bí.
42 בְּךָ b,khá.
43 בָּךְ bákh.
44 בּוֹ bo.

45 בָּהּ báhh.
46 בָּנוּ bá´-nú.
47 בָּכֶם bá-khĕm.
48 בָּכֶן bá-khĕn.
49 בָּם bám. / בָּהֶם bá-hĕm.
50 בָּהֶן bá-hĕn. / בָּהֵן bá-hen.

Sáth אֵת ĕth.

51 *Mere sáth,* אִתִּי it-tí.
52 *Tere sáth* (mz.) אִתְּךָ it-t,khá.
53 *Tere sáth* (mw.) אִתָּךְ it-tákh.
54 *Us ke sáth* (mz.) אִתּוֹ it-to.
55 *Us ke sáth* (mw.) אִתָּהּ it-táhh.
56 *Hamáre sáth* אִתָּנוּ it-tá-nú.
57 *Tumháre sáth* (mz.) אִתְּכֶם it-t,khĕm.
58 *Tumháre sáth* (mw.) אִתְּכֶן it-t,khĕn.
59 *Un ke sáth* (mz.) אִתָּם it-tám.
60 *Un ke sáth* (mw.) אִתָּן it-tán.

Jaisá ; mutábiq, כּ, כְּמוֹ : yihán מָה=מוֹ ; aur us ká isti'mál *jo* yá *ki* kí mánind hai.

61 *Main* כָּמוֹנִי ká-mô-ní.
62 *Tú* (mz.) כָּמוֹךָ ká-mo-khá.
63 *Tú* (mw.) כָּמוֹךְ ká-mokh.
64 *Wuh* (mz.) כָּמוֹהוּ ká-mô-hú.
65 *Wuh* (mw.) כָּמוֹהָ ká-mô-há.
66 *Ham* כָּמוֹנוּ ká-mo´-nú.

67 *Tum* (mz.)	כָּכֶם ká-khĕm.	69 *We* (mz.)	כָּהֶם ká-hĕm.
68 *Tum* (mw.)	כָּכֶן ká-khĕn.	70 *We* (mw.)	כָּהֶן ká-hĕn.

229. *Harf i nisbatí sáth jama' i izáfí ke, zamírí hurúf ke áge.*

אַחֲרֵי píchhe.	אַחֲרַי	a-ḳhªrai, *mere píchhe.*
	אַחֲרֶיךָ	a-ḳhªrĕ-khá, *tere* (mz.) *píchhe.*
	אַחֲרֵיכֶם	a-ḳhªrê-khĕm, *tumháre* (mz.) *píchhe.*
תַּחַת níche.	תַּחְתֵּיהֶם / תַּחְתָּם	taḳh-tê-hĕm, *un ke níche.*
	תַּחְתַּי	taḳh-tai.
בֵּין bhítar; bích.	בֵּינִי	bê-ní, *mere bhítar.*
	בֵּינֵיכֶם	bê-nê-khĕm, *tumháre bích.*
	(jama' faqt jab zamírí harf jama' hai.)	
עַד tak; talak	עָדַי	'á-dhai, *mujh talak.*
	עָדָיו	'á-dháw, *us tak.*
(עֲדֵי zamír ke sáth.)	עֲדֵיכֶם	'á-dhê-khĕm, *tum* (mz.) *talak.*
עַל	עָלַי	'á-lai, *mujh par.*
	עָלֶיךָ	'á-lĕ-khá, *tujh* (mz.) *par.*
	עָלָיו	'á-láw, *us* (mz.) *par.*
	עֲלֵיהֶם	'ªlê-hĕm, *un* (mz.) *par.*

230. *Bayán, (jo ba'd is ke dekhná hogá.)*

Báten, jo ( ) men hain, kam hotí hain; jin ke sáth *p* hai, so shi'arí hain.

1 *Main*	*Waqfa* men, אָנִי.
2 *Tú* (mz.)	(אַתְּ) *Waqfa* men, אָתָּה.
4,5 *Wuh* (mz. mw.)	Tauret ke pánch risálon men הוא mw. bhí hai: aur aksar הִיא kí mánind harf i 'illat rakhtá hai; ya'ne, הִיא; lekin yih sirf hijja i bedastúr hai.
6 *Ham*	(אָנוּ).
8 *Tum* (mw.)	(אַתֵּנָה chár maqámon men). (אַתֵּן ek dafa').
22 *Tujh ko* (mz.)	לְכָה, *waqfa* men, לָךְ.
28 *Tum ko* (mw.)	לָכֶנָה.
29 *Un ko* (mz.)	לָמוֹ, לָהֵמָּה.
31 *Mujh se.*	*(p)* מִנִּי, *(p)* מֶנִּי.

231. Aise chhoṭe hurúf, peshtar zamírí hurúf ke, sab se daráz áwáz lete hain, jo ho saktí hai. Yún (1) We har já pahlí áwáz *á* ko lete; aur (2) daráz shakl בָּם pasand karte; maslan, לָהֶם (לָם nahín,) wg.; lekin בָּם hotá hai, par aksar בָּהֶם. (3) We *á* ko *e* se ziyáda pasand karte hain, jis se zamírí harf joṛá jáe; yihán tak ki *á* síga i mutakallim, mw. wáhid ká *e* nikál ḍáltá hai; maslan, בָּךְ, wg. (4) Waisá hí כֹּל (*har, ek, sab*) zamír kí ba'zí ḳhássiyaten pátá hai; kyúnki wuh goyá zamír kí mánind hai; maslan, כֻּלָּנוּ, kullánú, *ham sab*, wg.

232. Kabhí kabhí do hurúf i nisbatí ek hí zamír se peshtar áte hain; maslan, מִתַּחְתָּיו, mittaḳhtáw, *us ke níche se*, wg.

233. *Lugat.*

Munh, פֶּה, pěh (*bedastúr*).
Halákat, מְחִתָּה, (ib) m,ḳhittáh.
Bhí, גַּם, gam.
Áfat, אֵיד, êdh.
Hansná, שָׂחַק, sáḳhaq.
Mihnat karná, עָמַל, 'ámal.
Ta'mír karná, בָּנָה, bánáh.
Bátil, שָׁוְא, sháw[a].
Tabáh honá, אָבַד, ábhadh.
Ajr dená, גָּמַל, gámal.
Kahná, אָמַר, ámar.
Undelná, שָׁפַךְ, sháphakh.
Saláh, עֵצָה, (y in.) 'etsáh (יָעַץ, *saláh dená.*)

Thík dánish תּוּשִׁיָּה, (ii y) túshiyyáh, (יָשָׁה, *honá, mazbút honá.*)
Samajh, בִּינָה, (in.) bínáh.
Zor, גְּבוּרָה, (in.) g,bhúráh.
Luqma, פַּת, ('a) path.
Súkhá, חָרֵב, ḳhárebh.
Farágat, שַׁלְוָה, shalwáh.
Hadiya, זֶבַח, zěbhaḳh.
Qaziya, רִיב, ríbh.
Khún, דָּם, dám.
Yáddásht, זֵכֶר yá זֶכֶר zē-khĕr yá zĕkhĕr.
Agar, אִם, im.
Nahín, לֹא, lo[a].

234. *Istí'mál 25.*

a) פִּי כְסִיל מְחִתָּה לוֹ׃	1	1 pí kh,çíl m,ḳhittáh lo.
גַּם־אֲנִי בְּאֵידְכֶם אֶשְׂחָק׃	2	2 gam-[a]ní b,edh,khěm ěsḳháq
הוּא יוֹשֵׁב לָבֶטַח אִתָּךְ*׃	3	3 hú[a] yoshebh lábhěṭaḳh ittákh.

* Waqfa men אִתָּךְ.

אִם־יְהוָה לֹא־יִבְנֶה בַיִת שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו* בּוֹ׃	4	4 im-Y,howáh lo[a]-yibhněh bayith, sháw[a] 'ám,lú bhonáw bo.
אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ׃	5	5 ashrěkhá w,ṭobh lákh.
אָבַד זִכְרָם הֵמָּה׃	6	6 ábhadh zikhrám hemmáh.
יִבְטְחוּ בְךָ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ׃	7	7 yibhṭ,ḳhú bh,khá yodh,'ê sh,mě'khá.
יְהוָה גָּמַל עָלָי׃	8	8 Y,howáh gámal 'álái.
שָׁפְכוּ דָמָם כַּמַּיִם׃	9	9 sháph,khú dámám kammayim
אָמַרְתְּ לַיהוָה אֲדֹנָי אָתָּה׃	10	10 ámart laYhowáh [a]dhônái áttáh.
לִי־עֵצָה וְתוּשִׁיָּה אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה׃	11	11 lí-'etsáh w,thúshíyáh [a]ní bhínáh, lí gh,bhúráh.
טוֹב פַּת חֲרֵבָה וְשַׁלְוָה־בָהּ מִבַּיִת מָלֵא זִבְחֵי־רִיב׃	12	12 ṭobh path ḳh,rebháh w,shalwáh-báhh mibbayith mále[a] zibhḳhê-ríbh.

b) 1. Tú (mz.) mere hukmon ko apne pás chhipá rakhiyo. 2. Main, hikmat, hoshiyárí ke sáth rahí hún. 3. Merá munh mujh ko halákat hai. 4. Hoshiyárí un ke sáth rahtí hai.

BÁB. VII. § 2.—*Ism i Ishárat aur Harf i Istifhám.*

Ism i Ishárat.

235.

		Wáhid.	Jama'.		Wáhid.	Jama'.
Yih	mz.	זֶה, זוֹ	אֵל, אֵלֶּה	mz.	zěh, zú,	el-lěh, el.
	mw.	זֹאת, זוֹ		mw.	zoth, zo,	

* Qal ká ism i fá'il, בּוֹנֶה (fi'l ה men .. ke 'iwaz ֵ.. ko letá hai,) jama' בּוֹנִים, sáth zamír ke בּוֹנָיו.

		Wáhid.	Jama'.		Wáhid.	Jama'.
Wuh	mz.	הַלָּז,		mz.	hal-láz,	
		הַלָּזֶה			hal-lázĕh.	
	mw.	הַלֵּזוּ		mw.	hal-le-zú.	
Wuhí	mz.	הַהוּא	הָהֵם	mz.	ha-hú[a]	há-hem.
	mw.	הַהִיא	הָהֵן	mw.	ha-hí[a]	há-hen.

	Wáhid. *mz.*	Wáhid. *mw.*	Jama'.
Sáth	בָּזֶה	בְּזֹאת	בָּאֵלֶּה
Mutábiq	כָּזֶה	כְּזֹאת	כָּאֵלֶּה
Tak	לָזֶה	לְזֹאת	לָאֵלֶּה
Se	מִזֶּה	מִזֹּאת	מֵאֵלֶּה

236. Ism i Ishárat zĕh, זֶה (aur זוּ זוֹ bhí,) ká isti'mál (ḳháss karke shi'r meṉ) ism i mausúl kí mánind hai; maslan; 'wuh jagah jo (זֶה, zĕh) tum mere wáste ṭhahráte ho.' Yúṉ: 'Wuh shahr jis meṉ tum rahte ho'— is ká lafz ba lafz tarjuma 'Ibrání meṉ ho saktá hai; magar *meṉ* ke 'iwaz *us meṉ* kahá cháhiye Zab. 104: 8 אֶל־מָקוֹם זֶה יָסַדְתָּ לָהֶם us maqám tak jo tú ne un ke liye ṭhahráyá. Is ká yih bhí isti'mál hotá hai, ki dúsre lafz ko ism i mausúl ká matlab lagátá hai, jaisá ki [a]*shĕr* ká isti'mál hai. (Yih mahávara *Isti'mál* 27 ke pichhle jumla meṉ maujúd hai.)

237. זֶה ká zarfí isti'mál hotá hai, *a*) *waháṉ* ke wáste, הִנֵּה זֶה, *waháṉ dekh!* aur phir sirf harf i jabr hotá hai, ḳháss karke sawáloṉ meṉ; maslan, לָמָּה זֶה, kyúṉ to? *b*) waqt kí bábat; maslan, זֶה פַּעֲמַיִם, *abhí do bár*.

238. *Zamír i sawálí* hai *mi* (מִי) *kaun?* Yih shaḳhsoṉ kí bábat musta'mal hai; par chízoṉ kí bábat *mah*, mah-(מַה, ־מַה), *kyá?* מִי הוּא ká matlab hai, *Wuh* (*mz.*) *kaun hai?* מִי הִיא Wuh (mw.) kaun hai? Lekin מַה־הוּא *kyá wuh* (mz.) מַה־הִיא (*kyá wuh* mw.) ká matlab hai *Wuh kyá hai?* Isí tarah se מִי אֵלֶּה ká matlab hai, *Ye kaun shaḳhs haiṉ?* aur מָה אֵלֶּה, *Ye kaun chízeṉ haiṉ?*

239. מִי sawálí jama' kí bábat, aur *chízoṉ* kí bábat bhí, musta'mal ho saktá hai; par sirf jab shaḳhsoṉ ká ímá hotá hai; maslan, מִי שְׁכֶם, mí Sh,khĕm? *Sikmí kaun haiṉ?* מִי izáf-ilaih meṉ bhí ho saktá hai; maslan, בַּת מִי, *Kis kí beṭí?* Aur *mí* aur *máh*, jab sawál na ho, *koí* ká matlab rakhte haiṉ. Is matlab ke liye מָה ke 'iwaz meṉ yih ḳháss lafz hai, מְאוּמָה, (מָה וּמָה, *jo jo* se.)

240. מָה, (*kaisá*,) harf i ta'ajjub bhí hotá hai.

241. Síga i gáib kí ismí zamír הוּא (הִיא, הֵמָּה, *we*, הֵן, הֵנָּה,) ismoṉ ke sáth musta'mal hotá hai; aur is hálat meṉ harf i ta'ríf bhí lagáyá játá hai, basharte ki ism par wuh harf ho; maslan, הָאִישׁ הַהוּא, *yih mard*; בַּיּוֹם הַהוּא, *us din meṉ*.

242. Kabhí kabhí harf i ta'ríf, הוּא ke ma'ne ke ṭhík hone ke ba sabab, nahíṉ likhte haiṉ; ḳháss karke jab ism kí áḳhir meṉ harf i zamír hotá hai, עֲבָדֶיךָ אֵלֶּה.

Jab is tarah ká isti'mál hotá hai, tab הוּא aur זֶה kí tafríq karní cháhiye; kyúṉki זֶה, *yih*, nazdík kí chíz se 'iláqa rakhtá hai; הוּא, *wuh*, ek chíz ká ishára detá hai, jis kí ḳhabar ho chukí hai.

Lugat.

[Jab ismon kí gardán ká zikr hotá hai, to pahlá tatimma dekho.]

243. *Pák honá*, טָהֵר, ṭáher.

Baṭorná, אָסַף, áçaph.

Bándhná, צָרַר, tsárar.

Ḳhatá, חַטָּאת, ḳhaṭṭáth, (חָטָא, *ṭhokar kháná; gunáh karná.*)

Mátam, אוֹי, oi.

Tangí, אֲבוֹי, ªbhoi.

Qaziya, מִדְיָנִים, midhyáním, (gar. 2: ib. דּוּן.)

Shikáyat, שִׂיחַ, síaḳh.

Gháo, פֶּצַע *yá* פֶּצַע, pátsa', pĕtsa', (gar. 6.)

Be-sabab, חִנָּם, ḳhinnám.

Hawá, רוּחַ, rúaḳh.

Múṭhián, חָפְנַיִם, (חֹפֶן, ká tasniya,) ḳhŏphnayim (gar. 8, *c.*)

Poshák, שִׂמְלָה, simláh, (in. fi'l 12, *b.*)

Paimáish, מִדָּה, middáh, (gar. 8, *a*); מָדַד, *nápná.*

Kám, מַעֲשֶׂה, ma'ªsĕh, (gar. 9, *a*); עָשָׂה, *'ásáb, banáná.*

Ḳhwáb-dekhná, חָלַם, ḳhálam.

Ḳhwáb, חֲלוֹם, ḳhªlom.

Pahár, הַר ('a), har.

Hadd, קֵץ ('a), qets (gar. 8, *b.*)

244. *Isti'mál* 26.

a) 1 מִי־יֹאמַר טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי׃	1 mí-yomar, ṭáhartí mekhaṭṭáthí.
2 לְמִי אוֹי לְמִי אֲבוֹי לְמִי מִדְיָנִים לְמִי־שִׂיחַ לְמִי פְּצָעִים חִנָּם לְמִי חַכְלִלוּת עֵינָיִם׃ לַמְאַחֲרִים עַל־הַיָּיִן׃	2 l,mi oi? l,mí ªbhoi? l,mí midhyáním? l,mí síaḳh? l,mí ph,tsá'ím ḳhinnám? l,mí ḳhakhlilúth 'enáyim? lam,-aḳhªrím 'al-hayyáyin.
3 מִי אָסַף־רוּחַ בְּחָפְנָיו מִי צָרַר־מַיִם בַּשִּׂמְלָה מַה־שְּׁמוֹ וּמַה־שֶּׁם־בְּנוֹ׃	3 mí áçaph-rúaḳh b,ḳhŏphnáw? mí tsárar-mayim bassim-láh? mah-sh,mo? úmah-shĕm-b,no
4 מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ׃	4 máh haḳhªlom hazzĕh ªshĕr ḳhálamtá?
5 מִי־אֵלֶּה׃	5 mí-ellĕh?
6 מִי־זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד׃	6 mí-zĕh mĕ'lĕkh hakkábhodh?
7 יְהוָֹה אֲדֹנֵינוּ מָה־אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ׃	7 Y,howáh ªdhonênú, máh-addír shimkhá b,khŏl-háárĕts!
8 יְהוָֹה מִי־יִשְׁכֹּן בְּהַר קָדְשֶׁךָ הוֹלֵךְ תָּמִים׃	8 Y,howáh mí-yishkon b,har qŏdhshĕkhá? holekh támím.
9 יְהוָֹה מִי־כָמוֹךָ מַה־יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים׃	9 Y,howáh mí-khámokhá? mah-yáqár ḳhaçd,khá ᵉlohím?

10 הוֹדִיעֵנִי יְהוָֹה קִצִּי וּמִדַּת יָמַי מַה־הִיא׃	10 hodhí'ení Y,howáh qitstsí úmiddath yámai mah-hí[a].
11 מָתַי יָמוּת וְאָבַד שְׁמוֹ׃	11 máthai yámúth w,ábhadh sh,mo?
12 מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָֹה׃	12 mah-gádh,lú ma'[a]sěkhá Y,howáh!

b) 1. Hawá ko kaun bándhegá? 2. Terá jalál kyá hí baṛá hai, ai Yahowáh. 3. Main̠ ne terí quddúsiyat ke koh par sukúnat kí. 4. Tumhárá (mz. jama') nám kyá hai? 5. Yih nadí. 6. Ye nadíán̠. 7. Yih laṛká. 8. Yih laṛkí. 9. Yih laṛkí kis kí beṭí hai?

BA'B VII. § 3.—*Ism i mausúl.*

245. אֲשֶׁר jo ism i mausúl hai gardán-pazír nahín hai. Lafz i אֲשֶׁר kí jagah men̠ harf i mashrút שֶׁ yá שׁ kabhí kabhí likhá játá hai.

246. Bá-wujúde ki ism mausúl אֲשֶׁר áp hí gardán-pazír nahín̠ hai, tau bhí wuh apne píchhe zamír kí hálat letá hai, jaisá:—

	mz.	mw.	mz.	mw.
Fá'il	אֲשֶׁר	אֲשֶׁר	[a]shěr	[a]shar
Muzáf (ism sáth zamír ke)	אֲשֶׁר	(mz. ke muwáfiq)	—	—
Nasbí	אֲשֶׁר־לוֹ	אֲשֶׁר־לָהּ	[a]shěr-lo	[a]shěr-láhh (jis ko
Maf'úl	אֲשֶׁר־אֹתוֹ	אֲשֶׁר־אֹתָהּ	[a]shěr-otho	[a]shěr-otháhh

247. Aur *jama'* waisá hí hai: אֲשֶׁר—לָהֶם, [a]shěr-láhěm. Do ek alfáz aksar bích men̠ áte hain̠.

Yún̠:—אִמּוֹ, immo, *us* [mz.] *kí má.*

אֲשֶׁר—אִמּוֹ, [a]shěr immo, *jis kí má* (ya'ne *jo us* [mz.] *kí má.*)

248. Waisá hí אֲשֶׁר ke mel se zarf i mudallil (maslan, *yihán̠*, *wahán̠*, *tab*, wg.) zarf i mausúl ho játá hai:

שָׁם sham, *wahán̠.*	אֲשֶׁר—שָׁם [a]shěr—shám, *jahán̠*
שָׁמָּה shám'máh, *udhar.*	אֲשֶׁר—שָׁמָּה [a]shěr—shám'-máh, *jidhar.*
מִשָּׁם mish-shám, *wahán̠ se.*	אֲשֶׁר—מִשָּׁם [a]shěr—mish-shám, *jahán̠ se.*

249. Isí tarah se síga-háe mutakallim aur mukhátib hálat i sádirí men̠ mausúlí ho sakte hain̠: maslan, *Tú, ai Ya'qúb, jise main̠ ne barguzída kiyá hai,* בְּחַרְתִּיךָ (²) אֲשֶׁר, (¹) [a]shěr b,khartíkhá, ya'ne, *jise main̠ ne barguzída kiyá tujhe*—(zamír i síga i mukhátib fi'l kí ákhir men̠.)

250. Hálat i maf'úl sirf אֲשֶׁר se murád ho saktí hai; maslan, Khur. 2: 2 men̠.

251. Zamír i muzmar yá mudallil *[a]shěr* se pahle bárhá muqaddar hotí hai; aur aksar jab ki *[a]shěr* ke sáth harf i nisbatí zamír i muqaddar ke sáth wábasta samajhná cháhiye; aur mausúl, jo likhá hai, us hálat men̠ hogá, jo jumla kí tartíb se darkár hai; maslan, Aur tú píegí, (מֵאֲשֶׁר jis se) jawán bharenge, Rút 2: 9.

252. Kabhí kabhí waqt yá jagah muqaddar hai: maslan, בַּאֲשֶׁר ba^{a}shĕr (us jagah men jahán=), jahán; מֵאֲשֶׁר me^{a}shĕr (jis waqt se=) *jab se.*

253. Zamír i mausúl kabhí kabhí muqaddar hai, aur us kí sí nisbat mausúlí jumla kí jagah se pahchání játí hai; kyúnki wuh us lafz ke muqábil hai, jis par us kí tásír guzartí hai. Yih hál hotá hai (ḳháss karke shi'ar 'ibárat men.)

254. *a*) Jab ki mausúl, agar likhá játá, fá'il kí hálat men hotá, yá maf'úl men bagair harf i nisbatí ke. Yún, "Wuh us gaṛhe men us ne banáyá gir paṛá [wuh us gaṛhe men, *jise* us ne banáyá, gir paṛá.] Phir הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ, ráh we chalen us men, [wuh ráh jis men unhen chalná munásib hai.]

b) Waisá hí ḳháss karke 'ámí auqát ke zikr men "Jis waqt qurbání shurú' húí," [בְּעֵת הָחֵל הָעוֹלָה, waqt men qurbání shurú' húí.]

c) Jab muzmar yá mudallil zamír muqaddar hai: Sh,ol le jáegá [unhen jo] gunáh karte hain [חָטָאוּ]. Us lafz se, jo aisí hálat men muqaddar hai, koí jagah yá 'arsa murád ho saktá hai, aur púrá ním jumla harf nisbatí kí hukúmat men ma'lúm hotá hai. Yún y muháwara hotá hai—לוֹ (²) אֶל־הֲכִינוֹתִי, (¹) tak main us ke liye taiyár kiyá hai = us *jagah* tak *jo* main wg.

255. Jab zamír i muqaddar, agar likhí játí, mu

hotí, tab ism i muzmar bhí muzáf hotá hai. Yún, "badast [us kí jise] tú bhejegá" בְּיַד תִּשְׁלָח b,yadh (*muzáf*) tishlakh.

256. Jo ním jumla i mudallil ism ká ḳháss bayán kartá hai, so áge ke lafz ke sáth, harf i 'atf kí madad se, wábasta ho saktá hai: maslan, "Yatím (וְלֹא עֹזֵר לוֹ, w,lô^{a}-ozer lo,) aur us ko koí madadgár nahín."

Lugat.

257. *Chhoṛ dená*, עָזַב, 'ázabh.
Ráh, אֹרַח, oraḳh, jama' ^{a}ráḳhoth, muzáf ŏrḳhoth.
Rástí, יֹשֶׁר, yôshĕr (yáshár, *sídhá honá.*)
Kajrau, עִקֵּשׁ, 'iqqush, ('á-qash, *ṭerhá karná.*)
Chiúnṭá, נְמָלָה, (in.) n,máláh.
Sardár, קָצִין, qátsín.
Qudsí, קָדוֹשׁ, qádhosh.
Ḳhúb, אַדִּיר, addír.
Ḳhwáhish, חֵפֶץ, ḳhĕphĕts.
Ḳhún, דָּם, dám, (ísh-dámím, *ḳhún ká ádmí, ḳhúní.*)
Bhítar, Gosha, מֶחְקָר, (ib.) mĕḳhqar, [חָקַר] *taftísh karná,*
Mál, Ḳhazána, תּוֹעָפוֹת, (ii), to'áphoth.
Sharárat kí tadbír; sharárat, זִמָּה, zimmáh, (gardán 10.)
'Amaldár, שֹׁטֵר, shôṭer, (qal ká ism i fi'l sháṭar se, *likhná.*)

Hákim, מֹשֵׁל, môshel, (qal ká ism i fi'l máshal se, "*hukúmat karná.*")

Bhí, גַּם, gam.

Bihtarí, *Sulh*, } שָׁלוֹם, shálom.

Khiláf, *Upar*, } עַל, 'al.

Erí, עָקֵב, 'áqebh.

Yúsuf, יוֹסֵף, Yoçeph, (*izáfa karná.*)

Bechná, מָכַר, mákhar.

Misr, מִצְרַיִם, Mitsra'yim.

Azád karná, { פָּדָה, pádháh, גָּאַל, gáal,

(1) *Dushman*, (2) *Badnasíbí*, } צַר, tsar.

Páná, קָנָה, qánáh.

Us [mz.] *ká dahiná háth*, יְמִינוֹ, y,míno, *wást...* יַד יְמִינוֹ, yadh y,míno, *ke=háth us ke dahin... bagal ká.*

...Nahín, אֵין, en, אַיִן, ayin, [nestí, náchízí,] kí hálat ...záf hai ; aur us ká isti'mál harf i tamíz ke taur p... . לְ ke sáth zamír par us ká matlab hai, ki Mai...n, wg.) nahín rakhtá.

...3.

Isti'mál 27.

1 הָעֹזְבִים אָרְחוֹת יֹשֶׁר	1 Ha'ôz,bhím ŏrkhoth yosh...
אֲשֶׁר אָרְחֹתֵיהֶם	ᵃshĕr ŏrkhothêhĕm
עִקְּשִׁים׃	'iqq,shím.

2 לֵךְ אֶל־נְמָלָה עָצֵל	2 lekh ĕl-n,máláh 'átsel,
אֲשֶׁר אֵין־לָהּ קָצִין	ᵃshĕr ên-láhh qátsín
שֹׁטֵר וּמֹשֵׁל׃	shôṭer úmôshel.
3 גַּם־אִישׁ שְׁלוֹמִי אֲשֶׁר־	3 gam-ísh sh,lomí ᵃshĕr-
בָּטַחְתִּי בוֹ אוֹכֵל לַחְמִי	báṭakhtí bho ôkhel laḳhmí
הִגְדִּיל עָלַי עָקֵב׃	highdíl 'álai 'áqebh.
4 לִקְדוֹשִׁים אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ	4 liqdhoshím, ᵃshĕr-báárĕts
הֵמָּה וְאַדִּירֵי כָּל־	hemmáh, w,addírê kŏl-
חֶפְצִי־בָם׃	ḳhĕphtsí-bhám.
5 אַנְשֵׁי דָמִים אֲשֶׁר	5 anshê dámím ᵃshĕr
בִּידֵיהֶם זִמָּה׃	bídhêhĕm zimmáh.
6 אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם	6 ᵃní Yoseph ᵃḳhíkhĕm
אֲשֶׁר־מְכַרְתֶּם אֹתִי	ᵃshĕr-m,khartĕm ôthí
מִצְרָיְמָה׃	Mitsrá'y,máh.
7 לֹא־זָכְרוּ אֶת־יָדוֹ יוֹם	7 loᵃ-zákh,rú ĕth-yádho, yom
אֲשֶׁר־פָּדָם מִנִּי־צָר׃	ᵃshĕr-pádhám minní-tsár.
8 הַר זֶה־קָנְתָה יְמִינוֹ׃	8 har zĕh-qán,tháh y,míno.
9 אֵל גָּדוֹל יְהוָה וּמֶלֶךְ	9 el gádhol Y,howáh úmĕlĕkh
גָּדוֹל עַל־כָּל־אֱלֹהִים אֲשֶׁר	gádhol 'al-kŏl-Ĕlohím ᵃshĕr
בְּיָדוֹ מֶחְקְרֵי אָרֶץ	b,yádho mĕḳhq,rê árĕts
וְתוֹעֲפוֹת הָרִים לוֹ	w,tho'ᵃphoth hárím lo ;
אֲשֶׁר־לוֹ הַיָּם׃	ᵃshĕr-lo hayyám.
10 גָּאַלְתָּ הַר־צִיּוֹן זֶה	10 gáaltá har-Tsíyon zĕh
שָׁכַנְתָּ בּוֹ׃	shákhantá bo.

b) 1. [Wuh] jis ke beṭe ne kahá. 2. Admí, jis kí roṭí main ne kháí hai. 3. Admí, jin kí roṭí main ne kháí hai. 4. Admí, jin ká hákim nahín hai. 5. Admí,

jis ne mujh par bharosá rakhá. 6. A'dmí, jinhon ne un par bharosá rakhá. 7. Terá 'ahd, jise main ne hifz kiyá.

BA'B VIII.—*Fi'l i Dastúrí.*

§ 1.—*Fi'lon ká Ishtiqáq. Un kí Gardánen.*

259. Jaise ism, waise fi'l, un kí asl ke haqq men, tín qismon men munqasim hain.

260. *a*) *Aslí.*

b) *Ishtiqáqí*; ya'ne, dúsre fi'lon se banáe húe.

c) *Ismí*, yá jo ismon se sádir hote hain.

261. Ism, jis se fi'l i ismí bantá hai, aksar áp hí ishtiqáqí hai; maslan, לָבָן, lábhan, *safed honá*, jis se לְבֵנָה l,bhenáh, *ínṭ* (us ke rang ke sabab se); aur phir is se לָבַן, *ínṭen banáná.* דָּגָה, dágháh, (*bahut baṛhná*), se דָּג dágh, (*machhlí*), átá hai; aur phir us se דּוּג, dúgh, (*machhlí ká shikár karná*,) hotá hai.

262. Ek ḳháss qism ke ishtiqáqí fi'l ismon se bante hain, jo mazídí hain; aur yún un ke masdarí hurúf men ek hai, jo ism men harf i tábi' thá; maslan, נוּחַ, núakh, (*árám karná, baiṭhná*,) jis se ism נַחַת, na'khath, (*baiṭhná*,) hotá hai; aur us se נָחַת, nákhath (*utar jáná*.)

263. '*Ibrání Fi'l kí Gardánen*.] Masdar ká ḳhális matlab bahut hí mutabaddal hotá hai, shakl kí tabdílon

se, jo tartíb se hotí hain; maslan, לָמַד, (*síkhná*); לִמֵּד, (*sikhláná*); שָׁכַב, (*leṭná*); הִשְׁכִּיב, (*liṭáná*.)

264. Aur zabánon men ye dúsrí shaklen naí ishtiqáqí fi'l kahlátí hain; lekin 'Ibrání men we aisí ṭhík tartíb se hotí hain, ki unhen gardánen,* aur fi'l ke hisse kahte hain.

265. Koí koí tabdílen hurúf i 'illat ke badalne se hotí hain, aur ba'zí hurúf i sahíh ke duhráne se: (קִטֵּל, קֻטַּל; קוֹטֵל, קוֹטַל; qiṭṭel, quṭṭal; qoṭel, qoṭal.) Aur ba'zí shaklen hurúf i ibtidáí lagáne se paidá hotí hain: (נִקְטַל, הִקְטִיל, niqṭal, hiqṭíl.) Ba'zon men donon tabdílen hotí hain: (הִתְקַטֵּל, hithqaṭṭel.)

266. 'A'mí gardánen ye hain :—

Qal, yá *halkí*; kyúnki na ma'ne na shakl men mazídí hai.	קָטַל (hál i mází ká síga i gáib wáhid,) qáṭal, *qatl karná*; yá *us ne qatl kiyá.*
Niph'al, aksar majhúl: ibtidá men *n* se mazídí, aur pahle harf i masdarí ke níche Sh,wá hai. (Is ibtidá kí púrí shakl *hin* hai, jaisá ki áge ma'lúm hogá.)	נִקְטַל, niqṭal, *wuh márá gayá.*
Pi'el, gardán i jabr; kisí kám ko jaldí o sargarmí	קִטֵּל, qiṭṭel, *us ne bahuteron ko márá; jabr karke márá.*

* 'Ibrání בִּנְיָנִים ('*ímáraten*): lekin *gardánen* bihtar; kyúnki we sirf masdar kí tabdílen hain.

se, yá bár bár karná. Us ke dúsre harf i masdarí men̲ Dághesh hai.	
Pu'al, Pi'el ká majhúl. Us ke dúsre harf i masdarí men̲ Dághesh hai.	קֻטַּל, quṭṭal, *wuh jabr se márá gayá.*
Hiph'íl, aksar muta'addí; *h* ibtidá men̲ sáth *i* ke (kabhí kabhí *a*,) aur dúsrá harf i 'illat *í* (Yodh) hai.	הִקְטִיל, hiqṭíl, *us ne qatl karwáyá.*
Hŏph'al, Hiph'íl ká majhúl	הָקְטַל, hŏqṭal.
Hithpa'el, gardán i jabr o mu'akis; ya'ne us kí tásír us ke ism i fá'il par hai. Us ke dúsre harf i masdarí men̲ Dághesh hai, Pi'el ke muwáfiq, jis se wuh bantá hai.	הִתְקַטֵּל, hithqaṭṭel, *us ne apne tain̲ qatl kiyá.*

267. Gardánon̲ ke nám us fi'l se lie gae hain̲, jo ágle qá'idon̲ men̲ namúne ke wáste musta'mal thá, ya'ne, פָּעַל, נִפְעַל, פִּעֵל, wg. Is fi'l ko is liye isti'mál karná burá dastúr thá; kyúnki us ká dúsrá harf i masdarí 'ayin dághesh ko le nahín̲ saktá hai; aur yún̲ wuh aksar qawí fi'lon̲ kí áwázen̲ záhir nahín̲ kartá.

268. Jin gardánon̲ ke dúsre harf i masdarí men̲ dághesh hotá hai, so Qal kí banisbat *bhárí* kahlátí hain̲; goyá dághesh se bárbardár hain̲.

269. Sab gardánon̲ men̲ síge ekhí tarah se bante hain̲,—hál i mází men̲ ye hurúf i áḳhirí, *tí*, *tá*, *t*, *há*, *nú*, *tĕm*, *tĕn*, *ú*, hál kí masdar par lagáe játe hain̲; ya'ne, síga i gáib ke muzakkar, wáhid par.

270. Jab ki tatimma, jo harf i 'illat se shurú' hote hain̲, (*áh*, *ú*,) masdar ko ekhí tarah se lagte hain̲, to un men̲ se ek, namúne ke liye, káfí hogá; aur waisá hí ek síga, jis ká tatimma harf i sahíh se shurú' hotá hai, sabhon̲ ká namúna hogá;—lekin shágird ko yád karná cháhiye, ki *tĕm*, *tĕn* ke lahje juz i máqabl i áḳhir par hain̲; aur is sabab se masdar ke pahle juz ká qámĕts girtá, aur sh,wá us kí jagah men̲ á játá hai; yá agar pahlá harf i sahíh halqí ho, to ek ḳháteph wahán̲ paṛtá hai.

271. Yún̲:—

Hál i Mází. (Hál kí Masdar.)

	1 Wáhid	3 mz.	3 mw.
Niph'al	נִקְטַלְתִּי niqṭaltí	נִקְטַל niqṭál	נִקְטְלָה niqṭ,láh
Pi'el	קִטַּלְתִּי qiṭṭaltí	קִטֵּל qiṭṭel	קִטְּלָה qiṭṭ,láh
Pu'al	קֻטַּלְתִּי quṭṭaltí	קֻטַּל quṭṭal	קֻטְּלָה quṭṭ,láh
Hiph'íl	הִקְטַלְתִּי hiqṭaltí	הִקְטִיל hiqṭíl	הִקְטִילָה hiqṭíláh

Hŏph'al	הָקְטַלְתִּי hŏqṭaltí	הָקְטַל hŏqṭal	הָקְטְלָה hŏqṭ,láh
Hithpa'el	הִתְקַטַּלְתִּי hithqaṭṭaltí	הִתְקַטֵּל hithqaṭṭel	הִתְקַטְּלָה hithqaṭṭ,láh

272. Is bát se ágáh honá zarúr hai, ki *Pi'el* men̲ us ká ḳháss e aur sígon̲ men̲ nahín̲ hai; *Hiph'íl* men̲ í síga i gáib, mw., wáhid men̲ qáim rahtá hai, aur is liye us ke jama' men̲ bhí—*hiqṭíláh* aur *hiqṭílú*. Shágird ko mushkil na hogá, ki aur sígon̲ ko banáwe; ya'ne, niqṭal, niqṭ,láh, niqṭaltá, niqṭalt, niqṭaltí, niqṭ,lú niqṭaltĕm, niqṭaltĕn, niqṭalnú.

Lugat.

273. *Kalám*, אֹמֶר (gar. 6 *b*,) ŏmĕr.

Pánchon̲ men̲ taqsím karná, חִמֵּשׁ, ḳhimmesh (ḳhámash, *pánch*.)

Kasrat, שָׂבָע, sábhá'.

Sál, שָׁנָה, shánáh, (jama' sháním *aur* shánoth.)

Chhoṛná, שָׁמַט, shámaṭ.*

Síkhná, לָמַד, lámadh.†

Toṛná; ṭukṛá ṭukṛá kar dená; ízá dená, שָׁבַר, [bhar. shá-

Ízá, שֶׁבֶר, shĕbhĕr.

Olá, בָּרָד, bárádh.

Patthar, סֶלַע, çela', (gar. 6 *b*.)

* Niph'al ká matlab, *níche phenká jáná*.

† Pi'el ká matlab, *sikháná*.

Peṛ, עֵץ, 'ets, (gar. 7, *a*.)

Bahná, מָטַר, máṭar.*

Bhenṭná, פָּקַד, páqadh.†

Halák karná, [שָׁמַד], [shámadh,] Hiph'íl men̲ musta'mal.

Shahr, עִיר, 'ír.

Chorí karná, גָּנַב, gánabh.

Mubárak karná, בָּרַךְ, bárakh.‡

Chalná [*ṭahalná*,] הָלַךְ, hálakh.

274. *Isti'mál* 28.

1 נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ׃	1 nilkadhtá b,imrê phíkhá.
2 נִלְכְּדָה רַגְלָם׃	2 nilk,dháh raghlám.
3 זֶרַע צַדִּיקִים נִמְלָט׃	3 zĕ'ra' tsaddíqím nimláṭ.
4 לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם תּוֹרָה׃	4 limmadhtí ĕthkhĕm toráh.
5 חִמֵּשׁ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע׃	5 ḳhimmesh eth-ĕ'rĕts Mitsrayim b,shĕ'bha' sh,nê hassábhá'.
6 נִשְׁמְטוּ בִידֵי־סֶלַע שֹׁפְטֵיהֶם׃	6 nishm,ṭú bhídhê-çĕ'la' shoph,ṭêhĕm.
7 אֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבֵּר הַבָּרָד׃	7 eth-kol-'ets hassádhĕh shibber habbárádh.
8 נִשְׁבְּרוּ כָּל־מְאַהֲבָיִךְ׃	8 nishb,rú kŏl-m,ah[a]bháyikh.§

* Hiph'íl ká matlab, *baháná, barsáná*.

† Hiph'íl ká matlab, *muláqát karná; taftísh karne ká hukm dená; kisí ko sarbaráhkár karná*.

‡ Hithpa'el ká matlab, *apne taín̲ mubárak samajhná*.

§ *Tere muhibb*. Ism i fá'il Pi'el ká, מְאַהֵב (gar. 7, *b*,) sáth zamírí tatimma ke.

9 עַל־שֶׁבֶר בַּת־עַמִּי הָשְׁבַּרְתִּי׃	9 'al-shĕ'-bhĕr bath-'ammí hŏshbartí.
10 עֲמָשָׂא לֹא־נִשְׁמַר בַּחֶרֶב אֲשֶׁר בְּיַד־יוֹאָב׃	10 '^{a}másá^a lô^a-nishmar * bakhĕrebh ^{a}shĕr b,yadh-Yoábh
11 לֹא הִמְטִיר יְהוָֹה אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ׃	11 lô^a himṭír Y,howáh Ĕlohím 'al-háárĕts.
12 הִמְטַרְתִּי עַל עִיר אַחַת׃	12 himṭartí 'al 'ír akhath.
13 הִשְׁמִיד אֶת־הַחֹרִי מִפְּנֵיהֶם׃	13 hishmídh ĕth-hakhôrí mipp,nêhĕm.
14 פּוֹטִיפַר הִפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ׃	14 Poṭíphar hiphqídh ôtho b,bhêtho.
נֹחַ הַצַּדִּיק הִתְהַלֵּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים׃	15 Noakh hatstsaddíq hithhal-lekh ĕth-háĔlohím.

b) 1. Ai Bábul, tú giriftár húá hai! 2. Main dil-shikasta hún. 3. Main 'Ibráníon kí wiláyat se churá láyá gayá. 4. Unhon ne zamín ko pánch [hisse] taq-sím kiyá. 5. Bádsháhon ne use [mz.] mulk par mukh-tár kiyá. 6. Sádiq [jama'] Khudá ke sáth sáth chale. 7. Us ne áp ko apne dil men mubárak samjhá. 8. Tum ne [jama' mz.] hamen apne ghar par mukhtár kiyá.

BAB VIII. § 2.—*Fi'l kí masdar, Qal kí bábat.*

275. 'Ibrání fi'lon kí shaklen ye hain:—Mází (1); Láintihá (2); Amr (3); Mustaqbil (4); Fi'lí † Ism (5)

* שִׁמַּר ká Niph'al. Matlab, *khabardár honá* [*kisí se.*]
† Angrezí lafz *Participle* ká tarjuma karná mushkil hai

276. Agar ye shaklen is qaríne se mazkúr hon; aur fi'l kí gardánen un ke 'ámí qaríne se—*Qal* (1), *Niph-'al* (2), *Pi'el* (3), *Pu'al* (4), *Hiph'íl* (5), *Hŏph'al* (6), aur *Hithpa'el* (7); to do hindason ke isti'mál se kisí bát kí gardán aur zamán ko áshkára karná sahl hogá. Yún 2, 5 se *Hiph'íl ká Láintihá* murád hai; aur 3, 2 se, *Niph'al ká Amr.*

277. QAL KÍ GARDÁN I MUKHTASAR.

1 *Qal*	1 *Mází*	2 *Láin. Muzáfí*	3 *Amr*
	qáṭal	q,ṭol	q,ṭol
	4 *Mustaqbil*	5 *Ism i Fá'il*	6 *Ism i Maf'úl*
	yiqṭol	qoṭel	qáṭúl

278. *Mází.*—(*a*) Is hál ká síga i gáib (jis ká nishán hai 3), aur wáhid, mz., jaisá bayán ho chuká hai, fi'l kí masdar hai. Un masdaron ke siwá, jin ke hurúf i 'illat *á—a* hain, aur masádir hain, jin men *á—e* aur *á—o* hote hain. Aise fi'lon se aksar hálat aur khássi-yat murád hain—na kám i muassir.

b) Af'ál, jin ke hurúf i 'illat *á—a*, *a—e*, *á—o* hon, *Fi'l bích A*, *Fi'l bích E*, aur *Fi'l bích O*, kahláte hain.

Urdú aur Hindí men ek ek qism ke fi'lí ism ke liye nám maujúd hain; lekin un ká 'ámí nám nahín hai. Pas, yahán *Fi'lí ism* likhte hain; aur jab un kí tafríq karní ho, tab *ism i fá'il*, *ism i maf'úl*, wg., likhná hogá.

279. *Af'ál bích E* kí gardán waisí hí hai, jaisí *Af'ál bích A* kí, magar mází, 3, wáhid, mz. Yún *kábhedh* se hote hain, *kábh,dháh*, *kábhadhtá*, *kábhadht*, *kábhadh-tí*, wg.

280. Is qánún ke mustasna ye hain—(1) *Fi'l Lá-mĕdh A'lĕph*, aur (2) Fi'l i dastúrí ke báqí síge, jab ki we waqfa men hon, [dekho 282.] Yún, 3, wáh. mw. דְּבֵקָה waqfa men דָּבְקָה ho játá hai.

281. *Af'ál bích O* men Ḳholĕm gardán men rahtá hai, jahán us par lahja ho; aur jab lahja áge chale dúsre juz par, tab Qámets Ḳhátúph ho játá hai.

282. *Waqfa aur us kí tásír kí bábat.**] Jumla, yá us ke ḳháss hissa ke pichhle lafz ká lahjawálá juz waqfa men hai. Is juz par ek lahja ká nishán bare taqsími lahjon men se hotá hai, ḳháss karke *Athnaḳh* (‸) aur *Çilluq* (ˌ); maslan, הָאָרֶץ, הַמָּיִם.

283. *a*) Jab juz ká harf i 'illat kotáh hai, tab waqfa men wuh lambá ho játá hai; maslan, קָטַל, קָטָל; מַיִם, מָיִם; קָטַלְתְּ, קָטָלְתְּ; אֶרֶץ, אָרֶץ.

Yih qánún *Pathaḳh* aur *Çĕghol* se ḳháss nisbat rakhtá hai. Tau bhí jab waqfa men dághesh i jabr juz men hai, tab Çĕghol yahán tak qawí hai, ki nahín badle.

(Kabhí kabhí *Cĕghol* aur *Tsere* kí jagah men Pathakh á játá hai.)

* Shágird ko zarúr nahín hai, ki is waqt in qá'idon ko sikhen. Ba'd is ke un ká ishára kiyá jáegá.

b) Jab áḳhirí lahjawále juz ke shurú' men do hurúf i sahíh hain, (maslan, קָטְלָה), tab *sh,wá i nawáí* pahle ke níche púrá harf i 'illat ho játá hai. Is tartíb se lahja ke wáste láiq jagah miltí hai; kyúnki lahja pichhle juz se haṭke juz i qabl i áḳhirí par paṛtá hai; maslan, קָטְלָה, קָטָלָה; מְלֵאָה, מָלֵאָה; יִקְטְלוּ, יִקְטֹלוּ. Harf i 'illat, jo is tarah se dar átá hai, har dafa' wuhí hai, jo usí juz se, basabab lafz ke túl hone ke, ḳhárij húá thá. *Sh,wá i nawáí* waqfa men *Çĕghol* ho játá hai; aur Ḳháteph kí jagah men wuh 'illat i daráz á játá hai, jo us se ḳháss 'iláqa rakhtá ho; maslan, אֲנִי, אָנִי; חֳלִי, חֹלִי.

c) Yih kashish, ki waqfa men lahja juz i qabl i áḳhirí par howe, kaí báton men záhir hai; aur we báten tab barábar lahja ko píchhe haṭátí hain; maslan, אָנֹכִי, אָנֹכִי; אַתָּה, אָתָּה; עַתָּה, עָתָּה; aur ba'zí aur báten aisí hí hain.

284. Jo shaklen *tí*, *tá*, *nú* se ḳhatam hotí hain, so qabl i áḳhirí par lahja pátín; aur dúsrí shaklen tez lahja rakhtí hain, (dekho 82.) (*a*) Waqfa se (jaisá úpar bayán húá,) kaí sígon men lahja phirtá hai, aur dúsre juz ká aslí harf i 'illat phir bahál ho játá hai. (*b*) Hál i *Mází* men *Wáw i taqlíb* ke sabab se lahja ek juz áge lagtá hai.

285. *Har ek gardán ká hál i Láintihá.*] (*a*) Kotáh láintihá, yá láintihá i muzáf, ziyáda musta'mal hai; aur yih shakl zurúr hai jab ki *harf i nisbatí* pesh lagáyá játá hai.

b) Jab fi'l áp hí se mustaqill hoke apná matlab záhir kartá hai, tab daráz láintihá (*Láintihá i mutlaq*) musta'mal hai. Ek 'Ibrání aksariya muháwara hai, jis men̲ yih yá to—

1) Fi'l i mahdúd se peshtar átá hai, táki matlab ko *shadíd* kare;

2) Yá fi'l i mahdúd ke ba'd átá hai, táki us se harakat kí mudáwamat áshkára howe.

286. Yún̲ נִכְסֹף נִכְסַפְתָּ, nikhsoph nikhsaphtá, (*tú shiddat se* cháhtá thá); וַיִּשְׁפֹּט שָׁפוֹט, wayyishpôṭ sháphoṭ, (*wuh qází ká kám kartá rahegá*).

287. Ek tarah ká fi'lí ism láintihá i muzáf aur ל se bantá hai; maslan לִקְטֹל, *qatl karne ko*. Us ke píchhe ism ho saktá hai, jo us fi'lí ism ke sáth nisbat i izáfat rakhtá hai.

288. ל yahán̲ bát se aisí ṭhík nisbat rakhtá hai, ki wuh shakl ká hissa ho játá hai—לִקְטֹל, liq-ṭôl; לִנְפֹּל lin-pôl (dághesh i muláim ke sáth): jaisá ki Mustaqbil men̲ hurúf i gardán peshtar lagte hain̲; maslan, yiqṭôl. Lekin בְּ (*men̲*), aur מִ (*se*) aisí ṭhík nisbat nahín̲ rakhte hain̲; aur is sabab se jab masdar ká doim bar bhaghadhkhaphath harf howe, tab wuh dághesh i muláim nahín̲ letá hai: maslan, בִּנְפֹל, bi-n,phôl, aur na bin-pôl.

289. *Amr.*]—(*a*) Is kí ḳháss shakl קְטֹל (קטל) wuhí hai, jo Mustaqbil kí bunyád hai. Yihí, jab Láintihá

hai, ism se 'iláqa rakhtá hai. Is se sirf síga i mukhátib murád hai; par us kí muwannas aur jama' kí shaklen̲ hain̲. Síga i gáib ke liye us kí koí shakl nahín̲ hai; aur jab harf i nafí peshtar átá hai, tab síga i mukhátib ke wáste Mustaqbil kám átá hai; maslan, אַל תִּקְטֹל, *qatl mat kar*; [ṭhík, *tú qatl na karegá*], na אַל קְטֹל.

290. *b*) Majhúl gardánon̲ ká Amr nahín̲ hai; lekin jab Niph'al ma'kús hai, tab us ká Amr hotá hai; aur Hithpa'el ma'kús hoke use rakhtá hai. Tab un kí gardán waisí hí hai, jaisí Mustaqbil kí hotí.

291. *Mustaqbil.*]—Áḳhirí o (Ḳholĕm) sirf lahja se daráz hai, jaisá ki *Láintihá* aur *Amr* men̲ hai. Pas, *a*) kámil aksar nahín̲ likhá hai. *b*) Makkeph se peshtar wuh *Qámets Ḳhátúph* ho játá hai. *c*) Hurúf i ibtidáí י aur ו se peshtar wuh Sh,wá i Nawáí ho játá hai. *d*) Bahut thoṛe maqámon̲ men̲ un hurúf i ibtidáí se peshtar wuh ו ho játá hai; lekin sirf jab wuh waqfa se peshtar aur nazdík hotá hai; maslan, יִשְׁפּוּטוּ, yishpúṭú, *we 'adálat karenge*.

292. *a*) *Af'ál i Lázimí* (bích E aur O) ke Mustaqbil men̲ Pathaḳh (*a*) hotá hai; maslan, גָּדֵל, *bará honá*, Mustaqbil יִגְדַּל; קָטֹן, *chhoṭá honá*, Mustaqbil יִקְטַן.

b) Kabhí kabhí donon̲ shaklen̲ hotí hain̲. Tab Mustaqbil *o* ke sáth ma'rúf hai, aur *a* ke sáth *lázimí*; lekin kabhí kabhí donon̲ shaklen̲, bagair matlab kí

tafríq ke hotí haiṉ. Af'ál i bedastúr meṉ názuk (Tsere) bhí juz i áḳhirí meṉ miltá hai; maslan, יִתֵּן wáste יִנְתֵּן. Mustaqbil kí ye tín shakleṉ Nákámil O, Nákámil A, Nákámil E kahlátí haiṉ.*

c) Tauret meṉ ן hotá hai נָה kí jagah meṉ, ḳháss karke *wáw i taqlíb* ke ba'd.

d) וּ (*ú*) kí jagah meṉ bárhá וּן (*ún*) hotá hai. Aksar wuh lafz jumla kí áḳhir meṉ, aur ḳháss hai. Dúsre juz ká harf i 'illat qáim rahtá hai; maslan, יִרְגָּזוּן, yirgá'zún, *we kámpte haiṉ*.†

293. Isí tarah se תִּקְטְלִי kí daráz shakl ן ke sáth hotí hai; maslan, תִּקְטְלִין.‡

294. Waqfa meṉ [282] dúsre juz ká harf i 'illat agar Sh,wá ho gayá thá, phir bahál hoke lahja pá hai; maslan, יִקְטֹלוּ, תִּקְטֹלִי.

[Qal kí Gardán, Fi'l i Qawí meṉ, síkho.]

---

* Tín maqámoṉ meṉ תִּקְטֹלְנָה *síga i gáib jama' mu.* 'iwaz meṉ, táki use síga i muḳhátib se mutafarriq ṭhahrá יִקְטֹלְנָה likhá hai, jaisá ki Ḳhaldání aur 'Arabí meṉ aur kaí maqámoṉ meṉ ma'lúm hotá hai ki תִּקְטֹלְנָה *síga i gáib wáhid* ke wáste likhá hai.

† Yih intihá וּן Arámí aur 'Arabí meṉ aksar hotí Mustaqbil א ke sáth sirf Yar. 10 : 5 meṉ miltá hai.

‡ Yih bhí Arámí aur 'Arabí meṉ aksar hotá hai, (shá jama' kí intihá וּן kí muwáfiqat ke sabab se.

Lugat.

295. *Mángná*, דָּרַשׁ, dárash.

Bará honá, גָּדַל, gádhal.

Tilá karná [*masah karná*], נָסַךְ, náçakh.

Pakarná, תָּפַשׂ, táphas.

Hangáma karná, רָגַשׁ, rághash.

Bhágná, בָּרַח, báraḳh.

Takná, נָצַר, nátsar.

Pal márná, [*ḍáh yá chaturáí se*], קָרַץ, qárats.

Tajwíz karná (*buráí*), חָרַשׁ, ḳhárash (hal chaláná, wg.)

Chhoṛ dená, עָזַב, 'ázabh.

Chalá jáná, אָשַׁר, áshar.

Zabh karná (ḳháss karke jánwaroṉ ko), טָבַח, ṭábhaḳh.

Milá dená, מָסַךְ, máçakh.

Tartíb karná, *taiyár karná*; עָרַךְ, 'árakh.

Sukúnat karná, שָׁכַן, shákhan.

Bahut, מְאֹד, m,odh (*zor*).

Tuhmat, שִׂטְנָה (in.), siṭnáh (sáṭan, rokná).

Ba'l, בַּעַל, ba'al.

Nabí, נָבִיא, nábhí[a], (gardán 3, *a*) [nábhá[a], *paigám dená*].

Pák, חָסִיד, ḳháçídh, (gar. 3, *a*).

Hukm, מִצְוָה, mitswáh, (tsáwáh, *ḳhaṛá honá*).

'Ahd, בְּרִית, b,ríth.

Darmiyán, בֵּין, bên.

Bíj, זֶרַע, zĕ'ra' (zára', *boná*).

Waqt, *'arsa*, עֵת, 'eth, (gar. 8, *b*; עֵדֶת, kotáh, עֵדָה se, *guzarná*).

Zabíh, טֶבַח, ṭĕbhaḳh (úpar *zabh karná* dekho).

Kab? מָתַי, máthai.

Kab tak? עַד־מָתַי, 'adh-máthai.

Barbat, *bín*, כִּנּוֹר, kinnor.

Bahut (*gintí men*), כָּבֵד, kábhedh.

Sakná, יָכֹל, yákhôl (fi'l bích O).

Qaid-ḳhána, בֵּית הַסּוּרִים, bêth haçúrím (*bandhu-on ká ghar*; הָאֲסוּרִים kotáh se; phir, אָסוּר qaidí; fi'lí ism אָסַר, áçar *se*, *bándhná*).

Báhar jáná, יָצָא, yátsáª.

296. *Isti'mál* 29.

a)

1 דָּרַשְׁתִּי אֶת־יְהוָֹה׃	1 dárashtí ĕth-Y,howáh.
2 גָּדַלְתָּ מְאֹד׃	2 gádhaltá m,odh.
3 וַאֲנִי נָסַכְתִּי מַלְכִּי עַל־צִיּוֹן׃	3 waªní náçakhtí malkí 'al-Tsiyyon.
4 כָּתְבוּ שִׂטְנָה עַל־יֹשְׁבֵי יְהוּדָה׃	4 káth,bhú siṭnáh 'al-yôsh,bhê Y,húdháh.
5 תִּפְשׂוּ אֶת־נְבִיאֵי הַבַּעַל׃	5 tiphsú ĕth-n,bhíê hab'Ba'al.
6 לָמָּה רָגְשׁוּ גוֹיִם׃	6 lámmáh rágh,shú ghoyim?

7 הָגָר בָּרְחָה מִפְּנֵי שָׂרָה׃	7 Hághár bár,ḳháh mipp,nê Sáráh.
8 וְדֶרֶךְ חֲסִידָיו יִשְׁמֹר׃	8 w,dhĕrĕkh ḳhªçídháw yishmôr
9 מְזִמָּה תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ׃	9 m,zimmáh tishmôr 'álĕ'khá.
10 נְצֹר בְּנִי מִצְוַת אָבִיךָ׃	10 n,tsôr, b,ní, mitswath ábhíkhá.
11 זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ׃	11 zôth b,ríthí ªshĕr tishm,rú bêní úbhênêkhĕm úbhên zar'khá aḳhªrĕ'khá.
12 עַד־מָתַי עָצֵל תִּשְׁכָּב׃	12 'adh-máthai 'átsel tishkábh.
13 אָדָם בְּלִיַּעַל אִישׁ אָוֶן קֹרֵץ בְּעֵינָיו חֹרֵשׁ רָע בְּכָל עֵת׃	13 ádhám B,liyya'al ísh á'wĕn, qorets b,'enáw, ḳhôresh rá' b,khŏl 'eth.
14 עִזְבוּ פְתָאִים וְאִשְׁרוּ בְדֶרֶךְ בִּינָה׃	14 'izbhú ph,tháím w,ishrú bh,dhĕ'rĕkh bínáh.
15 טָבְחָה טִבְחָהּ מָסְכָה יֵינָהּ אַף עָרְכָה שֻׁלְחָנָהּ׃	15 ṭábh,ḳháh ṭibhḳháhh más,kháh yênáhh, aph 'ár,kháh shulḳhánáhh.
16 רְשָׁעִים לֹא יִשְׁכְּנוּ אָרֶץ׃	16 r,shá'ím loª yishk,nú á'rĕts.
17 וְאַךְ אֶת־דִּמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֶדְרֹשׁ׃	17 w,akh ĕth-dimkhĕm' l,naphshôthêkhĕm ĕdhrôsh.
18 יוּבָל הוּא הָיָה אֲבִי כָּל־תֹּפֵשׂ כִּנּוֹר וְעוּגָב׃	18 Yúbhál húª háyáh ªbhí kŏl-tôphes kinnor w,'úghábh.
19 מִי יָכֹל לִשְׁפֹּט אֶת־עַמְּךָ הַכָּבֵד הַזֶּה׃	19 mí yá'khôl lishpôṭ ĕth-'amm,khá hakkábhedh hazzeh?

20 מִבֵּית הַסּוּרִים יָצָא לִמְלֹךְ׃	20 mibbêth haçúrím yátsá[a] limlôkh.

b) 'Ibrání tarjuma karo.

1. Maiṉ Yahowáh ko ḍhúnḍhúngá. 2. Mere laṛko, Yahowáh ko [harf i ta'ríf ke sáth] ḍhúnḍho. 3. Wuh kyúṉ Abirahám ke chihre se bhág gayá? 4. Maiṉ tere is 'ahd ko mánúngá. 5. We tuhmat likhenge. 6. Ham log kitní der talak zamín meṉ sukúmat karenge. 7. Tú mere 'ahd ko mán. 8. Ham un ke 'ahdoṉ ko mánenge.

9) *Shámar* ke *Mází*, *Amr* aur *Mustaqbil* ke sáre síg likho.

10) *Dárash* ká *Láintihá* (*mutlaq* aur *muzáf*) likho.

11) *Nátsar* ke do *ism i fi'l* likho.

BÁB VIII. § 3.—*Niph'al.*

297. Is gardán ká ḳháss nishán peshtar lagáyá húá juz *hin* (הִן) hai. Wuh faqat Láintihá i muzáf meṉ záhir hai—הִקָּטֵל; aur yih hurúf ke miláo ke sabab הִנְקָטֵל se banṭá hai. *Láintihá* se, shakl meṉ, Amr הִקָּטֵל, aur *Mustaqbil* יִקָּטֵל nisbat rakhtá hai. יִקָּטֵל ko táh shakl יְהִקָּטֵל kí hai. *Mází* meṉ ה kí zarúrat na thí, aur yúṉ wuh gir gayá hai; aur sirf נ us ká nishán rahá, נִקְטַל, niqṭal. *Ism i fi'l* ֳ ke wasíle Mází se mu tafarriq hai; maslan, נִקְטָל, *mw.* נִקְטָלָה yá נִקְטֹלֶת. Gar

dánne meṉ Qal aur Niph'al baṛí muwáfiqat rakhte haiṉ. [Dekho D.]

298. *Niph'al* ke nishán haiṉ (1) Mází aur ism i fi'l meṉ Nún pahlá harf; (2) Amr, Láintihá aur Mustaqbil meṉ, Dághesh i jabr masdar ke pahle harf meṉ.

299. Af'ál i bedastúr meṉ yehí nishán haiṉ, magar jab masdar ká pahlá harf Halqí hai, tab Dághesh dákhil nahíṉ ho saktá hai; aur us ke badle meṉ us se peshtar jo harf i 'illat ho, so daráz ho játá hai.

300. *Niph'al ke ma'ne.*] Yih Yúnání gardán i muna'kis se kuchh muwáfiqat rakhtí hai; aur yúṉ—

301. *a*) Auwalan wuh Qal kí muna'kis hai; kháss karke un af'ál meṉ jin se *ma'lúm karná* murád hai.

b) Aksar us se ápas kí harakat murád hai—

1) *auwalan*, jab harakat *ek dúsre* par guzartí hai, yá *ek* ká kám *dúsre ke sáth* hotá hai;

2) *doim*, jab do yá ziyáda ek hí kám meṉ ek dúsre ke barḳhiláf harakat karte haiṉ.

c) Us se kám, jo fá'il par guzartá hai, murád hai.

d) Wuh aksar Qal ká *majhúl* hai; aur jab *Qal* lázimí hai, yá gair-musta'mal, to yih Pi'el aur Hiph'il ká bhí majhúl hai; aur is hálat meṉ is ká matlab Qal ká sá hogá (חָלָה, Qal aur Niph'al, *bímár honá*), aur tab us ke sáth ism i maf'úlí ho saktá hai.

302. Af'ál i *mulaqqab* aise haiṉ; maslan, נִלְבַּב, *bedil* yá *besamajh honá*, לֵבָב, *dil*, se; תִּזָּכֵר, *nar paidá honá*, זָכָר, *nar*, se.

303. Qadímí 'Ibrání ahl i sarf naho *Niph'al* ko Qal ká wájib *majhúl* ṭhahráte haiṉ. Yih albatta galat hai; kyúnki Niph'al dúsre majhúloṉ ke nishán rakhtí hai 'Ibrání zubán ke isti'mál meṉ majhúl ká matlab aksar hotá hai; tis par bhí yih matlab mun'akis se sádir hotá hai. *Hin* ká juz (mutábiq Hithpa'el *hith* ke) zamír i mun'akis ká matlab áshkára kartá hai.

304. Láintihá i mutlaq נִקְטֹל, (niqṭôl) Mází se wuh nisbat rakhtá hai, jo קָטַל se aur קָטוֹל se hai. i juz i áḳhirí meṉ (jo ḳhássiyat se daráz hai) sirf Láintihá i Pi'el aur Pu'al meṉ hai.

305. *a*) Waqfa meṉ [282] juz i áḳhirí ke *Tsere* ke 'iwaz meṉ *Pathaḳh* hotá hai.

b) *Jama' mw.* ke 2 aur 3 meṉ Pathaḳh us shakl se ziyáda hotá hai, jo gardán meṉ likhí hai; maslan, תִּזָּכַרְנָה, (tizzákharná) *we yád kie jáenge* [un ká zikr hogá], Yas. 65 : 17.

c) Ja'o Mustaqbil, yá Láintihá, yá Amr ke 'ain ba'd ik-juzí lafz hai, tab aksar lahja píchhe haṭke juz i qabl i áḳhirí par hotá hai; aur is sabab se juz i áḳhirí lahja kí hájat se *Tsere* kí 'iwaz Çĕghol ko letá hai; maslan, יִכָּשֶׁל בָּהּ (yikkáshĕl báhh), *us ne us par thokar kháyá*.

d) Ek bát meṉ, yih shakl, sáth píchhe haṭáe húe lahja ke, akelí musta'mal hai.

e) Síga i mutakallim kí yih shakl bárhá hotí hai, אֶקָּטֵל, iqqáṭel.

306. Qal aur Niph'al kí Muḳhtasar Gardán.

	1 *Mází*	2 *Láin. i muzáf.*	3 *Amr.*	4 *Must.*	5 *Ism i fá'il.*	6 *Ism i maf'úl.*
1 *Qal*	qáṭal	q,ṭôl	q,ṭôl	yiqṭôl	qôṭel	qáṭúl
2 *Niph.*	niqṭal	hiqqáṭel	hiqqáṭel	yiqqáṭel	niqṭál	

Namúne Af'ál ke Niph'al men.

307.

Qal.		Niph'al.
shámar, *rakhná.*	(נִשְׁמַר) nishmar.	*apne taíṉ rakhná*=(1) *báz áná*; (2) *ḳhabardár honá.*
çáthar, *chhipáná.*	(נִסְתַּר) niçtar.	*apne taíṉ chhipáná, chhipná.*
sháphaṭ, *'adálat karná.*	(נִשְׁפַּט) nishpaṭ.	*qaziya karná* (muqaddama meṉ); *apne taíṉ dúsre ke sáth 'adálat meṉ házir karná.*
láḳham, *khá jáná*	(נִלְחַם) nilḳham.	*ek dúsre ko khá jáná=laṛná*
[báhal, *kámpná.*]	(נִבְהַל) nibhhal.	*kámpná; ḍar jáná; bhágná; bahut fikr se jaldí karná* [*wáste*, לְ].
[thá'abh.]	(נִתְעַב) nith'abh.	*ghinauná honá.*

[málaṭ, *chikná honá; alop ho jáná.*	נִמְלַט nimlaṭ.	*apne taíṉ chhuṛáná; bach nikalná; mukhallis ho jáná.*
[khálam, *zaḳhm dená; chhedná.*]	נִכְלַם nikhlam.	*tanaz kiyá jáná; sharminda kiyá jáná; sharminda honá.*
[shá'an.]	נִשְׁעַן nish'an.	*apne taíṉ árám dená; [kisí par] ṭek rahná; bharosá rakhná.*
[tsámadh, *bándhná.*]	נִצְמַד nitsmadh.	*apne taíṉ [kisí ke] band meṉ láná; [kisí ko] lag jáná.*
[rádham, *nák bajáná.*]	נִרְדַּם nirdham.	*bhárí nínd meṉ honá; hairán hoke girná.*
sháqaph, sháyad *úpar rakhná; ḍhámpná.*	נִשְׁקַף nishqaph.	*apne taíṉ úpar rakhná* [khiṛkí kí chaukhaṭ par, tákí báhar dekhe=*báhar dekhná; takná; úpar laṭakná*, pahár ki yá *jhúm rahná*, pahár ki mánind; aur misálí, *honá par honá*,
	נִבָּא (a³) nibbá[a].	*apne taíṉ nabí záhir karná; nabúwat karná.*
[khámar, *garm karná.*]	נִכְמַר nikhmar.	*garm kiyá jáná; jalná; jí lag rahná.*

Lugat.

[Shakleṉ, jo [ ] meṉ hoṉ, Qal meṉ nahíṉ miltíṉ.]

308. *Halák karná*, [שָׁמַד], shámadh (Niph. meṉ).

Káṭ ḍálná, [גָּרַז], gáraz. *Báhar phenkná yá úpar ḍálná*, גָּרַשׁ, gárash (Niph.) *úpar ḍálá jáná ghabráná.*

Alag karná, פָּרַד, páradh.

Toṛná, שָׁבַר, shábhar.

Dafn karná, קָבַר, qábhar.

Thámná, sambhálná; páná, תָּמַךְ, támakh.

Lená; pakaṛná, לָכַד, lákhadh. [*Qura' se lená* bhí murád hai].

Baṭorná, קָבַץ, qábhats.

Ṭhokar kháná, כָּשַׁל, káshal.

Jaláná, שָׂרַף, sáraph.

Ḳhális honá, [נָקָה], náqah (Niph. *be sazá rahná*).

Gustáḳhí, תַּהְפּוּכָה, tah[a]phúkháh (sirf jama' meṉ), háphakh.

Sharárat, הַוָּה, hawwáh.

Sádiq, צַדִּיק, tsaddíq.

Likhná; ginná, סָפַר, çáphar.

Áge, dekhne meṉ, נֶגֶד, ne'ghĕdh. מִנֶּגֶד, *áge se.*

Is wáste, עַל־כֵּן, 'al-ken.

Achának, פֶּתַע, pĕ'tha'.

'*Iláj*, } מַרְפֵּא (*ib. a*³), marpe[a] (ráphá, *chan-*
Muḳhlasí, } *gá karná.*

Pakká Bál; baṛí 'umr, שֵׂיבָה (*in.*) sêbháh (síbh, pakke bál-wálá).

Ḍorí, חֶבֶל, khĕbhĕl ([ḳhábhal], *bándhná*).

Ja'l-sáz, בּוֹגֵד, boghedh (Qal ká fi'lí ism [bághadh] se, *ḍhámp dená*).

Poshák, בֶּגֶד (gar. 6, *a*), bĕghĕdh.
Fasl, קָצִיר, qátsír (gar. 3, *a*); qátsar, *kaṭní karná*.
Bhíṛ, רֹב, rôbh, (rábhabh, *bahut ho jáná*).
Kál, רָעָב, rá'ábh (rá'ebh, *bhúkhá honá*).
Antṛián, רֶחֶם, rĕḳhĕm, (misálí, *tars*) רַחֲמִים, raḳh^{a}mím (gar. 6, *f*).

309. *Istí'mál* 30.

a)

נִגְרַזְתִּי מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ׃	1	1 nighraztí minnĕ'ghedh 'ênĕkhá.
וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ׃	2	2 w,hár,shá'ím kayyám nighrásh.
עַל־כֵּן פֶּתַע יִשָּׁבֵר וְאֵין מַרְפֵּא׃	3	3 'al-ken pĕ'tha' yishshábher, w,ên marpe^{a}.
תִּקָּבֵר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה׃	4	4 tiqqábher b,shêbháh ṭobháh.
בְּחַבְלֵי חַטָּאתוֹ יִתָּמֵךְ׃	5	5 b,ḳhabhlê ḳhaṭṭátho yittámekh.
נִשְׁמְדָה מִבִּנְיָמִן אִשָּׁה׃	6	6 nishm,dháh miBBinyámin ishsháh.
בְּדֶרֶךְ חָכְמָה לֹא תִכָּשֵׁל׃	7	7 b,dhĕrĕkh ḳhŏkhmáh lo^{a} thikkáshel.
בְּגָדָיו לֹא תִשָּׂרַפְנָה׃	8	8 b,ghádháw lo^{a} thissáraphnáh.
מֵעוֹלָם נִסַּכְתִּי׃	9	9 me'olám niççakhtí.*
נִרְדָּם בַּקָּצִיר בֵּן מֵבִישׁ׃	10	10 nirdám baqqátsír ben mebhísh.†
לְשׁוֹן תַּהְפֻּכוֹת תִּכָּרֵת׃	11	11 l,shon tahpukhoth tikkáreth.

* *Ninsakhtí* ke 'iwaz men.
† *Jo sharminda kartá hai.*

בְּהַוּוֹת בֹּגְדִים יִלָּכֵדוּ׃	12	12 b,hawwath bôgh,dhím yillákhedhú.
יָד לְיָד לֹא־יִנָּקֶה רָּע וְזֶרַע צַדִּיקִים נִמְלָט׃	13	13 yádh l,yádh* lo^{a} yinnáqĕh rá' w,zĕra' tsaddíqím nimláṭ.
גַּם־דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ׃	14	14 gam-dámo hinneh nidhrásh.
לֹא־תִכָּרֵת הָאָרֶץ בָּרָעָב׃	15	15 lo^{a}-thikkáreth háĕrĕts bárá'ábh.
נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אָחִיו׃	16	16 nikhm,rú raḳh^{a}máw ĕl-áḳhíw.
הִקָּבְצוּ בְּנֵי יַעֲקֹב׃	17	17 hiqqábh,tsú b,nê Ya'^{a}qôbh.
בֵּית רְשָׁעִים יִשָּׁמֵד׃	18	18 bêth r,shá'ím yishshámedh.

b) 1. Us ká bhái qaidí liyá gayá. 2. Terí nasl (basabab)† bhíṛ ke giní na jáegí. 3. Ja'lsáz apní sharárat men pakṛá jáegá. 4. Sharír besazá na honge. 5. Unhon ne apne taín ek dúsre se judá judá kiyá. 6. Merí poshák jal gaí hai. 7. Aur main halák kiyá jáúngá, main aur merá ghar. 8. Bádsháh (jama') masah kiye gae hain. 9. Hamárí malika masah kí jáegí. 10. Us kí poshák jalí hai. 11. Wuh dafn kiyá jáegá. 12. Mulk bilkull tabáh kiyá jáegá. 13. Ṣáre Isráel ko jama' karo: aur we jama' kie gae. 14. Qaumon ke jama'-kie-jáne-men. 15. We, jo tere pás jama' húe (*fi'lí ism, jama'*).

16. שָׁמַר ke Niph. kí muḳhtasar gardán likho.
17. 'Ibrání men likho—

* *Háth ko háth=harchand háth se háth miláyá jáwe.*
† מְ ká kaun harf i 'illat *Resh* ke áge hogá?

1) Dafn honá. 2) Tum (mw.) dafn kí jáogí. 3) Dafn hotín, yá hoke (*mw. wáh.*, *mw. jama'*),

BAB VIII. § 4.—*Pi'el aur us ká Majhúl Pu'al.*

310. Is gardán ká ḳháss nishán yih hai, ki us ká dúsrá masdarí harf duhráyá játá hai.

311. Pi'el meṉ Mustaqbil (יְקַטֵּל, y,qaṭṭel) aur fi'lí ism (מְקַטֵּל, m,qaṭṭel) dastúr ke mutábiq Láintihá aur Amr קַטֵּל se bante haiṉ. Majhúl (Pu'al) ke ziyáda be-qarár hurúf i 'illat haiṉ; aur us ke Láintihá kí shakl waisí hí hai jaisí Mází ke 3, wáh. kí hai. Aur báton meṉ us ke ma'rúf aur majhúl ekhí qá'ida se hote haiṉ. Pi'el ke Mází ke 1 aur 2 meṉ Pathaḳh Tsere kí jagah meṉ átá hai, aur un kí wájib bunyád קִטֵּל hai. Pi'el kí púrí gardán síkho.

312. מְ, jo kaí gardánoṉ ke fi'lí ismoṉ ká nishán hai, sháyad מִי, *kaun?* (*kisí* ke matlab meṉ) se hotá hai.

313. Dúsre masdarí harf ká dághesh sirf in háláton meṉ nahíṉ hai:—

a) Jab wuh harf i masdarí *halqí* hai.

b) Kabhí kabhí, aksar nahíṉ, jab us ke sáth *Sh,wá* hai. Tab us ká na honá ek Ḳháteph se áshkára hotá hai. Yih ḳháteph us harf ke níche lagtá hai, jis meṉ *dághesh* húá kartá hai.

Mustaqbil aur fi'lí ism meṉ Sh,wá pahle harf ke níche har waqt in gardánoṉ ká káfí nishán hai.

Pi'el ke ma'ne.]

314. *a*) Us se shiddat aur aksariyat * murád hai; aur yih bhí, ki fi'l kí harakat bahutoṉ par hotí hai. Pi'el ke is matlab kí kaí mutafarriqát hotí haiṉ. Shiddat se kisí chíz ká píchhá karne meṉ auroṉ ko *uskáná* aur *lagáná*, ki wuhí kám kareṉ, wábasta hai. Is se—

b) *Muta'addí* ká matlab nikaltá hai (Hiph'íl kí mánind), aur alfáz *karná*, *karwáná*, *dená* us ke tarjuma ke sáth musta'mal ho sakte haiṉ.

c) Af'ál, jo ismoṉ se bante haiṉ, aksar is gardán meṉ hote haiṉ; aur un ká matlab wuhí kám karná, yá us meṉ mashgúl honá hai, jo ism se murád hai.

d) Kabhí kabhí un se murád hai, ki karnewálá us chíz se, jis ká nám wuh ism hai, kuchh letá hai, yá us ká nuqsán kartá hai.

e) Ba'z af'ál waisí hí haiṉ, jin kí asl kisí ism meṉ nahíṉ páí játí hai.

315. *a*) Jab Pi'el kí tásír Hiph'íl kí sí hotí, tab matlab i muta'addí ke sáth *fikr* aur *jaldí* karná bhí murád hai.

---

* Shiddatí aur aksariya ism bhí dúsre harf i masdarí ke duhráne se bante haiṉ.

b) Lekin kabhí kabhí wuh Hiph'íl ke sáth musta'mal hai, jab matlab men kuchh ḳháss faraq nahín hain; aur tab us se wuh kár i ma'rúf murád hai, jo Qal men lázimí hai.

316. Qal, Niph'al aur Pi'el kí Muḳhtasar Gardánen.

	1 *Mází*	2 *Láih. i muzáf.*	3 *Amr.*	4 *Must.*	5 *Ism i fá'il.*	6 *Ism i maf'úl Qal ká*
1 *Qal*	qáṭal	k,ṭôl	k,ṭôl	yiqṭol	qôṭel	qáṭúl.
2 *Niph'al*	niqṭal	hiqqáṭel	hiqqáṭel	yiqqáṭel	niqṭál	
3 *Pi'el*	qiṭṭel	qaṭṭel	qaṭṭel	y,qaṭṭel	m,qaṭṭel	

Dastúrí Shaklen.

317. *Mází*,	qiṭṭel,	qiṭṭ,láh,	qiṭṭal'tá.
Amr,	qaṭṭel,	qaṭṭ,lí,	qaṭṭel'náh.
Mustaqbil,	y,qaṭṭel,	t,qaṭṭel,	t,qaṭṭel'náh.

Namúne.

318.

	Qal.	Pi'el.
a) שָׁאַל, sháal	púchhná	mángná
צָחַק, tsáḳhaq	hansná	khilkhiláná
קָבַר, qábhar	dafn karná	dafn karná [bahuteron ko]
פָּתַח, páthaḳh	kholná	chhuṭá dená
סָפַר, çáphar	ginná	bayán karná
b) לָמַד, lámadh	síkhná	sikhláná
c) חָיָה, ḳháyáh	jíná	jiláná

(*Pi'el*)

צִדֵּק, tsiddeq, *barí ṭhahráná* (314, *b.*)
יִלֵּד, yilledh, *janáná.*
קִנֵּן, qinnen, *ghonslá banáná*, (קֵן. qen, *ghonslá*).
עִפֵּר, 'ipper, *dhúl phenkná*, ('áphár, *dhúl*).
d) שֵׁרֵשׁ, sheresh, *ukháṛná*, (is shakl ká bayán píchhe hogá).
זִנֵּב, zinnebh, (dum ká nuqsán karná=) *fauj ke chanḍáwal ko shikast karná.*
e) סִקֵּל, çiqqel, (1) *sangsár karná*, (2) *khet men se pattharon ko nikálná.*

319. Pu'al majhúl Pi'el ká hai; maslan, גִּנֵּב, *choráná*; Pi'el, *choráná* [*bahut*]; Pu'al, *choráyá jáná.*

320. Jab Qal ká matlab misálí hai, tab aksar Pi'el men lafz ká aslí aur ḳháss matlab maujúd rahtá hai; is wáste ki yih us lafz ká qawí matlab hai; maslan, רָפָא Pi'el men *síná*, Qal men *changá karná*; גִּלָּה, Pi'el *ugháṛná*, Qal, *záhir karná.*

321. Pi'el *lázimí* bhí hotá hai, lekin sirf shi'r men; aur tab us ká matlab shiddatí hai; maslan, חִתַּת, *ṭúṭná*; פִּתַּח. *khulá honá.*

322. Pi'el ke Mází men kabhí kabhí *Tsere* ke 'iwaz *Pathaḳh* hai dúsre juz men; maslan, אִבַּד, *halák karná*; שִׁבַּר, *ṭukṛá ṭukṛá kar ḍálná.* Yih Maqqeph se peshtar, jumla ke bích men, jab aur báten píchhe lagtí

b) Lekin kabhí kabhí wuh Hiph'íl ke sáth musta'-mal hai, jab matlab meṉ kuchh ḳháss faraq nahíṉ haiṉ; aur tab us se wuh kár i ma'rúf murád hai, jo Qal meṉ lázimí hai.

316. Qal, Niph'al aur Pi'el kí Muḳhtasar Gardáneṉ.

	1 *Mází*	2 *Láih. i muzáf.*	3 *Amr.*	4 *Must.*	5 *Ism i fá'il.*	6 *Ism i maf'úl Qal ká*
1 *Qal*	qáṭal	k,ṭôl	k,ṭôl	yiqṭol	qôṭel	qáṭúl.
2 *Niph'al*	niqṭal	hiqqáṭel	hiqqáṭel	yiqqáṭel	niqṭál	
3 *Pi'el*	qiṭṭel	qaṭṭel	qaṭṭel	y,qaṭṭel	m,qaṭṭel	

Dastúrí Shakleṉ.

317. *Mází*,	qiṭṭel,	qiṭṭ,láh,	qiṭṭal'tá.
Amr,	qaṭṭel,	qaṭṭ,lí,	qaṭṭel'náh.
Mustaqbil,	y,qaṭṭel,	t,qaṭṭel,	t,qaṭṭel'náh.

Namúne.

318.

	Qal.		Pi'el.
a) שָׁאַל,	sháal	púchhná	mángná
צָחַק,	tsáḳhaq	hansná	khilkhiláná
קָבַר,	qábhar	dafn karná	dafn karná [bahuter-on ko]
פָּתַח,	páthaḳh	kholná	chhuṭá dená
סָפַר,	çáphar	ginná	bayán karná
b) לָמַד,	lámadh	síkhná	sikhláná
c) חָיָה,	ḳháyáh	jíná	jiláná

(*Pi'el*)

צִדֵּק,	tsiddeq, *barí ṭhahráná* (314, *b.*)
יִלֵּד,	yilledh, *janáná.*
קִנֵּן,	qinnen, *ghonslá banáná*, (קֵן. qen, *ghonslá*).
עִפֵּר,	'ipper, *dhúl phenkná*, ('áphár, *dhúl*).
d) שֵׁרֵשׁ,	sheresh, *ukháṛná*, (is shakl ká bayán píchhe hogá).
זִנֵּב,	zinnebh, (dum ká nuqsán karná=) *fauj ke chanḍáwal ko shikast karná.*
e) סִקֵּל,	çiqqel, (1) *sangsár karná*, (2) *khet meṉ se pattharoṉ ko nikálná.*

319. Pu'al majhúl Pi'el ká hai; maslan, גֻּנַּב, *choráná*; Pi'el, *choráná* [*bahut*]; Pu'al, *choráyá jáná.*

320. Jab Qal ká matlab misálí hai, tab aksar Pi'el meṉ lafz ká aslí aur ḳháss matlab maujúd rahtá hai; is wáste ki yih us lafz ká qawí matlab hai; maslan, רָפָא Pi'el meṉ *síná*, Qal meṉ *changá karná*; גָּלָה, Pi'el *ugháṛná*, Qal, *záhir karná.*

321. Pi'el *lázimí* bhí hotá hai, lekin sirf shi'r meṉ; aur tab us ká matlab shiddatí hai; maslan, חִתַּת, *ṭúṭná*; פִּתַּח. *khulá honá.*

322. Pi'el ke Mází meṉ kabhí kabhí *Tsere* ke 'iwaz *Pathaḳh* hai dúsre juz meṉ; maslan, אִבַּד, *halák karná*; שִׁבַּר, *ṭukṛá ṭukṛá kar ḍálná.* Yih Maqqeph se pesh-tar, jumla ke bích men, jab aur báteṉ píchhe lagtí

hain, hotá hai; lekin jumla kí intihá men Tsere aksar maujúd hai. Ba'z af'ál men Çĕghol hai; maslan, דִּבֶּר, *bolná*; כִּפֶּר, *kafára karná*; כִּבֶּס, *dho-ḍálná*.

323. *a*) Mustaqbil, Láintihá aur Amr ke ákhirí juz men, jab Maqqeph un ke ba'd átá hai, *Çĕghol* lagtá hai.*

b) Wáw i taqlíb ke sáth וָאֲקַטֵּל ke 'iwaz וָאֲקַטֶּל bhí hotá hai. תְּקַטֵּלְנָה ke 'iwaz תְּקַטֶּלְנָה bhí miltí hai.

324. *c*) Láintihá i mutlaq kí yih kháss shakl hotí hai, קַטֹּל; maslan, יַסֹּר, *tambíh dená*; aur Pu'al men גֻּנֹּב. Lekin shakl i קַטֵּל aksar must'amal hai.

325. Pu'al men, Qibbuts ke 'iwaz, Qámets Khátúph kamtar † miltá hai; maslan, מָאְדָּם, *lál kiyá húá*.

326. Pu'al ká ism i fi'l kabhí kabhí bagair מְ ke miltá hai. Tab wuh, Niph'al ke ism i fi'l ke mutábiq, sirf juz i ákhirí ke *Qámets* ke wasíle se pahcháná játá hai; maslan, לֻקָּח, *liyá húá*.

Lugat.

327. *Ḍhúnḍhná; hásil karne kí koshish karná*, בִּקֵּשׁ, biqqesh, Pi'el (Qal ká isti'mál nahín hai)

* Mustaqbil 1 wáh. men, siwá אֲקַטֵּל ke, yih shaklen (kamtar) hotí hain; ya'ne, אֶעֱזְרָה, אֶסְעַר.

† Yih sirf hijja kí tafríq hai. Qibbúts ke 'iwaz men Shúreq hai; maslan, יוּלַּד.

Phir dená; badlá dená; adá karná, שִׁלַּם, שִׁלֵּם, shillam, shillem (Pi'el); [(shálam), *sulh men rahná*, wg.]

Sawere ḍhúnḍhná, שִׁחֵר, ism shakhar (*bhor*) se.

Ulaṭ dená; gumráh karná, סִלֵּף, çálaph, Pi'el men.

Alag karná, פָּרַד, páradh, Niph. *apne taín alag karná; alag honá.*

Jhúṭh kahná, כָּזַב, kázabh, (Qal aur Pi'el men).

'Ilm, דַּעַת, da'ath (khássiyat se Láintihá).

Nindak; ta'nazan, לֵץ, lets, לוּץ, ká ism i fi'l, *ta'na karná.*

Sátchand, שִׁבְעָתַיִם, shib'átha'yim (shakl i tasniyá).

Yún, כֵּן, ken.

Zindagí; ján, חַיִּים, khayyím.

Badí, רַע, ra'; aur רָעָה, rá'áh, *mw.*

Fazl, רָצוֹן (he^a, in.), rátson.

Sharárat, רִשְׁעָה (in.) rish'áh (rásha', *sharír honá*).

Nest, אַיִן* (muzáf אֵין), ayin.

Himáqat, אִוֶּלֶת, iwwĕlĕth.

* Yih bát ism hai khássiyat se, aur us ká matlab *nestí* yá *láhastí* hai. Is man hargiz fi'l i *honá* wábasta hai.

Ziyán, עָמָל, ’ámál.

Honṭh, שָׂפָה, sápháh, tasniya שְׂפָתַיִם, s,phátha’-yim.

Gawáh, עֵד, ’edh (ism i fi’l עוּד se).

Sachái ; wafádárí, אֱמוּן, ªemún (gardán 3); ísh ᵉmúním, *wafádárí ká mard*=*wafádár* (yá *sach-chá*) ádmí.

Dhoná, [כָּבַס], kábhaç, Pi’el aur Pu’al men.

Pák honá, yá *pák ho jáná*, טָהֵר, ṭáher.

328. *Isti’mál* 31. (Pie’l).

a) הַמְלַמֵּד אָדָם דָּעַת*: 1	1 ha-m,lammedh ádhám dá’ath.
בִּקֶּשׁ לֵץ חָכְמָה וָאָיִן: 2	2 biqqesh lets ḳhŏkhmáh wááyin
יְשַׁלֵּם שִׁבְעָתָיִם: 3	3 y,shallem shibh’átháyim.
כֵּן־צְדָקָה לְחַיִּים 4	4 ken-ts,dháqáh l,ḳhayyím
וּמְרַדֵּף רָעָה לְמוֹתוֹ:	úm,raddeph rá’ah l,motho.
שֹׁחֵר טוֹב יְבַקֵּשׁ רָצוֹן: 5	5 shôḳher ṭobh y,bhaqqesh rátson
רִשְׁעָה תְּסַלֵּף חַטָּאת: 6	6 rish’áh t,çalleph ḳhaṭṭáth.
חַטָּאִים תְּרַדֵּף רָעָה 7	7 ḳhaṭṭáím t,raddeph rá’áh,
וְאֶת־צַדִּיקִים יְשַׁלֶּם־	w,eth-tsaddíqím y,shallĕm-
טוֹב:	ṭobh.
לְתַאֲוָה יְבַקֵּשׁ נִפְרָד†: 8	8 l,thaª-wáh y,bhaqqesh niphrádh
אִוֶּלֶת אָדָם תְּסַלֵּף 9	9 iwwĕlĕth ádhám t,çalleph
דַּרְכּוֹ:	darko.

* Qámets waqfa men.

† *Alag kiyá húá, yá jo apne taín alag kartá hai.* Yih hálat i fá’ilí men hai.

עָמָל שִׂפְתֵיהֶם 10	10 ’ámál siphthêhĕm
תְּדַבֵּרְנָה:	t,dhabbernáh.
לִבְּךָ יְדַבֵּר תַּהְפֻּכוֹת: 11	11 libb,khá y,dhabber tahpu-[khoth.
עֵד אֱמוּנִים לֹא יְכַזֵּב: 12	12 ’edh ᵉmúním loª y,khazzebh.
דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ: 13	13 dámo, hinneh, nidhrásh.
אֵין מְקַבֵּר לָהֵמָּה: 14	14 en m,qabber láhemmáh.
כִּבֵּס בַּיַּיִן לְבֻשׁוֹ 15	15 kibbeç bayyayin l,bhusho
וּבְדַם־עֲנָבִים סוּתֹה:	úbh,dham-’ªnábhím çúthôh.
וְכִבַּסְתֶּם בִּגְדֵיכֶם 16	16 w,khibbaçtĕm bighdhêkhĕm
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי	bayyom hashsh,bhí’í
וּטְהַרְתֶּם:	úṭ,hartĕm.

b) 1. Un ke kapṛe tísre roz dhuláe jáenge. 2. Nádání hamárí rawishon ko ulaṭ detí hai. 3. Ham log dánish aur ’ilm ḍhúnḍhenge. 4. Dánish ádmíon kí rawishon ko ulaṭ na degí. 5. Main ne apne kapṛe dhoe hain. 6. Ham apne kapṛe dhoenge. 7. Us ne (*mw.*) apne kapṛe dhoe hain, aur sáf hai. 8. Ham ne apne kapṛe dhoe hain, aur pák hain. 9. Apne kapṛon ko dhoyá hai, aur pák hain. 10. We ḍhúnḍhe gae [un kí talásh húí].

Qal, Niph’al, Pi’el aur Pu’al Gardán i Muḳhtasar.

329.

	1 *Mází*	2 *Láin. i Muzáf.*	3 *Amr.*	4 *Mustl.*	5 *Ism i fá’il.*	6 *Ism i maf’úl Qal ká.*
1 *Qal*	qáṭal	q,ṭôl	q,ṭôl	yiqṭôl	qôṭel	qáṭúl
2 *Niph’al*	niqṭal	hiqqáṭel	hiqqáṭel	yiqqáṭel	niqṭál	
3 *Pi’el*	qiṭṭel	qaṭṭel	qaṭṭel	y,qaṭṭel	m,qaṭṭel	
4 *Pu’al*	quṭṭal	quṭṭal	(nest)	y,quṭṭal	m,quṭṭal	

Lugat.

330. *Ján, nafs,* נֶפֶשׁ, něphěsh (gardán 6, 8; náphash, *dam lená.*

Bakhshish, בְּרָכָה, b,rákháh, (ně′phesh-b,rákháh, *nafs i bakhshish=sakhí ádmí*); bárakh, *barakat dená.*

Lo! הֵן, hen.

'Aql, שֵׂכֶל *yá* שֶׂכֶל, sě′khěl *yá* se′khěl (gar. 6); sákhal, *dánish se chalná.*

Ta'ríf karná, הִלֵּל, hillel (*Pi'el* [hálal ká] *chamakná*).

Ummed, תּוֹחֶלֶת (ii.) tokhě′lěth, (יִחֵל, Pi'el men, *ummed rakhná.*

Khenchná, מָשַׁךְ, máshakh (Pi'el, *daráz karná*).

Marz, מַחֲלֶה, makhᵃlěh; מַחֲלָה (ib.), makhᵃláh (חָלָה, *za'íf honá; bímár honá*).

Sarzanish, תּוֹכַחַת (ii. y), tokhakhath; yákhakh, *ázmáná, dántná.*

Chhipáná, [סָתַר], çáthar (Pu'al, *chhipná*).

Dhámpná, mu'áf karná, kafára dená, כָּפַר, kápha r.

Haddí, עֶצֶם, 'ětsěm (waqfa men 'á′tsěm).

Khabar, שְׁמוּעָה (in.), sh,mú'áh,; sháma', *sunná.*

Muhabbat, אַהֲבָה, ahᵃbháh (in.)

Dhúl, עָפָר, 'áphár.

331. Ba'ze asmá i Çěgholí hurúf i 'illat *ě—ě* ke sáth *mělěkh* (malkhí, wg.) ke mutábiq nahín gardání játí hai; balki *sephěr* (gardán 6), siphrí, wg. kí mánind. *Sě′khěl* (yá sekhěl) *sikhlí* ho játí hai.

Isti'mál 32 (Pu'al).

332. *a*)

נֶפֶשׁ־בְּרָכָה תְדֻשָּׁן (*p*) :	1	1 ně′phěsh-b,rákháh th,dhushshán.
הֵן צַדִּיק בָּאָרֶץ יְשֻׁלָּם (*p*) :	2	2 hen tsaddíq báárets y,shullám.
לְפִי שִׂכְלוֹ יְהֻלַּל־אִישׁ :	3	3 l,phí sikhlo y,hullal-ísh.
נֶפֶשׁ חָרֻצִים תְּדֻשָּׁן (*p*) :	4	4 ně′phěsh khárutsím t,dhushshán.
תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב :	5	5 tokhěléth m,mushshákháh makhᵃláh lebh.
שֹׁמֵר אֲדֹנָיו יְכֻבָּד (*p*) :	6	6 shomer ᵃdhônáw y,khub′bádh.
טוֹבָה תּוֹכַחַת מְגֻלָּה* מֵאַהֲבָה מְסֻתָּרֶת (*p*) :	7	7 ṭobháh tokhakhath m,ghulláh meahᵃbháh m,çuttá′rěth
בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכֻפַּר עָוֺן :	8	8 b,khě′çědh wěᵉměth y,khuppar 'áwôn.
שֻׁדַּד שָׂדֶה :	9	9 shuddadh sádhěh.
שְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֶּׁן־עָצֶם (*p*) :	10	10 sh,mú'áh ṭobháh t,dhashshěn-'á′tsěm.

* M,ghulláh *fi'lí ism i mw.* Pu'al ká hai, gálah se, jo fi'l i *Lámedh He* hai. Is jumle men fi'l *hai* muqaddar hai.

שָׁמָּה קֻבַּר אַבְרָהָם 11	11 shámmáh qubbar Abhrá-
וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ׃	hám w,Sáráh ishto. [phár.
וְשֻׁפַּךְ דָּמָם כֶּעָפָר׃ 12	12 w,shuppakh dámám kĕ'á-
הַבֶּגֶד כֻּבַּס 13	13 habbĕ́ghĕdh kubbaç.

b) 1. Hamáre khet ujaṛe haiṉ. 2. Yih (hai) jagah jaháṉ maiṉ madfún húngá. 3. Sádiq zamín par jazá páte haiṉ, ['Ibrání fi'l i majhúl]. 4. We jo (fi'lí ism) apne áqáoṉ ko mánte haiṉ, 'izzat páte haiṉ; [fi'l i majhúl]. 5. Merí ummat kí badí sáf na kí jáegí. 6. Nahr, jis meṉ kapṛe dhoe játe haiṉ. 7. Lo! shahr ke khet ujaṛ gae haiṉ. 8. Kyá terí (*mz.*) ḳharábíáṉ sáf húíṉ? 9. Kyá tumhárá (*mw. jama'*) kapṛe na dhoe jáweṉ? 10. Rahm, jis se badí sáf kí jáegí. 11. Rahm aur sacháí, jin se badí miṭáí játí hai. 12. Terá rahm, jis se merí ḳharábíáṉ sáf kí játí haiṉ.

BAB VIII. § 5.—*Hiph'íl aur us ká Majhúl, Hŏph'al.*

333. *a*) Hiph'íl ká ḳháss nishán hai *ha* yá *hí* peshtar, aur ִי dúsre masdarí harf ke píchhe.

b) Láintihá הִקְטִיל se mustaqbil aur fi'lí ism bante haiṉ יַקְטִיל, מַקְטִיל, wáste יְהַקְטִיל, aur מְהַקְטִיל ke.

c) Hŏph'al meṉ (jaisá Pu'al meṉ) Láintihá kí shakl wuhí hai, jo Mází ke 3, wáh. kí hai; aur us kí aur shakleṉ dastúr ke muwáfiq paidá hotí haiṉ.

334. Mází ke taur 2 meṉ ַי kí jagah meṉ *Pathaḳh* hotá hai. (Dekho D.)

335. Yodh is shakl meṉ zarúr ma'lúm nahíṉ hotá hai; lekin wuh kisí harf i 'illat i kotáh se paidá húá.

336. Pas, is gardán ke nishán ye haiṉ:—Mází, Amr aur Láintihá meṉ ה, ibtidá i mazídí; aur Mustaqbil aur fi'lí ism meṉ ibtidá i mazídí ká harf i 'illat, jo Hiph'íl meṉ *Pathaḳh* hai, aur Hŏph'al meṉ *Qibbuts* yá *Qámets Ḳhátúph*.

Hiph'íl ke ma'ne.]

337. *a*) Wuh ḳháss karke *Qal* ká muta'addí hai; aur is matlab meṉ Pi'el se ziyáda must'amal hai.

b) Jab Qal ma'rúf hai, tab Hiph'íl ke sáth do ism i maf'úlí hote haiṉ.

c) Bárhá Pi'el aur Hiph'íl donoṉ ekhí matlab se must'amal haiṉ; maslan, אָבַד, ábhadh, *halák honá*; Pi'el aur Hiph'íl *halák karná*; lekin aksar un meṉ se faqat ekhí miltí hai, yá un ke matlab meṉ kuchh faraq hai; yúṉ כָּבֵד, kábhedh, *bhárí honá*; Pi'el, *'izzat dená*; Hiph'íl, *bhárí kar dená*.

d) Af'ál i lázimí sirf ma'rúf ho játe haiṉ; maslan, נָטָה, *jhukná*; Hiph'íl, *jhukáná*.

338. Hiph'íl i muta'addí aur ma'ráf un ḳhiyáloṉ ko, jo aur zubánoṉ meṉ af'ál i lázimí se bayán hote

hain̲, záhir karne ke liye must'amal hain̲. Yún̲ jismání 'ádaton̲ kí tabdílon̲ ke bayán 'Ibrání men̲ aise hote hain̲, ki goyá shaḳhs i mazkúr wuh tabdílen̲ apne iráde se kartá: maslan שָׁמֵן, Hiph'íl, *moṭá ho jáná* (ṭhík, *moṭáí banáná*); חָזַק aur אָמַץ, Hiph'íl, *mazbút ho jáná*. (ṭhík, *zor paidá karná*); עָטַף, Hiph'íl, *za'íf ho jáná*. Isí tarah se עָשַׁר kí Hiph'íl ká matlab hai, *daulatmand ho jáná* (ṭhík, *daulat paidá karná*); aur ḳháss karke jo alfáz *nayá rang lene* ká ishára karte hain̲; maslan, הִלְבִּין, *safed ho jáná*, wg. 'Aláwa is ke, 'Ibrání ḳhiyálon̲ ke mutábiq *hálát* ká bayán aisá hotá hai, ki goyá we *'ámál* hain̲; maslan, הֶחֱרִישׁ, *chup honá* nahín̲, lekin (*ḳhámoshí banáná*); הִרְגִּיעַ, *zindagí i muraffa kátná*. Aise alfáz ke sáth aksar koí aur bát muqaddar hai; maslan, הֵיטִיב, *ḳhúbí karná*; הִשְׁחִית, *buráí karná*, (דְּרָכָיו דַּרְכּוֹ muqaddar, jo kabhí kabhí likhe játe hain̲).

339. *a*) Jo 'af'ál ismon̲ se bante hain̲, un kí bábat úpar kí báten̲ sach hain̲; ya'ne, jo aslí ism ká matlab hai, fi'l use *paidá karne*, yá *nikálne* ká matlab rakhtá hai; maslan, הִשְׁרִישׁ, *jaṛen̲ nikálná*; הִקְרִין, *síngh nikálná=paidá karná*.

b) Hiph'íl se kisí 'azú ká isti'mál bhí murád hai; maslan, הֶאֱזִין, *sunná* (ṭhík, *kán banáná*); הִלְשִׁין, *bak bak karná*, *badgoí karná* (ṭhík, *zubán banáná*, *zubán ko bahut isti'mál karná*.

340. Hŏph'al ká matlab jaisá Niph'al ká, kabhí kabhí Qal ká sá hai; maslan, יָכֹל, *saká*; Hŏph'al ká mustaqbil, *sake*.

341. Ṣirf Hiph'íl ke *Mází* ke 3 wáh. aur jama' men̲ juz i áḳhirí ká ִי— hamesha rahtá hai; bar'aks is ke Láintihá, Amr aur Mustaqbil men̲ *Tsere* aksar hotá hai; tau bhí 'umúman *í* aur *e* kí tafríq kí játí hai. Aisí jagah men̲ Tsere sirf lahja se daráz hai; aur is sabab se jab lafz daráz ho játá hai, tab Tsere kí jagah *Sh,wá i nawáíi* átá hai, aur hurúf i halqí ke sáth *Pathaḳh*.

342. Láintihá i mutlaq men̲ kabhí kabhí Tsere, bagair *Yodh* ke hotá hai; maslan, הַשְׁמֵד, הַכְבֵּד, הַקְדֵּשׁ. Istisná 26 : 12; 32 : 8.

343. Amr men̲ shakl i הַקְטִיל bahut kam hotí hai. Is ke badle men̲ ye chhoṭí aur baṛí shaklen̲ must'amal hain̲—הַקְטֵל aur הַקְטִילָה.

344. Mází men̲ ye shaklen̲ já ba já miltí hain̲, ya'ne הִכְלַמְנוּ, *ham ne malámat kiyá*, aur אֶגְאַלְתִּי, *main̲ ne najis kiyá*.

345. Mustaqbil aur fi'lí ism men̲ ה i nishání mazídí intihá ke sabab se girtá hai; maslan, יַקְטִיל, מַקְטִיל; lekin Láintihá men̲ hurúf i nisbatí ke sáth nahín̲; maslan, לְהַקְטִיל; is wáste ki hurúf i nisbatí kí wasl masdar ke sáth us se kam hai, jo hurúf i ibtidáí rakhte hain̲. Tis par bhí in donon̲ qánúnon̲ ke istisná hain̲.

346. Hiph'íl meṉ lahja hurúf i intiháí ו, הָ aur ֵי par nahíṉ paṛtá hai. Tau bhí Mází meṉ, jab *Wáw i taqlíb* házir hai, tab lahja un par ho saktá hai.

347. Majhúl (Hoph'al) ke Mází, Mustaqbil aur fi'lí ism meṉ *u* (ֻ) pahle juz meṉ miltá hai, aur *ŏ* (ָ) bhí; par dastúrí af'ál meṉ *ŏ* ziyáda hotá hai; maslan, הָשְׁכַּב. Af'ál i *Pe Nún* hamesha *u* rakhte haiṉ; maslan, הֻגַּד, huggadh.

348. Láintihá i mutlaq ká ek nishán (ֵ) hai áḳhirí juz meṉ. Láintihá i muzáf, jo gardán meṉ hai, dastúrí fi'l meṉ nahíṉ miltá hai.

Qal, Niph'al, Pi'el, Pu'al, Hiph'íl aur Hoph'al kí Gardán i Muḳhtasar.

349.	1 *Mází*	2 *Láin. i muzáf.*	3 *Amr.*	4 *Must.*	5 *Fi'lí ism.*	6 *Qal ká fi'lí ismi majhúl.*
1 *Qal*	qáṭal	q,ṭôl	q,ṭôl	yiqṭôl	qôṭel	qáṭúl
2 *Niph'al*	niqṭal	hiqqáṭel	hiqqáṭel	yiqqáṭel	niqṭál	
3 *Pi'el*	qiṭṭel	qaṭṭel	qaṭṭel	y,qaṭṭel	m,qaṭṭel	
4 *Pu'al*	quṭṭal	quṭṭal	(Nest)	y,quṭṭal	m,quṭṭál	
5 *Hiph'íl*	hiqṭíl	haqṭíl	haqṭel	yaqṭíl	maqṭíl	
6 *Hoph'al*	hŏqṭal	hŏqṭal	(Nest)	yŏqṭal	mŏqṭál	

Lugat.

350. *Quddús honá*, קָדַשׁ, qádhash.

Áge jhukná, שָׁקַף, sháqaph, (Hiph. meṉ, *takná*).

Dánishmandána chalná, שָׂכַל, sákhal, (Hiph. meṉ *dánishmand honá*; fi'lí ism, *dánishmand*.

Chhipáná; rakh chhoṛná, צָפַן, tsáphan.

[*Kisí kí*] *suná*, קָשַׁב, qáshabh, Hiph. meṉ אֹזֶן, ôzĕn, *kán* ke sáth=[*kisí kí*] *taraf kán ko uskáná; kán jhukáná=taammul karná.*

Bhúkhá honá, רָעֵב, rá'ebh, (Hiph. meṉ, *bhúkhá karwáná; bhúkhoṉ már ḍálná*).

Tajwíz karná, חָשַׁב, ḳháshabh.

Ásmán, שָׁמַיִם, shámayim, (muzáf שְׁמֵי).

Kiyá [ism], (*ádmí ká*, burá), עֲלִילָה (in), 'ᵃlíláh, ('álal).

Anáj (chhilkoṉ se nikálá húá), בַּר, bar, (bárar, *alag karná*).

Jaṛ, שֹׁרֶשׁ, shôresh, (*jama'* שָׁרָשִׁים, shŏráshím, Qámets Ḳhátúph ke sáth, Ḳháteph Qámets ke 'iwaz meṉ).

Upar se, מִמַּעַל, mimma'al.

Níche se, מִתַּחַת, mittaḳhath.

Sharmáná; nuqsán karná, כָּלַם, kálam (Pi'el meṉ).

Memná, כֶּבֶשׂ, kĕ'bhĕs.

Dánishmand; chálák, מֵבִין, mebhín.

Fuzúl-ḳharch, זוֹלֵל, zolel, (Qal ká fi'lí ism).

Qura', גּוֹרָל, gorál.

Qúwatwar, עָצוּם, 'átsúm.

Khánā, אָכַל, ákhal.

Gosht, שְׁאֵר, sh,er. (gardán 6).

Udherṇá ; ukháṛná [chamṛe ko], פָּשַׁט, páshaṭ.

Abhí, עַתָּה, 'attáh.

Be-adab ; makkár, חָנֵף, ḳháneph.

Árám, שָׁבַת, shábhath, (Hiph. men, *thamwáná*).

351. *Isti'mál* 33 (Hiph'íl).

a)

1	הִשְׁחִיתוּ הִתְעִיבוּ עֲלִילָה	1 hishḳhíthú hith'íbhú 'alíláh.
2	יְהוָֹה מִשָּׁמַיִם הִשְׁקִיף עַל־בְּנֵי־אָדָם לִרְאוֹת הֲיֵשׁ מַשְׂכִּיל דֹּרֵשׁ אֶת־אֱלֹהִים׃	2 Y,howáh mishshámayim hishqíf 'al-b,nê-ádhám, liroth hayesh maskíl dôresh ěth-Ělôhím.
3	בְּנִי אִם מִצְוֹתַי תִּצְפֹּן אִתָּךְ לְהַקְשִׁיב לַחָכְמָה אָזְנֶךָ׃	3 b,ní im mitswôthai titspôn ittákh, l,haqshíbh laḳhŏkhmáh ŏzněkhá.
4	עַתָּה בָנִים הַקְשִׁיבוּ לְאִמְרֵי פִי׃	4 'attáh bháním haqshíbhú l,imrê phí.
5	לֹא־יַרְעִיב יְהוָֹה נֶפֶשׁ צַדִּיק׃	5 lo yar'íbh Y,howáh ně'phěsh tsaddíq.
6	בְּפֶה חָנֵף יַשְׁחִית רֵעֵהוּ׃	6 b,phěh ḳháneph yashḳhíth re'ehú.
7	בְּרָכָה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר בָּר׃	7 b,rákháh l,rosh mashbír bár.
8	טוֹב יַנְחִיל בְּנֵי־בָנִים׃	8 ṭobh yanḳhíl b,ne-bháním.
9	רְצוֹן־מֶלֶךְ לְעֶבֶד מַשְׂכִּיל׃	9 r,tson-mě'lěkh l,'ě'bhědh maskíl.

10	לֵב אָדָם יְחַשֵּׁב דַּרְכּוֹ׃	10 lebh ádhám y,ḳhashshebh darko.
11	הִנְחִיל אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ׃	11 hinḳhíl othám ěth-háárěts.
12	אָנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם׃	12 ánokhí hishmadhtí ěth-há môrí mipp,nehěm.
13	וָאַשְׁמִיד פִּרְיוֹ מִמַּעַל וְשָׁרָשָׁיו מִתָּחַת׃	13 wáashmídh piryo mimma'al w,shŏrásháw mittáḳhath.
14	וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב׃	14 w,hakk,sábhím hiphrídh Ya'aqobh.
15	מִדְיָנִים יַשְׁבִּית הַגּוֹרָל וּבֵין עֲצוּמִים יַפְרִיד׃	15 midhyáním yashbíth haggo-rál; úbhen 'atsúmím yaphrídh
16	אָכְלוּ שְׁאֵר עַמִּי וְעוֹרָם מֵעֲלֵיהֶם הִפְשִׁיטוּ׃	16 ákh,lú sh,er 'ammí w,'orám me'alêhěm hiphshíṭú.
17	נוֹצֵר תּוֹרָה בֵּן מֵבִין וְרֹעֶה* זוֹלְלִים יַכְלִים אָבִיו׃	17 notser toráh ben mebhín w,ro'ěh.* zol,lím yakhlím ábhíw.

b) 1. Us ne Midiyáníon ko hamáre sámhne se halák kiyá, 2. Wuh 'Amúríon ko bilkull halák karegá. 3. Main ne kutton ko alag kiyá hai. 4. We us ke chamṛe ko us par se ukháṛenge. 5. Qází takrár ko thamáte hain. 6. Ham sádiqon ko alag karenge. 7. Dánish apne farzandon ko alag kartí hai.

8. שָׁמַד ke Niph'al aur Hiph'íl kí gardán i muḳhtasar likho.

9. סָלַף ke Pi'el kí gardán i muḳhtasar likho.

---

* Wuh jo khilátá hai, Qal ká ism i fi'l.

Lugat.

352. *Ḍálná*, (שָׁלַךְ) הִשְׁלִיךְ, hishlíkh.

Charḥní karná ; tabáh karná, שָׁדַד, shádhadh.

Khijáná (pání ko pánw se), רָפַשׂ, ráphas.

Ḳharáb honá, [שָׁחַת], sháḳhath, (Hiph. aur Hoph. men, *ḳharáb ho jáná*.

Khaṛá honá, עָמַד 'ámadh, (Hiph. men, *khaṛá karná ;* Hoph. men, *muqarrar kiyá jáná*).

Mátam karná, אָבַל, ábhal.

Qabr, קֶבֶר, qĕ'bhĕr, (gar. 6 ; lekin tatimmon ke sáth *qibhr-í*, wg.)

Ḍálí, נֵצֶר, netsĕr.

Dán ; beḳhún kí qurbání ; hadiya, מִנְחָה, minkháh (in) (mánaḳh, gairmust'amal, *dená*).

Jotahe, אִכָּרִים, ikhárím.

Tapáwan, נֶסֶךְ, nĕ'çĕkh (gar. 6, jaisá ḳhĕ'bĕr) ; [náçakh, *unḍelná*].

Barsát, גֶּשֶׁם, gĕ'shĕm, (gar. 6, jaisá ḳhĕ'bĕr).

Anáj, דָּגָן, dághán, (gar. 4) ; [dágháh, *barháná*].

Chashma, מַעְיָן, ma'yán.

Rath, מֶרְכָּבָה, mĕrkábháh. (az rákhab, *ghoṛe par sawár honá*, yá *gáṛí men*, wg.)

Ḳhafagí, אַף, aph, (wáste ĕnĕph ke, az ánaph, *dam lená ; ṭhík, nák*) : gar. 8.

Súkhá ho jáná ; súkh gayá, יָבֵשׁ, yábhesh.

Zor, כֹּחַ, kôaḳh, (gar. 1).

Lagná, דָּבַק, dábhaq, (ism i fi'l, Hoph., *lagúyá húá*).

Jabṛe, מַלְקוֹחַיִם, malqoḳha'yim, (tasniya).

353. *Isti'mál* 34 (Hoph'al.)

a)

1 עָלֶיךָ הָשְׁלַכְתִּי׃	1 'álĕkhá hŏshlakhtí.
2 וְאַתָּה הָשְׁלַכְתָּ מִקִּבְרְךָ כְּנֵצֶר נִתְעָב׃	2 w,attáh hŏshlakhtá miqqibhr,khá k,netsĕr nith-['ábh.*
3 הָכְרַת מִנְחָה וָנֶסֶךְ מִבֵּית יְהוָֹה׃	3 hŏkhrath minkháh wánĕ'çĕkh mibbêth Y,howáh.
4 אָבְלָה אֲדָמָה כִּי שֻׁדַּד דָּגָן׃	4 ábh,láh [a]dhámáh kí shuddadh dághán.
5 הָמְלַךְ עַל־מַלְכוּת׃	5 hŏmlakh 'al-malkhúth.
6 מַעְיָן נִרְפָּשׂ וּמָקוֹר מָשְׁחָת צַדִּיק מָט לִפְנֵי רָשָׁע׃	6 ma'yán nirpás* úmáqor mŏshḳháth, tsaddíq† máṭ‡ liphnê ráshá'.
7 הַמֶּלֶךְ הָיָה מָעֳמָד בַּמֶּרְכָּבָה׃	7 hammĕ'lĕkh háyáh mŏ'ºmádh bammĕrkábháh.
8 יִהְיוּ מֻכְשָׁלִים לְפָנֶיךָ בְּעֵת אַפְּךָ׃	8 yihyú§ mukhshálím l,phánĕ'-khá b,'eth app,khá.
9 יָבֵשׁ כַּחֶרֶשׂ כֹּחִי וּלְשׁוֹנִי מֻדְבָּק מַלְקוֹחָי׃	9 yábhesh kaḳhĕ'rĕs kôḳhí úl,shoní mudhbáq malqoḳhái.

* 5, 2=dúsrí gardán kí pánchwín shakl : Niph'al ká ism i fi'l.

† Tsaddíq se áge *waisá hai* samjho.

‡ מָט Qal ká ism i fi'l az מוּט, *hilná, phisalná*, wg.

§ "*We howen.*"

10 וְהָכְלְמוּ אִכָּרִים כִּי לֹא־ הָיָה גֶשֶׁם בָּאָרֶץ׃	10 w,hŏkhl,mú ikkárím kí lo³- háyáh gĕ´shĕm báárĕts.
11 הָאֲנָשִׁים טֹבִים לָנוּ מְאֹד וְלֹא הָכְלָמְנוּ׃	11 háᵃnáshím ṭobhím lánú m,ôdh w,loª hŏkhlamnú.

b) 1. Tujh par ham ḍále gae. 2. Wuh apní qabr meṉ se ḍálá jáegá. 3. Sharír apní qabroṉ meṉ se ḍále jáenge. 4. Hadiye aur tapáwan káṭe jáenge. 5. Anáj ghaṭ jáegá. 6. Kyá we nafratí ḍálíoṉ kí mánind apní qabroṉ meṉ se ḍále na gae? 7. Un bádsháhatoṉ par we bádsháh ṭhahráe jáenge.

8. שָׁלַךְ ke Hiph. aur Hoph. kí gardán i mukhtasar likho.

9. Likho—

a) Jo dafn kiyá gayá hai { us ke sáth. / un ke sáth.

b) Qabreṉ jin meṉ we gáṛe gae.

c) Qaumoṉ kí qabreṉ.

d) Us ne qaumoṉ ke shahroṉ ko halák kiyá.

BAB VIII. § 6.—*Hithpa'el.*

354. Is gardán meṉ Pi'el kí shakl (קַטֵּל, qaṭṭel) ke shurú' par *hith** lagáyá játá hai, jo Niph'al ke *hin* ke mutábiq, zamír i ma'kús kí táqat rakhtá hai. Sháyad yih usí asl se hai, jis se אֶת, *khud* hotá hai.

* Kasdí אִת, Suryání אֶת.

355. Is juz i ibtidáí הִתְ ke ת meṉ tabdílát i áyanda hotí haiṉ:—

a) Jab pahlá masdarí harf hiskárí hai, tab wuh aur ת adal badal ho játe; maslan, (az *shámar*) הִשְׁתַּמֵּר, *khabardár honá*, wáste הִתְשַׁמֵּר ke; הִסְתַּבֵּל, *bárbardár honá*, הִתְסַבֵּל ke 'iwaz meṉ.

b) צ ke sáth ת i mutabaddal ט ho játá hai, is liye ki us ká rishta צ ke sáth kuchh ziyáda qawí hai; maslan, הִצְטַדֵּק, *apne taíṉ rást ṭhahráná*, הִתְצַדֵּק ke 'iwaz meṉ.

c) ד, ט, ת kí áwázoṉ se pahle wuh *mahzúf* hotá hai; maslan, הִדַּבֵּר, *bátchít karná*; הִטַּהֵר, *apne taíṉ pák karná*; הִתַּמֵּם, *apne taíṉ rástí se chaláná.*

Kabhí kabhí wuh נ aur כ se áge mahzúf hotá hai; aur ek dafa' ר se áge.

356. *Hithpa'el ke ma'ne.*]

a) Aksar *ma'kús* hai, par ḳháss karke Pi'el ká; maslan, הִתְקַדֵּשׁ, *apne taíṉ muqaddas karná*; הִתְנַקֵּם, *intiqám* [*apne muqaddame meṉ*] *lená*; הִתְאַזֵּר, *apní kamar kasná.*

b) Phir, jo Qal kí gardán se murád hai, is gardán se *wuhí apne taíṉ banáná* murád hai; is se yih bhí matlab nikaltá hai, *apne taíṉ aisá dikháná*, yá *aisá hone ká da'wá karná*: ḳháss karke *apne taíṉ aisá banáná*; maslan, הִתְגַּדֵּל, *apne taíṉ baṛá banáná*, *shekhí karná*; הִתְחַכֵּם, *apne taíṉ chálák dikháná.*

c) Já ba já us ká matlab Qal ká sá hai, aur donon shaklen ekhí tarah se must'amal hain; maslan, *ábhal* (Qal) *mátam karná*, jo sirf shi'r men miltí hai. *Hithabbel* (Hithpa'el), usí matlab ke sáth 'ámí 'ibárat men miltí hai, aur us ke sáth ism i maf'úlí ho saktá hai.

d) Us ká matlab, (Niph'al kí mánind), yih ho saktá hai, ki karnewále ek dúsre par muassir hain; maslan, הִתְרָאָה, *ek dúsre ko dekhná.*

e) Lekin aksar us se wuhí kám murád hai, jo koí shakhs *apne ko kartá hai* (Niph'al se muqábala karo). Tab wuh fi'l i ma'rúf hai, aur ism i maf'úlí letá hai; maslan, הִתְפַּשֵּׁט, *apne kapre utárná;* הִתְפַּתַּח, *áp ko zanjíron se ázád karná.* Waisá hí, jab ism i maf'úlí na ho; maslan, הִתְהַלֵּךְ, *apne taín tahláná.*

f) Wuh majhúl bhí hotá hai, lekin kam; maslan, הִתְפַּקֵּד, *giná jáná.*

357. Mází men, jaisá Pi'el men, juz i ákhirí ká *Pathakh* hotá hai (הִתְקַדֵּשׁ, *apne taín muqaddas kar*). Waqfa men yih shaklen *Qámets* ko letí hain: maslan, יִתְאַבָּל.

Ek 'Ámí Fi'l kí púrí Gardán i Mukhtasar.

358.

	1 *Mází*	2 *Láin. i muzáf.*	3 *Amr.*	4 *Must.*	5 *Fi'lí ism.*	6 *Ism i fi'l i mj. Qal ká.*
1 *Qal*	qáṭal	qáṭôl	q,ṭôl	yiqṭôl	qôṭel	qáṭúl
2 *Niph'al*	niqṭal	hiqqáṭel	hiqqáṭel	yiqqáṭel	niqṭál	
3 *Pi'el*	qiṭṭel	qăṭṭel	qăṭṭel	y,qaṭṭel	qaṭṭel	

	1 *Mází*	2 *Láih. i muzáf.*	3 *Amr.*	4 *Must.*	5 *Ism i fi'l.*	6 *Ism i fi'l i mj. Qal ká.*
4 *Pu'al*	quṭṭal	quṭṭal	(Nest)	y,quṭṭal	m,quṭṭál	
5 *Hiph'il*	hiqṭíl	haqṭíl	haqṭel	yaqṭíl	maqṭíl	
6 *Hoph'al*	hŏqṭal	hŏqṭal	(Nest)	yŏqṭal	mŏqṭál	
7 *Hithpa'el.*	hithqaṭṭel	hithqaṭṭel	hithqaṭṭel	yithqaṭṭel	mithqaṭṭel	

Af'ál i *Lámedh He* ke ism i fi'l *-ĕh* se khatam hote hain.

Lugat.

359. *Tákíd karná*, רָהַב, ráhabh.

Haqír karná, [קָלָה] qáláh.

Bhárí honá; 'azím honá, כָּבֵד, (Hiph. men, *apne taín 'izzatdár dikháná; shekhí karná.*

Hájatmand honá, חָסֵר, kháçar.

Dhílá karná, רָפָה, ráphâh (*háthon ko latkáná*, wg. Hithpa. *apne taín sust karná; sust ho jáná.*)

Khidmat; mihnat, מְלָאכָה, m,láakháh (láakh).

Pahchúná jáná, הִתְנַכֵּר, hithnakker (nákar, gair-must'amal, ká matlab hai *begáná honá:* aur *sochne, pahchánne* ká matlab kisí ko *begána jánkar tajwíz karne* se paidá hotá hai).

Rakhná, [יָצַב], yátsabh (Hithpa'el men, *mazbút yá sídhá khará honá*).

Rafíq, dost, רֵעַ, rea'.

Naukar, gulám, עֶבֶד, 'ĕbhĕdh, ('ábhadh, *mihnat karná*).

Málik, בַּעַל, ba'al.*

Mihnat, מַעֲלָל, ma'ᵃlál (sirf jama' men̲), *ib.*, עָלַל se.

Pák, זַךְ yá זַךְ, zákh yá zakh.

Kamína, חָשֻׁךְ, ḳháshukh (jama' חֲשֻׁכִּים); ḳháshakh, *andherá honá*.

Poshák, *jáma*, מְעִיל, m,'íl (má'al).

360. *Isti'mál* 35 (Hithpa'el).

a) הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ׃	1	1 hithrappeç úr,habh re'ĕ'khá.
טוֹב נִקְלֶה וְעֶבֶד לוֹ	2	2 ṭobh niqlĕh w,'ĕ'bhĕdh lo,
מִמִּתְכַּבֵּד וַחֲסַר־לָחֶם׃		mimmithkabbedh waḳhᵃçar-láḳhĕm.
גַּם מִתְרַפֶּה בִמְלַאכְתּוֹ	3	3 gam mithrappĕh bhimlaḳhto
אָח הוּא לְבַעַל מַשְׁחִית		áḳh húᵃ l,bha'al mashḳhíth [5, 3].
גַּם בְּמַעֲלָלָיו יִתְנַכֶּר	4	4 gam b,ma'ᵃláláw yithnakkĕr
נָעַר אִם־זַךְ וְאִם יָשָׁר פָּעֳלוֹ׃		ná'ar im-zakh, w,im yáshár pŏ'ᵃlo.
רַע רַע יֹאמַר הַקּוֹנֶה	5	5 ra', ra' yoᵃmar haqqoneh
וְאֹזֵל לוֹ אָז יִתְהַלָּל׃		w,ozel lo áz yithhallál.
חָזִיתָ אִישׁ מָהִיר	6	6 ḳházíthá ísh máhír
בִּמְלַאכְתּוֹ לִפְנֵי־מְלָכִים		bimlakhto liphnê-m,lákhím
יִתְיַצָּב בַּל־יִתְיַצֵּב		yithyatstsábh bal-yithyatstsebh
לִפְנֵי חֲשֻׁכִּים׃		lipnê ḳhᵃshukkím.

* *Sifat* yá *ism i fi'l* se áge, jis se koí ḳhássiyat murád ho, *ba'al* se us ḳhássiyat ká *málik* murád hogá; aur us ká tarjuma "wuh jo hai—" ho saktá hai. Dekho Isti'mál 35 ká tísrá jumla.

כַּמַּיִם נִשְׁפַּכְתִּי	7	7 kammayim nishpakhtí
וְהִתְפָּרְדוּ כָּל־עַצְמוֹתָי׃		w,hithpár,dhú kŏl'atsmothái.
וַיִּתְפַּשֵּׁט יְהוֹנָתָן	8	8 wayithpashsheṭ Y,honáthán
אֶת־הַמְּעִיל אֲשֶׁר עָלָיו׃		ĕth-hamm,'íl ᵃshĕr 'áláw.

b) 1. Kyá us ne sheḳhí na kí hai? 2. Kyá bádsháh ne áp par se wuh jáma, jo us par thá, utár na diyá? 3. Bádsháh apne par se un kapṛon̲ ko, jo un par hain̲, utár ḍálenge. 4. Apní poshák áp par se khench ḍál. 5. Un kí haḍḍíon̲ ne apne taín̲ alag alag kiyá. 6. Sheḳhí mat kar. 7. Wuh, jo apne kám men̲ sargarm hai, us se bihtar hai, jo sheḳhí kartá hai. 8. Bádsháh sheḳhí karenge. 9. Bádsháh ke huzúr jo khaṛe rahte hain̲, so faḳhr karenge. 10. Áp par sheḳhí karná (Láintihá i muzáf לְ ke sáth).

BÁB IX.—*Af'ál, jin men̲ Hurúf i Halqí hain̲.*

§ 1.—*Af'ál i Pe Halqí* (h[1]).

361. Hurúf i halqí ke sáth aksar *Ḳháteph* (36) *Sh,wá i ḳhális* kí jagah men̲ hotá hai. Is sabab se fi'l kí un shaklon̲ men̲, jin men̲ dastúr ke mutábiq Sh,wá hotá hai, kaí tabdílen̲ wáqi hotí hain̲.

362. Af'ál i Pe Halqí (pahlá masdarí harf halqí) kí ye ḳháss tabdílen̲ hain̲:—

a) Jab ki 'ámí fi'l ke pahle masdarí harf ke níche Sh,wá (bagair peshtar ke mazídí harf ke) hotá hai, koí

Ḳháteph us ke 'iwaz men átá hai, aksar (—̣:) *Ḳháteph Pathaḳh*. Yún Qal ke Mází ke 2 jama' (תֶּן-) עֲמַדְתֶּם ho játe hain.

b) Un shaklon men, jin ke áge hurúf i mazídí hote hain, 'ámí fi'l ká pahlá masdarí harf *Sh,wá i sákin* letá, aur juz ko ḳhatam kartá hai. Lekin fi'l i Pe halqí men harf i pesh-mazídí aksar wuhí harf i 'illat rakhtá, jo 'ámí fi'l ke harf i pesh-mazídí ke sáth hotá hai, aur usí áwáz ke *Ḳháteph ko* pahle harf i masdarí ke níche rakhtá hai. Yún יַקְ kí jagah men יַחֲ, יַעֲ hotá hai.

c) Tau bhí jab ki *i* aur *u* kí sí áwázon ke koí Ḳháteph nahín hain, to ek Ḳháteph, jo usí zát ká hai, must'amal hotá hai (60, 61); ya'ne, *e* kí áwáz ká Ḳháteph (*Ḳháteph Çĕghol*) *i* ke wáste; aur *o* kí áwáz ká Ḳháteph (*Ḳháteph Qámets*) *o* ke wáste; aur harf i pesh-mazídí ká harf i 'illat badalke *wuhí harf 'illat ho játá hai, jis se wuh Ḳháteph paidá hotá hai*. (Dekho Gardán E.) Is tarah se, agar Pe halqí fi'l ká pahlá harf i masdarí ח ho, aur harf i pesh-mazídí ה, to us kí tabdílen yún hongí :—

363. *'Ámí Fi'l.*

haq- hiq- hŏq- huq- הַקְ הִקְ הָקְ הֻקְ

Fi'l i Pe Halqí.

ha-ḳh[a] hĕ-ḳh[e] hŏ-ḳh[o] hŏḳh[o] הַחֲ הֶחֱ הָחֳ הָחֳ

364. Kabhí kabhí pahle masdarí harf ke sáth, ḳháss karke agar wuh ח ho, *Sh,wá i sákin* qáim rahtá hai ; aur is hál men pesh-mazídí harf ká harf i 'illat wuhí hai, jo tab hotá, jab pahle masdarí harf *Ḳháteph* ko letá ; maslan, תַּחְמֹד (taḳhmôdh, na tiḳhmôdh), יֶחְבַּשׁ (yĕḳhbash). Niph. נֶהְפַּךְ (nĕhpakh), *apne taín badal dená* ; Hiph. הֶחְסִיר (hĕḳhçír), *qasír karwáná.*

365. Shágird ko yád karná cháhiye, ki *Niph'al* aur *Hiph'íl* ke nishán *ni-*, *hi-*, af'ál i Pe Halqí men, *nĕ*, *hĕ* ho játe hain.

366. Jab aisí shaklon kí intihá par, jaisí יַעֲמֹד, נֶעֱמַד, tatimma (*í*, *áh*, *ú*) lahja ke sáth hote hain, tab pichhlá harf i 'illat badalke *Sh,wá i sákin* ho játá hai, aur harf i halqí ká *Ḳháteph* badalke wuhí harf i 'illat i kotáh hotá hai, jo áwáz men us se muwáfiqat rakhtá hai ; maslan, יַעֲמֹד, יַעַמְדוּ (ya'[a]mdhú); waisá hí נֶעֶזְבָה (nĕ'ĕzbháh), *wuh chhorí gaí hai.*

367. Tau bhí ek sakhttar shakl hai, jis men *Ḳháteph* badalke *Sh,wá* ho játá hai ; maslan, יַחְבְּלוּ, יֶחֶזְקוּ, aur (bahut kam) יֶחֶזְקוּ.

368. Niph'al ke *Láintihá*, *Amr* aur *Mustaqbil* men, jahán masdar ká pahlá harf badastúr duhráyá játá hai (hiqqáṭel, yiqqáṭel), aur harf i halqí nahín duhráyá já saktá hai, to is ke 'iwaz men pesh-mazídí harf ká harf i 'illat daráz ho játá hai, ya'ne *Tsere* bantá hai ; maslan, יֵעָמֵד (ye'ámedh).

369. *a*) *Amr* men harf i halqí ká harf i 'illat aksar *Çĕghol* ho játá hai.

b) Mustaqbil *A* meṉ 1 wáhid, 'ámí af'ál ke mutábiq ĕ (ֱ) se hotá hai, yá ֶ se. Af'ál bích *O* meṉ *ĕ*—e (ֱ) kam miltá hai.

c) Hiph'íl aur Hoph'al meṉ Mází ká Wáw i taqlíb lahja ko áge sarká detá hai, aur ĕ—e (ֱ) badalke a—a (ֲ) ho játá hai.

הֶֽעֱמַדְתָּ yún וְהַֽעֲמַדְתָּ (hĕ'emadhtá, w,ha'amadhtá) hotá hai.

d) Hiph'íl ke Mází meṉ ĕ—e kabhí kabhí e—a ho játá hai; aur Hoph'al ke Mází meṉ ŏ—o ke 'iwaz meṉ o—a hotá hai, aur ֱ ke 'iwaz ֲ, aur ֳ ke 'iwaz ָ. Yih tabdíleṉ is sabab se hote haiṉ, ki harf i 'illat i kotáh *Mĕthĕgh* kí kumak se usí raqm ká harf i 'illat i daráz ho játá hai.

370. עָמַד (*khará honá*) *ke Zamánoṉ kí Masdareṉ aur 'ámí Shakleṉ.*

	Qal.	Niph'íl.	Hiph'íl.	Hoph'al.
Mází 3 wáh.	'ámad	nĕ'emadh(ֱ)	hĕ'emídh(ֱ)	hŏ'omadh
	'ám,dháh	nĕ'ĕmdháh	hĕ'emídháh	hŏ'ŏmdháh
	'amadhtĕm'	nĕ'emadhtí	hĕ'emadhtí	hŏ'omadhtí
Lá.muz.	'amodh	he'ámedh	ha'amídh	hŏ'omadh
mut.	'ámodh		ha'amedh	
Amr.	'amodh	he'ámedh	ha'amedh	(Nest)
	'imdhí	he'ám,dhí	há'amídhí	
	———			
	ḳhazaq			
	ḳhizqí			

Must. A)	ya'amodh	ye'ámedh	ya'amídh	yo'omadh
	ta'amodh	te'ámedh	ta'amídh	to'omadh
	ta'amdhí	te'amdhí	ta'amídhí	to'ŏmdhí
	ĕ'emodh	e'ámedh	a'amídh	ŏ'omadh
	ta'amodhnáh yá	ta'amedhnáh	ta'amedhnáh	to'omadhnáh
B)	yaḳhmodh			
	taḳhmodhí (waqfa meṉ)			
	———			
	yĕḳhezaq			
	tĕḳhezaq			
	tĕḳhĕzqí			
	ĕḳhezaq			
	tĕḳhezaqnáh			
Ism i fi'l ma'rúf,	'omedh	nĕ'emádh	ma'amídh	mo'omádh
,, ,, *majhúl,*	'ámúdh			

Af'ál i Pe Halqí (bagair Af'ál i Pe Álĕph ke).

371. *Paidal chalná,* הָלַךְ, hálakh.
Nikál ḍálná, yá *phenkná,* הָדַף, hádhaph.
Toṛ ḍálná, yá *halák karná,* הָרַס, háraç.
Ulṭáná, yá *wírán karná,* הָפַךְ, háphakh.
Sikháná, חָנַךְ, ḳhánakh.
Chhoṛná, yá —*se háth uṭháná,* חָדַל, ḳhádhal.
*Darguzarná,** חָלַף, ḳhálaph.
Tars kháná, חָמַל, ḳhámal.
Khench nikálná, חָלַץ, ḳhálats.†

* Pi'el=*badal ḍálná* (goyá *poshák*); Hiph'íl, *tabdíl karná.*
† Niph'al, *chhúṭ jáná.*

Mazbút honá, חָזַק, ḳházaq.
Kamar kasná, חָגַר, ḳhághar.
Andherá honá, חָשַׁךְ, ḳháshakh.
Hájatmand honá, חָסֵר, ḳháçer.
Pashemán honá, [חָפֵר], ḳháphar.
Talásh karná, [חָקַר], ḳháqar.
Már ḍálná, הָרַג, háragh.
Súkhá honá, yá *wírán honá*, חָרֵב, ḳhárabh.
Tajwíz karná, חָשַׁב, ḳháshabh.
Cháhná, yá *lálach karná*, חָמַד, ḳhámadh.
Kasná, חָבַשׁ, ḳhábhash.
Ḍhúndhná, yá *taftísh karná*, חָפַשׂ, ḳháphas.
Khaṛá honá, עָמַד, 'ámadh.
Intizám karná, עָרַךְ, 'árakh.
Gahrá honá, [עָמַק], 'ámaq.
Pár jáná, עָבַר, 'ábhar.
Madad karná, [עָזַר], 'ázar.
Gherná,* עָטַר, 'áṭar.
Band karná, [עָצַר] 'átsar.
Chhoṛ dená, yá *chalá jáná*, עָזַב, 'ázabh.
Shakk, yá *jhal*, קִנְאָה, qináh, (gar. 12); qinne[a] (Pi'el), *shakk karná*.
Jalan, yá *ḳhafagí*, חֵמָה, ḳhemáh, (gardán 11), wáste y,ḳhemáh (in) ke az yáḳham.

---

* Pi'el, *táj rakhná*.

Mard, גֶּבֶר, gĕ'bhĕr, (*ḳhasam* aur *jánbáz* bhí); gábhar *zoráwar honá*.
Intiqám, נָקָם, náqám, (gar. 4); náqam, *intiqám lená*.
Ḳhwáhish, הַוָּה, hawwáh (háwáh, *sáns lená*; *jítá honá*).
Ízá, *dukh*, צָרָה, tsáráh, (d in.); tsárar, *bándhná*.
Dushman, אוֹיֵב, oyebh, ([5, 1] az áyabh, *kína rakhná*).
Supurd, מִשְׁמֶרֶת, mishmĕ'rĕth, (ib); shámar, *hifázat karná*.
Launḍí, אָמָה, ámáh, (gair ma'múlí).
Bail, שׁוֹר, shor, (*jama'* sh,wárím), gar. 1.
Mannat karná, נָדַר, nádhar.
Nafa', *hásil*, בֶּצַע, bĕtsa' (bátsa', *toṛná*; *hásil karná*).
Jis ke mutábiq, כַּאֲשֶׁר, ka[a]shĕr.
Nahr, *daryá i Níl*, יְאֹר, y,ôr.
Taraf, *nazdík*, אֵצֶל, etsĕl.
Kalor, פָּרָה, páráh.
Shahr, עִיר, 'ír, (*jama'* עָרִים, 'árím.
Intihá, קָצֶה, qátsĕh.
Hadd, גְּבוּל, g,bhúl (gábhal, *hadd bándhná*).

372.

Isti'mál 36.

[Jumle, jin ke áge ‡ hai, kámil jumle nahíṉ haiṉ.]

a)

1 קִנְאָה חֲמַת־גָּבֶר וְלֹא יַחְמוֹל בְּיוֹם נָקָם׃	1 qináh ḳh[a]math-gábhĕr, (*p*) w,lo[a] yaḳhmol b,yom náqám.
2 לֹא יַרְעִיב יְהוָֹה נֶפֶשׁ צַדִּיק וְהַוַּת רְשָׁעִים יֶהְדֹּף׃	2 lo[a] yar'íbh Y,howáh nĕ'phĕsh tsaddíq; w,hawwath r,shá'ím yĕh,dôph.

3 צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלָץ :	3 tsaddíq mitstsáráh nĕkh^{e}láts.
4 וַיֹּאמֶר שָׁאוּל בְּרֻכִים* אַתֶּם לַיהֹוָה כִּי חֲמַלְתֶּם עָלָי :	4 wayyomĕr Sháúl b,rukhím* attĕm laY,howáh, kí khákh^{a}maltĕm 'álái.
5 ‡ לַהֲדֹף אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהֹוָה :	5 ‡ lah^{a}dhôph ĕth-kŏl-oy,bhé-mippánĕkhá ka^{a}shĕr dibbĕr Y,howáh.
6 לֹא־עֲזַבְתֶּם אֶת־אֲחֵיכֶם זֶה יָמִים רַבִּים עַד הַיּוֹם הַזֶּה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִצְוַת יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶם :	6 lo^a-'^{a}zabhtĕm ĕth-^{a}khêkhĕm zĕh yámím rabbím 'adh hayyom hazzĕh; úsh,martĕm ĕth-mishmĕ́rĕth mitswath Y,howáh Ĕlohêkhĕm.
7 לֹא יוּכַל† הַנַּעַר לַעֲזוֹב אֶת־אָבִיו :	7 lo^a yúkhal† hanna'ar la'^{a}zôbh ĕth-ábhíw.
8 וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזוֹב אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל :	8 w,shákhan'tí b,thokh b,nê Yisráel; w,lo^a ĕ'^{e}zôbh ĕth-'ammí Yisráel.
9 נָהָר יֶחֱרַב וְיָבֵשׁ :	9 náhár yĕkh^{e}rabh w,yábhesh.
10 וִיהוֹשֻׁעַ הֶחֱרִים אֶת כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָי :	10 wíhoshua' hĕkh^{e}rím eth kŏl-yôsh,bhê há'ái.
11 הַחֲרֵם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא־תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית :	11 hakh^{a}rem takh^{a}rím ôthám lo^a-thikhrôth láhĕm b,ríth.
12 לֹא־תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֲךָ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ	12 lo^a-thakhmôdh eshĕth re'ĕ́khá w,abhdo wa^{a}mátho

* Yá בְּרוּכִים.

† Az yákhal, sakná.

וְשׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ :	w,shoro wakh^{a}moro w,khôl ^{a}shĕr l,re'ĕkhá.
13 חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל־פִּי דַרְכּוֹ :	13 kh^{a}nôkh lanna'ar 'al-pí dhar-ko.
14 כִּי תֶחְדַּל לִנְדֹּר לֹא־יִהְיֶה* בְךָ חֵטְא :	14 kí thĕkhdal lindhôr lo^a-yih,yĕh bh,khá khet'.
15 וְגַם בִּירוּשָׁלַם הֶעֱמִיד יְהוֹשָׁפָט מִן־הַלְוִיִּם וְהַכֹּהֲנִים וּמֵרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּט יְהֹוָה וְלָרִיב :	15 w,gam bírúshálaim he'^{e}mídh y,hosháphát min-hal,wiyyim w,hakkôh^{a}ním úmerá^{a}shê háábhoth l,Yisráel l,mishpat Y,howáh w,láríbh.
16 מַה־בֶּצַע כִּי נַהֲרֹג אֶת־אָחִינוּ :	16 mah-bĕtsa' kí nah^a-rôgh ĕth-ákhínú.
17 וְהָרָעָב הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם‡ וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיֶּחֱזַק הָרָעָב בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם :	17 w,hárá'ábh háyáh 'al kŏl-p,nê háárĕts; wayyiphtakh Yoçeph ĕth-kŏl-^{a}shĕr báhĕm‡ wayyishbôr l,Mitsrayim wayyĕkh^{e}zaq hárá'ábh b,ĕrĕts Mitsráyim.
18 וַתַּעֲמֹדְנָה† אֵצֶל הַפָּרוֹת עַל שְׂפַת הַיְאֹר :	18 watt'^{a}modh,náh etsĕl happároth 'al s,phath hayôr.
19 וְאֶת־הָעָם הֶעֱבִיר אֹתוֹ לֶעָרִים מִקְצֵה גְבוּל־מִצְרַיִם וְעַד־קָצֵהוּ :	19 w,eth-há'ám hĕ'^{e}bhír otho lĕ'árím miqtsen g,bhúl-Mitsrayim w,'adh-qátsehú.

* *Sab kuchh jis men anáj thá.*

† *Ism mw. jama'—gáeán.*

b) 1. Wuh mujh par tars na kháegá. 2. Yih shahr wírán bebáshinda hogá. 3. Tú apne paṛosí ke ghar ká lálach mat kar. 4. Wuh apní ummat ko na chhoṛegá. 5. Malika apní ummat ko na chhoṛegí. 6. We apní ummat ko chhoṛ gae. 7. Tum (*mw.*) ne chhoṛ diyá. 8. Ham ne apne Ḳhudá ko nahín̲ chhoṛ diyá hai. 9. Main̲ ne is shahr ko chhoṛ nahín̲ diyá hai. 10. Chhoṛe húe. 11. Tum (*mz.*) apne paṛosíon̲ ke angúristánon̲ ká lálach mat karo. 12. Lálach ke máre. 13. Chhoṛne se. 14. Cháhí húí [*lálach se—ism i fi'l mw.*] 15. Main̲ is shahr ko na chhorúngá. 16. Kyá tum (*mw.*) in baṛe shahron̲ ko chhoṛ deogí? 17. Ádmí apne má báp ko chhoṛ degá.

BÁB IX. § 2.—*Af'ál i 'Ayin Halqí* (h²).

373. 1. *a*) Dúsrá masdarí harf *halqí* hoke ek *Ḳháteph* ko letá hai, jahán̲ 'ámí af'ál men̲ Sh,wá hotá hai. Yih Ḳháteph aksar ◌ֲ hai; magar ŏ ke ba'd ◌ֳ bantá hai.

b) Yih qánún Qal ke un sígon̲ men̲ muassir hai, jin men̲ 'ámí af'ál ke dúsre masdarí hurúf Sh,wá ko rakhte hain̲. Is hál men̲ harf i halqí ◌ֲ letá hai, aur harf i 'illat, jo us se peshtar átá hai, us ke muwáfiq ho játá hai, ya'ne, wuh ◌ַ hotá hai.

'Ámí.	*'Ayin Halqí.*
qiṭ,lú (קִטְלוּ)	ça'ᵃdhú (סַעֲדוּ)

374. 2. Mustaqbil ká *Bích A* barábar hotá hai; aur Amr men̲ bhí *a* hai; lekin Láintihá i muzáf men̲ *o* rahtá hai. Mustaqbil aur Amr men̲ *o* bahut kam miltá hai.

375. 3. Jin gardánon̲ men̲ *Dághesh* átá hai (*Pi'el*, *Pu'al* aur *Hithpa'el*), badlá dene ká jo 'ámí qánún hai, us se harf i 'illat daráz ho játá hai, táki dághesh ká badlá howe; kyúnki harf i halqí men̲ agar ho saktá, to dághesh hotá.

Lekin—

376. *a*) ◌ָ ke ba'd, ה, ח aur ע, aur kabhí kabhí א men̲, dághesh ke badle men̲ kuchh nahín̲ hai. Yih dághesh, jo likhá nahín̲ hai, *dághesh i murádí* kahlátá hai.

b) ◌ַ ke ba'd *Dághesh* har dafa' faqat *murádí* hai.

c) ◌ִ ke ba'd (1) Dághesh murádí miltá hai, aur (2) Dághesh ke badle men̲ harf i 'illat daráz hoke ◌ֵ bantá hai.

d) Darmiyání ר hamesha badlá cháhtá hai, ya'ne harf i 'illat i daráz.

377.

	1 *Mází.*	2 *Láin. i Muzáf.*	3 *Amr.*	4 *Mustaq.*	5 *Ism fi'l.*
1 *Qal*	sháḳhaṭ	sh,ḳhôṭ	sh,ḳhôṭ	yishḳh..ṭ	shôḳheṭ
2 *Niph'al*	nishḳhaṭ	hishshá-ḳheṭ	hishshá-ḳheṭ	yishshá-ḳheṭ	nishḳháṭ
3 *Pi'el*	berekh	bárekh	bárekh	y,bhárekh	m,bhárekh
4 *Pu'al*	bôrakh	bôrakh	(Nest)	y,bhôrakh	m,bhôrakh
5 *Hithp.*	hithbá-rekh	(Mází sá)	(Mází sá)	yithbhá-rekh	mithbhá-rekh

Qal ká ism i fi'l i majhúl, shákhúṭ.

378. Aur Pi'el ke Mází *berekh* ke siwá ye shakleṉ bhí miltí haiṉ :—*zi'am*, *berakh*, *kíkhesh*.

(Aslí Shakleṉ.)

379.

	Qal.	*Niph'al.*
Mází	shákh^{a}táh	nishkh^{a}táh
Amr	sh,khaṭ, shakh^{a}ṭí	hishshákheṭ, hishshá[kh^{a}tí
Mustaqbil	yishkhaṭ, tishkh^{a}ṭí	yishshákheṭ, tishshá[kh^{a}tí

	Pi'el.	
Mází	berekh, (berakh), ber,káh zi'am, zi'^{a}máh kíkhesh, kikh^{a}sháh	bôrakh zŭ'am, zŭ'^{a}máh
Amr	bárekh, bár,khí z,'om, za'^{a}mí	(Nest)
Mustaqbil	y,bhárekh y,za'em, t,za'^{a}mí t,za'am-náh	y,bhôrakh y,zŭ'am, t,zŭ'^{a}mí

380. (Aur gardánoṉ meṉ faqat yih 'ámí tabdíl yád kárná cháhiye, ki *Kháteph* us jagah meṉ must'amal hotá hai, jab ki dúsre masdarí harf meṉ dastúr se Sh,wá hotá hai.)

381.

Lugat.

Bhúkhá honá, רָעֵב, rá'ebh.
Ṭhaṭṭhá karná, לָעַג, lá'agh.
Phisalná, מָעַד, má'adh.
Már ḍálná, שָׁחַט, shákhaṭ.
Ghin karná, גָּעַל, gá'al.
Kám karná, פָּעַל, pá'al.
Chakhná, טָעַם, ṭa'am.
Zulm karná, לָחַץ, lákhats.
Hansná, {צָחַק, tsákhaq. / שָׂחַק, sákhaq.*
Roná, {זָעַק, zá'aq. / צָעַק, tsá'aq.
Chunná, בָּחַר, bákhar.
Tijárat karná, סָחַר, çákhar.
Garm ho jáná, בָּעַר, bá'ar.
Hilná, רָעַשׁ, rá'ash.
Baṛá honá, רָחַב, rákhabh†
Ṭakráná, מָחַץ, mákhats.

Kahánat karná, [כָּהַן], Pi'el meṉ, כִּהֵן, kihen.‡
Pák honá, טָהֵר, ṭáher.§
Dánṭná, גָּעַר, gá'ar.
Kunwárí, בְּתוּלָה, b,thúláh.
Beṭí, בַּת, bath.
Paidá karná, יָצַר, yátsar.
Lawiyatán, לִוְיָתָן, liwyáthán
Jaház, אֳנִיָּה, ^{a}niyyáh, (gardán 10.)
Qadam, צַעַד, tsá'adh, (gardán 6.)
Takhná, קַרְסֹל, qarçôl.
Takhne (*tasniya*), קַרְסֻלַּיִם, qarçullayim.
Pagrí, פְּאֵר, p^{a}er (gar. 1), lekin jama' muz. pá^{a}rê.
Dulhá, חָתָן, khátháṉ (gardán 4.)

* Pi'el meṉ, *khelná*.

† Hiph'íl meṉ, hirkhíbh, *baṛháná*.

‡ *Jalíl kar dená ; durust karná*.

§ Pi'el meṉ, *sáf karná ; pák karná*.

382. *Isti'mál* 37.

a) 1 וַיְסַפֵּר אֶל־אָבִיו וְאֶל־	1 wayy,çapper ĕl-ábhíw w,ĕl-
אֶחָיו וַיִּגְעַר־בּוֹ אָבִיו	ĕḳháw wayyigh'ar-bo ábhíw
וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם	wayyômĕr lo, máh haḳh^{a}lom
הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ׃	hazzĕh ^{a}shĕr ḳhálámtá?
2 וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם	2 wattir'abh kŏl-ĕ'rĕts Mitsraim
וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־פַּרְעֹה	wayyits'aq há'ám ĕl-Par'ôh
לַלָּחֶם׃	lalláḳhĕm.
3 וְאַתָּה יְהוָה תִּשְׂחַק־	3 w,attáhY,howáh tisḳhaq-lámo;
לָמוֹ תִּלְעַג לְכָל־גּוֹיִם׃	til'agh l,khŏl-goyim.
4 שָׁם לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ	4 shám liwyáthán zĕh yátsartá
לְשַׂחֶק־בּוֹ׃	l,saḳhĕq-bo.*
5 בֶּן־אִישׁ רִמָּה אֶת־	5 ken-ísh rimmáh ĕth-
רֵעֵהוּ וְאָמַר הֲלֹא מְשַׂחֵק	re'ehú w,ámar h^{a}lo^{a} m,saḳheq
אָנִי׃	ání?
6 בְּחַר־לָנוּ אֲנָשִׁים׃	6 b,ḳhar-lánú ^{a}náshím.
7 וְאִם רַע בְּעֵינֵיכֶם לַעֲבֹד	7 w,im ra' b,'enekhĕm la'^{a}bhodh
אֶת יְהוָה בַּחֲרוּ לָכֶם	ĕth-Y,howáh baḳh^{a}rú lákhĕm
הַיּוֹם אֶת־מִי תַעֲבֹדוּן אִם	hayyom ĕth-mí tha'^{a}bhodhún,
אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר־עָבְדוּ	im ĕth-Elohím ^{a}shĕr-'ábh,dhú
אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר	^{a}bhothêkhĕm ^{a}shĕr b,'ebhĕr
הַנָּהָר וְאִם אֶת־אֱלֹהֵי	hannáhár, w,im ĕth-^{e}lôhe
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים	há^{e}môrí ^{a}shĕr attĕm yôsh,bhím

* Yá לְשַׂחֵק—Makkeph ke sabab se *Tsere* badalke *Cĕghol* ho játá hai. בּוֹ, *us men*, yane *samundar men*.

בְּאַרְצָם וְאָנֹכִי וּבֵיתִי	b,artsám; w,ánokhí úbhêthí
נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה׃	na'^{a}bhodh ĕth-Y,howáh.
8 טַעֲמָה כִּי טוֹב סַחְרָהּ׃	8 ṭá'^{a}máh kí ṭobh çaḳhráhh.
9 הָיְתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר׃	9 háy,tháh* ká^{a}niyyoth çoḳher.
10 תַּרְחִיב צַעֲדִי תַחְתָּי	10 tarḳhíbh tsa'^{a}dhí thaḳhtái
וְלֹא מָעֲדוּ קַרְסֻלָּי׃	w,lo^{a} má'^{a}dhú qarçullái.
11 אַךְ־אֱלֹהִים יִמְחַץ	11 akh-Elôhím yimḳhats
רֹאשׁ אֹיְבָיו קָדְקֹד שֵׂעָר	ro^{a}sh oy,bháw qŏdhqôdh se'ár
מִתְהַלֵּךְ בַּאֲשָׁמָיו׃	mithhallekh ba^{a}shámáw.
12 תִּמְחַץ רַגְלְךָ בְּדָם	12 timḳhats raghl,khá b,dhám
לְשׁוֹן כְּלָבֶיךָ מֵאֹיְבִים	l,shon k,lábhĕ'khá meôy,bhím
מִנֵּהוּ׃	minnehú.†
13 הוּא אֲשֶׁר כִּהֵן בַּבַּיִת	13 hú^{a} ^{a}shĕr kihen babbayith
אֲשֶׁר־בָּנָה שְׁלֹמֹה	^{a}shĕr-bánáh ‡ Sh,lômôh
בִּירוּשָׁלָםִ׃	biY,rúshálem.
14 כְּחָתָן יְכַהֵן פְּאֵר׃	14 kĕḳháthán y,khahen p,^{a}er.
15 וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר	15 w,zĕh haddábhár ^{a}shĕr
תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ	ta'^{a}sĕh § láhĕm l,qaddesh
אֹתָם לְכַהֵן לִי׃	othám l,khahen lí.

In báton ko banáne ká taur batáiye :—

יִטְהַר׃ טֹהַר׃ לְטַהֵר בֵּית יְהוָה׃ טִהַרְתָּ׃ מְטַהֵר׃

טַהֵר׃ וַיְטַהֲרוּ׃ הִטָּהֵר׃

* Háyáh ká 3 wáh. mw.

† *Us men se.*

‡ Ta'mír kiyá.

§ Tú karegá [yá kare],

b) 1. Wuh bhúkhá hogá. 2. Saihún kí bákira beṭí ne terí tahqír kí, aur tujh (*mz.*) par hansí. 3. Khelná (ism i fi'l mw. wáh.). 4. Maiṉ un kí rawisheṉ chunúngá. 5. Tú (*mz.*) pák kiyá gayá. 6. Tú ne pák kiyá. 7. Maiṉ tabáh karúngá. 8. Ham ne shahd ko chakhá. 9. Unhoṉ ne chakhá. 10. Tum (*mw.*) ne chakh liyá. 11. Kis ne chakhá hai? 12. Chakhná. 13. Chakhá húá. 14. Wuh shahd jise main ne chakhá. 15. Maut ke taríqoṉ ko pasand karná. 16. Ham log bhúkhe honge. 17. Ham bhúkhe the. 18. Tum bhúkhe the. 19. Kaun bhúkhá hai? 20. Kis ne bint i Yarúsalam se ṭhaṭṭhá kiyá hai? 21. Chhokre ko ḍánṭo.

BÁB. IX. § 3.—*Af'ál i Láměḍh Halqí.*

In af'ál meṉ—

383. *a*) Juz i áḳhirí apná 'ámí harf i 'illat mahfúz rakhtá hai; aur harf i halqí ke níche *Pathaḳh muḳhtil* hotá hai;

b) yá juz i áḳhirí apná 'ámí harf i 'illat chhoṛke *Pathaḳh* ko letá hai.

a) *í*, *o*, *ú* (qawí hurúf i 'illat) hamesha qáim rahte hain.

b) *o* Láin. i muzáf meṉ qáim rahtá hai.

o (sirf *lahja* se daráz hoke) Qal ke Amr aur Mustaqbil meṉ *a* ho játá hai.

c) 1. Jab *e* juz i áḳhirí ká 'ámí harf i 'illat hai, to kabhí qáim rahtá, aur kabhí *Pathaḳh* ho játá hai.

2. Tau bhí isti'mál se in shakloṉ meṉ tafríq hotí hai:

Yúṉ—

Qal aur Pi'el ke ism i fi'l meṉ שֹׁלֵחַ, מְשַׁלֵּחַ akelí shakl hai, aur púrá Pathaḳh *muzáf* meṉ pahlá záhir hotá hai—שֹׁלַח, מְשַׁלַּח.

Niph'al ke *Amr* aur *Láintihá* meṉ, aur *Pi'el* ke *Mází*, *Láintihá* aur *Mustaqbil* meṉ, *a* kí shakl jumla kí ibtidá aur bích meṉ must'amal hai; ‥ kí shakl intihá aur waqfa meṉ; maslan, יִגָּרַע, *wuh kam ho gayá*, aur יִגָּרֵעַ; יִבַּקַּע, *wuh lipṭá rahtá hai*, יְבַקֵּעַ; בַּלַּע, *nigalná.* Phir, *Láin. i mutlaq* meṉ Tsere qáim rahtá hai, aur *Láin. i muzáf* meṉ nahíṉ.

384. Yiháṉ harf i halqí ke sáth, jab masdar ká tísrá harf Sh,wá ko ba-mámúl rakhtá hai, tab ḳhális Sh,wá hotá hai; kyúnki wuh *Sh,wá i sákin* hoke harf i halqí ke níche rah saktá hai; maslan, שָׁלַחְתָּ. Lekin Mází ke 2 mw. wáh. meṉ us ke 'iwaz meṉ *Pathaḳh i 'ayánatí* hotá hai; maslan, שָׁלַחַתְּ.

385. [Ba'ze Mází ke 1 jama' meṉ, (1) jab lahja áge játá hai, aur (2) *ḳhá*, *khěm*, *khěn* se áge, Sh,wá i murakkab (Ḳháteph) hotá hai.]

386.	1 *Mází*	2 *Láin. i muzáf*	3 *Amr*	4 *Mustaq.*	5 *Ism i fi'l*
1 *Qal*	shálaḳh	sh,lôaḳh	sh,laḳh	yishlaḳh	shôleaḳh
2 *Niph.*	nishlaḳh	hishshá-laḳh	hishshá-laḳh	yishshá-laḳh	nishláḳh
3 *Pi'el*	shillaḳh	shallaḳh	shallaḳh	y,shallaḳh	m,shalle-aḳh
4 *Pu'al*	shŭllaḳh	shŭllaḳh	(Nest)	y,shŭllaḳh	m,shŭl láḳh
5 *Hiph'il*	hishlíaḳh	hashlíaḳh	hashlaḳh	yashlíaḳh	mashlíaḳh
6 *Hoph.*	hŏshlaḳh	hŏshlaḳh	(Nest)	yŏshlaḳh	mŏshlaḳh
7 *Hithp.*	hishtal-laḳh	hishtal-laḳh	hishtal-laḳh	yishtal-laḳh	mishtalle-aḳh

Qal ká ism i fi'l i majhúl, shálúaḳh. *Qal ká Láin. i mutlaq*, sháloaḳh; *Niph. ká*, nishloaḳh; *Pi'el ká*, shálleaḳh; *Hiph. ká*, hashleaḳh.

Qal ká Mází, shálaḳh; shálaḳhat (2 mw.); aur waisá hí aur gardánon̲ men̲, –aḳhaṭ, –aḳht ke 'iwaz men̲.

Amr, sh,laḳh, shilḳhí, wg.

Mustaqbil, nishlaḳh, tishlaḳh, náh; aur waisá hí aur gardánon̲ men̲, –aḳhnáh.

Hiph'il Mustaqbil, yashlíaḳh, tashlíḳhí, tashlaḳh' náh.

Lugat.

387. *Bhúlná*, שָׁכַח, shákhaḳh.

Sunná, שָׁמַע, sháma'.

Mu'áf karná, סָלַח, çálaḳh (לְ ke sáth).

Ser honá, שָׂבַע, sábha'.*

* Hiph'il men̲, *ser karná ; rází karná.*

Qasam kháná, שָׁבַע, shábha'; * (matlab hai, *sát* hadiyon̲ kí).

Qurbán karná, זָבַח, zábhaḳh.

Nek (yá *bad*) *fi'l* ; *fáida*, גְּמוּל, g,múl, (gar. 1).

Sharárat, עָוון yá עָוֹן, 'áwon yá 'áwôn.

Bímárián̲, תַּחֲלוּאִים, taḳhlúím, (ḳhálah, *bímár honá*).

'*Uqáb*, נֶשֶׁר, nĕ'shĕr, (gardán 6, *jama' muzáf*, nishrê).

Jawání, נְעוּרִים, n,'úrím.

Dekhná, { שָׁקַף, sháqaph. † / נָבַט, nábhaṭ. }

Áh khínchná, אֲנָקָה, ᵃnáqáh (*muzáf*, ĕnqath).

Qaidí, אָסִיר, áçír (áçar, *bándhná*).

Dam nikálná, [marná], גָּוַע, gáwa'.

Khá jáná, בָּלַע, bála'.

Boná, זָרַע, zára'.

Már ḍálná, טָבַח, ṭábhaḳh.

Kaliyáná, פָּרַח, páraḳh.

Toṛná, קָרַע, qára'.

Kholná, פָּתַח, páthaḳh.

Patlá, דַּק, daq (*mw.* דַּקָּה, daqqáh).

* Hiph'al men̲, *apne tain̲ qasam se bándhná ; qasam se wa'da karná.*

† Hiph'il men̲.

Bhará, מָלֵא, mále″ *mw.* מְלֵאָה, (mále″, *bhará honá*).

Kasír, táza, בָּרִיא, bárí″ (*jama' mw.* בְּרִיאֹת), *bárá, saká.*

Anáj kí bálen, שִׁבֳּלִים, shibb^{o}lím.

Ták, גֶּפֶן, gĕ′phĕn.

Ták ke paudhe, שָׂרִיגִם, sáríghim.

Garhá, בּוֹר, bor (búr, *lipaṭná*), jama' boroth.

Bulandí, מָרוֹם, márom.

388. 1. Angrezí Baibal men lafz עֲדִי do dafa' *munh* tarjuma kiyá gayá hai; par ba'ze 'álim use *'umr* samajhte hain; aur qadím Yúnání tarjuma men *terí ḳhwáhish* likhá hai.

2. תְּמוּתָה, t,múthah (*maut*, az máwĕth), sirf bĕn t,múthah men—*maut ká beṭá=koí, jis par maut ká fatwá húá.*

389. *Isti'mál* 38.

a) 1 בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה	1 bár,khí naphshí ĕth-Y,howáh
וְאַל־תִּשְׁכְּחִי כָּל־גְּמוּלָיו׃	w,al-tishk,ḳhí kŏl-g,múláw;
הַסֹּלֵחַ לְכָל־עֲוֺנֵכִי	haççôleaḳh l,khŏl-'^{a}wônekhí;
הָרֹפֵא לְכָל־תַּחֲלוּאָיְכִי׃	hárôphe^{a}* l,khŏl-taḳh^{a}lúáy,khí
הַמַּשְׂבִּיעַ בַּטּוֹב עֶדְיֵךְ	hammasbí'a baṭṭobh 'ĕdyekh;
תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיְכִי׃	tithḳhaddesh kannĕ′sher n,'uráy,khí.

* *Jo changá kartá hai*, rophe″, *Qal ká ism i fi'l i ma'rúf* ráphá.

2 כִּי־הִשְׁקִיף מִמְּרוֹם קָדְשׁוֹ	2 kí-hishqíf mimm,rom qŏdhsho
יְהוָה מִשָּׁמַיִם אֶל־אֶרֶץ	Y,howáh; mishshámayim ĕl-
הִבִּיט׃ לִשְׁמֹעַ אֶנְקַת	ĕrĕts hibbíṭ; lishmô'a ĕnqath
אָסִיר לְפַתֵּחַ בְּנֵי	áçír, l,phatteaḳh b,nê
תְמוּתָה׃	th,múthah.
3 וַתִּבְלַעְנָה הַשִּׁבֳּלִים	3 wattibhla'náh hashshibb^{o}lím
הַדַּקּוֹת אֵת שֶׁבַע	haddaqoth eth shĕbha'
הַשִּׁבֳּלִים הַבְּרִיאוֹת	hashshibb^{o}lím habb,ríoth
וְהַמְּלֵאוֹת׃	w,hamm,leoth.
4 טְבֹחַ טֶבַח׃	4 ṭ,bhôaḳh ṭĕ′bhaḳh.
5 וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה	5 úbhaggĕ′phĕn sh,lôsháh
שָׂרִיגִם וְהִיא כְפֹרַחַת׃	sáríghim w,hí^{a} kh,phora′ḳhath
6 וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר	6 wayyáshábh R,úbhen ĕl-habbor
וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר	w,hinneh en-Yoçeph babbor;
וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו׃	wayyiqra' ĕth-b,ghádháw.

b) 1. Aur Yúsuf ne baní Isráel se qasam leke kahá. 2. Wuh zamín, jo Elohím ne qasmiya Abiraham, aur Izháq aur Ya'qúb ko diyá. 3. Aur Ya'qúb ján-ba-haqq húá. 4. Wuh hadiye guzránegá. 5. Main Isráel ke gharáne ko [boyá] lagáyá hai. 6. Har ság pát, jo áp men bíj rakhtá. 7. Tum zamín ko booge. 8. Tum zamín ko mat boo. 9. Bíj boyá játá hai. 10. Boyá húá bíj. 11. Main ne apne bíj boe. 12. Bíj boná. 13. Tú apní zamín ko boegá. 14. Darwáza kholá húá. 15. Main darwáza kholúngá. 16. Khulí húí.

BA'B X.—*Lahjon ká Istí'mál jab Waqfa hote hain.*

[Jab shágird *Af'ál i Názuk* ke 'aqída na síkhe, tab munásib hai, ki lahjon ko kuchh ziyáda soche. Ba'd is ke we nishán bhí likhe jáenge. Un ke nám aur shaklen 85 men mundarj hain.]

390. 'Ibrání Pák Nawishton men áyaten aksar do bare hisson men taqsím hotí hain. A'yat ke khátama par Çillúq hai, aur do nuqta (:), jo Çoph Páçúq kahláte hain. A'yat ke bíchobích, jo pahle bare hisse ká khátama hai, Athnakh yá Markháh Máhpakh ká nishán páyá játá hai.

391. PAIDÁISH 1 : 1.

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים	b,reshíth' bárá' Elohím	ibtidá men banáyá Khudá ne
אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת	eth hashshá'mayim w,eth	ásmán ko aur
הָאָרֶץ׃	háá'rĕts.	zamín ko.

ZABÚR 2 : 1.

לָמָּה רָגְשׁוּ גוֹיִם	lám'máh rágh,shú' ghoyim'?	káhe ko josh márte qaumen
וּלְאֻמִּים יֶהְגּוּ־רִיק	úl,ummím yĕh,gú-ríq	aur log khiyál karte bátil.

ZABÚR 4 : 5.

רִגְזוּ וְאַל־תֶּחֱטָאוּ	righzú w,al- tĕkh'etáú	'ibrat pakro aur na gunáh karo
אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל־	imrú bhilbhabhkhĕm 'al-	bolo apne dilon men par
מִשְׁכַּבְכֶם וְדֹמּוּ	mishkabhkhĕm w,dhômmú	apne bistar aur chup raho.
סֶלָה׃	sĕ'láh.	siláh.

AMSÁL 10 : 1.

מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה	mishlê Sh,lômôh	maslen Sulaimán kí.
בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח־אָב	ben khákhám y,sammakh-ábh	betá dáná khush kartá báp
וּבֵן כְּסִיל תּוּגַת	úbhen k,çíl túghath	aur betá nádán dukh
אִמּוֹ׃	immo.	apní má ká.

392. Chhote hisse kam táqat ke taqsímí lahjon se mutafarriq kie játe hain; maslan, Paid. 1 : 1—*Ibtidá men, Khudá ne banáyá.* Lafz i *ibtidá* ke ba'd waqfa hai. Is waqfa ká nishán *Tiphkhá* hai. In nishánon se na sirf waqfa murád hain; balki un se ma'lúm hotá hai, ki áyanda lafz us lafz se, jis par nishán hai, wasl rakhtá hai, ki nahín. Yún *b,reshíth* áyanda lafz *bárá* se alag kiyá gayá hai, aur *bárá* par nishán i waslí hai; kyúnki fi'l apne ism *Elohím* se kháss rishta rakhtá hai. Phir, is lafz *Elohím* par nishán i taqsímí hai, jo use lafz i áyanda se alag kartá hai. Ba'zon ká khiyál hogá, ki lafz *Khudá* ke ba'd waqfa nádurust hai; lekin haqíqat men jumla isí tarah se taqsím karná lázim hai. 1. *Paidáish ká kár.* 2. *Chízen, jo paidá húín.* Is men Khudá Kháliq ká kháss zikr bhí hai. *Ibtidá men, banáyá Khudá ne—ásmán ko, aur zamín ko.* Dúsre namúna men, [Zab. 2 : 1] fi'l aur ism isí tarah wasl kie gae hain; *rágh,shú ghoyim* nishán i waslí se jore gae hain. Lekin dúsre hissa men jo wasl hai, fi'l aur maf'úl ke bích, so ek qatár se áshkára hotá hai. Yih qatár alfáz ke darmiyán hai, aur *Maqqeph* kahlátá hai.

Jab aisí tartíb ho, to pahle lafz, *yĕh,gú* par koí lahja nahín̲ paṛtá hai. Us chhoṭí sídhí lakír se, jo *Çĕghol* kí báín̲ taraf hai, ma'lúm hotá hai, ki ֽ alag juz hai. Us lakír ká nám *Mĕthĕgh* hai.

393. Lahjon̲ ke maqám ṭhahráne men̲ auwal kám yih hai, ki Çillúq ko áyat yá jumla kí intihá par lagáwen̲, jaisá kí Rúmí hurúf men̲ *period* (.) hotá hai. Yih sab se qawí waqfa hai. Ba'd us ke Athnáḳh ká maqám ṭhahráná hai, aur phir chhoṭe chhoṭe nishán i taqsímí lagáná. Tamám áyat goyá ek mamlukat hai, jis par Çillúq hukúmat kartá hai; aur tau bhí us kí ḳháss saltanat sirf Athnáḳh tak pahunchtí hai. Athnáḳh kí saltanat áyat ke shurú tak pahunchtí hai. Jyún̲ jyún̲ koí chhoṭá nishán i taqsímí Çillúq yá Athnáḳh ke nazdík hotá, tyún̲ tyún̲ us kí taqsímí táqat kam hotí hai. Lahja ittifáq se maqám men̲ nahín̲ paṛte, balki un kí ṭhík tartíb hotí hai. Çillúq ke pás *Ṭiphḳhá* átá hai, aur tab *Záqeph*. Athnáḳh ke pás *Ṭiphḳhá* hai, phir *T,bhír*, phir *Záqeph*, phir *Çĕgholtá*. *Çĕgholtá* letá hai *Zarqá* R,bhía' ko; aur *Záqeph* letá hai *Pashṭá*, R,bhía' ko, wg.

394. Nishán i Waslí ká qáida bhí hai, jis se un ke ḳháss ḳháss Hákim hai :—

Múnakh *in kí ḳhidmat kartá hai*— { Athnáḳh, Çĕgholtá, Záqaph qáṭon, R,bhía', Zarqá }

Markhá *in kí ḳhidmat kartá hai*— { Çillúq, Tiphḳhá, Pashṭá, Zarqá, T,bhír }

Dargá ḳhádim *T,bhír* ká hai; aur *Qadhmá* ḳhádim Gĕrĕsh ká.

ÁSTAR 6 : 1—4.

1 א בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה — Ballay,láh hahú" nádh,dháh
Rát men̲ usí játí rahí
שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר — sh,nath hammĕ'lĕkh wayyô'mĕr
nínd bádsháh kí aur us ne kahá
לְהָבִיא אֶת־סֵפֶר — l,hábhí' ĕth-çe'phĕr
láne ko kitáb
הַזִּכְרֹנוֹת דִּבְרֵי — hazzikhrônoth dibhrê'
tawáríḳh kí báten̲
הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים — hayyámím wayyihyú niqráím'
dinon̲ kí aur thín̲ paṛhí gaín̲
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃ — liphnê' hammĕ'lĕkh.
áge bádsháh ke
2 ב וַיִּמָּצֵא כָתוּב — Wayyimmátse^{a} kháthúbh'
Aur milá likhá
אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי — ^{a}shĕr higgídh Mŏrd,khai 'al-
jo batáyá Mardakí ne par
עַל־בִּגְתָנָא וָתֶרֶשׁ שְׁנֵי — Bighthání wáThĕ'rĕsh sh,ne
Bigtáná aur Tarash do
סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ — çá'ríçê' hammĕ'lĕkh
ḳhoje bádsháh ke
מִשֹּׁמְרֵי הַסַּף אֲשֶׁר — mishshôm,rê' haççaph' ^{a}shĕr
rakhwálon̲ men̲ se darwáze ke jo
בִּקְשׁוּ לִשְׁלֹחַ יָד — biqshú lishlôaḳh yádh
cháhte the bhejne háth
בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ׃ — bammĕ'lĕkh ^{A}ḳhashwerosh.
bádsháh par Aḳhasúerus.
3 ג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־ — Wayyômĕr hammĕ'lêkh mah-
Aur bolá bádsháh kyá
נַּעֲשָׂה יְקָר וּגְדוּלָּה — na'^{a}sáh y,qár úgh,dhúláh
kiyá gayá mansab aur sila
לְמָרְדֳּכַי עַל־זֶה — l,Mŏrd,khai 'al-zĕh
Mardakí ko is liye?
וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ — wayyom,rú na'^{a}rê hammĕ'lĕkh
aur we bole jawán bádsháh ke
מְשָׁרְתָיו לֹא־נַעֲשָׂה — mashár'tháw lo^{a}-na'^{a}sáh
us ke naukar na kí gaí
עִמּוֹ דָּבָר׃ — 'immo dábhár'.
us ko bát.

4 ד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי Wayyômĕr hammĕ´lĕkh mí
Aur bolá bádsháh kaun
בֶחָצֵר וְהָמָן בָּא bhĕkhátser w,Hámán bá
sahn men? aur Hámán áyá thá
לַחֲצַר בֵּית־הַמֶּלֶךְ lakhatsar bêth-hammĕ´lĕkh
sahn ko ghar ke bádsháh ke
הַחִיצוֹנָה לֵאמֹר לַמֶּלֶךְ hakhítsonáh lemôr lammĕ´lĕkh
báhar kahne ko bádsháh se
לִתְלוֹת אֶת־מָרְדְּכַי עַל־ lithloth ĕth-Mŏrd,khai 'al-
phánsí dene Mardakí ko per
הָעֵץ אֲשֶׁר־הֵכִין לוֹ׃ há'ets ashĕr- hekhín lo.
par jo us ne taiyár kí us ke liye.

395. 1. Áyat 2, *Wáw* ke úpar, jo אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ men hai, ek tárá hai. Agar shágird 'Ibrání Baibal men dekhe, to safha ke níche dekhegá, ki 'Ibrání hurúf נ״א רש hain; aur is se murád hai, ki dúsrí naql men Akhasúerus ká pichhlá juz bagair *Wáw* ke likhá gayá. נ״א se murád hai *dúsrí naql;* aur ye do hurúf אָחֳרָנָא נָסְחָא ke do pahle hurúf hain.

2. Áyat 3 aur 4 men ma'lúm hotá hai, ki הַמֶּלֶךְ par do lahja hain; lekin haqíqat men faqat ek hí hai. Pashtá píchhe wáqi' hotá hai, aur is sabab se ákhirí ke úpar likhá hai. Lekin jab ki juz i ákhirí par nahín, balki juz i qabl i ákhirí par lahja hotá hai, to yih nishán duhráyá játá hai, táki lahjawále juz ko záhir kare.

3. Áyat 3 men lafz וַיֹּאמְרוּ par, aur áyat 4 men הַחִיצוֹנָה par do mutafarriq lahja hain. Aise hál men pichhlá nishán lahjawále juz ko áshkára kartá hai. Dúsrá sirf khush-áwáz kí khátir se hai.

4. Aise juzon men, jaisá áyat 4 ke שָׁנַת hai,

lahja aisá likhá hai, ki goyá Sh,wá se púrá juz húá. Sh,wá i murakkab ke sáth bhí waisá hí hotá hai.

Rút 3 : 5.

וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל watomĕr elĕ´áh kôl
aur us ne kahá us se sab
אֲשֶׁר־תֹּאמְרִי ashĕr-tom,rí elai
jo tú kahegá mujh se
אֶעֱשֶׂה׃ ĕ'esĕh.
karúngí.

396. Is áyat ke pánchwen lafz ke ba'd do hurúf i 'illat bagair hurúf i sahíh hain, aur un ke úpar ek gol nishán hai. Safhe ke háshiye men un ke hurúf אלי likhe hain. In hurúf se, ibárat ke hurúf i 'illat ke sáth lafz אֵלַי bantá hai, *mujh se.* Is ko q,rí (*parhá*) kahte hain, par k,thíbh (*likhá*) nahín. Naql karnewále ne in tín harfon ko gaflat se na likhá thá; aur agarchi Yahúdí riwáyat ke mutábiq we zarúr hain, tau bhí muallifon ne unhen dákhil karná gustákhí samajhke is tarkíb se áshkára kiyá, ki kis tarah parhná cháhiye. Is namúna se ma'lúm hotá hai, ki alfáz q,rí o k,thíbh se, jo já ba já milte hain, kyá murád hai: k,thíbh ká matlab hai *likhá*, aur lafz se, jo 'ibárat men hai, wásta rakhtá hai; aur q,rí se *parhá* murád hai, aur háshiye ke lafz se nisbat rakhtá hai. Yahúdí mu'allim q,rí ke alfáz durust samajhte hain; lekin likhí húí 'ibárat badalná gustákhí jánte. Áyat 12 men ek lafz likhá hai, jo parhá nahín játá.

וְעַתָּה כִּי אָמְנָם כִּי w,'attáh kí ŏmnám kí
aur ab ki sach [hai] ki
אִם גֹּאֵל אָנֹכִי goel ánokhí
hámí main [hún]

397. Yahán pánchwín bát, אם ká koí harf i 'illat nahín hai. Muallifon ká háshiya yih hai, כתיב ולא קרי, k,thíbh w,lo^{a} q,rí, *likhá, par na parhá.* Yahán ye do harf 'ibárat men mundarj hain; aur agarchi Yahúdí log unhen haqíqí 'ibárat ká hissa nahín ṭhahráte, tau bhí rahne dete. In do áyaton se ma'lúm hotá hai, ki we log kaisí barí khabardárí se naql karte the. Lafz גּאַל ke úpar nishán bhí hai, aur safha ke níche háshiya hai, jis men likhá hai, ki dúsrí naqlon men Gímĕl ká Dághesh nahín hai.

Q,rí o k,thíbh Kasdí zabán ke ism i fi'l i majhúl hain.

BAB XI. § 1.—*Af'ál i 'Ayin 'Ayin* ('*a*).

Namúna סָבַב, çábhabh, *pher jáná.* Gardán Tatimma E.

Gardán i Mukhtasar.

398.	1 *Mází*	2 *Láin. i muzáf.*	3 *Amr*	4 *Must.*	5 *Ism i fi'l*
1 *Qal*	çabh	çôbh	çôbh	yáçôbh (yiççobh)	çobhebh
2 *Niph.*	náçabh	hiççabh	hiççabh	yiççabh	náçábh
3 *Po'el**	çobhebh	çobhebh	çobhebh	y,çobhebh	m,çobhebh
4 *Po'al*	çobhabh	çobhabh	(Nest)	y,çobhabh	m,çobhábh
5 *Hiph.*	heçebh	háçebh	háçebh	yáçebh (yaççebh)	meçebh
6 *Hoph.*	húçabh	húçabh	(Nest)	yúçabh (yuççabh)	múçábh

* Yih gardán aur us ká majhúl, Pi'el aur Pu'al ke 'iwaz men *Po'el* aur *Po'al* kahlátí hain, is liye ki *o—e*, *o—a* un ke hurúf i 'illat hain *i—e*, *u—a* ke badle men.

Qal ká ism i fi'l i majhúl, çábhúbh.

'*Ámí shaklen.*—(Aur gardánon men bedastúrí nahín hai.)

399.	1 *Mází*	3 *Amr*	4 *Mustaqbil*	
1 *Qal*	çabh	çôbh	yáçôbh	yiççôbh
	çab,báh	çôb,bí	táçôb,bí	tiçç,bhí
	çabbo'thá	çubbĕ'náh	t,çubbĕ'náh	tiççôbh,náh
2 *Niph.*	náçabh	hiççabh	yiççabh	
	náçab,báh	hiççabhí	tiçça'bhí	
	n,çabbothá	hiççabhĕ'náh	tiççabhĕ'náh	
5 *Hiph.*	heçebh	háçebh	yáçebh	yaççebh
	heçeb,báh	háçeb,bí	táçebbí	
	h^{a}çibbothá	h^{a}çibbĕ'náh	t,çibbĕ'náh	
6 *Hoph.*	húçabh		yúçabh	yuççabh
	húçab,báh	(Nest)	túçab,bí	
	húçabbothá		túçabbĕ'náh	

Mustaqbil sáth Wáw i taqlíb ke (*Qal*), woyyáçŏbh; (*Hiph.*) woyyáçĕbh.

400. *a*) In af'ál kí kháss bát dastúr ke khiláf yih hai, ki pichhle harf i gardán se áge masdar ke do hurúf, jo eksán hain, ek hí ho játe hain, aur dághesh i qawí us men hotá hai; aur yih tab bhí hotá hai, jab dastúr ke mutábiq púrá harf i 'illat un ke bích hotá; maslan, סָבְבוּ ke 'iwaz men סַבּוּ likhá játá hai.

b) Jab koí pichhlá harf i gardán nahíṉ hai, tab pichhlá harf i sahíh gáib ho játá hai; maslan, סַב; (kyúnki סַב muhál hai.)

c) Jin shakloṉ meṉ hurúf i 'illat i betabdíl, yá dághesh i qawí hai, so kotáh nahíṉ kí játí hai; maslan, סָבוֹב, סוֹבֵב, סִבֵּב.

401. Masdar, jo is tarah se ek juzí ho játá hai, har kahíṉ wuhí harf i 'illat letá hai, jo us kí púrí shakl meṉ us ke dúsre juz ká hotá; aur haqíqat meṉ 'ámí af'ál kí shakl isí harf i 'illat se bantí hai; maslan, סַב wáste סָבַב ke; *Láin.* סֹב wáste סֹבֵב ke; *Hiph.* הֵסֵב wáste הִסְבֵּב ke.

402. Jab tatimma i gardán harf i sahíh (נ, ת) se shurú' hotá hai, tab us se áge harf i 'illat mundarj hotá hai, táki pichhle masdarí harf ká dághesh sunái dewe. Yih harf i 'illat Mází meṉ וֹ hai, aur Amr aur Mustaqbil meṉ ◌ֶי; maslan, סַבּוֹתָ, Mustaqbil תְּסֻבֶּינָה (çabbo´thá, t,çubbĕ´náh).

403. Qal ke Mustaqbil ke, Niph'al ke Mází ke, aur Hiph'íl o Hoph'al ke pesh-gardání hurúf, jo basabab fi'l ke kotáh hone ke, ḳhális juz meṉ hote haiṉ, (יָסֹב wáste יסוֹבֵב ke), so 'ámí shakl ke harf i 'illat i kotáh ke 'iwaz usí zát ká daráz harf i 'illat lete haiṉ. Is tarah se יָסֹב wáste יְסֹבֵב = יַסֹּב; Mustaqbil bích A. יֵמַר wáste יִמְרַר ke; Hiph. הֵסֵב wáste הִסְבֵּב ke, aur Láin. הֵסֵב wáste הַסְבֵּב ke; Hoph. הוּסַב wáste הָסְבַב

ke. Yih daráz harf i 'illat (וּ Hoph'al meṉ chhoṛke) mutabaddal ho saktá hai.*

404. Aur ek taur hai, jis par yih shakleṉ bantí haiṉ, (Kasdí ká 'ámí taur). Us meṉ pahlá juz tezí se kahá játá hai; aur is sabab se pahlá masdarí harf dághesh se duhráyá játá hai; maslan, Qal ká Mustaqbil יִסֹּב wáste יִסְבֹּב ke; Hiph. ká Mustaqbil יַתֵּם wáste יַתְמֵם ke; Hoph. יֻכַּת wáste יֻכְתַּת ke. Jab ye shakleṉ tatimma se baṛháí játíṉ, to we aksar pichhle masdarí harf meṉ dághesh ko nahíṉ letí haiṉ; maslan, יִקְּדוּ, *we apne taíṉ jhukáte haiṉ* (az קָדַד); kyúnki pahle harf ke duhrá hone se káfí ajr hotá hai. Is sabab se hurúf i 'illat וֹ aur ◌ֶי bhí gáib ho játe haiṉ; maslan תְּצַלֶּנָה (az צָלַל). Púrí gardán meṉ yih shakl dúsrí ke pás Qal ke Mustaqbil meṉ dikhái detí hai.

405. *a*) Is meṉ lahja kí yih ḳhássiyat hai, ki wuh áge jáke un gardání juzoṉ par, jo harf i 'illat se shurú' hote haiṉ (*áh*, *ú*, *í*,) nahíṉ paṛtá hai; lekin un juzoṉ se peshtar, masdarí juz par rah játá hai; maslan, סַבּוּ.

b) Aur gardání tatimmoṉ se peshtar lahja mundarj kie húe juzoṉ (*o* aur ĕ´) par ṭhahartá hai; (magar תֶּם, תֶּן hamesha lahjawále juz haiṉ); aur is sabab se lafz ke hurúf i 'illat kotáh ho játe haiṉ; maslan, תְּסֻבֶּינָה, תָּסֹבּוּ, הֲסִבָּה, lekin הֲסִבּוֹתָ.

* Yih kotáh shakleṉ aksar 'ámí af'ál kí qadímí shakloṉ ke muwáfiq haiṉ, jo ab 'Arabí aur dúsrí zubánoṉ meṉ maujúd haiṉ.

406. Pi'el, Pu'al aur Hithpa'el ke badle men̲ is qism ke kaí af'ál men̲ wuh kamyáb gardán miltí hai, jo apne hurúf i 'illat se (*o—e*) *Po'el* kahlátí hai, us ke majhúl (*Po'al*) aur ma'kús (*Hithpo'el*) ke sáth; maslan עוֹלֵל, *kisí se badsulúkí karná*, עוֹלַל, הִתְעוֹלֵל (az עָלַל). Matlab aise hí hain̲, jaise Pi'el, aur Po'al aur Hithpa'el ke. Thoṛe alfáz men̲ gardán i *Pilpel* (us ká nám us kí shakl aur hurúf i 'illat se hai); גִּלְגֵּל, *loṭná:* הִתְגַּלְגֵּל, *apne taín̲ luṭáná* (az גָּלַל); majhúl, שֻׁעֲשַׁע *piyár kiyá jáná* (az שָׁעַע). Ye gardánen̲ Pi'el kí mánind chaltí hain̲.

Ba'zí báten̲, jo píchhe phir dekhí jáwen̲.

407. *a*) *Qal kí bábat.*] Ba'zí aur ḳhássiyaten̲ ye hain̲:—

1) *Mází* men̲ *Ḳholĕm.*
2) *Láintihá*, *Amr* aur *Mustaqbil* men̲ *Pathaḳh.*

Ḳholĕm, jo Láintihá, Amr aur Mustaqbil men̲ hai, harf i 'illat i mutabaddal hoke *nákámil likhá* játá hai, (magar kabhí kabhí pichhlí tasnífon̲ men̲), aur kotáh ho jáke *Qámets Ḳháteph* yá *Qibbuts* bantá hai, jab us par lahja na ho; maslan, *Láintihá*, דֹּךְ, *shádmání karná* (Aiyúb), zamírí tatimma ke sáth בָּחְקִי, *us ke neo ḍálne men̲* [*jab us ne neo ḍálí*]; *Amr*, חָגֵנִי, *mujh par tars kar; Mustaqbil, Wáw i taqlíb* ke sáth, וַיָּסָב, zamírí tatimma ke sáth יְשֻׁדֵּם, *wuh unhen̲ barbád kartá hai.*

b) *Niph'al.*] Us 'ámí shakl ke siwá, jo dúsre juz men̲ Pathaḳh ko rakhtí hai, aur ek shakl *Tsere* ke sáth hai, aur tísrí Ḳholĕm ke sáth (קָטֵל, יָרֵא aur יָכֹל kí mánind); aur ye shaklen̲ tamám gardán men̲ qáim rahtí hain̲; maslan, (1) *Mází*, נָקֵל (נָקַל bhí), *wuh halkí bát hai*; *Láintihá*, הִמֵּס, *pighal jáná*; *Ism i fi'l*, נָמֵס, *pighlá.* (2) נָגֹלּוּ, *we sáth sáth luṛhkáe gae hain̲*; *Láintihá i mutlaq*, הִבּוֹז, *lúṭá jáná*; *Amr*, הֵרֹמּוּ, *apne taín̲ uṭháo*; *Mustaqbil*, תִּדֹּמִּי.

c) *Hiph'íl o Hoph'al.*] (1) Ba'z auqát Tsere ke badle men̲ áḳhirí juz Pathaḳh ko rakhtá hai, ḳháss karke hurúf i halqí ke sáth; maslan, הֵמַר; *Láintihá*, הָבֵר, *sáf karná*; (2) aur jab harf i halqí na ho; maslan, הֵדַק; *jama'*, הֵסַבּוּ; *Ism i fi'l*, מֵצַל, *sáya detá húá.*

Mustaqbil, píchhe haṭáe húe lahja ke sáth, yih shakl letá hai— יָסֵּךְ, *wuh panáh detá hai*; וַיָּגֶל, *aur wuh loṭ gayá.*

408. *Ek*, 'ámí bát yih hai, ki af'ál i 'Ayin 'Ayin aur af'ál i 'Ayin Wáw ápas men̲ ek ḳháss rishta rakhte hain̲. Yih un kí gardánon̲ kí muwáfiqat se záhir hai. Shakl men̲ fi'l i ע״ע dúsre se aksar kotáh hai (יָסֹב aur יָקוּם, הֵסֵב aur הֵקִים muqábala karo). Kabhí kabhí Hoph'al aur kamyáft gardánon̲ men̲ in donon̲ af'ál ke Qal aur Hiph'íl ke Mustaqbil ma'a Wáw i taqlíb kí shaklen̲ páí játí hain̲. Is nisbat ke sabab se ye do

af'ál ek dúsre se shaklen kabhí kabhí lete hain ; maslan, יָרֹון wáste יָרֹן ke, *wuh khushí kartá hai.*

409. Kotáh shaklon ke sáth, kháss karke ba'z gardánon aur zamánon men, aur shaklen miltí hain, jo 'ámí af'ál ke 'ain muwáfiq hain ; maslan, *Qal ká Mází,* בָּזַז, *lúṭná, jama',* בָּזְזוּ, בָּזֹנוּ (בָּזּוֹנוּ) *Láintihá,* סְבֹב aur סֹב ; *Mustaqbil,* יָחֹן, *wuh fazl-wálá hai,* aur dúsrí jagah men יָחֹן. Hiph. הֵרֹנִין, Mustaqbil יָרֹנִין, *wuh khushí karegá* (yih shakl kabhí kotáh nahín kí játí hai) ; *Ism i fi'l,* מְשֹׁמֵם, *hairán.* Kabhí kabhí púrí shakl lahja ke wáste ma'lúm hotí hai.

410. Agarchi in báton men gardání tatimma lahja ko áge nahín le játe, tau bhí lahja un par parṭá hai, jab zamírí hurúf bhí píchhe hote hain ; maslan, סַבּוּ, סַבּוֹנִי. Mustaqbil men dághesh se peshtar *Kholĕm* badalke *Qibbuts* bantá hai, aur já ba já Qamets *Khá-túph* ; *Tsere, Hiph.* men, *Khírĕq* ho játá hai, (muwáfiq הֲסִבּוֹתָ, תְּסִבֶּינָה ke) ; gardán ke pesh-hurúf, is hálat men, Sh,wá ko qabúl karte púre harf i 'illat kí jagah men ; maslan, יְסִבּוּהוּ, יִסֹּבְנִי ; Hiph. יְסִבֵּנִי.

Lugat.

411. *La'nat karná,* אָרַר, árar.
Lúṭ lená, בָּזַז, bázaz.
Luṛakná, גָּלַל, gálal. *

* עָלַל bhí, Qal men námust'amal ; Po'el men, *ranj dilánā,* ? ke sáth.

Panáh dená, גָּנַן, gánan.
Kamzor honá, דָּלַל, dálal.
Chup rahná, דָּמַם, dámam.
Sáf honá, זָכַךְ, zákhakh.
Gháyal honá, * חָלַל, khálal.
Garm honá, חָמַם, khámam.
Mihrbán honá, חָנַן, khánan.
Túṭá honá, חָתַת, kháthath.
Márná, shikast karná, כָּתַת, káthath.
Tamám karná, yá *honá,* תָּמַם, támam.†
Cháṭná ; chabhaṛ píná, לָקַק, láqaq.
Nápná, מָדַד, mádhadh.
Pighalná, gash men paṛná, מָסַס, máçaç.‡
Kaṛwáhaṭ, [*gam*] *men honá,* מָרַר, márar.
Ṭaṭolná, מָשַׁשׁ, máshash.
Bhágná, נָדַד, nádhadh.
Phirná ; pher jáná ; ghernáa, סָבַב, çábhabh.
Iltimás, תַּחֲנוּן, takh^a^nún (jama' *ím* yá *oth*) ; khánan, *mihrbán honá.*
Chhedná, דָּקַר, dáqar.
Iklautá, יָחִיד, yákhídh.
Ḍhámpná ; chhipáná ; panáh dená, סָכַךְ, çákhakh.

* Hiph. men *shurú' karná.* Sháyad aslí matlab hai *kholná.*
† Hiph. men *khatam karná.*
‡ Kaí shaklon men yih, aur *nádhadh,* aur kaí dúsre af'ál i 'ámí dastúr ke mutábiq gardáne játe hain.

Pushta bándhná; ráh banáná, סָלַל, çálal.

Bándhná [zakhm ko], צָרַר, tsárar.

Halká honá; kam kiyá jáná, קָלַל, qálal.

Lalkárná [khushí se], רָנַן ránan.

Bhaṭakná, שָׁגַג, shághagh.

Le jáná; lúṭná, שָׁלַל, shálal.

Wírán karná, yá *honá*, שָׁמַם, shámam.

Wíráni, חֹרֶב, khorĕbh.

Abad-ul-ábád, לָנֶצַח, láně'tsakh (nĕtsakh, ism,= *zor, abadiyat*).

Halák karná, נָתַשׁ, náthash.

Darwáza, דֶּלֶת, dĕ'lĕth.

Qabza, צִיר, tsír.

Palang, { מִטָּה, miṭṭáh.* / מִשְׁכָּב, miskábh. }

Mátam karná, סָפַד, çáphadh.

Mátam, מִסְפֵּד, miçpedh.

Pahlauṭhá, בְּכוֹר, b,khor (bákhar, *aglá honá*).

Kuttá, כֶּלֶב, kĕ'lĕbh.

מַעַן (wáste מַעֲנֶה ke, *iráda*), sirf לְ ke sáth hotá hai (לְמַעַן, *iráde* yá *sabab se*); zamír ke sáth, לְמַעֲנִי, *merí* khátir se, wg.

* Náṭáh, *phailáná*, shákhabh, *leṭná*.

412. *Isti'mál* 39.

a) 1 הָאוֹיֵב * ׀ תַּמּוּ חֳרָבוֹת לָנֶצַח וְעָרִים נָתַשְׁתָּ אָבַד זִכְרָם
הֵמָּה׃ 2 הַדֶּלֶת תִּסּוֹב [21] עַל־צִירָהּ וְעָצֵל עַל־מִטָּתוֹ׃
3 אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל־מִשְׁכַּבְכֶם וְדֹמּוּ סֶלָה׃ 4 דּוֹמַמְתִּי
נַפְשִׁי כְּגָמֻל עֲלֵי אִמּוֹ׃ 5 קַלּוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ׃
6 עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי׃ 7 בְּנֵי יַעֲקֹב
יָבֹזּוּ הָעִיר׃ 8 וְשָׁפַכְתִּי עַל־בֵּית דָּוִיד וְעַל ׀ יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלִַם
רוּחַ חֵן וְתַחֲנוּנִים וְהִבִּיטוּ אֵלַי אֵת אֲשֶׁר־דָּקָרוּ וְסָפְדוּ
עָלָיו כְּמִסְפֵּד עַל־הַיָּחִיד וְהָמֵר עָלָיו כְּהָמֵר עַל־הַבְּכוֹר׃
9 וְכוּשׁ יָלַד אֶת־נִמְרֹד הוּא הֵחֵל לִהְיוֹת † גִּבֹּר בָּאָרֶץ׃
10 וְגַנּוֹתִי אֶל־הָעִיר הַזֹּאת לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי׃
11 בִּמְקוֹם אֲשֶׁר [6] לָקְקוּ הַכְּלָבִים אֶת־דַּם נָבוֹת יָלֹקּוּ
הַכְּלָבִים אֶת־דָּמְךָ גַּם־אָתָּה׃

b) 1. Dushmanon ne shahr ko lúṭ liyá. 2. Shahr lúṭá jáegá. 3. Bare shahr lúṭe gae. 4. Tú is shahr ko na lúṭe. 5. We, jo us ke galla ko katarte hain. 6. Main bahut kamzor hún. 7. Merí ánkhen názuk hain. 8. Ham bahut kamzor hain. 9. Hamáre bháion ne hamáre dilon ko be-táqat kar diyá hai. 10. We

* Is mushkil áyat ká yih wájib bayán hai:—(1) *Dushman* fá'il hai; lekin yih lafz kisí kháss fi'l se nisbat nahín rakhtá hai; sirf 'ibárat ká mazmún pesh látá hai. (2) *Náthashtá* men musannif Yahowáh se mukhátib hai. (3) *Hemmá* fá'il hai, aur us ká fi'l *abh,dhú* muqaddar hai.

† *Láintihá i muzáf* háyáh ká, *honá*, sáth לְ ke.

mujh se bhágte hain. 11. Kyá darwáza apne qabzon par nahín ghúmtá hai?

BÁB XI. § 2.—*Af'ál i Pe Nún.*

413. Is qism ke af'ál kí baṛí ḳhássiyat yih hai, ki jab Nún juz ká áḳhirí harf hone cháhtá, tab wuh us harf i sahíh men, jo us ke ba'd wáqi' hai, milke garq hotá hai. Ba'z maqámon men Nún i ibtidáí bhí gir játá hai.

414. I. Nún ká yih miláo hotá hai (*a*) *Qal ke Mustaqbil* men. Doim harf i 'illat aksar *o* hai, aur já ba já *a*; aur *e* sirf yitten (=yinten) men, az náthan, *dená*; (*b*) *Niph. ke Mází* men; (*c*) tamám *Hiph'íl* men, aur *Hoph'al* men bhí, jis men har waqt *Qibbuts* hai.

II. *a*) *Amr* aur *Láintihá i muzáf* men Nún aksar gir játá hai; maslan, גַּשׁ wáste נָגַשׁ ke.

b) Tau bhí Láintihá par aksar tatimma i muwannas *ĕth* paṛtá hai, aur lahja juz i qabl i áḳhir par; aur harf i halqí ke ba'd *ath*; maslan, גֶּשֶׁת (gĕ'shĕth); גַּעַת (ga''ath), az nága', *chhúná*.

c) *Amr* men aksar *a*, aur kabhí kabhí *e* hotá hai, (ten, *do*, az náthan). Já ba já us kí shakl darází hoke *h* letá hai; maslan, t,náh, *somp do* (תְּנָה).

415. In af'ál ká nishán, un sab shaklon men, jo gardán ká harf peshtar letí hain, dághesh hai, jo masdar ke dúsre harf men paṛtá hai; lekin af'ál i *Pe Nún* aur *'Ayin 'Ayin* kí ba'zí shaklen waisí hí hain.

416. Jab dúsrá harf i masdarí halqí hai, tab jo shaklen I. aur II. men mazkúr hain, so aksar Nún ko rakhtí hain (yinḳhal, *wuh rakhegá*). Aur hálon men us ká rahná bahut kam nazar átá hai,—*Niph'al* men hargiz nahín, aur *Hiph'íl* aur *Hoph'al* men bahut kam.

417. Is ke mutábiq *Lámĕdh* bhí לָקַח, *lená*, men garq hotá hai. *Mustaqbil*, yiqqaḳh; *Amr*, qaḳh (kabhí kabhí l,qaḳh); *Láintihá i muzáf*, qa'ḳhath; *Hoph'al ká Mustaqbil*, yuqqaḳh. Lekin *Niph'al* har waqt nilqaḳh hai.

418. Náthan (נָתַן), *dená*, kí ḳhássiyat yih hai, ki áḳhirí Nún bhí garq hotá hai. Yún náthattí, teth, náthantí, tĕ'nĕth (*Láin. i muz.*) ke. *Mustaqbil* ke haqq men úpar I. ko dekho.

Namúna נָגַשׁ, nághash, *nazdík áná.*

Gardán i Muḳhtasar.

419. [Dastúr kí shaklen itálikí hurúf men hain.]

	Mází.	*Láin. muz.*	*Amr.*	*Mustaqbil.*	*Ism i fi'l.*
1 *Qal*	*nághash*	gĕ'shĕth	gash	yiggash	*nôghesh*
2 *Niph.*	niggash	*hinnághesh*	*hinnághesh*	*yinnághesh*	niggásh
3 *Hiph.*	higgísh	haggísh	haggesh	yaggísh	maggísh
4 *Hoph.*	huggash	huggash	(nest)	yuggash	muggásh

Qal ká ism i fi'l i majhúl, *nághúsh.*

Láin. i Mut.,	1) nághosh,	2) hinnághôsh,	3) haggesh.
Qal ká Amr,	ghash	g,shí	gashnáh
Niph. ká Amr,	hinnághesh	hinnágh,shí	hinnágheshnáh
Hiph. ká Amr,	haggesh	haggíshí	haggesh'náh

Aur zamán dastúr ke mutábiq gardáne játe hain. Dekho tatimma E.

Af'ál kí *Hákimí* aur *Nasíhatí* shaklon kí bábat.

420. *Hákimí.*] Yih to Mustaqbil kí ek shakl hai, jo sirf sígaháe mutakallim o gáib hotí hai. Af'ál i *Láměd**h** He* men yih shakl *Mustaqbil i Kotáh* kahlátí hai. In af'ál men kotáhí ה i ákhirí ke kat jáne se hotí hai; aur in af'ál se yihí nám aur af'ál ko miltá hai. Hákimí shakl aksar hijja ke wasíla se ma'lúm nahín hotí hai; aur jab ki hijja se tafríq záhir ho, tab us kí khabar dí jáegí. *Amr* bhí isí tarah se kotáh kiyá játá hai.

421. *Nasíhatí.*] Mustaqbil ká síga i mukhátib aur *Amr* ke sab síga kabhí kabhí píchhe *He*[a] (áh) ko lete hain. Jahán ki pichhle gardání harf *ú* aur *í* lahja lete, wahán yih juz bhí letá hai; aur yún masdar ká pichhlá harf i 'illat kotáh ho játá hai. Is tarah se ěshmor ke 'iwaz ěshm,ráh (אֶשְׁמְרָה) must'amal hotá hai. Jaisá ki *áh* ism i maf'úl kí ákhir men *taraf* ká matlab rakhtá hai, waisá af'ál men us se *taraf* yá *kashish* yá *marzí kí koshish* murád hai.

Lugat.

422. *Khabardárí karná, mahfúz rakhná*, נָצַר, nátsar.
Riháí dená, נָצַל, nátsal.*
Nazdík áná, נָגַשׁ, nághash.
Dánt se kátná, נָשַׁךְ, náshakh.
Bayán karná,† [נָגַד, nághadh, =*sáf honá ?*]
Tákná, נָבַט, nábhat.‡
Chhúná, נָגַע, nágha' (muz. בְּ ke sáth, wg.
Chhor dená, נָטַשׁ, nátash.
Dená, נָתַן, náthan.
Murjháná, נָבַל, nábhal.
Chúmná, נָשַׁק, náshaq.
Ye do=un donon, שְׁנֵיהֶם, sh,nêhěm (gintí ká lafz muz. aur zamír ke sáth).
Dahná háth, יָמִין, yámín.
Báyán háth, שְׂמֹאל, s,mol.
Píchhe se ho lená, נָשַׂג, násagh (Hiph. men).
Lená, לָקַח, láqakh.
Ulat dená, סָלַף, çálaph (Pi'el men).
Phárná, טָרַף, táraph.
Sher i babar, אֲרִי aur אַרְיֵה, [a]rí aur aryeh.
Kuchalná, פָּרַק, páraq.

---

* Hiph'íl men. Qal ká matlab *utárná;* aur tab *riháí dená.*
† Hiph'íl men = *sáf karwáná* (higgídh).
‡ Hiph'íl men. Ek dafa' Pi'el men.

Sámp, נָחָשׁ, náḳhásh (gar. 4).

Erí ; sirá, עָקֵב, 'áqebh (gar. 5 ; lekin pahle harf i masdarí ke níche, muz. jama' men, *Páthaḳh*, ke 'iwaz *Tsere* hai).

Kámpná, רָעַד, rá'adh.

Dhúán dená, עָשַׁן, 'áshan.

Mausim, עֵת, 'eth ('it-to, wg.)

Pattí, עָלֶה, 'álěh (gar. 9).

Taqsím karná ; gít gáná, זָמַר, zámar.

423. *Isti'mál* 40.

a) 1 צְדָקָה תִּצֹּר תָּם־דָּרֶךְ וְרִשְׁעָה תְּסַלֵּף חַטָּאת׃
2 פֶּן־יִטְרֹף כְּאַרְיֵה נַפְשִׁי פֹּרֵק וְאֵין מַצִּיל׃ 3 וַיִּגְּשׁוּ
אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבָּיִת[6]׃
4 יְהִי־דָן* נָחָשׁ עֲלֵי־דֶרֶךְ שְׁפִיפֹן עֲלֵי־אֹרַח הַנֹּשֵׁךְ עִקְּבֵי־
סוּס וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אָחוֹר׃ 5 וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת־
אֶפְרַיִם בִּימִינוֹ מִשְּׂמֹאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מְנַשֶּׁה בִשְׂמֹאלוֹ מִימִין
יִשְׂרָאֵל וַיַּגֵּשׁ אֵלָיו׃† 6 לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ
הִוא׃ 7 הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד־אֵל‡ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד
הָרָקִיעַ׃ 8 זַמְּרוּ לַיהוָה יֹשֵׁב צִיּוֹן הַגִּידוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו׃
9 הִבִּיטוּ אֵלָיו וְנָהָרוּ וּפְנֵיהֶם אַל־יֶחְפָּרוּ׃ 10 הַמַּבִּיט§
לָאָרֶץ וַתִּרְעָד יִגַּע בֶּהָרִים וְיֶעֱשָׁנוּ׃ 11 צִדְקַת תָּמִים תְּיַשֵּׁר
דַּרְכּוֹ וּבְרִשְׁעָתוֹ יִפֹּל רָשָׁע׃ 12 שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ

* *Hogá*. † háshiya 228. ‡ m,çapper, 5, 3.

§ Ism i fi'l, jis se *Yahowáh* ká bayán hotá hai.

וְאַל־תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ׃ 13 כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ
לֹא יַעֲזֹב׃ 14 וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל־פַּלְגֵי־מָיִם אֲשֶׁר פִּרְיוֹ
יִתֵּן בְּעִתּוֹ וְעָלֵהוּ לֹא־יִבּוֹל׃ 15 אָרוּר אַתָּה מִן־הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת־פִּיהָ לָקַחַת אֶת־דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדֶךָ׃
16 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אָבִיו גְּשָׁה־נָּא* וּשְׁקָה־לִּי* בְּנִי וַיִּגַּשׁ וַיִּשַּׁק־לוֹ׃
17 †יִרַדֹּף אוֹיֵב נַפְשִׁי וְיַשֵּׂג וְיִרְמֹס לָאָרֶץ חַיָּי וּכְבוֹדִי לֶעָפָר
יַשְׁכֵּן סֶלָה׃ 18 וְאַל־יַבְטַח אֶתְכֶם חִזְקִיָּהוּ אֶל־יְהוָה׃
19 ‡עֻזִּי אֵלֶיךָ אֲזַמֵּרָה כִּי־אֱלֹהִים מִשְׂגַּבִּי אֱלֹהֵי חַסְדִּי׃

b) 1. Samundar kí taraf dekh ; aur us ne dekhá. 2. Bádsháh Baní Isráel ke sámhne máre gae. 3. We hamárí hurmat ko dhúl men páemál karenge. 4. Apní ummat ko riháí de. 5. Jo tú ne suná hai, mujhe sab kuchh batlá. 6. Un kí pattíán na murjháengí. 7. Tum apne logon ko na chhoriyo. 8. Main ne yih bág apne bhái ko diyá hai. 9. Kis ne tujhe jatáyá, ki tú nangá hai ? 10. Us kí pattí na murjháwegí.

'Ibrání men ye shaklen likho.

Wáhid.	*Jama'*.
1. Main lúngá.	1. Ham bosa lenge.
2. { Tú apní má ko chúmegá Tú (mw.) nazdík á.	2. { Tum leoge. Tum píchhá-karogí.
3. { Wuh legá. Wuh degí.	3. { We páemál karenge. We lengí.

* *Áh* ke sáth (421.)

† Baibal men יִרַדֹּף.

‡ *Ai merí táqat*.

(Amr.)

Wáhid.	*Jama'.*
Tú le.	Nazdík áo.
Nazdík á (*mw*).	Leo (*mw.*)

BAB XI. § 3.—*Af'ál i Pe Álĕph. Af'ál i Názuk.*

Namúna. אָכַל, ákhal, *kháná:* Dekho Tatimma E.

Gardán i Mukhtasar.

424.	1 *Mází.*	2 *Láin. i muzáf.*	3 *Amr.*	4 *Must.*	5 *Ism i fi'l.*
1 *Qal*	ákhal	ᵉkhol	ᵉkhol	yokhel	okhel
2 *Niph.*	neᵉkhal	heákhel	heákhel	yeákhel	neᵉkhál
3 *Hiph.*	heᵃkhíl	haᵃkhíl	haᵃkhel	yaᵃkhíl	maᵃkhíl
4 *Hoph.*	hŏᴼkhal	hŏᴼkhal	(nest)	yŏᴼkhal	mŏᴼkhál

(Af'ál i Pe Halqí. Tatimma E.)

Ism i fi'l i majhúl, ákhúl.

Láintihá i Mutlaq 1) ákhol; 2) *Niph.* heákhol.

Qal ká Mází Wáw i taqlíb ke sáth, wayyo'khal; wayyo'mĕr.

425. Ba'ze af'ál aur shaklon men א sákin ho játá hai. Jin men yih hotá hai, so ye hain:—

אָכַל, ákhal, *kháná.*	אָפָה, áphάh, *pakáná* [*tanúr men*].
אָמַר, ámar, *bolná.*	
אָבַד, ábhadh, *halák honá.*	אָבָה, ábháh, *rází honá.*

426. Ye do pichhle af'ál *Lámĕdh Heᵃ* ke bhí hain. Pánchon ke *Qal ke Mustaqbil* men, aur aksar אָחַז *thámná,* men א sákin hai, aur hurúf i 'illat ápas men mutabaddal hote hain. Yún,

יֹאמַר (yômer) wáste יֹאמַר ke=יֶאֱמֹר, jo wuhí shakl hai, ki fi'l i *Pe Halqí* men hotí hai.

427. Dekhiye, ki *ábháh, áphάh,* af'ál i *Lámĕdh Heᵃ* hoke, Mustaqbil men *yobhĕh, yophĕh* bante hain.

428. Jab ním jumla men *waslí lahja* hotá, aur *Wáw i taqlíb,* (jo lahja ko píchhe khenchtá hai), tab Tsere aksar kotáh hoke *Pathakh* ho játá hai. Tau bhí yih tabdíl Wáw i taqlíb ke sáth, sirf *ákhal* men hotí hai; aur *ámar* use ziyáda kotáh karke *Çĕghol* rakhtá hai: wayyomĕr, wattomĕr. Lekin yád karná çháhiye, ki *waqfa* men Tsere qáim rahtá hai.

429. Sirf thoṛí sí báton men 'ámí qánún ke mutábiq, א sákin hotá hai, ֶ, ַ yá ָ men. Leᵃmor (לֵאמֹר), *kahne ko,* men wuh hamesha sákin hai: *Qal ke Mustaqbil* men bahut kam.

430. Mustaqbil ke síga i mukhátib, wáhid, men א i sákin radd bhí kiyá játá hai, táki do Álĕph ek hí sáth na áwen. Yih aur kaí shaklon men bhí hotá hai.

431. Dúsre af'ál, jin ke shurú' men א hai, af'ál i Pe Halqí ke taur par gardáne játe hain (gar. E); aur Qal ko chhoṛ, úpar ke af'ál men א aksar sákin nahín hai.

Pi'el men kabhí kabhí א kotáhí hone ke sabab se gir játe hain.

Lugat.

432. *Chúmná*, נָשַׁק, náshaq, (Qal aur Pi'el men).
Jaláná, בָּעַר, bá'ar.
Azmáná, בָּחַן, bákhan,
Qaríb áná, קָרַב, qárabh, 'al ke sáth, *par*=hamla karne ke iráda se.
Taqsím karná, חָלַק, kháláq.
Thorá,* מְעַט סַעַט yá מְעַט, m,'at yá m,'át (az מְעַט *kam honá*.
Intizár, תּוֹחֶלֶת, tokhĕlĕth (iiy); yákhal, *ráh dekhná*.
Khushí, שִׂמְחָה, simkháh (sámakh, *chamakná*).
Ummed, תִּקְוָה, tiqwáh (qáwáh, *ráh dekhná*.
Abad tak, לָנֶצַח, lánĕtsakh (nĕtsakh = *haqíqat, abadiyat*.
Anjír ká darakht, תְּאֵנָה, t,enáh.
Shakl, תֹּאַר, tôar (táar, *khínchná*, *nishángír*.
Súrat, מַרְאֶה (ib), marĕh (gar. 9); ráah, *dekhná*.
Siwá yá *bidún*, כִּי־אִם, kí-im.
Badkár, מֵרַע, mera' (Hiph. ká ism i fi'l az ra'a' *burá honá*.

* בִּמְעַט=*thore se ke mutábiq; thorí der men*.

Bheriyá, זְאֵב, z,ebh.
Lút, עַד, 'adh.
Shikár, שָׁלָל, shálál.

433. *Isti'mál* 41.

a)
1 כִּי־יוֹדֵעַ[3] יְהוָה דֶּרֶךְ צַדִּיקִים וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים תֹּאבֵד׃
2 נַשְּׁקוּ־בַר פֶּן־יֶאֱנַף וְתֹאבְדוּ דֶרֶךְ* כִּי־יִבְעַר כִּמְעַט אַפּוֹ
אַשְׁרֵי כָּל־חוֹסֵי† בוֹ 3 תּוֹחֶלֶת צַדִּיקִים שִׂמְחָה וְתִקְוַת
רְשָׁעִים תֹּאבֵד׃ 4 עֵד־כְּזָבִים יֹאבֵד וְאִישׁ שׁוֹמֵעַ לָנֶצַח
יְדַבֵּר׃ 5 נֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכַל פִּרְיָהּ וְשֹׁמֵר אֲדֹנָיו יְכֻבָּד׃
6 וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אִתּוֹ מְאוּמָה‡ כִּי
אִם־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה תֹאַר וִיפֵה
מַרְאֶה 7 בִּקְרֹב עָלַי | מְרֵעִים לֶאֱכֹל אֶת־בְּשָׂרִי צָרַי§
וְאֹיְבַי לִי הֵמָּה כָשְׁלוּ וְנָפָלוּ׃ 8 בִּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף בַּבֹּקֶר
יֹאכַל עַד וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל׃ 9 שִׁלְחוּ מִכֶּם אֶחָד וְיִקַּח
אֶת־אֲחִיכֶם וְאַתֶּם הֵאָסְרוּ וְיִבָּחֲנוּ דִּבְרֵיכֶם הַאֱמֶת אִתְּכֶם
וְאִם־לֹא חֵי|| פַרְעֹה כִּי מְרַגְּלִים אַתֶּם׃ וַיֶּאֱסֹף אֹתָם אֶל־
מִשְׁמָר שְׁלֹשֶׁת יָמִים׃

* Ráh=bábat tumhárí ráh kí.
† Asrá rakhtá. Ism i fi'l i muzáf, az fi'l i Lámĕdh He: חָסָה.
‡ Itto m,úmáh, ṭhík matlab, *us ke sáth jo kuchh*.
§ Biqrobh yahán phir samajhná cháhiye.
|| Qasam: Fira'ún kí hayát kí qasam.

b) 1. Hiqárat karnewálon kí ráhen halák hongí. 2. Aur Yahowáh ne 'aurat se kahá, Kyá tú ne us darakht se kháyá hai? aur 'aurat bolí, sámp ne mujhe,* aur main ne kháyá. 3. Terí ráh tabáh hogí. 4. To tú Yu'ab se kah, ki Teg jaisí ek ko khá játí hai, waisí hí dúsre ko [kah, Jaisá yih, waisá wuh]. 5. Main kahúngá, Tú merá banda hai, jise main ne chun liyá hai. 6. 'Aurat ne wuh roṭí kháí, jo mujh ko [merá haqq] thí. 7. Main úpar chaṛhúngá [אֶעֱלֶה], aur logon ko halák karúngá. 8. Us ne apní beṭíon se kahá, Gosht kháo. 9. Sab charbí, bail, yá bheṛ, yá bakrí kí, tum na kháiyo.

BAB XI. § 4.—*Af'ál i Pe Yodh* (פ״י). *Qism i auwal, yá af'ál, asl men* פו״ *the, jaise ki ab 'Arabí men hain.* Namúna, יָשַׁב, *sukúnat karná*, Gardán, Tatimma E.

Gardán i Mukhtasar.

434.	1 *Mází*	2 *Láin. i muzáf*	3 *Amr*	4 *Mustaq.*	5 *Ism i fi'l*
1 *Qal*	yáshabh	shĕ'bhĕth	shebh / y,rash	yeshebh / yírash	yoshebh
2 *Niph.*	noshabh	hiwwá-shebh	hiwwá-shebh	yiwwá-shebh	noshábh
5 *Hiph.*	hoshíbh	hoshíbh	hoshebh	yoshíbh	moshíbh
6 *Hoph.*	húshabh	húshabh	(nest)	yúshabh	múshábh

6 *Ism i fi'l i majhúl*, yáshúbh.

* הִשִּׁיאַנִי (az נָשָׁא: Hiph. הִשִּׁיא).

Mustaqbil i kotáh (*hákimí*), yoshebh.

Mustaqbil sáth *Wáw i taqlíb* ke (*Qal*) wayye'shĕbh.

Láin. i mutlaq. { *Qal*, yáshobh. / *Hiph.*, hoshíbh, yá hoshebh.

'Ámí Shaklen.

Qal ká Amr, shebh, sh,bhí, shebh'náh; yá, y,rash, yirshí, y,rash'náh.

Hiph.	*Mází*,	hoshíbh	hoshí'bháh	hoshabh'tá
	Amr,	hoshebh	hoshí'bhí	hoshebh'náh
	Mustaqbil,	toshíbh	toshí'bhí	toshebh'náh

435. Af'ál i *Pe Yodh* kí tín raqmen hain: (1) we af'ál, jin ke asl men *Wáw* auwal masdarí harf hai; (2) we jo khud ba khud *Pe Yodh* hain; (3) thoṛe af'ál, jin kí ba'zí shaklen af'ál i *Pe Nún* ke muwáfiq hain.

436. Yátsar do raqmon men hotá hai: (1) יָצַר (wáste וצר ke), *tangí men honá*; (2) יָצַר, *banáná.*

(*Pe Yodh=Pe Wáw.*)

437. QAL.] A) *Láin. i muzáf, Amr, Mustaqbil.*—In af'ál ke ádhe ke qaríb názuk shaklen rakhte hain: (1) shĕbhĕth, (2) shebh, (3) yeshebh.

1) *Mustaqbil.* Yeshebh (יֵשֵׁב) men faqat dúsrá Tsere lahja se daráz kiyá gayá hai, aur *Çĕghol* aur Sh,wá i nawáí ho já saktá hai. Juz i auwal men *e* kuchh ziyáda mustahkam hai, aur us men pahlá mas-

darí harf, jo gir gayá hai, hanoz ek darja tak maujúd hai.

2) *Amr.* שֵׁב az יֵשֵׁב hai; kyúnki názuk ְ gir gayá hai.

3) *Láintihá.* שֶׁבֶת isí tarah se kotáh ho jáke, muwannas intihá pátá hai, ֶ ֶת, jis se phir shakl aur daráz aur mazbút hotí hai.

438. B) In af'ál ke dúsre hisse we haiṉ, jo ziyáda qawí shakloṉ se gardáne játe haiṉ. Un meṉ mustaqbil bích A hai, aur Yodh ibtidá meṉ qáim rahtá hai; lekin Mustaqbil meṉ wuh sákin hai, yá harf i 'illat í ho játá hai.

Amr יְרַשׁ aur *Láin.* יְסֹד י ko harf i sahíh karke rakhte haiṉ; lekin Mustaqbil יִירַשׁ meṉ י sákin hai.

439. Is taur kí gardán af'ál i *Pe Wáw* se kháss ta'alluq rakhtí hai. Is bát kí haqíqat bahut af'ál se, jo *Qal* meṉ ye shakleṉ rakhte, aur *Niph'al Hiph'íl* aur *Hoph'al* meṉ Wáw ko bahál rakhte haiṉ, záhir hai; aur ye af'ál is ke haqq meṉ 'Arabí zubán se bhí muwáfaqat dikháte haiṉ.

Ek hí fi'l meṉ donoṉ shakleṉ miltí haiṉ, ek Yodh ke sáth, aur ek bagair us ke.

440. *a*) Yih aslí Wáw hamesha *Niph'al Hiph'íl* aur *Hoph'al* meṉ záhir hotá hai. *Niph'al* ke *Mází* aur *Ism i fi'l* meṉ, aur tamám *Hiph'íl* meṉ, wuh sákin hoke *Kholĕm* ho játá hai; aur tamám *Hoph'al* meṉ

Shúreq; maslan, נוּשַׁב (wáste נֻשַּׁב ke), הוּשִׁיב (wáste הֻשִׁיב ke), הוּשַׁב (wáste הֻשַׁב ke).

b) *Niph'al* ke *Láintihá*, *Amr* aur *Mustaqbil* meṉ Wáw harf i sahíh baná rahtá hai, aur gardán ma'múl ke mutábiq hai.

c) Ba'ze af'ál ke *Hithpa'el* meṉ bhí Wáw harf i sahíh rahtá hai; maslan, הִתְוַדַּע az יָדַע.

441. Aksar aur shakleṉ ma'múlí af'ál ke muwáfiq haiṉ.

442. Jin shakloṉ meṉ Yodh záhir nahíṉ hai, ye af'ál, *Qal ke Mustaqbil* meṉ, is tarah se pahcháne játe haiṉ, ki pesh-gardání hurúf ke níche *Tsere* hai; aur *Niph'al*, *Hiph'íl* aur *Hoph'al* meṉ *Wáw* se ma'lúm hote haiṉ, (ו, וֹ, וּ,) jo dúsre masdarí harf se peshtar mundarj hotá hai. Ye af'ál shakleṉ שֵׁב, שֶׁבֶת ke muwáfiq rakhte haiṉ, mutábiq af'ál i *Pe Nún* ke. *Hoph'al* we hí shakleṉ rakhtá hai, jo af'ál i *'Ayin 'Ayin* aur *'Ayin Wáw* meṉ hotí haiṉ.

443. *a*) *Qal ká Láintihá*, bagair masdarí Yodh ke, shakl i muzakkar, דֵּעַ kí mánind, bahut kam rakhtá hai; aur intihá i muwannas ָה (לֵדָה, *jánná*, ke muwáfiq) waisá hí hai.

b) Harf i halqí ke sáth yih pichhlí bát shakl i ַ ֶת letí hai ָ ָה ke 'iwaz meṉ, jaisá דַּעַת, *jánná*. [לֶדֶת, 1 Sam. 4: 19 meṉ, kotáh hoke לַת bantá hai.] Púrí aur ma'múlí shakl zamírí tatimmoṉ ke sáth maujúd hai,

יָסְדוּ, יָסְדִי. Yih púrí shakl aksar intihá i muwannas, יְכַלֶּת, *sakná* kí mánind, nahín pátí hai.

444. *Qal ká Amr* aksar ה ָ ke wasíle se daráz ho játá hai; maslan, שְׁבָה, *baiṭh*; רְדָה, *utar já*. Az יָהַב, *dená*, *Amr* i daráz הָבָה hai; *mw.* הָבִי, *jama'* הָבוּ, lahja-wále Qámets ke sáth basabab harf i halqí ke.

445. *a*) Shakl i יֵשֵׁב ká *Amr* pichhle juz men *Pathakh* ko letí hai, jab us men harf i halqí ho; maslan, יֵדַע aur תֵּרֵד.

b) Jab lahja juz i qabl i ákhirí par haṭke átá hai, tab pichhle juz ke níche *Çĕghol* hotá hai; ya'ne ek juzí lafz se peshtar, aur *Wáw i taqlíb* ke ba'd; maslan, יֵשֶׁב־נָא, וַיֵּרֶד, וַיֵּשֶׁב; lekin waqfa men וַיֵּשֵׁב aur וַיֵּרַד.

c) Shakl i יירַשׁ, jab daráz ho, apne masdarí harf Yodh ko girá detí hai; maslan, יְגַעוּ, יִעָפוּ. Par yih aksar nahín hotá hai, magar faqat pesh-gardání harf Yodh ke sáth.

Ba'zí masdaron men yih kam-táqatí *Qal ke Mází* par asar kartí hai, yahán tak ki *a* dúsre masdarí harf ke níche *e* yá *i* ho játá hai; basharte ki pahle harf i masdarí ke níche púrá harf i 'illat na ho; maslan, יְרִשׁוּהָ, יְרִשְׁתֶּם, יְלִדְתִּיךָ az יָרַשׁ, יָלַד.

a) *Niph'al ká Mustaqbil* kabhí kabhí Yodh ko bahál rakhtá hai; maslan, וַיִּיָּחֶל, *aur wuh ṭhahrá.*

b) Síga i mukhátib, wáhid, hamesha אִוָּשֵׁב kí sí shakl se hotá hai; na אֶוָּשֵׁב.

446. Pi'el men Yodh i pesh-gardání ke ba'd Yodh i masdarí gir játá hai; aur pesh-gardání Yodh dúsre ká harf i 'illat letá hai; maslan, וַיְבַשְּׁהוּ, wáste וַיְיַבְּשֵׁהוּ ke *aur us ne use sukhá diyá.*

447. Jab lahja píchhe khínchá játá, tab *Hiph. ká Mustaqbil*, *Qal ke Mustaqbil* ke mánind, Çĕghol ho játá hai.

448. Fi'l i הָלַךְ, *jáná*, af'ál i *Pe Yodh* kí pahlí raqm se nisbat rakhtá hai; kyúnki us ká *Mustaqbil* (go ki az יָלַךְ) יֵלֵךְ hotá hai; aur *Wáw* ke sáth וַיֵּלֶךְ; *waqfa* men וַיֵּלַךְ; *Láin. muz.* לֶכֶת; *Amr* לֵךְ, daráz לְכָה aur לְךָ; aur yún *Hiph.* הוֹלִיךְ. Kabhí kabhí, kháss karke pichhlí tasnífon men, aur shi'ar men bhí, הָלַךְ kí gardán sábiq 'ámí dastúr ke bhí hotí hai; ya'ne *Mustaqbil* יַהֲלֹךְ, *Láin.* הֲלֹךְ, *Amr jama'* הִלְכוּ; aur bar'aks is ke *Qal ká Mází* har waqt הָלַךְ hai, *Ism i fi'l* הֹלֵךְ, *Láin. mutlaq* הָלוֹךְ; *Pi'el* הִלֵּךְ; *Hithpa'el* הִתְהַלֵּךְ; aur י pahlá harf i masdarí kahín nahín hotá hai. Tau bhí gumán ho saktá hai, ki áge ek masdar יָלַךְ thí; lekin הָלַךְ aisí kasrat se musta'mal hai, ki us ká názuk ה ká isti'mál waisá ho saktá hai jaisá י ká, aur yún gardán men af'ál i *Pe Yodh* kí mánind howe. Názuk *Pe Aléph* bhí muqábala karo: תֵּזֹלִי az אָזַל, aur תֵּלְכִי az הָלַךְ, *Hiph'íl Mustaqbil* אֹבִידָה az אָבַד, aur אוֹלִיכָה az הָלַךְ.

449. *Jánná*, יָדַע, yádha'.
Janná; janáná, יָלַד, yáladh.
Izáfa karná, יָסַף, yáçaph.
Utarná, יָרַד, yáradh.
Fáida uṭhána; kám áná, יָעַל, yá'al.
Sukúnat karná, יָשַׁב, yáshabh.
Bacháná, יָשַׁע, yásha'.
Khaṛá karná; *muqarrar karná*, [נָצַב] nátsabh, Hiph. men̠.
Ḳhazána, אוֹצָר, otsár (jama' אוֹצָרוֹת).
Chhipáná, כָּסָה, káçáh.
Báz rakhná, חָשַׂךְ, ḳhásakh.
Tangdastí, מַחְסוֹר, makhçor.
Sirf; *akelá*, אַךְ, akh.
Magrúr, גֵּאֶה, geĕh, jama' גֵּאִים.
Bewá, אַלְמָנָה, almánáh.
Ta'lím, לֶקַח, lĕ'qaḳh (ḳháss matlab *suḳhan lená*; láqaḳh, *lená*).
Badbaḳhtí, צָרָה, tsáráh (in) gardán 10; tsárar, *bándhná*.
Koná, פִּנָּה, pinnáh, gar. 10.
Chhappar, גָּג, gágh, gar. 8.
Sharákat, חֶבֶר, ḳhĕ'bhĕr.
Pusht; *zamána*, דּוֹר yá דֹּר, dor yá dôr, gar. 1.

[Jáná cháhiye, ki fi'l, jo Isti'mál ká ḳháss mazmún ho, sháyad har ek jumla men̠ na milegá.]

450. 1 הוֹלֵךְ תָּמִים יִוָּשֵׁעַ וְנֶעְקַשׁ* דְּרָכַיִם יִפּוֹל בְּאֶחָת׃†
2 לֹא־יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רֶשַׁע וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת׃
3 בִּרְכַּת יְהוָה הִיא תַעֲשִׁיר וְלֹא יוֹסִף עֶצֶב עִמָּהּ׃
4 אֱוִיל בַּיּוֹם יִוָּדַע כַּעְסוֹ וְכֹסֶה קָלוֹן עָרוּם׃ 5 יֵשׁ מְפַזֵּר
וְנוֹסָף עוֹד וְחוֹשֵׂךְ מִיֹּשֶׁר אַךְ־לְמַחְסוֹר׃ 6 בֵּית גֵּאִים יִסַּח
יְהוָה וְיַצֵּב גְּבוּל אַלְמָנָה׃ 7 לֵב חָכָם יַשְׂכִּיל פִּיהוּ
וְעַל־שְׂפָתָיו יֹסִיף לֶקַח׃ 8 בְּכָל־עֵת אֹהֵב[3] הָרֵעַ וְאָח
לְצָרָה יִוָּלֵד׃ 9 טוֹב לָשֶׁבֶת עַל־פִּנַּת־גָּג מֵאֵשֶׁת[4] מִדְוָנִים‡
וּבֵית חָבֶר׃§ 10 וַאֲנִי תָּמִיד אֲיַחֵל וְהוֹסַפְתִּי עַל־כָּל־
תְּהִלָּתֶךָ׃ 11 יָמִים עַל־יְמֵי־מֶלֶךְ[21] תּוֹסִיף שְׁנוֹתָיו כְּמוֹ־דֹר
וָדֹר׃ 12 רְדָה‖ אֵלַי אַל־תַּעֲמֹד׃

b) 1. Mere gusse se (בְּ) ek ág bhaṛkí hai, jahannam tak jalegí. 2. Ḳhudá ne pání ko ghaṭá diyá, aur ḳhushkí nazar áí.¶ 3. Wuh din mala'ún (howe), jis

---

* Nĕ'eqash (5, 2) az 'áqash, *kajrau honá*. Tasniya ká ṭhík matlab, *jo beṭhikáná do ráhon̠ men̠ chaltá hai.*
† *Ek men̠* (un men̠ se); ya'ne, *do ráhon̠ men̠ se.*
‡ מִדְיָנִים, *jhagre*, az דּוֹן; wáh. מָדוֹן, *jhagron̠ kí 'aurat = jhagráhí.*
§ *Sharākat ká makán=sharíkon̠ ká makán.*
‖ Amr. He tatimma ke sáth.
¶ וַתֵּרָאֶה, Niph. ká Mustaqbil, az רָאָה.

meṉ (בְּ) maiṉ paidá húá. 4. Mere din utar gae haiṉ* sáya kí mánind, aur ghás ke muwáfiq maiṉ súkh gayá húṉ. 5. Abiraham chhiyásí baras† ká thá, jab Hágar us ke liye Ismáel ko janí. 6. Wuh haikal se kahtá hai, Terí bunyád ḍálí jáegí. 7. Yahowáh mánda nahíṉ hotá, aur thak nahíṉ játá. 8. Jawán mánda ho jáenge, aur thak jáenge.

9. Yáladh, *janná*, kí gardán i mukhtasar (*Pi'el* aur *Pu'al* ke sáth) likho.

BAB XI. § 5.—*Af'ál i Názuk Pe Yodh.*

A. *Dúsrí Raqam, yá Ḳháss Af'ál i Pe Yodh.*

Dekho יָטַב, yáṭabh, *nek honá*. Gardán, Tatimma E.

Ḳháss Af'ál i Pe Yodh kí Gardán.

451.	1 *Máẓí*	2 *Láin. i muẓáf*	3 *Amr*	4 *Must.*	5 *Ism i fi'l*
1 *Qal*	yáṭabh	y,ṭôbh	y,ṭabh	yíṭábh	yôṭebh
5 *Hiph'íl.*	heṭíbh	heṭíbh	heṭebh	yeṭíbh	meṭíbh

Qal ká ism i fi'l i majhúl, yáṭúbh.

452. Af'ál i ḳháss *Pe Yodh* aur ḳháss *Pe Wáw* ke farq níche mazkúr haiṉ :—

453. *Qal.*] Mustaqbil, Amr aur Láintihá meṉ máz-

* נְטוּיִ, ism i fi'l i majhúl az *náṭáh*.

† "Hágar ke janne (Láin. muz.) meṉ (בְּ)." Do báteṉ Mak-keph se joṛná hai.

darí י qáim rahtá hai (Láin. יְטֹב), ki wuh Mustaqbil meṉ Bích A hai, jo *í* meṉ mil játá hai; maslan, *yíṭabh* (יִיטַב), jis ká Pathaḳh, jab lahja píchhe haṭ játá hai, Çeghol ho játá hai—וַיִּיקֶץ, *aur wuh jágá.*

454. *Hiph'íl.*] Ism i י qáim rahtá hai, aur Tsere ke sáth *ê* ho játá hai,—הֵיטִיב (wáste הַיְטִיב ke); Mustaqbil יֵיטִיב; bahut kam *ai* ke sáth, jaisá ki יֵישִׁירוּ meṉ, *sídhá kará dená.*

455. *Hiph'íl ke Mustaqbil* kí ek shakl i be-dastúr miltí hai, jo sháyad Yodh i gardání ko masdarí ṭhahrátí hai; maslan, יֵילִיל, אֵילִיל, *wáwaila karná.*

B. *Tísrí Raqam, yá Af'ál i Pe Yodh kotáh.*

456. *a*) In af'ál ká Yodh *í* aur *e* meṉ nahíṉ mel kartá hai, lekin *n* ke muwáfiq milke garq hotá hai. Ba'ze af'ál ḳháss isí raqam ke haiṉ.

b) Ba'ze dúsre af'ál do shakleṉ rakhte haiṉ; ek meṉ Yodh hurúf i 'illat se mel kartá hai, aur dúsrí meṉ sákin hai; maslan, יָצַק, *unḍelná*, *Mustaq.* יִצֹּק aur וַיִּצֶק; יָצַר, *banáná*, *Mustaqbil* וַיִּיצֶר aur יִצֹּר; יָשַׁר, *sídhá honá*, *Mustaqbil* יִישַׁר aur יִשַּׁר.

457. Is raqam ke af'ál, (jo bahut kam haiṉ), af'ál i *Pe Nún* kí mánind gardáne játe haiṉ, aur shágird sháyad un kí bábat saho karegá. Pas, jab kisí shakl kí masdar *Pe Nún* Lugat meṉ na mile, to masdar *Pe Yodh* ko ḍhúṇḍhe.

Lugat.

458. *Nek honá*, יָטַב, yáṭabh.*

Jágná, יָקַץ, yáqats.

Chúsná, יָנַק, yánaq.†

Wailá karná, יָלַל, yálal.

Soná, יָשַׁן, yáshan.

a) Shakl i kotáh ke af'ál :—

Níche bichhháná, יָצַע, yátsa' (*Hiph'íl* hitstsia'; *Hoph'al* hutstsa').

Jalá ḍálná. יָצַת, yátsath (*Mustaqbil* yitstsath; *Hiph'íl* hitstsíth).

b) Do shaklon̲ ke af'ál :—

Unḍelná, יָצַק, yátsaq, (*Mustaqbil* yitstsôq; aur *Wáw* i taqlíb ke sáth wayye'tsĕq).

Banáná, יָצַר, yátsar, (*Mustaqbil* wayyí'tsĕr [*Wáw* i taqlíb ke sáth] aur yitstsor).

Sídhá honá, יָשַׁר, yáshar, (*Mustaqbil* yíshar aur yishshar).

Balbaláke nikalná, נָבַע, nábha'.‡

Ḳhush waqt, שָׂמֵחַ, sámeaḳh, az sámaḳh, *chamakná*; *ḳhush honá*.

'Iláj, גֵּהָה, geháh.

* Hiph. men̲, *achchhá ma'lúm honá, nek karáná.*

† Hiph. men̲, *chusáná.*

‡ Hiph. men̲, *unḍel dená.*

Samundar ká azhdahá, תַּנִּין, tannin (sirf jama' men̲).

Chhátí, שַׁד, shad.

Dukhí, נָכֵא, nákhe", *mw.* נְכֵאָה).

Súmdár, מַפְרִיס, maphríç.

Síngdár, מַקְרִן, maqrin. *

Bachchá, גּוּר, gúr, (gardán 1).

Saḳht-dil, אַכְזָר, akhzár.

Shutrmurg, יַעֲנָה, ya'ᵃnáh.

Boná, נָטַע, náṭa'.

Jab ki ye af'ál sirf Qal ke Mustaqbil aur Hiph'íl men̲ dúsron̲ se mutafarriq hain̲, to sirf yihí shaklen̲ namúna men̲ áí gaí hain̲.

459.

Isti'mál 43.

a)
1 לְשׁוֹן חֲכָמִים תֵּיטִיב דָּעַת וּפִי כְסִילִים יַבִּיעַ† אִוֶּלֶת׃
2 לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב גֵּהָה וְרוּחַ נְכֵאָה תְּיַבֶּשׁ־גָּרֶם׃ 3 וַיִּיטַב
הַדָּבָר בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי כָּל־עֲבָדָיו׃ 4 וְתִיטַב לַיהוָה
מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס׃ 5 טוֹב־אַתָּה וּמֵטִיב
6 דִּבְרֵי־פִיו אָוֶן וּמִרְמָה חָדַל לְהַשְׂכִּיל לְהֵיטִיב׃
7 גַּם־תַּנִּין חָלְצוּ שַׁד הֵינִיקוּ גּוּרֵיהֶן בַּת־עַמִּי לְאַכְזָר כַּיְ
יְעֵנִים בַּמִּדְבָּר׃ 8 וַתֹּאכַלְנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמַּרְאֶה
וְדַקֹּת הַבָּשָׂר אֵת שֶׁבַע הַפָּרוֹת יְפֹת הַמַּרְאֶה וְהַבְּרִיאֹת

* Ṭhík Hiph. ism i fi'l maqrín ke 'iwaz; qĕrĕn, *síng.*

† 3, 4. n.

9 הֲנֹטַע אֹזֶן הֲלֹא יִשְׁמָע אִם־יֹצֵר עַיִן הֲלֹא · וַיִּקַץ פַּרְעֹה

10 וַיִּקַץ פַּרְעֹה וְהִנֵּה חֲלוֹם׃ יַבִּיט׃

b) 1. Ham rát ko sowenge aur ḳhwáb dekhenge. 2. Fajr ko* tú jágegá, aur apne ḳwháb ká bayán karegá. 3. Sáráh ne laṛkoṉ ko, jinheṉ wuh Abirahám ke liye janí, dúdh piláyá. 4. Hamáre liye ḳhúb hogá, ki Ḳhudá zamín par† utregá. 5. Agar tum Yahowáh ko chhoṛoge, aur ajnabí ma'búd‡ kí ḳhidmat karoge, to wuh tum ko waisá hí halák karegá,§ jaisá‖ us ne tum se nekí kí hai. 6. Ádmí¶ nauha karenge, aur zamín ke sáre báshinda** nála karenge. 7. Núh sharáb meṉ se jág uṭhegá, aur ma'lúm karegá, ki Hám ne kyá†† kiyá hai. 8. Kumhár‡‡ bartan ko banátá hai. 9. Mere log giriftár kie jáenge,§§ aur un ke hákim‖‖ nála karenge. 10. Maiṉ Moáb ke liye nála karúngá, aur tamám Moáb ke liye chilláúngá: nek-hálí aur

---

* בְּ.

† אַרְצָה : ה ָ— kí bábat dekho 175 *c*.

‡ *Ajnabí ma'búd*, אֱלֹהֵי נֵכָר, *ajnabí ká iláh*.

§ *Halák karegá*, וְכִלָּה.

‖ *Jaisá*, אַחֲרֵי אֲשֶׁר, *us ke ba'd jo*.

¶ *Ádmí*, אָדָם, jama' ke 'iwaz.

** Qal ká ism i fi'l, *sukúnat karná*.

†† אֶת־אֲשֶׁר.

‡‡ Qal ká ism i fi'l יֹצֵר.

§§ Pu'al.

‖‖ Qal ká ism i fi'l מֹשֵׁל, *saltanat karná*.

khush-waqtí Moáb kí zamín se le lí jáegí. 11. Tum ádmí zamín se na paidá karoge, jaisá ki Yahowáh ne yih kiyá hai.

BÁB XI. § 6.—*Af'ál i názuk 'Ayin Wáw.*

Namúna קוּם, qúm, uṭhná. Gardán E.

Gardán i Muḳhtasar.

460.	1 *Mází*	2 *Láin. i muzáf*	3 *Amr*	4 *Mustaq.*	5 *Ism i fi'l*
1 *Qal*	qám	qúm	qúm	yáqúm	qám
2 *Niph.*	náqom	hiqqom	hiqqom	yiqqom	náqom
3 *Pil'el*	qomem	qomem	qomem	y,qomem	m,qomem
4 *Pul'al*	qomam	qomam	(nest)	y,qomam	m,qomám
5 *Hiph.*	heqím	háqím	háqem	yáqím	meqím
6 *Hoph.*	húqam	húqam	(nest)	yúqam	múqám

Qal ká ism i fi'l i majhúl, qúm.

Qal ká Mustaqbil kotáh yáqom; *Hiph'íl*, yáqem.

Qal ká Mustaqbil Wáw i taqlíb ke sáth, wayyá'qōm; *Hiph'íl*, wayyá'qĕm.

Qal ká Láintihá i mutlaq, qom; *Hiph'íl*, háqem yá háqêm. *Niph'al, Láin. i muzáf kí mánind.*

461. *'Ámí Shaklen̲.*

1 *Qal*	*Mází*	qám	qámáh	qam'tá
	Amr	qúm	qú'mí	qom'náh
	Mustaqbil	yáqúm	táqú'mí	t,qúmĕ'náh
2 *Niph.*	*Mází*	náqom	náqo'máh	n,qúmo'thá
	Amr	hiqqom	hiqqo'mí	
	Mustaqbil	yiqqom	tiqqo'mí	tiqqom'náh
3 *Hiph.*	*Mází*	heqím	heqímáh	h^{a}qímo'thá
	Amr	háqem	háqí'mí	
	Mustaqbil	yáqím	táqí'mí	táqem'náh
4 *Hoph.*	*Mází*	húqam	húq,máh	húqam'táh

462. In af'ál men̲ *Wáw* har kahín̲ apní *sahíh harf i táqat ko* chhoṛke shakl ke baṛe harf i 'illat men̲ garq hotá hai. Yún̲ *Qal ká ism i fi'l i majhúl* (*qáwúm*=) *qúm*; Láin. i mutlaq, (*qáwom*=) *qom*. Is tarah se masdar har kahín̲ ek juzí hai.

463. Shakl ká ḳháss harf i 'illat *dúsrá* hai; aur jab *Wáw* us men̲ garq hotá hai, tab wuh harf i 'illat aslí haqq se ziyáda qawí hotá hai. Is tarah se *Láintihá* aur *Mustaqbil* men̲ *q,wom* ho játá hai *qúm* (קוּם); *Mází qáwam* hotá hai *qám*. Yih qawí harf i 'illat gir nahín̲ saktá; lekin *kotáh* ho saktá hai; maslan, *qúm* az *qam'táh*. *Hiph'íl ká Mustaqbil* yáqím (az *yaqwím*) jab us ká matlab *Amr* ká ho, tab kotáh hoke *qem* hotá hai.

a) Fi'l lázimí Bích E, *Qal ke Mází* men̲ shakl i מֵת (az מָוֶת), *wuh múá hai*, letá hai.

b) Fi'l Bích O, shakl i אוֹר (az אָוֹר), *roshan karná.* letá hai; בּוֹשׁ (az בָּוֹשׁ), *wuh sharminda húá.*

464. *Qal ke Mustaqbil, Niph'al ke Mází* aur tamám *Hiph'íl* aur *Hoph'al* ke pesh-hurúf i gardán, jo ek juzí masdar ke áge ḳhális juz hote hain̲, 'ámí shakl ke chhoṭe harf i 'illat ke 'iwaz usí qism ká daráz harf i 'illat lete hain̲ (59—61); maslán, *yáqúm* wáste *yaqom* ke; *heqím* wáste *hiqwím* ke; *húqam* wáste *huqwam* ke.

465. Yih harf i 'illat tabdílí hoke, jab lahja áge játá hai, tab Sh,wá ho játá hai; maslan, *Mustaqbil* kí púrí shakl men̲ (*n* ke sáth, jo bích men̲ ḍálá játá hai), יְמוּתוּן, *we marenge.* Is tarah se zamírí harf ke sáth יְמִיתֻנוּ, *wuh use már ḍálegá.*

466. Hoph'al ká *ú* istisná hai. Ma'lúm hotá hai, ki yih gardán masdarí ke hurúf ke adal badal karne se bantí hai. Yún̲ *huqwam* hurúf kí tabdíl se *húqam* ho játá hai.

467. *a*) In af'ál kí ba'zí shaklen̲ aslí shaklon̲ se, jo ab gair-musta'mal hain̲, bantí hain̲; maslan, *yaqom* ke 'iwaz *yáqúm* hai; ism i fi'l *qáwám* ke 'iwaz *qám* (ek aslí shakl, *qáṭál*, ke mutábiq).

b) We shaklen̲, jo 'ámí fi'l ke muwáfiq hain̲, aksar bahut kam miltí hain̲; maslan, *yebhosh* ('ámí Mustaqbil *yibwosh* kí mánind).

c) Niph'al men̲ *o* hotá hai *wa* se (=*na*); maslan, *náqwam* se *náqom*; Mustaqbil, *yiqqáwam* se *yiqqom*.

468. *Niph.* aur *Hiph.* ke *Mází* meṉ aisí shakloṉ kí bad áwáz, jaisí *náqomtá, heqamtá*, pahlí aur dúsrí zamírí tatimmoṉ ke áge *o* ko mundarj karne se miṭái játí hai. Isí garaz se *Qal ke Mustaqbil* meṉ intiháe *náh* ke áge (ֵ־) ĕ mundarj hotá hai. Yih juz i mundarj lahja ko leke áge ke hurúf i 'illat ko kotáh kar dete haiṉ; maslan, *náqom, n,qúmo'thá; heqím, hªqímo'tháh;* aur *hªqemo'thá, t,qúmĕ'náh.*

(Lekin kabhí kabhí ye tursh shakleṉ, juz i mundarj ke bagair, musta'mal hotí haiṉ).

469. Jaisá ki af'ál i *'Ayin 'Ayin* meṉ, waisá in meṉ lahja zamírí tatimmoṉ par, ya'ne, *áh, ú, í* par nahíṉ hotá hai; magar púrí jama' shakl meṉ, jis meṉ *n* i mundarj hai. Un sígoṉ meṉ, jo zamírí tatimme rakhte haiṉ, aur jin meṉ harf i mundarj nahíṉ hai (dekho 477), lahja dastúr ke mutábiq hotá hai; maslan, קַמְתָּ; aur *Hoph.* הוּקַמְתָּ. Lahja kí bábat, jo וֹ aur ֵי par hotá hai, dekho 468.

470. Af'ál i *'Ayin Wáw* meṉ *Pi'el, Pu'al* aur *Hithpa'el* kí gardáneṉ aksar nahíṉ hotí haiṉ. Faqat ek lafz meṉ עִוֵּד, *gherná, Wáw* harf i sahíh barábar rahtá hai. Ba'zoṉ meṉ י Wáw kí jagah meṉ á gayá hai; maslan, קִיֵּם az קוּם, חִיֵּב az חוּב. Ye shakleṉ 'Ibrání i jadíd kí haiṉ. Bar'aks is ke, gardán i *Pil'el*, aur us ká *Majhúl* aur *Ma'kús* (*qiṭlel* yá *qiṭlal*; Majhúl *quṭlal*, Ma'kús *hithqaṭlel*), *Pi'el* ke matlab se musta'mal hotá hai; maslan, קוֹמֵם, *uṭháná*, az קוּם; רוֹמֵם, *únchá karná*,

Majhúl רוֹמַם, az רוּם; הִתְעוֹרֵר. *apne taíṉ ubhárná*, az עוּר. Is se kam gardán i *Pilp'el* hotí hai; maslan, כִּלְכֵּל, *sambhálná, pálná*, az כּוּל.

471. In be-riwáj shakloṉ meṉ se sirf *Pil'el* aur *Pul'al* gardán meṉ haiṉ; aur un se Ma'kús (*Hithpáel*) ko banáná sahaj hogá.

GARDÁNOṈ KÁ AUR BAYÁN.

472. 1. *Qal*.] Af'ál i *Bích E* aur *O*, jo 'ámí fi'l meṉ *Mází* aur *Ism i fi'l* eksáṉ rakhte haiṉ,* un meṉ se ye haiṉ; ya'ne, 1) múth, (marná); *Mází* meth (máweth ke 'iwaz meṉ), me'tháh, mat'tí, math'nú; *Ism i fi'l* meth. 2) búsh (*zard-rú honá*); *Mází* bosh (báwosh ke 'iwaz meṉ), bo'sháh, bosh'ti bosh'nú; *Ism i fi'l* (jama') boshím.

473. *a*) Ba'z af'ál ke *Láintihá* aur *Amr* meṉ *Wáw* har waqt Ḳholĕm meṉ garq hotá hai; maslan, בּוֹא, טוֹב, אוֹר.

b) Tau bhí aksar af'ál meṉ wuh faqat Shúreq meṉ garq hotá hai; inhíṉ meṉ *Láin. i mutlaq* píchhe juz meṉ וֹ ko letá hai, (mutábiq קָטוֹל ke); maslan, קוּם יְקוּמוּ, *uṭhte húe uṭhe.*

c) Jo af'ál וֹ ko *Láin.* meṉ páte haiṉ, so *Mustaqbil* meṉ bhí us ko rakhte haiṉ; maslan, יָבוֹא.

* *Mází* aur *Ism i fi'l* kí 'ámí shakl קָם já ba já 'Arabí taur par א ke sáth hotá hai—קָאם.

d) Ek hí fi'l men̲ *Mustaqbil* ke pesh-gardání hurúf *Tsere* ko rakhte hain̲; maslan, בּוֹשׁ, *Mustaqbil* יֵבוֹשׁ (יֵבְוֹשׁ ke wáste).

474. *Amr* men̲, zamírí tatimmon̲ ke sáth (קוּמִי, קוּמוּ) lahja juz i qabl i áḳhirí par paṛtá hai; magar thoṛe se istisná hote hain̲. Bar'aks is ke shakl i daráz [ה ָ ke sáth] lahja ko juz i áḳhirí par letí hai; magar jab lafz *Milel* ho, to istisná hotá hai.

475. *a*) *Mustaqbil* i kotáh, jab *Amr* ke matlab se hai, tab shakl i יָקֹם (יָקוּם, יָקֵם bahut kam) pátá hai.

b) Shi'rí 'ibárat men̲, matlab i bayániya se, יָרֹם, תָּרֹם, *wuh buland hogá.*

c) *Wáw i taqlíb* ke ba'd, aur ek juzí lafz se *peshtar*, lahja píchhe haṭke juz i qabl i áḳhir par átá hai, aur pichhlá juz *Qámets Ḳhátúph* ko letá hai; maslan, וַיָּקָם, לָךְ, יָקָם.

d) *Waqfa* men̲ lahja tau bhí pichhle juz par rahtá hai; maslan, וַיָּמֹת.

e) Harf i halqí yá *Resh* ke sáth pichhle juz men̲ *Pathaḳh* ho saktá hai; maslan, וַיָּסַר, *aur wuh ek taraf phir gayá* (az סוּר). Púrá jama' tatimma *ún* (וּן) lahja pátá hai, (dekho 472).

476. II. *Niph'al*] Bedastúr shaklen̲ ye hain̲;— *Mází* נְפוּצוֹתֶם, *tum titar bitar kie gae ho*; *Láin. i muzáf* הִדּוֹשׁ.

477. III. *Hiph'íl.*] *Mází* bagair ְ i mundarj ke:— הֵנַפְתָּ, *tú uṭhátá hai;* הֵמַתָּה, *tú már ḍáltá hai;* aur הֲמִתֶּם (Gintí 17 : 6, wg.).

478. *Amr* men̲ shakl i kotáh הָקֵם, aur daráz הָקִימָה, donon̲ hotí hain̲.

479. *a*) *Mustaqbil* i kotáh kí shakl יָקֵם hai, jaisá וְיָסֵר, *ki wuh le jáwe.*

b) *Wáw i taqlíb* ke ba'd lahja píchhe haṭke juz i qabl i áḳhir par á játá hai; maslan, וַיָּרֶם; וַיָּפֶץ, *aur us ne chhitrá diyá.*

c) Juz i áḳhirí, jab us men̲ harf i halqí yá *Resh* ho, *Qal* kí mánind *Pathaḳh* ko letá hai; maslan, וַיָּסַר, *aur us ne haṭá diyá.*

480. IV. Chúnki af'ál i '*Ayin Wáw* aur 'Ayin 'Ayin ápas men̲ nazdík rishta rakhte hain̲, to un kí shaklon̲ kí taftísh karne men̲ lázim hai, ki baḳhúbí un kí tafríqen̲ sochen̲. Donon̲ men̲ ba'zí shaklen̲ ṭhík eksán̲ hain̲; maslan, *Qal ká Mustaqbil Wáw i taqlíb* ke sáth; ע״וּ ká *Pil'el* aur ע״ע ká *Po'al*. Is sabab se we ek dúsre kí shaklen̲ kám men̲ láte hain̲; maslan, *Qal* בֵּן, *us ne takfír kí* (*Mází* בּוֹן ká, go ki בֵּן se hotá); מַח, *us ne lesá* (טֵח ke 'iwaz).

481. Jaise ki af'ál i ע״ע, waise hí is raqam ke af'ál *Niph'al* aur *Hiph'íl* men̲ Kasdí aur Ṛabbíní hurúf i 'illat rakhte hain̲. Is tarah se pesh-gardání hurúf i

daráz badalke kotáh ho játe, aur un ke ba'd dághesh i jabr hotá hai. Yih shakl, aur 'ámí shakl bhí, donoṉ musta'mal haiṉ; maslan, הִסִּית, *ubhárṇá*, *Mustaqbil* יַסִּית (הֵסִית, יָסִית bhí); וַיַּתֵּר, *aur wuh ráh dikhátá hai*, (יָתֵר bhí); kabhí kabhí dúsre matlab se, jaisá ki הֵנִיחַ, *árám karwáná*, *árám dená*, הִנִּיחַ, *Mustaqbil* יַנִּיחַ, *liṭá dená*; יָלִין, *rát káṭná*, *ṭhaharná*; מַלִּין, יַלִּין, *sarkash honá*. Phir *Niph.* נִמּוֹל (az מוּל, na נָמַל) *makhtún honá*; harf i halqí ke sáth, נֵעוֹר; *Hiph.* הֵזִיל, *takfír karná*.

482. Af'ál, jin ká dúsrá masdarí harf *Wáw* (harf i sahíh) hai, is harf ke haqq meṉ ṭhík dastúrí haiṉ; maslan, חָוַר, *safed honá*, *Mustaqbil* יֶחֱוַר; גָּוַע, *intiqál honá*, *Mustaqbil* יִגְוַע; aur kháss sáre af'ál i ל״ה, jaisá ki צִוָּה; *Pi'el* צִוָּה, *hukm dená*; קִוָּה, *ṭhaharná*, wg.

Lugat.

483. *Sharminda honá*, בּוֹשׁ, búsh.*
Takfír karná, בּוּז, búz.
Samajhná, בּוּן. bún (בִּין bhí).†
Uṭhná, קוּם, qúm.
Qáim karná, כּוּן, kún.
Ṭhaṭṭhá karná, לוּץ, lúts.
Páná, פּוּק, púq, Hiph. meṉ.
[*Par*] *rakhná*, שׂוּם, súm.

* Hiph. meṉ *sharmá dená*.
† Hiph. meṉ waisá hí, aur *samjháná*; *sikhláná*

Lauṭná, שׁוּב, shúbh.*
Díwár, גְּדֵרָה, g,dheráh (in.); gádhar, *áṛ dená*. †
Ujáṛ dená, פָּרַץ, párats.
Qila', מִבְצָר, (ib.), mibhtsár, (bátsar *káṭ ḍálná*).
Samajh, תְּבוּנָה (ii) t,bhúnáh (bhún *yá* bhín, *tajwíz karná*.
Neo ḍálná, יָסַד, yáçadh.
Saṛáhaṭ, רָקָב ráqábh.
Jál, מוֹקֵשׁ, moqesh (yáqash, *jál lagáná*).
Ilzám, אָשָׁם, áshám.
Fareb, מִרְמָה, mirmáh (rámáh, *ḍálná*).
Is par, (*is wáste*), עַל־כֵּן, 'al-ken.
Majlis, עֵדָה, 'edháh ('ádháh, *us ne muqarrar kiyá*.

484. *Isti'mál* 44.

1 פִּרַצְתָּ כָל־גְּדֵרֹתָיו שַׂמְתָּ מִבְצָרָיו מְחִתָּה׃ 2 יְהוָֹה a)
בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה׃ 3 הָבִינוּ פְתָאיִם
עָרְמָה וּכְסִילִים הָבִינוּ לֵב׃ 4 טוֹב יָפִיק רָצוֹן מֵיְהוָֹה
וְאִישׁ מְזִמּוֹת יַרְשִׁיעַ׃ 5 לֹא־יִכּוֹן אָדָם בְּרֶשַׁע וְשֹׁרֶשׁ
צַדִּיקִים בַּל־יִמּוֹט׃ 6 אֵשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ וּכְרָקָב

* Hiph. meṉ, *lauṭá dená*, *phir dená*; Pi'el meṉ, *phir le áná*.
† *Jama'* gidhroth *yá* g,dheroth.

בְּעַצְמוֹתָיו מְבִישָׁה׃ 7 בָּז לְדָבָר יֵחָבֶל לוֹ *וִירֵא מִצְוָה
הוּא יְשֻׁלָּם׃ 8 תּוֹרַת חָכָם מְקוֹר חַיִּים לָסוּר מִמֹּקְשֵׁי
מָוֶת׃ 9 חָכְמַת עָרוּם הָבִין דַּרְכּוֹ וְאִוֶּלֶת כְּסִילִים מִרְמָה׃
10 אֱוִלִים יָלִיץ אָשָׁם וּבֵין יְשָׁרִים רָצוֹן׃ 11 וַיָּשִׂימוּ לוֹ
לְבַדּוֹ וְלָהֶם לְבַדָּם וְלַמִּצְרִים הָאֹכְלִים אִתּוֹ לְבַדָּם כִּי לֹא
יוּכְלוּן הַמִּצְרִים לֶאֱכֹל אֶת־הָעִבְרִים לֶחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הִוא
לְמִצְרָיִם׃ 12 גֹּל אֶל־יְהוָה מַעֲשֶׂיךָ וְיִכֹּנוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ׃
13 וַיֹּאמֶר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה־בֵן לְשָׂרָה
אִשְׁתֶּךָ וְשָׂרָה שֹׁמַעַת פֶּתַח הָאֹהֶל וְהוּא אַחֲרָיו׃
14 וְכֶסֶף מִשְׁנֶה קְחוּ בְיֶדְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוּשָׁב בְּפִי
אַמְתְּחֹתֵיכֶם תָּשִׁיבוּ בְיֶדְכֶם אוּלַי מִשְׁגֶּה הוּא׃
15 וְאֶת־אֲחִיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ׃

b) 1. Maiṉ yih chándí pher dúngá. 2. Ham tere qila'oṉ ko tabáhí ke liye ṭhahráwenge. 3 Kis ne zamín kí biná ḍálí? kis ne ásmánoṉ ko qáim kiyá? 4. Kyá insán sharárat se qáim kie jáweṉ? 5. We zarúr lauṭenge. 6. Lauṭ, ai mere beṭe: phir ai merí beṭí. 7. Roṭí mere bháioṉ ke wáste alag na dhariyo. 8. Naqd jo tumháre boroṉ meṉ pher dí gaí, pher do. 9. Khák tú hai, aur ḳhák meṉ tú phir jáegá. 10. Aur Ḳhudá tumháre sáth hogá, aur tumheṉ tumháre ábá kí sarzamín meṉ phir láwegá (Hiph'íl).

* *Wuh jo ḍartá hai*, Ism i fi'l.

BA'B XI. § 7.—*Af'ál 'Ayin Yodh.*

בִּין *pahchánná.* Gardán: Tatimma E.

Gardán i Mukhtasar.

485.

	1 *Mází*	2 *Láin. i muzúf.*	3 *Amr*	4 *Must.*	5 *Ism i fi'l*
1 *Qal*	bán bín	bín	bín	yábhín	bán
2 *Niph.*	nábhon	hibbon	hibbon	yibbon	nábhon

Qal ká ism i fi'l i majhúl, bún.

Mustaqbil i kotáh, yábhen; *Wáw i taqlíb ke sáth*, way-yá'bhen.

Qal ká Láin. i mut., bon; *Niph.* hibbon.

'Ámí Shakleṉ.

486.

Qal	*Mází*	bán	bá'náh	bán'tá
	Amr	bín	bí'ní	
	Mustaqbil	yábhín	tábhí'ní	t,bhíněnáh

487. *a*) In af'ál kí tadbír aisí hai, jaisí af'ál i *'Ayin Wáw* kí; aur un ke *Yodh* ká isti'mál aisá hí hai, jaisá us raqam ke *Wáw* ká; maslan, *Qal ká Mází* sháth (sháwath ke 'iwaz), *us ne biṭháyá hai*; *Láintihá* shíth; *Láin. i mutlaq* shoth (sháyoth ke 'iwaz); *Amr* shíth; *Mustaqbil* yáshíth; *Mustaqbil i Amr* yásheth, aur *Wáw i taqlíb* ke sáth wayyá'shěth.

b) Kaí af'ál meṉ *Qal ke Mází* kí aur shakleṉ haiṉ, jo Hiph'íl kí mánind bagair ה ke haiṉ; maslan,

בִּינוֹתִי (הֲבִינוֹתִי kí mánind); רִיבוֹתָ, בַּנְתָּ, *tú jhagarṭá hai;* aur רַבְתָּ.

c) Aksar púrí Hiph'ílí shaklen hotí hain; maslan, *Mází* הֵבִין, הֲבִינוֹתֶם; *Láin.* הָבִין (בִּין bhí); *Amr* הָבֵן (aur בִּין); *Ism i fi'l* מֵבִין (aur בָּן); aur waisá hí מֵרִיב (aur רָב); מֵשִׂים (aur שָׂם); מֵצִין; aur *Mází* צָן.

d) Aur *majhúl* já ba já *Hoph'al* miltá hai. *Mustaqbil* יוּשַׁר, az שִׁיר, *gáná;* יוּשַׁת, az שִׁית, *rakhná.*

488. Ye *Hiph'ílí* shaklen af'ál i ע״ו se miltí hain. Aur *Niph'al* נָבוֹן kí bábat wuh bát sach hai; aur *Pil'el* בּוֹנֵן, aur *Hithpa'el* הִתְבּוֹנֵן (go ki az בּוּן) kí bábat. Ye af'ál ע״ו ke af'ál se ḳháss rishta rakhte hain. Yún bárhá af'ál i ע״ו aur ע״י isti'mál men adal badal hote hain, aur donon ke ma'ne eksán hain, jaisá ki לִין, *rát káṭná,* (az לַיִל, *rát*); *Láin.* לוּן bhí; שִׂים, *rakhná; Láin.* שׂוּם *Mustaqbil* יָשִׂים; ek bár יָשׂוּם. Dúsre af'ál men in donon shaklon men se ek ká isti'mál ḳháss hai, jaisá גִּיל, *faḳhr karná,* (sirf ek jagah גּוּל, Ams. 23 : 24.) We thore hain, jo sirf ע״י ke hain, jaisá רִיב, *jhagaṛná;* שִׁית, *rakhná;* שִׂישׂ, *shád honá.*

489. Qadím ke qá'ide banánewálon ne yih sab af'ál ע״ו ko mahsúb kie; aur yih já ba já durust hai.

490. In af'ál kí gardán tatimme men gardán i af'ál ע״ו ke pás hí hai, táki donon raqamon kí muwáfiqat ma'lúm howe. Jo shaklen likhí nahín hain, so waisí hain, jaisí קָם kí gardán men hain.

491. *Mustaqbil i kotáh* יָבֵן hai; jab lahja píchhe haṭ jáe, to us kí shakl יָרֶב לוֹ hogí. Waisá hí *Wáw i taqlíb* ke sáth וַיָּשֶׂם, *aur us ne rakhá;* וַיָּבֶן, *aur us ne ma'lúm kiyá.*

492. לָן, *rát káṭná,* ek dafa' miltá hai, (Nah. 13 : 21), *Ism i fi'l Qal ká;* aur *majhúl* שִׂים yá שׂוּם, jo 2 Sam. 13 : 32 men hai, aur jis kí bábat ba'zí naqlen muttafiq nahín hain.

493. Af'ál ע״א men aksar א garq nahín hotá hai; aur is sabab se we sirf *'Ayin halqí* kí nisbat se be-dastúr hote hain. Tau bhí שָׁאַל, *púchhná,* ke *Mází* men א kí kamzorí ke sabab se *a*, jo us ke níche hai, (ֲ) ho játá hai; ruke juz men (ְ) aur (ֲ) jab us juz par lahja na ho, aur koí púrá harf i 'illat א se peshtar na ho (jaisá ki ba'ze af'ál פ״י men); zamírí tatimma ke sáth שְׁאֵלָהּ, שְׁאֵלְתִּיהוּ, שְׁאֵלוּנוּ, 2 *jama'* שְׁאֶלְתֶּם; *Hiph.* men bhí (1 Sam. 1 : 28.)

Lugat (*ḳháss* ע״י *kí*).

494. *Samajhná,* בִּין.
Shád honá; faḳhr karná, גִּיל.
Rát káṭná, לִין.
Jhagaṛná; dalíl karná, רִיב.
Súnghná, רִיחַ, (sirf *Hiph.* men.)
Rakhná; muqarrar karná, שִׂים.
Rakhná, שִׁית.

495. *Isti'mál* 45.

a) 1 בִּינוּ בֹּעֲרִים בָּעָם וּכְסִילִים מָתַי תַּשְׂכִּילוּ׃ 2 הַנְּמָלָה
תָּכִין בַּקַּיִץ לַחְמָהּ אָגְרָה בַקָּצִיר מַאֲכָלָהּ׃ 3 אַל תָּרִיב
עִם־אָדָם חִנָּם׃ 4 לֵב אָדָם יְחַשֵּׁב דַּרְכּוֹ וַיהוָה יָכִין
צַעֲדוֹ׃

b) 1. Apní má se [בְּ] dalíl kar; kyúnki wuh merí jorú nahíṉ (hai), aur na maiṉ us ká shauhar (húṉ). 2. Yúsuf ne apná muṉh dhoyá, aur báhar gayá [וַיֵּצֵא], aur kahá, ki Roṭí rakho. 3. Maiṉ tumháre shahroṉ ko jangal kar dúngá [נָתַן], aur tumháre maqdisoṉ ko wirání tak pahuncháúngá, aur bú, tumhárí ḳhush, na súnghúngá; [*Hiph.* meṉ.]

BA'B XI. § 8.—Af'ál *Láměḍh A'lěph.*

Namúna מָצָא, *páná.* Gardán Tatimma E.

Gardán i Muḳhtasar.

496.

	1 *Mází*	2 *Láin. i muzáf*	3 *Amr*	4 *Mustaq.*	5 *Ism i fi'l*
1 *Qal*	mátsá	m,tso	m,tsá	yimtsá	motse^{a}
2 *Niph.*	nimtsá	himmá-tse^{a}	himmá-tse^{a}	yimmátse^{a}	nimtsá
3 *Pi'el*	mitstse^{a}	matstse^{a}	matstse^{a}	y,matstse^{a}	m,matstse^{a}
4 *Pu'al*	mutstsá	mutstsá	(nest)	y,mutstsá	m,mutstsá
5 *Hiph.*	himtsí^{a}	hamtsí^{a}	hamtse^{a}	y,amtsí^{a}	mamtsí^{a}
6 *Hoph.*	humtsá	humtsá	(nest)	yumtsá	mumtsá
7 *Hithp.*	hithmats-e^{a}	hithmats-e^{a}	hithmats-e^{a}	yithmats-e^{a}	mithmats-e^{a}

Qal ká ism i fi'l, majhúl mátsú^{a}.

Amr i Hiph. yamtse^{a}; *Mustaqbil zamír ke sáth* (Pi'el) y,matstsení, (*Hiph.*) yamtsíení.

497. *'A'dí Shakleṉ.*

1 *Qal*	*Mází*	mátsá	má'tsĕáh	mátsáthí
	Amr	m,tsá	m,tsĕ^{a}'náh	
2 *Niph.*	*Mází*	nimtsá	nimtsĕ^{a}'tháh	
	Amr	himmátse	himmátsĕ^{a}'náh	

(Aur shakloṉ kí gardáneṉ in se muwáfiqat rakhte haiṉ.)

498. Jaisá ki af'ál פ״א meṉ, waisá is meṉ א narm harf i halqí (jo lafz ki áḳhir meṉ bahut kam sunáí detá hai), kabhí kabhí hai; aur kabhí kabhí bilkull sákin hai.

499. Jin shakloṉ meṉ tísrá masdarí harf pichhlá harf hai, un meṉ áḳhirí juz wuhí harf i 'illat rakhtá hai, jo 'ámí af'ál meṉ hai; maslan, מָצוּא, מֹצֵא, מָצָא, הִמְצִיא; lekin א ke áge *Pathaḳh* daráz hoke *Qámets* bantá hai, ya'ne *Qal* ke *Mází*, *Amr* aur *Mustaqbil* meṉ aur *Niph'al*, *Pu'al* aur *Hoph'al* ke *Mází* meṉ. Tis par bhí (ָ) tabdíl ke qábil hai; aur is tarah se jama' יִמְצְאוּ hotá hai.

500. *Mustaqbil* aur *Amr*, mutábiq af'ál i *Láměḍh Halqí* ke, A ko páte haiṉ.

501. Jab ki א zamírí tatimma se peshtar paṛtá hai, jo harf i sahíh se shurú' hotá hai (ת, נ,) to wuh sunáí

nahíṉ detá hai. *Qal* ke *Mází* meṉ wuh *Qámets* garq hotá hai, מָצָאתָ; aur sab gardánoṉ ke *Mází* meṉ, *Tsere* meṉ, נִמְצֵאתָ; sab gardánoṉ ke *Amr* aur *Mustaqbil* meṉ, *Çĕghol* meṉ, מְצֶאנָה, תִּמְצֶאנָה. Tatimma *khá*, *khĕm*, *khĕn* se peshtar א harf i halqí baná rahtá hai, aur us ke níche (ֱ:) paṛtá hai.

502. In shakloṉ meṉ *Tsere* aur *Çĕghol* ká isti'mál us muwáfiqat se húá hogá, jo af'ál i ל״א aur ל״ה meṉ hai.

503. Zamírí tatimma se peshtar, jo harf i 'illat se shurú' hotá hai, א harf i sahíh baná rahtá hai, aur shakl 'ádí hai, מְצָאוּ.

504. Af'ál *Bích E*, מָלֵא, *pur honá*, kí mánind, *Mází* ke aur síghoṉ meṉ *Tsere* ko bahál rakhte haiṉ; maslan, מָלֵאתִי, מְצָאָה ke 'iwaz meṉ קָרָאת kabhí kabhí miltá hai קְרָאת ke wáste.

505. *Ism i fi'l muw.* aksar kotáh kiyá játá hai, מֹצֵאת. kabhí מֹצְאֵת, aur nákámil יוֹצֵת (az יָצָא.)

506. א kabhí kabhí girtá hai, jaisá ki מָצָתִי, מִלְּתִי meṉ, *Niph.* נִטְמֵתֶם, *tum nápák ho* ; Hiph. הֶחֱטִי.

Lugat.

507. *Bulání,* קָרָא, qárá″.
Kína karná, שָׂנֵא, sáne″.
Bhará honá, מָלֵא, mále″.

Píná (ziyádatí se), סָבָא, çábhá″.
Ḍar, יָרֵא. yiráh ; *muz.*, יִרְאַת; yáre″, *ḍarná.*
Ráh, נְתִיבָה, n,thíbháh, (náthabh.)
Ḳhazána ká ghar, אוֹצָר, otsár (*jama'*, -oth).
Nuqsán karná, חָמַס, ḳhámaç.
Chíthṛá, קֶרַע, qĕra' (qára', *toṛná*).
Is wáste, עַל־כֵּן, 'al-ken.
Najis karná, טָמֵא, ṭáme″.
Jama' honá, צָבָא, tsábhá″.
Ḳhatá karná, חָטָא, ḳháṭá″.

508.

Isti'mál 46.

a)

1 תַּחַת כִּי־שָׂנְאוּ דָעַת וְיִרְאַת יְהוָה לֹא בָחָרוּ׃
2 גַּנָּב נִמְצָא יְשַׁלֵּם שִׁבְעָתָיִם׃ 3 הֲלֹא־חָכְמָה תִקְרָא
וּתְבוּנָה תִּתֵּן קוֹלָהּ׃ 4 אֲלֵיכֶם אִישִׁים אֶקְרָא וְקוֹלִי
אֶל־בְּנֵי אָדָם׃ 5 בְּאֹרַח צְדָקָה אֲהַלֵּךְ בְּתוֹךְ נְתִיבוֹת
מִשְׁפָּט׃ לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא׃ 6 מֹצְאִי
מָצָא חַיִּים וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְהוָה׃ וְחֹטְאִי חֹמֵס נַפְשׁוֹ כָּל
מְשַׂנְאַי אָהֲבוּ מָוֶת׃ 7 אַל־תְּהִי בְסֹבְאֵי־יָיִן בְּזֹלֲלֵי
בָשָׂר לָמוֹ׃ כִּי סֹבֵא וְזוֹלֵל יִוָּרֵשׁ וּקְרָעִים תַּלְבִּישׁ נוּמָה׃
8 עַל־כֵּן | כָּל־פִּקּוּדֵי כֹל יִשָּׁרְתִּי כָּל־אֹרַח שֶׁקֶר שָׂנֵאתִי׃
9 אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם | בְּנַחֲלָתֶךָ טִמְּאוּ אֶת־הֵיכַל קָדְשֶׁךָ
שָׂמוּ אֶת־יְרוּשָׁלַםִ לְעִיִּים׃ נָתְנוּ אֶת־נִבְלַת עֲבָדֶיךָ מַאֲכָל
לְעוֹף הַשָּׁמָיִם בְּשַׂר חֲסִידֶיךָ לְחַיְתוֹ־אָרֶץ׃ שָׁפְכוּ דָמָם |

כַּמַּיִם סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלָ͏ִם וְאֵין קוֹבֵר׃ 10 וַיַּעַשׂ אֵת הַכִּיּוֹר
נְחֹשֶׁת וְאֵת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמַרְאֹת ׀ הַצֹּבְאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

b) 1. Maiṉ ne dánáí ká kína rakhá hai. 2. Kaun dánáí ká kína rakhtá hai? 3. Tú apne bháí ká kína na rakh. 4. Thailíáṉ chándí se bharí haiṉ. 5. Chor, pakaṛe jáke, sát gune pher deweṉ. 6. Hikmat pukártí, aur fahmíd chíḳheṉ mártí. 7. Ham unheṉ pukárenge. 8. Kyá maiṉ na pukárúṉ, aur chíḳheṉ na márúṉ? 9. Mere ḳhazánoṉ ko kaun bhar degá? 10. Jo mujhe páweṉ, so zindagí ko páwenge. 11. We albatta zindagí ko páwenge. 12. Tú un se kína na rakh, jo tere kína karnewále haiṉ.

BÁB XI. § 9.—*Af'ál Láměḍh He.*

Namúna גָּלָה, gáláh, *záhir karná.* Gardán Tatimma E.

Gardán i Muḳhtasar.

509.	1 *Mází*	2 *Láin. i muzáf*	3 *Amr*	4 *Mustaq.*	5 *Ism i fi'l*
1 *Qal*	gáláh	g,loth	g,leh	yighlěh	goleh
2 *Niph.*	nighláh	higgáloth	higgáleh	yiggálěh	nighlěh
3 *Pi'el*	gilláh	galloth	galleh	y,gallěh	m,gallěh
4 *Pu'al*	gulláh	gulloth	(nest)	y,gullěh	m,gullěh
5 *Hiph.*	highláh	haghloth	haghleh	yaghlěh	maghlěh
6 *Hoph.*	hŏghláh	hŏghloth	(nest)	yŏghlěh	mŏghlěh
7 *Hithp.*	hithgal-láh	hithgal-loth	hithgal-leh	yithgal-lěh	mithgallěh

Qal ká ism i fi'l i majhúl, gálúi.

Láin. i mut. (*Qal*) gáloh; (*Niph.*) nighloh; (*Pi'el*) galleh; (*Pu'al*) gulloh; (*Hiph.*) haghleh; (*Ḥoph.*) hŏghleh; (*Hithp.*) hithgalleh.

Mustaqbil i kotáh (*Qal*) yíghěl; (*Niph.*) yiggál; (*Pi'el*) y,gal; (*Hiph.*) yě'ghěl; (*Hithp.*) yithgal.

510. *'Ádí Shakleṉ.*

Qal	*Mází*	gáláh	gál,tháh	gálíthí	gálú
	Amr	g,leh	g,lí	g,lě'náh	
	Mustaqbil	yighlěh	tighlí	tighlě'náh	

511. In af'ál meṉ, af'ál i פ״י kí mánind, do aur raqam wábasta haiṉ, ya'ne ל״י aur ל״ו; lekin 'Ibrání meṉ aslí י aur ו kamzor ה ho gayá hai; aur yih harf un sab shakloṉ kí áḳhir meṉ hotá hai, jo tísre harf i masdarí se tamám hotí haiṉ. In meṉ se aksar asl meṉ ל״י haiṉ; aur is sabab se ye do raqmeṉ kam mutafarriq haiṉ.

512. In af'ál ká tísrá harf i masdarí הּ (Mappíq ke sáth, jaisá גָּבַהּ), hai, so bilkull farq haiṉ; aur un kí sárí gardán af'ál i Láměḍh halqí kí mánind hai.*

513. In af'ál ká qánún (Gardán Tatimma E) yúṉ hai:—

Jo shakleṉ tísre harf i masdarí se tamám hotí haiṉ,

---

* Ba'ze af'ál ל״ה ká aslí tísrá harf i masdarí הּ thá: lekin us kí áwáz i halqí kam ho gayá, aur harf áp narm ה húá.

Sáre *Mází* áh se ḳhatam hote hain.

Sáre *Mustaq.* aur *Ism i fi'l i maf'úl* ĕh men.

Sáre *Amr* eh men.

Láin. i mut., *Hiph.* aur *Hoph.* chhoṛke, oh men.

514. *Qal ke ism i fi'l i majhúl* kí áḳhir men aslí י záhir hai, גָּלוּי, gálúi; aur ba'zí báton men, jo is masdar se sádir hotí hain.

515. *Láin. i muzáf* hamesha shakl i muwannas ת men rakhtá hai; yún *Qal* גְּלוֹת, g,loth; *Pi'el* men גַּלּוֹת galloth, wg.

516. Un gardání tatimmon ke áge, jo harf i sahíh (ת, נ) se shurú' hote hain, aslí י qáim rahtá hai, lekin harf i sahíh nahín hai. Agar us men *a* hotá, to י us ke sáth mel karke *ai* ho játá; lekin yih *ai* Mází men pahle *e* (ֵי) ho játá, aur ziyáda kotáh hoke *í* bantá hai; aur phir *Mustaqbil* aur *Amr* men badalke (ֶי) *ĕ* ho játá. Yún *Pi'el* ke *Mází* men, az גִּלַּיְתָּ (קִטַּלְתָּ ke mutábiq), ham pahle גִּלֵּיתָ páte hain, aur tab, *e* ko *í* banáke גִּלִּיתָ; *Pi'el ke Mustaqbil* men תְּגַלֶּינָה. *Majhúlon* men *e* har waqt bahál rahtá hai. Gardánán i sádirí ke *Maf'úl* men, aur *Ma'kús* men *e* aur *í* eksán musta'mal hote hain (dekho 527, 531). Bar'aks is ke *Qal* men, jo ziyáda musta'mal hai, sirf *í* hai. Yún ham páte hain—

Qal ke Mází men *í*, גָּלִיתָ.

Dúsrí maf'úl gardánon ke Mází (ma'kús Hithp. ke sáth *e* aur *í* betartíb, גִּלִּיתָ, גִּלֵּיתָ.

Majhúlon ke Mázíon men sirf *e*, גֻּלֵּיתָ.

Mustaqbil aur *Amr* har já ֶי (ĕ), תְּגַלֶּינָה, גַּלֶּינָה.

517. Un gardání tatimmon se peshtar jo harf i 'illat (*ú*, *í*, *áh*) se shurú' hote hain, י aur us se peshtar ká harf i 'illat aksar gir játe hain, [גָּלְיוּ=גָּלוּ wg.]; lekin qadímí púrí shaklon men, kháss karke waqfa men, wuh qáim rahtá hai, יִגְלָיוּ (dekho 524, 530). Zamírí tatimmon se peshtar bhí wuh girtá hai, גָּלָךְ (dekho 539).

518. *Mází* 3 *wáh. muw.* men, jahán muw. tatimma ַת lagtá hai, י gáib hotá hai, גָּלַת. Lekin yih qadímí shakl bahut kam miltí hai (dekho 520); aur go ki jins ká yih nishán káfí na hotá, to dúsrá muw. tatimma ָה lagtá hai, aur גָּלְתָה paidá hotá hai. Waisá hí sárí gardánon men; maslan, *Hiph.* הִגְלַת, aksar הִגְלְתָה, waqfa men הִגְלָתָה.

519. Is raqam ke af'ál kí sárí gardánon men *Mustaqbil i kotáh* kí shaklen baḳhúbí áshkára hain. ֶה radd kiyá játá hai, aur is sabab se aur kaí tabdílen hotí hain (dekho 522, 526, 528, 533). *Amr i kotáh* bhí ֵה ke mardúd hone se bantá hai (dekho 529, 534).

Bayán i Mutafarriqát.

520. I. *Qal.*] *Mází ke* 3 *muw.* kí aglí aur salís shakl גָּלַת, az גָּלַיַת, aksar musta'mal nahín hai; lekin zamírí tatimmon ke sáth har kahín maujúd hai, dekho 539.

521. *a*) *Láin. i mut.* kí yih bhí shakl hai, רְאוּ.

b) Kabhí kabhí *Láin. i muz.* רְאֵה, עֲשֵׂה, aur *muw.* רְאֶה hote hain.

522. *Mustaqbil* ke kotáh hone se *Qal* men ye tabdílen hotí hain :—

a) Pahlá masdarí harf aksar madad karnewále harf i 'illat ko, *Çĕghol*, pátá hai ; yá jab dúsrá masdarí harf *halqí* ho, tab *Pathakh* ko ; maslan, וַיִּבֶן, יָגֶל wáste יָגְלֶה, *aur us ne ta'mír kiyá* ; יִשַׁע, *wuh dekhe*, wáste יִשְׁעֶה ke.

b) Peshgardání *Khíriq* já ba já barhke *Tsere* ho játá hai, (kyúnki ab wuh khulá juz hai); maslan, יֵרֶא *wuh dekhe*, (az רָאָה).

c) Madad karnewálá harf i 'illat kabhí chhut játá hai ; maslan, וַיֵּשְׁבְּ, וַיֵּשְׁתְּ, וַיֵּבְדְּ. Fi'l רָאָה kí do shaklen hain, יֵרֶא aur וַיַּרְא. Pichhlí men *Pathakh* hai, *Resh* ke basabab.

d) Ba'ze af'ál *Pe halqí* aur Lámĕdh He bhí hain :— וַיַּעַשׂ, *aur us ne banáyá*, az עָשָׂה ; וַיַּעַן, *aur us ne jawáb diyá*, az עָנָה. Pahle juz ká harf i 'illat já ba já harf i halqí kí tásír se mubaddal nahín hotá hai ; maslan, וַיִּחַר, יִחַן, יִחַד (*dághesh i muláim* dúsre masdarí harf men), *wuh lalkáre*.

e) Af'ál הָיָה, *honá*, aur חָיָה, *jíná*, jin ke *Mustaqbil i kotáh* kí 'ádí shaklen יִהְיֶ, יִחְיֶ hotín, badalke יְהִי, יְחִי ho

játí hain (y,hí, y,khí) ; kyúnki *Yodh* ek harf i 'illat áp se peshtar cháhtá hai, jis men wuh garq howe.

523. Púrí shaklen, bagair ה ֶ ke kátne ke, já ba já balki *Wáw i taqlíb* ke píchhe hotí hain, kháss karke sígáe mutakallim men, aur pichhlí tasnífon men ; maslan, וָאֶרְאֶה, *aur main ne dekhá*, bís bár maujúd hai, lekin Músá kí tasníf men nahín hai ; aur וַיַּעֲשֶׂה, *aur us ne banáyá*, chár bár.

524. Jab ki gardání tatimma harf i 'illat se shurú' hotá hai (dekho 522), kháss karke waqfa men yá us se peshtar, aur púre jama' וּן- se peshtar, yá jab kisí sabab se lafz par lahja partá hai, to aslí י bahál rahtá hai. *Mází* חָסָיוּ, *unhon ne panáh lí* ; *Amr* בְּעָיוּ, *púchho* ; *Mustaqbil* יִרְבְּיוּן, *we ziyáda hote játe hain* ; aksar יִשְׁתָּיוּן, *we píte hain*, kí mánind (dekho 530).

525. *Ism i fi'l i maf'úl* kí ek mw. shakl hai, צוֹפִיָּה, *júsúsí karná* ; פּוֹרִיָּה, *phaldár* ; *jama'* men אוֹתִיּוֹת kí mánind. *Majhúl* já ba já י ke bagair hotá hai ; maslan עָשׂוּ, wáste עָשׂוּי, *banáyá húá*, צָפוּ. Dúsrá juz bahut kam ná-kámil likhá hai.

526. II. *Niph'al.*] *Mustaqbil* ke kotáh hone se aur tabdílen nahín hotí hai (יִגָּל az יִגָּלֶה) ; tau bhí ek fi'l *'Ayin halqí* men ek shakl hai, jis (ָ) kotáh hoke (ַ) ho játá hai, ya'ne יִמַּח (wáste יִמָּח ke). Is kí mánind *Pi'el* men תְּעַר (az תְּעָרֶה), aur *Hithp.* men תִּתְרַע (az תִּתְרָעֶה).

527. III. *Pi'el Pu'al aur Hithpa'el.*] *Pi'el ke Mází* men aksar dúsre juz ká *Ḳhíriq* hai ִי ke 'iwaz men; aur is sabab se yih shakl gardán men mundarj hai. Tatimmon se peshtar *Ḳhíriq* hamesha musta'mal hai; magar Pu'al men har kahín *Tsere* (ֵי hai.

528. *Mustaqbil i kotáh* men dúsre masdarí harf ká *dághesh i jabr* girtá hai; yún *Pi'el* וַיְצַו; *Hithpa'el* וַיִּתְגַּל. Kabhí kabhí *Pathaḳh* badalke *Qámets* ho játá hai, יִתָּאו, וַיִּתָו (dekho 526).

529. *Pi'el* aur *Hithpa'el* men *Amr* kí kotáh shaklen pái játí hain; maslan, נַסֵּה, נַס ke 'iwaz, *sábit kar!* הִתְחַל, *áp ko bímár dikhlá.*

530. Já ba já *Yodh* qáim rahtá hai, jahán aksar gir játá hai:—*Mustaqbil* תְּדַמְּיוּנִי; יְכַסְיוּמוּ.

531. IV. *Hiph'íl aur Hoph'al.*] *Hiph. ke Mází* men הִגְלִית aur הִגְלֵית barábar must'amal hain; tatimmon se peshtar dúsrí shakl átí hai; kyúnki wuh kotáh hai. *Hoph.* men hamesha ֵי hotá hai.

532. *a*) *Hiph. ke Láin. i mut. ká Tsere* 'ádí harf i 'illat hai (jaisá ki הַקְטֵל men); aur *Hoph. ká Láin. i mut.* isí ke mutábiq hai, jaisá ki הָפְקֵדה men.

b) Fi'l i רָבָה, *bahut honá, Láin.* kí tín shaklen rakhtá hai, הַרְבֵּה, *bahut*; הַרְבָּה, jo jab *Láin.* záid hai, tab must'amal hai; aur הַרְבּוֹת, *Láin. i mus.*

533. *Mustaqbil i kotáh* kí ye shaklen hain, יֵרְדְּ ,יַפְתְּ ;וַיַּשְׁקְ; yá (madadgár harf i 'illat ke sáth) יָגֶל, jis ke badle men har gáh יָגֶל hotá hai; maslan, וַיָּגֶל ,וַיָּפֶר. Harf i halqí ke sáth, וַיַּעַל ,וָאַעַל, wg. Is kí aur Qal ke Mustaqbil kí tafríq sirf matlab se ma'lúm ho saktí hai.

534. *Amr i kotáh* men hamesha madadgár harf i 'illat *Çĕghol* yá *Pathaḳh* hotá hai; maslan, הֶרֶב wáste הַרְבֵּה ,הַרְבֵּ ke; הֶרֶף wáste הַרְפֵּה ,הַרְףְּ ke; הַעַל wáste הַעֲלֵה ke.

535. *Mustaqbil,* jis men *Yodh* bahál rahtá hai, sirf תִּגְּיוּן men hai, az יָגָה.

536. V. Arámí zubán men af'ál i ל״א aur ל״ה mile jule hote hain; aur donon, *Mustaqbil* aur *Ism i fi'l* men, sárí gardánen eksán, ֵא yá ֵי se tamám hote hain. 'Ibrání men, inhín ke muwáfiq, *Láin., Amr* aur *Mustaqbil* ֶה aur kabhí ֵא aur ֵי se ḳhatam hote hain. Yih ḳháss karke pichhlí tasnífon aur shi'r men hotá hai. *Láin.* הֱיֵה, *honá*; עֲנֵה, *mazlúm karná*; הָפְדֵה. *Amr* הֱוֵא, *tú ho. Mustaqbil* אַל־תְּהִיֵה; אַל תֹּבֵא, *pairawí na kar*; אַל־תַּעֲשֵׂה, *baná mat.* In báton men *Amr* ke matlab ke hone se Tsere must'mal hotá hai, *Amr* hí kí mánind. Lekin já ba já yih bayán ṭhík na ṭhaharegá; aur kaí maqámon men shakk hai, ki (ֵ) yá (ֶ) durust hai. Dekho Paid. 26 : 29; Ahbár 18 : 7; Yashú' 7: 9; 9 : 24; Dán. 1: 13; 'Azrá 5 : 12.

537. Ek Suryání muháwara ke mutábiq *Yodh* lafz kí áḳhir men miltá hai— הֶחֱלִי ,נִתְזַנִי, aur *jama'* הִמְסִיו.

538. Tín af'ál haiṉ, jin meṉ be-'ádatí gardán *Pil'el* miltí hai, yá us ká ma'kús; jaháṉ tísrá masdarí harf, jo dastúr se duhráyá játá hai, וה kí shakl meṉ záhir hotá hai; maslan, נַאֲוָה (kotáh נָאוָה), *hasín honá,* az נָאָה; מְתַחֲוִים, *tírandáz*; kháss karke שָׁחָה, *jhukná, Pil'el* שַׁחֲוָה, aur ma'kús הִשְׁתַּחֲוָה, *apne taíṉ jhukáná; munh ke bal girná, síga i mukh.* ־ִית aur ־ֵית, *Mustaqbil* יִשְׁתַּחֲוֶה, *kotáh* וַיִּשְׁתַּחוּ, wáste וַיִּשְׁתַּחֲו ke (muwáfiq יְהִי=יִהְיֶ ke).

539. Zamírí tatimmoṉ se peshtar ká ákhirí ה aur us se peshtar ká harf i 'illat gir játá hai; maslan, עָנָנִי, *us ne mujhe jawáb diyá,* עָנְךָ, עָנָם; *Mustaqbil* יַעַנְךָ, יַעֲנֵהוּ; *Hiph.* הֶעֶלְךָ. ־ֵי — Bahut kam ákhirí ־ֶה yá ־ֵה kí jagah meṉ á játá hai; maslan, יְכַסְּיֻמוּ, *wuh unheṉ ḍhámp degá;* הַבִּינֵי, *mujhe már. Mází ká* 3 *muw.* zamírí tatimma se peshtar hamesha puráni shakl גָּלָת ko letá hai (dekho 518), lekin *a* ke sáth, jaisá ki 'ádí af'ál meṉ; maslan, כִּלָּתְהוּ=כִּלַּתּוּ; waqfa meṉ עָשָׂתְנִי.

Lugat.

540. [Par] *bharosá rakhná,* [בְּ] חָסָה, kháçáh.
Ta'mír karná, בָּנָה, bánáh.
Tánná, נָטָה, náṭáh.
Baṛháná, רָבָה, rábháh.
Charná, רָעָה, rá'áh.
Bakná, בָּטָה, báṭáh.

Wáqi' honá, אֻנָּה, (Pu'al meṉ) ánáh.
Dekhná, רָאָה, ráàh.
Chhedan (jama'), מַדְקְרוֹת, madhq,roth (dháqar).
Talwár, חֶרֶב, khĕ'rĕbh.
'Álam, תֵּבֵל, tebhel.
Janín, mádda i anbaná, גֹּלֶם, golĕm (az gálam).

541.

Isti'mál 47.

a)
1 וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל־פַּלְגֵי־מָיִם אֲשֶׁר פִּרְיוֹ ׀ יִתֵּן
בְּעִתּוֹ וְעָלֵהוּ לֹא־יִבּוֹל וְכֹל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה יַצְלִיחַ׃ 2 נָטִיתִי
יָדִי וְאֵין מַקְשִׁיב׃ 3 כִּי־בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת
חַיִּים׃ 4 שִׂפְתֵי צַדִּיק יִרְעוּ רַבִּים וֶאֱוִילִים בַּחֲסַר־לֵב
יָמוּתוּ׃ 5 יֵשׁ בּוֹטֶה כְּמַדְקְרוֹת חָרֶב וּלְשׁוֹן חֲכָמִים
מַרְפֵּא׃ 6 לֹא־יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל־אָוֶן וּרְשָׁעִים מָלְאוּ רָע׃
7 אִם־אֶרְעַב לֹא־אֹמַר לָךְ כִּי־לִי תֵּבֵל וּמְלֹאָהּ׃ 8 בַּיהוָה ׀
חָסִיתִי אֵיךְ תֹּאמְרוּ לְנַפְשִׁי נוּדִי הַרְכֶם צִפּוֹר׃ 9 הֵיטִיבָה
בִרְצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלָם׃ 10 גָּלְמִי ׀ רָאוּ
עֵינֶיךָ וְעַל־סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ יָמִים יֻצָּרוּ וְלֹא אֶחָד בָּהֶם׃
11 תּוֹעֲבַת מְלָכִים עֲשׂוֹת רֶשַׁע כִּי בִצְדָקָה יִכּוֹן כִּסֵּא׃

b) 1. Jo Khudá farmáwe, so tú kar. 2. Jaisá unhoṉ ne kiyá hai, waisá tum karo. 3. Pání zamín par bahut baṛh gae, aur jo ṭíle ásmán ke tale the, so sab ḍhámpe gae. 4. Gáe aur ríchh sáth sáth charenge; sher i babar aur bail ikkaṭṭhe leṭenge. 5. We chízeṉ

'azím hain̲, jo merí ánkhon̲ ne dekhí hain̲. 6. Tum ghar ta'mír mat karo. 7. Kyá mere báp ne yih ghar na banáyá? 8. Kyá main̲ ne ghar ta'mír na kiyá? 9. Shahr ke ta'mír karne men̲.

542. Ye shaklen̲ likho:—

Main̲ thá.	Main̲ hoúngá.	Tú ho.	Honá.
Tú thá.	Tú hogá.	Tú (*mw.*) ho.	Hone men̲.
Tú thí.	Tú hogí.	Tum ho.	
Wuh hogá.	Wuh hogá.	Tum (*mw.*) ho.	
Wuh thí.	Wuh hogí		

BÁB XII.—*Fi'l ke Tatimma.*

543. Zamírí tatimma, jo af'ál par lagte hain̲, *zamír kí hálat i maf'úl ko* záhir karte hain̲. We hain̲:—

544.

Wáhid.

Síga.	*Shaklen̲ zamán i Mází ke liye.*	*Shaklen̲ zamán i Mustaqbil ke liye.*
1 mujhe ('ámí)	־ַ֫נִי ־נִי	־ֵ֫נִי
2 tujhe (mz.)	ךָ, waqfe men̲ ־ָ֫ךְ yá ־ֶ֫ךָ	־ְךָ yá ־ֶ֫כָּה
2 tujhe (mw.)	־ָךְ ־ֵךְ ,, ־ֵךְ	־ֵךְ ,, ־ֵךְ yá ־ֵכִי
3 use (mz.)	־ָהוּ ־וֹ	־ֵהוּ ,, ־וֹ
3 use (mw.)	־ָהּ ־הָ	־ֶ֫הָ

Jama'.

1 hamen̲ ('ámí)	־ָ֫נוּ ־נוּ	־ֵ֫נוּ
2 tumhen̲ (mz.)	־כֶם	־כֶם
2 tumhen̲ (mw.)	־כֶן	־כֶן
3 unhen̲ (mz.)	־ָם ־ַם, shi'rí ־ָמוֹ	־ֵם ־ָם shi'rí ־מוֹ
3 unhen̲ (mw.)	־ָן ־ַן	־ֵן

Jab Mustaqbil men̲ Nún i mundarj hai, tab us ke zamírí Tatimma ye hain̲:—

545.

Wáhid.

1 mujhe ('ámí)	־ֵ֫נִי ־ֶ֫נִּי	wáste	־ֶ֫נְנִי	ke
2 tujhe (mz.)	־ֶ֫ךָּ ־ֶ֫כָּה	wáste	־ֶ֫נְךָ	ke
3 use (mz.)	־ֶ֫נּוּ	wáste	־ֶ֫נְהוּ	ke
3 use (mw.)	־ֶ֫נָּה	wáste	־ֶ֫נְהָ	ke

Mází Tatimmon̲ ke sáth.

546. 'Ámí qá'ida yih hai, ki

a) Jo shaklen̲ hurúf i sahíh se ḳhatm hotí hain̲, so aise tatimma letí hain̲, ki hurúf i 'illat se shurú' hote hain̲; aur wuh *harf i 'illat i waslí* kahlátá hai.

b) Jo shaklen̲ hurúf i 'illat se ḳhatm hotí hain̲, so aise tatimma letí hain̲, ki hurúf i sahíh se shurú' hote hain̲.

c) *Mází* ke liye harf i ’illat i waslí *a* yá *á* hai.

d) *Mustaqbil* } " " " *e* yá *ĕ* hai.
e) *Amr* }

547. J̈o tabdílen gardání tatimmon men howen, so is liye hotín, ki we zamírí tatimmon ko lene ke qábil hon.

	letá hai	ke ’iwaz men
a) 3 wáh. mw.	*ath* yá *áth*	*áh*
b) 2 wáh. mw.	*tí*	*t*
2 jama’ mz.	*tú*	*tĕm′*

548. Yahán gaur kíjiyo, ki (1) 2 *wáh. mw.* (jo shakl i ’atíq *attí* se sádir hotí hai,) 1 *wáh.* kí ṭhík shakl rakhtí hai, aur sirf ’ibárat se un donon ká farq ma’lúm hotá hai; (2) 2 *jama’ mw.* kahín zamírí tatimma ke sáth miltá nahín.

549. [*Mází ká* 3 *wáh. mw.* (1) lahja ko letá hai; magar *khĕm*, *khĕn* ke sáth nahín; par un ke sáth aisí shakl letá hai, ki bagair harf i ’illat i waslí ke juz ho we; (2) aur zamíron ke sáth wuh harf i ’illat i waslí ko letá, aur lahja ko píchhe khenchke juz i qabl i ákhirí par lagátá hai; aur yún we hurúf i ’illat i kotáh páte hain.]

550. *Fi’l i Zamírí Tatimmon ke sáth.*

I. Mází.

Fi’l: Qal ma’rúf—כָּתַב *us ne likhá hai.*

Zamír:		3 wáh. mw. כָּתְבָה
3 wáh. mz.	כְּתָבָהוּ	כְּתָבַתְהוּ
	yá	yá
	1 כְּתָבוֹ	כְּתָבַתּוּ
mw. *use*	כְּתָבָהּ	כְּתָבַתָּה
2 mz. *tujhe*	2 כְּתָבְךָ	כְּתָבַתְךָ
—mw. *tujhe*	כְּתָבֵךְ	כְּתָבָתֵךְ
1 *mujhe*	כְּתָבַנִי	כְּתָבַתְנִי
Jama’ 3 mz. *unhen*	כְּתָבָם	כְּתָבָתַם
—mw. *unhen*	כְּתָבָן	כְּתָבָתַן
2 mz. *tumhen*	כְּתַבְכֶם	כְּתָבַתְכֶם
—mw. *tumhen*	כְּתַבְכֶן	כְּתָבַתְכֶן
1 hamen.	כְּתָבָנוּ	כְּתָבַתְנוּ
		aisá
		אֲהֵבַתְהוּ
		כִּתְּבַתְהוּ

e az Qal i Lázimí isí tarah se.
1) אֲהֵבוֹ, 2) אֲהֵבְךָ, 3) אֲהֶבְכֶם.
e aur shaklon se, maslan Pi’el—
1) כִּתְּבוֹ, 2, 3) כִּתֶּבְךָ, בֵּרַכְךָ.

Zamír:	2 mz. wáh.	2 mw. aur 1 wáh.	3 jama’.
	כָּתַבְתָּ	כָּתַבְתִּי	כָּתְבוּ
wáh. 3 mz.	כְּתַבְתָּהוּ	כְּתַבְתִּיהוּ	כְּתָבוּהוּ
	yá	yá	
use	כְּתַבְתּוֹ	כְּתַבְתִּיו	(nest)
mw. *use*	כְּתַבְתָּהּ	כְּתַבְתִּיהָ	כְּתָבוּהָ
2 mz. *tujhe*	(nest)	כְּתַבְתִּיךָ	כְּתָבוּךָ
—mw. *tujhe*	(nest)	כְּתַבְתִּיךְ	כְּתָבוּךְ
1 *mujhe*	כְּתַבְתַּנִי	כְּתַבְתִּינִי	כְּתָבוּנִי
Jama’ 3 mz. *unhen*	כְּתַבְתָּם	כְּתַבְתִּים	כְּתָבוּם
—mw. *unhen*	כְּתַבְתָּן	כְּתַבְתִּין	כְּתָבוּן
2 mz. *tumhen*	(nest)	כְּתַבְתִּיכֶם	כְּתָבוּכֶם
—mw. *tumhen*	(nest)	כְּתַבְתִּיכֶן	כְּתָבוּכֶן
1 *hamen*	כְּתַבְתָּנוּ	כְּתַבְתִּינוּ	כְּתָבוּנוּ

Waisá hí zamírí síga sárí fi'lí masdaron ke sáth hain.	Waisá hí 1 aur 2 jama'.
כְּתַבְתִּיהוּ כְּתַבְתָּהוּ wag.	כְּתַבְתּוּהוּ כְּתַבְנוּהוּ

551. II. *Mustaqbil.*

	Qal i Lázimí, 3 wáh. mz.	3 jama' mz.	Qal ká Amr wáh. mz.
Fi'l:	יִכְתֹּב	יִכְתְּבוּ	כְּתֹב שְׁמַע
Zamír: wáh. 3 mz.	1* יִכְתְּבֵהוּ	1 יִכְתְּבוּהוּ †	כָּתְבֵהוּ שְׁמָעֵהוּ‡
			כָּתְבֶנּוּ שְׁמָעֶנּוּ
	יִכְתְּבֶנּוּ		
	יִכְתְּבוֹ		
mw.	יִכְתְּבֶהָ	יִכְתְּבוּהָ	כָּתְבֶהָ שְׁמָעֶהָ
	יִכְתְּבֶנָּה		
	יִכְתְּבָהּ		כָּתְבָהּ
2 mz.	2 יִכְתָּבְךָ	יִכְתְּבוּךָ	
—mw.	יִכְתְּבֵךְ	יִכְתְּבוּךְ	
1.	יִכְתְּבֵנִי	יִכְתְּבוּנִי	כָּתְבֵנִי שְׁמָעֵנִי
jama' 3 mz.	יִכְתְּבֵם	יִכְתְּבוּם	כָּתְבֵם שְׁמָעֵם
—mw.	יִכְתְּבֵן	——	כָּתְבֵן שְׁמָעֵן
2 mz.	3 יִכְתָּבְכֶם	יִכְתְּבוּכֶם	
—mw.	יִכְתָּבְכֶן	יִכְתְּבוּכֶן	
1.	יִכְתְּבֵנוּ	יִכְתְּבוּנוּ	כָּתְבֵנוּ שְׁמָעֵנוּ

Dúsre fi'lí sígon ke zamírí tatimma isí tarah se bante hain.

* Waise hí sab síge, jo tísre harf i masdarí se khatm hote hain: נִכְתֹּב, אֶכְתֹּב, תִּכְתֹּב.

† Is tarah תִּכְתְּבוּ 2 jama' mz. aur 3 a. 2 jama' mw. aur תִּכְתְּבִי 2 wáh. mw.

‡ Is tarah wáh. mw. aur jama' Mustaqbil ke muwáfiq.

a pichhle juz men, יִנְהַג: 1. יִנְהָגֵהוּ; 2. יִנְהָגְךָ; 3. יִנְהָגְכֶם, יִשְׁמַע; 2. יִשְׁמָעֲךָ; 3. יִשְׁמַעֲכֶם; *e* pichhle juz men, יְכַתֵּב: 1. יְכַתְּבֵהוּ; 2. יְכַתֶּבְךָ, יְכַתֶּבְךָ; 3. יְכַתֶּבְכֶם, יְשַׁלַּח; 2. יְשַׁלֶּחֲךָ; 3. יְשַׁלַּחֲכֶם. *í yá ú* pichhle juz men, יַכְתִּיב, *Hiph.*: 1. יַכְתִּיבֵהוּ; 2. יַכְתִּיבְךָ; 3. יַכְתִּיבְכֶם; harf i halqí ke sáth, יַשְׁמִיעֲךָ, יַשְׁמִיעֲכֶם.

552. *Isti'mál* 48.

a)
1 חָנֵּנִי אֱלֹהִים כְּחַסְדֶּךָ כְּרֹב רַחֲמֶיךָ מְחֵה פְשָׁעָי׃
2 הֶרֶב כַּבְּסֵנִי מֵעֲוֺנִי וּמֵחַטָּאתִי טַהֲרֵנִי׃ 3 כִּי־פְשָׁעַי
אֲנִי אֵדָע וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד׃ 4 לְךָ לְבַדְּךָ ׀ חָטָאתִי
וְהָרַע בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדָבְרֶךָ תִּזְכֶּה בְשָׁפְטֶךָ׃
5 הֵן־בְּעָווֹן חוֹלָלְתִּי וּבְחֵטְא יֶחֱמַתְנִי אִמִּי׃ 6 הֵן־אֱמֶת
חָפַצְתָּ בַטֻּחוֹת וּבְסָתֻם חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי׃ 7 תְּחַטְּאֵנִי
בְאֵזוֹב וְאֶטְהָר תְּכַבְּסֵנִי וּמִשֶּׁלֶג אַלְבִּין׃ 8 תַּשְׁמִיעֵנִי שָׂשׂוֹן
וְשִׂמְחָה תָּגֵלְנָה עֲצָמוֹת דִּכִּיתָ׃ 9 הַסְתֵּר פָּנֶיךָ מֵחֲטָאָי
וְכָל־עֲוֺנֹתַי מְחֵה׃ 10 לֵב טָהוֹר בְּרָא־לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ
נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי׃ 11 אַל־תַּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ וְרוּחַ קָדְשְׁךָ
אַל־תִּקַּח מִמֶּנִּי׃ 12 הָשִׁיבָה לִּי שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה
תִסְמְכֵנִי׃ 13 אֲלַמְּדָה פֹשְׁעִים דְּרָכֶיךָ וְחַטָּאִים אֵלֶיךָ
יָשׁוּבוּ׃ 14 הַצִּילֵנִי מִדָּמִים ׀ אֱלֹהִים אֱלֹהֵי תְּשׁוּעָתִי תְּרַנֵּן
לְשׁוֹנִי צִדְקָתֶךָ׃ 15 חֲמַת־מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי־מָוֶת וְאִישׁ חָכָם
יְכַפְּרֶנָּה׃ 16 אִישׁ תַּהְפֻּכוֹת יְשַׁלַּח מָדוֹן וְנִרְגָּן מַפְרִיד
אַלּוּף׃ 17 אִישׁ חָמָס יְפַתֶּה רֵעֵהוּ וְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא־

טוֹב׃ 18 אִוֶּלֶת קְשׁוּרָה בְלֶב־נָעַר שֵׁבֶט מוּסָר יַרְחִיקֶנָּה
מִמֶּנּוּ׃ 19 עֹשֵׁק דָּל לְהַרְבּוֹת לוֹ נֹתֵן לְעָשִׁיר אַךְ לְמַחְסוֹר׃
20 הַט אָזְנְךָ וּשְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים וְלִבְּךָ תָּשִׁית לְדַעְתִּי׃
21 כִּי־נָעִים כִּי־תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנֶךָ יִכֹּנוּ יַחְדָּו עַל־שְׂפָתֶיךָ׃
22 לִהְיוֹת בַּיהוָֹה מִבְטַחֶךָ הוֹדַעְתִּיךָ הַיּוֹם אַף־אָתָּה׃
23 הֲלֹא כָתַבְתִּי לְךָ שָׁלִשׁוֹם בְּמֹעֵסוֹת וָדָעַת׃ 24 לְהוֹדִיעֲךָ
קֹשְׁטְ אִמְרֵי אֱמֶת לְהָשִׁיב אֲמָרִים אֱמֶת לְשֹׁלְחֶיךָ׃

b. 'Ibrání meṉ tarjuma karo—

Tú (mz.) ne use rakhá hai.
Tú (mw.) ne mujhe dhokhá diyá.
Us (mw.) ne us ko (mz.) sikhláyá.
Us (mw.) ne use (mz.) jhukáyá.
Tú (mz.) ne merí tahqír kí.
Tú (mw.) ne use bakhshá.
Unhoṉ (mz.) ne mujhe chhoṛ diyá.
Maiṉ ne use (mw.) mala'ún kiyá.
De us ko (mz.)
Le us ko (mz.)
Wuh (mz.) us (mz.) ke píchhe ho legá.
We (mz.) use (mw.) páwenge.
We (mz.) mujhe pukárenge.
Unheṉ (mz.) haqír jánná.
Jab wuh (mz.) bhágá (us ke bhágne meṉ).
Jab tú (mz.) ta'mír kare (tere ta'mír karne meṉ.)
Jab us (mz.) ne taiyár kiyá, (us ke taiyár karne meṉ.)
Mujhe fareb dená.
Jab us (mz.) ká khatna húá, (us ke makhtún kie jáne [meṉ.)
Jo yihí karte haiṉ.
Us (mz.) máre húe.
We, jo use (mz.) pukárte haiṉ.

'IBRÁNÍ AUR URDÚ LUGAT.

א

אַב báp.

אָבַד gumráh h., kho j. Tabáh h. (לְ aur מִן ke sáth). *Pi'el* gumráh karáná, titar bitar k., halák karáná, tabáh k.

אָבָה rází h., máil h., cháhná. (Láin. is ke ba'd hotá hai, jis ke sáth kabhí לְ bhí hai).

אֲבוֹי tangdastí, musíbat.

אָבַל mátam k. (עַל *par*) *Hiph.* mátam karáná. *Hithp.* =*Qal.*

אֶבֶן (aksar mw.), patthar.

אָדֹם, אָדוֹם, *sifat*, jama' אֲדֻמִּים, lál, surkh.

אָדוֹן málik, khudáwand. *Jama'* אֲדֹנִים; אֲדֹנֵי הָאָרֶץ mulk ká málik.

אַדִּיר, *sifat*, baṛá, 'azím, sharíf.

אָדַר, *Niph.* baṛá ho jáná.

אַדֶּרֶת mw.; *zamírí* אַדַּרְתּוֹ, labáda, jubba.

אָהַב piyár k. *Pi'el ká ism i fi'l* muhibb.

אַהֲבָה mw.; אָהֵב *ká Láin.* *maslan* אֶת־שֵׁם יְהוָֹה לְאַהֲבָה Yahowáh ke nám ko piyár k. *Ism,* ma'shúq. *Zarf,* dilkashí se.

אֵיד tangí, musíbat, tabáhí.

אָוָה *masdar námusta'mal*; *'Arabí* wáwailá k.

אוֹי wáwaila. Afsos! áh! haṭ!

אֱוִיל ahmaq=sharír.

אִוֶּלֶת mw. *wáh.* nádání, gunáh; *az 'atíq masdar* אָוַל.

אָוֶן nestí, jhúṭh, batálat; sharárat; badnasíbí, áfat.

אוֹצָר, *jama'* אוֹצָרוֹת, khazána.

אָח bháí.

אָחַר rahná, ṭhaharná.

אַחַר, *jagah kí bábat*, píchhe; *waqt kí bábat*, ba'd. *Zamírí* אַחֲרַי, *wg.*

אָחוֹר pichhlá hissa. *Zarf*, ulṭá.

אֵיב dushman h., kína r. *Ism i fi'l* אוֹיֵב dushman. *Mw.* אוֹיֶבֶת.

אֱילוּת qúwat.

אַיִן nestí. *Zarf*, nahín; aur is men *hone* ká khiyál wábasta hai. יֵשׁ muqábala karo. אֵין אִישׁ *ádmí nahín hai*; אֵין פּוֹתֵר *koí mufassir nahín hai*. Agar jumla ká fá'il zamír ho, to אֵין ko fi'lí zamírí khátama lagte hain, אֵינֶנִּי *main nahín hún*, wg. Jab hálat i nasbí us ke ba'd átí hai, to אֵין לִי, *mujh ko nahín hai*, ya'ne, mere pás nahín hai, wg.; אֵין לָהֶם, *un ke pás nahín hai*.

אִישׁ mard. אִישׁ אֱמֶת mard i wafá.

אַלּוּף jání dost; peshwá.

אֵשֶׁת 'aurat, jorú.

אַךְ only, faqat, abhí, albatta.

אָכַל khána.

אַלְמָנָה bewa, ránḍ.

אֵם má, mádar.

אַמָּה háth [kuhní tak], háth [paimáish ká]; בָּאַמָּה

אַרְבַּע háth se chár, ya'ne chár háth.

אָמָה laundí.

אֱמֶת (*wáste* אֱמֶנֶת *ke*), mw. *zamírí* אֲמִתּוֹ, istiqámat, wafádárí, sacháí.

אָמַר, mustaq. יֹאמַר, bolná. Aksar sukhn i mazkúr is ke ba'd hote hain, אֶל, לְ ke sáth *mukhátib* yá *gáib* ke áge. Hálat i maf'úl ke áge bahut kam hotá hai.

אֵמֶר bát, kalám.

אַמְתַּחַת mw., thailí, borá.

אָנָה *Qal ná-musta'mal*; (*'Arabí*, milná, muqábil h., 'ain waqt par házir h.) *Pi'el*, házir karáná. *Pu'al*, wáqi' h. [kisí ko].

אֳנִיָּה mw., jaház.

אָנַף nák se sáns l., farráná; בְּ *ke sáth* khafá h.

אָנַק áh khenchná. *Niph.*, mátam k.

אֲנָקָה mw., *muzáf* אֶנְקַת, mátam zárí.

אֱנוֹשׁ (dekho אִישׁ) ádmí; 'awám. *jama'* אֲנָשִׁים, *muzáf* אַנְשֵׁי, *zam.* אֲנָשַׁי; aksar אִישִׁים kí jagah musta'mal, jo אִישׁ ká jama' hai.

אִשָּׁה mw., *gardán i gair*, *jam.* נָשִׁים, 'aurat, mádín; jorú.

אָסַף baṭorná, jama' k.

אָסַר bándhná, beṛíon men jakaṛná. *Ism i fi'l*, אָסוּר qaidí.

אָסִיר asír, qaidí.

אַף (אֶנֶף *ke wáste*=אַנְף), *zam.* אַפִּי, nák; khafagí. Tas. אַפַּיִם nathne. Chihra, rúp.

אָפָה poná, tanúr men pakáná.

אָרַח chalná, ráh par h.

אֹרַח, mz. o mw., *ja.* אֳרָחוֹת, *muz. aur zam.* אָרְחוֹת, ráh, taur, taríqa.

אָרֵךְ lambáí [waqt aur fásila kí].

אֶרֶץ mw., kabhí mz., *harf i ta'ríf* ke sáth הָאָרֶץ, zamín, bhúm.

אָרַר la'nat k. *Pi'el*, aizan.

אָשַׁם mulzim h., khatá k. *Hiph.*, kisí par gunáh kí sazá láná.

אָשָׁם ilzám.

אָשַׁר sídhá chalná.

אֶשֶׁר khushwaqtí, khushhálí. *Sirf jama' muz. men zarf ke taur par musta'mal*, אַשְׁרֵי הָאִישׁ. Wuh ádmí kaisá mubárak hai! *Zam. ke sáth*, אַשְׁרֶךָ, mubárak tú!

ב

בֶּגֶד, *zam.* בִּגְדִי, *waqfa men* בָּגֶד, poshish, poshák.

בָּהַל, *Niph.*, muztarib honá, dar j. *Pi'el*, daráná, muztarib k., jaldí karáná, *Hiph.* aizan.

בַּהֶרֶת mw. chamak, safedsí paprí [chamṛe se gahrí, aur jis men bál safed hon].

בּוֹא dákhil h., andar á. (בְּ, אֶל, *aur* לְ *ke sáth*, *aur maf'úl ke sáth bhí*, musta'mal).

בּוּז haqír jánná.

בּוֹשׁ sharminda h.

בָּזַז lúṭná, lúṭ l.

בָּחַן ázmáná, parakhná.

בָּחַר parakhná. *Maf'úl ke sáth* בְּ, לְ, chunná.

בָּטָה bakná. *Ism i fi'l* בִּטָּה, bakwádí.

בָּטַח lipaṭná, ásár rakhná, [עַל, אֶל, ke sáth].

בֶּטַח bharosá, 'itiqád.

בִּין, בּוּן taftísh k., tafríq k., samajhná.

בֵּין *harf i nis.*, bích. בֵּין, בֵּין־־לְבֵין, בֵּין־־וּבֵין, bích—aur; *kabhí kabhí* udhar—yá.

בֵּין, *harf i nis.*, בַּיִן ká muzáf

בִּינָה mw., samajh, bínáí.

בְּכוֹר pahlauṭhá.

בַּל nahín, kuchh nahín.

בְּלִי hájat. *Zarf*, na, bagair.

בֵּן beṭá.

בָּנָה ta'mír k.

בַּעַל málik, sáhib, shauhar.

בָּעַר jalná, bhasam k.

בָּצַע torná, lúṭná.

בֶּצַע, בָּצַע lúṭ, hásil i náhaqq; nafa', wasúl.

בָּקָר, *ism i kasratí*, bail, galla.

בֹּקֶר, *jam.* בְּקָרִים, subh, sakár.

בִּקֵּשׁ, *Pi'el* dhúnḍhná: *maf. ke sáth* לְ *ke ba'd*, talásh karná; בִּקֵּשׁ אֶת־יְהוָֹה Yahowáh kí talásh karní.

בַּר anáj [chhilkon se nirá-ráyá húá]; בָּרַר judá k.

בַּר, *zam.* בְּרִי beṭá.

בָּרָא banáná, paidá k.

בָּרָד olá.

בָּרַח bhágná; לְ, אֶל *ke sáth* kidhar; מִן, מֵאֵת, מִפְּנֵי, kis taraf se; אַחֲרֵי píchhe [kisí ke].

בְּרִית mw. wáh., 'ahd.

בָּרַךְ ghuṭne ṭekná. *Niph.*, mubárak k. j. *Pi'el*, Khudá kí ta'ríf k., use mubárakbád kahná. *Hithp.*, mubárak h. [בְּ meṉ, ke wasíle se].

בֶּרֶךְ mw., *tasniya* בִּרְכַּיִם, ghuṭná.

בְּרָכָה (*ek bár* בְּרָכָה) mw., barakat.

בַּר (*mw.* בָּרָה) barguzída, piyárá; barí, beilzám; bequsúr.

בֹּשֶׁת ḍar, ghabráhaṭ. Aksar is ke ba'd *pánim* hai (chihre).

ג

גָּאַל rihái k., bacháná.

גַּב, *jam.* גַּבִּים, וֹת, píṭh.

גָּבַל hadd bándhná.

גְּבוּל hadd, kinárá, mulk.

גָּבַר mazbút h. *yá* ho j.

גֶּבֶר mard, khasam, bahádur.

גִּבּוֹר, גִּבֹּר mazbút.

גְּבוּרָה mw., zor, táqat.

גָּג chhappar.

גְּדִי bakrí ká bachchá, memná.

גָּדַל baṛá h., baṛhná, 'azím honá.

גָּדַר díwár bándhná.

גָּהָה mw., shifá, sihat.

גּוֹי qaum; gair-qaum.

גֵּר musáfir, pardesí.

גּוּר bachchá [kutte, wg. ká]

גּוֹרָל, [*ja. oth*], qura'.

גָּזַז katarná, káṭ ḍálná.

גָּזַר káṭ ḍálná, taqsím k.

גֶּזֶר ṭukṛá, hissa.

גָּלַל loṭ j., hamla k. (עַל= par). Hiph. dúr loṭá dená.

גַּם, *harf i wasl*, bhí; גַּם—גַּם bhí—bhí; גַּם הִיא הִיא wuhí áp (mw.) Háṉ, albatta. Tau bhí.

גָּמַל badlá d. [nek yá bad, maf'úl aur לְ, עַל, ke sáth]. Pakká k., pakká ho j. Dúdh se chhuṛáná.

גָּמָל mz. o mw., *jam.* גְּמַלִּים, úṉṭ.

גְּמוּל badlá. Nek kám, fáida.

גְּמוּלָה mw., badlá, jazá.

גָּנַב chorí k.

גַּנָּב chor.

גָּנַן ḍhánkná; panáh d.

גַּן bág.

גָּעַר ḍánṭná [בְּ ke sáth].

גָּרַז, *Niph.* káṭ ḍálá j.

גֶּרֶם, גֶּרֶם haḍḍí.

גָּרַשׁ úpar ḍálná. *Niph.* nikálá jáná, phenk ḍálá jáná. Uchhalná, muztarib h.

גָּשַׁם, *Hiph.* páni barsáná.

גֶּשֶׁם, *ja. muzáf*, mz. o mw. גִּשְׁמֵי, barsát, bhárí bárish.

ד

דָּבַק lipaṭná, lagná. *Pu'al*, gaṭhná. *Hiph.*, gaṭháná. *Hoph. ism i fi'l* מְדֻבָּק, gaṭhá húá.

דָּבַר bolná, tartíb se rakhná. *Pi'el*, bolná. *Pu'al*, kahá j. *Niph.*, bát-chít k. *Hiph.*, dabáná. *Hithp.*, se kahná.

דָּבָר bát, kalám, hukm. Wáqi'.

דְּבַשׁ shahd.

דָּגָן anáj. Roṭí.

דּוֹנַג mom.

דּוֹר, דֹּר, gardish. Zamána, pusht,

דֶּלֶת mw., darwáza.

דָּלַל laṭakná; kamzor h.

דַּל past, kamzor, garíb.

דָּם (=אָדָם) khún, khúnrezí, khún ke haqq meṉ mulzim. *Jama' meṉ*, עִיר דָּמִים, אִישׁ, khúní ádmí *yá* shahr.

דָּמַם khámosh honá, chup rahná.

דַּעַת 'ilm, pahchán.

דַּק, *mw.* דַּקָּה, chhoṭá, patlá

דָּקַר wárpár márná, chhedná.

דָּרַךְ páemál k. (עַל ke sáth); maglúb k.

דֶּרֶךְ mz. o mw., *zam.* דַּרְכֵּי (*tasniya* דְּרָכַיִם) ráh.

דָּרַשׁ ḍhúṉḍhná, taftísh k., (kháss karke kalám, Yahowáh kí marzí púchhní. Mángná, da'wá k. דָּרַשׁ דָּם khún ke intiqám ká da'wá k.

דָּשֵׁן moṭá ho j. *Pi'el* moṭá kar d. Chupaṛná. Moṭá samajhná *yá* ṭhaharáná, (qurbání=use qabúl k.). *Pu'al*, moṭá kar j., ser h.

ה

הָדַף ḍhakelná, phenk ḍálná.

הַוָּה mw. khwáhish, shahwat. Sharárat.

הָיָה honá. יְהִי *Qal ká mus. 3 mz. wáh.*, wuh hogá: *wáw i taqlíb ke sáth*, wuh húá. *Aksar* aur aisá húá.

הֵיכָל haikal, 'azím 'imárat, mahall.

הָלַךְ jáná, chalná. *Hithp.*, sair k., ṭahalná.

הָלַל chamakná. *Pi'el*, (chamkáná=) ta'ríf k., *aur fi'l i lázimí*, fakhr k. *Hithp.*, mahmúd h.; áp ko baṛá ṭhahráná.

הֵן, הֵן־, lo! dekh! kyá. Agar.

הִנֵּה, הִנֵּה, lo! dekh! *Zam.* הִנְנִי, הִנֶּנִּי, הִנְנִי.

הָפַךְ, (*S.I.* אֶהְפֹּךְ), ghúmná, ulaṭ j. Ulṭá d., tabáh k.

הִקִּיף gher l.

הַר, *jam.* הָרִים, koh, pahár.

הָרַג qatl k.

הָרַס toṛná, ḍhá d., halák k. (*Qal aur Pi'el men*).

ז

זֹאת *zamír wáh. mw.*, זֶה dekho.

זוֹ, *mw.* זֹאת, *ba'zí jagah* זוֹ, זֶה *zamír*, yih. Ism ke píchhe aksar harf i ta'ríf ke sáth hai; aur jab bagair harf i ta'ríf ke wuh ism se pahle hai, to aksar mahmúl hotá hai; *maslan*, זֶה הַדָּבָר yih (hai) bát; זֶה־־זֶה yih—wuh, ek-dúsrá; זֶה אֶל זֶה ek dúsre ko. *Lahja ke sáth*, [yihí.

זָכַךְ sáf h.

זַךְ, *mw.* זַכָּה, sáf, pák.

זָכַר yád k., ḳhiyál men l.

זֵכֶר, זָכָר yád, yád-dásht.

זָלַל=זוּל undelná; *aur is se ism i fi'l* זוֹלֵל fuzúl-ḳharch.

זִמָּה tajwíz. Sharárat.

זָמַר kátná. *Pi'el*, (*ḳháss*, taqsím k., *aur is se*) gít gáná, ta'ríf k., לְ *ke sáth, yá síga i maf'úlí*; בְּ *se báje ká* zikr hotá hai.

זָקֵן purána, buḍḍhá. זְקֵנִים buzurg.

זָרַע phailáná, chhithráná, boná, זָרַע זֶרַע bíj paidá k., bo d.

זֶרַע bíj. A'l auláḍ.

ח

חָבַל ainṭháná, bándhná.

חֶבֶל rassí.

חָבַל burái se chalná. *Niph.* halák h., tabáh kar j.

חָגַר lapeṭná kasná.

חַד, *sifat, mw.* חַדָּה tez.

חָדַל, *jam.* חֲדֵלוּ chhoṛ dená, tham j., se háth uṭháná.

חֶדֶר, *muz.* חֲדַר, *zam.* חֶדְרוֹ' *ja. muz.* חַדְרֵי, koṭhrí.

חָדַשׁ, *Pi'el*, nayá kar d. *Hithp.*, nayá *yá* táza h. j.

חֹדֶשׁ nayá chánd, mahína.

חוּל, חִיל, ainṭhná, náchná. *Hiph.* hiláná.

חוֹמָה, *mw.*, díwár.

חַיִל, *jam.* חֲיָלִים, táqat, daulat, ḳhúbí.

חָטָא chúkná, ṭhokar kháná, girná. מָצָא (páná) *ke khiláf.* Ḳhatá k. (בְּ, לְ, עַל) Táwán dená *ism i maf'úl ke sáth.*

חֵטְא, *zam.* חֶטְאוֹ, *ja. muz.* חֲטָאֵי ḳhatá, gunáh.

חַטָּא gunáhgár, ḳhatákár.

חַטָּאת, *mw. muz.* חַטַּאת, gunáh. Khatiyat.

חַיִּים, *ja.* hayát.

חָכַם dáná h., *yá* ho j.

חָכָם, *mw.* חֲכָמָה, *ja.* חֲכָמִים' *sifat*, dáná.

חָכְמָה, *mw. muz.* חָכְמַת, dánish.

חָלָה kamzor h. Bímár h.

חָלַל zaḳhmí h. *Pi'el* zaḳhm d. Nápák k. *Hiph.* הֵחֵל

khodná. Nápák k. Shurú' k. Hone lagná. *Hoph.*, shurú' k. j.

חָלַם moṭá h., mazbút h. Ḳhwáb dekhná.

חֲלוֹם, *jam.* וֹת, ḳhwáb.

חָלַף guzar j., hadd se guzarná, [khatá k.]. *Pi'el*, badal d. [kapṛá]. *Hiph.*, badlá d.

חָלַץ khenchke nikálná. *Niph.*, mukhlasí páná. *Pi'el*, nikálná, ḳhalás k. Lúṭná.

חָלַק taqsím k.

חֵלֶק hissa, baḳhra, zamín ká qita'.

חַם, *sifat*, garm.

חָמַד cháhná, lálach k.

חֵמָה mw., יָחֵמָה *ke wáste*, (יָחַם), garmí, ḳhafagí; *muz.* khᵃmath.

חַמָּה, *mw.*, garmí. Súraj.

חָמַל tars kháná (עַל). Baḳhsh d. (אֶל *ke sáth*).

חָמַם garm h.

חֵן fazl. Husn.

חָנַךְ sikháná, pálná. Makhsús *yá* muqaddas k. [ghar, haikal, wg.]

חִנָּם muft. Bátil. Besabab, gair-wájib.

חָנַן karím h., rahmán h. *Niph.*, muflis, tars ke láiq. *Pi'el*, rahím kar d. *Hoph.*, fazl páná. *Hithp.*, rahm mángná.

חָנֵף harám *yá* nápák h. *yá* ho j. Bedín h.

חָנֵף nápák, bedín.

חָסַד, *Qal men námusta'mal*; un báton men, jo is masdar se bantí hain, is ká matlab hai *mihrbání, ḳhairḳwáhí.*

חֶסֶד, *zam.* חַסְדִּי, mihrbání, ḳhairḳhwáhí.

חָסִיד mihrbán, shafíq. Díndár.

חָסָה panáh ke liye dauṛná; *aur is se* bharosá rakhná [בְּ].

חָסֵר hájatmand h. *Sifat*, ḳhálí, anhoná. *Ism*, hájat.

חָפְנַיִם *tasniya*, chhúchhe háth, ghúse.

חֵפֶץ, *zam.* חֶפְצִי, ḳhushí.

חָפֵר pashemán h., ghabráná. *Hiph.*, sharminda kar dená, *fi'l i lázimí*, sharminda h.

חָפַשׂ khojná, taftísh k.

חָפַשׁ, *Qal men námusta'mal* *Pu'al*, ázád k. j.

חָצֵר mz. o mw., *ja.* ־ִים, וֹת, iháta, anganá, bastí.

חָצִיר ghás.

חֻקָּה qánún.

חָקַר talásh k.

חָרַב, חָרֵב súkhá h. Wírán honá.

חָרֵב, *sifat*, mw. חֲרֵבָה, súkhá, wírán.

חֶרֶב, *mw.*, talwár.

חֹרֶב wíráni, jangal.

חָרַם, *Hiph.*, הֶחֱרִים, halák karne ko sompná, halákat ke liye ṭhahráná. Ḳhudá ke wáste maḳhsús k.

חָרוּץ khandaq. Jo kuchh taqsím húá. 'Adálat ká faisala. Soná.

חָרוּץ masrúf. Tez kiyá húá, 'álim, hoshyár.

חֶרֶשׂ, mz. o mw. ja. חֲרָשִׂי, ṭhíkrí.

חָרַשׁ hal chaláná, khetí k., kanda k. Banáná. Mis̤álí badí ko tajwíz k.

חָשַׁב sochná, iráda k., [bure matlab se] tadbír karná. Niph., giná j., mahsúb kiyá j. Pi'el, hisáb k. Khiyál k., iráda rakhná, mansúba rakhná. Hithp., apne taíṉ mahsúb k.

חָשַׂךְ haṭáná, rokná.

חָשַׁךְ andherá h. yá ho j.

חָשֵׁךְ, sifat, ja. חֲשֵׁכִים, andherá, kamína.

חָתָן dúlhá. Dámád

חָתַת ṭúṭá h. Ghabráná.

ט

טָבַח márḍálná, khusúsan jánwaroṉ ko; kabhí kabhí ádmíoṉ ko; qatl k.

טֶבַח, zam. טִבְחָה, muqátala. Halál kie húe jánwar; gosht.

טָהֵר pák h. yá ho j.

טָמַן chhipá dená, khusúsan zamín meṉ. Poshída k., bachá rakhná.

טָעַם chakhná. Mis̤álí, ma'lúm k., tafríq k.

טָרַף phár ḍálá.

י

יְאֹר ,יאוֹר, daryá, Rúd i Níl; ja. יְאֹרִים, nahreṉ.

יָבֵשׁ súkhá h., súkh j. Hiph. sukhláná.

יָבֵשׁ, sifat, mw. יְבֵשָׁה, súkhá.

יָד mz. o mw., háth. Hurúf nisbatí ke sáth: בְּיַד, se, wasíle se; כְּיַד ke, wasíle ke mutábiq; מִיַּד, se, meṉ se; בְּיַד ,אֶל יַד ,לְיַד ,יַד ,עַל יַד pás, kí taraf; עַל יַד ,עַל יְדֵי [kisí kí] khabardárí meṉ.

יָדַע, láin. i muz. דַּעַת, jánná, pahchánná. Hiph., khabar d., sikhláná.

יְהִי dekho הָיָה.

יוֹם, zam. יוֹמִי, din. Jama' יָמִים.

יוֹנָה mw., jam. יוֹנִים, kabútar.

יָחִיד, mw, יְחִידָה, akelá, eklautá. Tanhá. יַחַד ek sá honá.

יָחַל, Qal men námusta'mal, ráh dekhná, intizárí karná, ummed rakhná. Hiph., ráh dekhná.

יָטַב, (sirf mustaqbil meṉ, יִיטַב), nek h.; מִן bihtar h. Hiph., הֵיטִיב, nek karáná, bhalá kar d.

יַיִן angúrí sharáb.

יָכֹל, mw. יָכְלָה, mut. יָכֹלְתִּי, sakná, qábil h.

יָלַד janná, tawallud karná, Pu'al, paidá h. Hiph., janáná, tawallud k. Hoph., paidá honá.

יֶלֶד laṛká, jawán.

יַלְדָּה laṛkí.

יָם samundar.

יַמִּים ,יְמֵי ,וְיָמֵי, dekho יוֹם.

יָמִין dahiná; יַד יְמִינוֹ us kí dahiní taraf ká háth, ya'ne us ká dahiná háth; aur bagair יַד ke, dahiná háth.

יָנַק chúsná, khínchná. Hiph., piláná [dúdh.]

יָסַד bunyád ḍálná.

יָסַף shumár k., ziyáda kar d. Kartá j., phir k.

יָפֶה, mw. יָפָה, khúbsúrat, bhalá.

יְפִי ,יָפְיִ, husn, khúbsúratí.

יָצָא, amr צֵא, Láin. muz., צֵאת, nikalná, báhar j.

יָצַב, Qal námusta'mal, = נָצַב, rakhná, dhar d. Hithp. הִתְיַצֵּב, apne taíṉ bajá rakhná, לִפְנֵי ,עַל, ; khaṛá h. áge khaṛá rahná.

יָצַר banáná, shakl d.

יָקַף, dekho הִקִּיף.

יָקַץ jág uṭhná, chaunkná.

יָקָר, mw. יְקָרָה, beshqímat.

יָרֵא ḍarná, (לְ wáste ḍarná, fikrmand h.) Niph., נוֹרָא kisí ko ḍarauná ma'lúm h.

יָרַד níche áná, yá jáná. Hiph., הוֹרִיד, níche chaláná, yá bhejná, yá le jáná.

יָרֵחַ máhtáb, chánd.

יָרַשׁ lená, pakaṛ l. Niph., tangdast ho j.

יָשַׁב, Láin. muz. שֶׁבֶת, amr שְׁבָה ,שֵׁב, baiṭhná, baiṭh j. Sukúnat k. Ism i fi'l יוֹשֵׁב, sákin.

יֵשָׁה, masdar námusta'mal, honá, páedár h.

יָשַׁע makhlasí d., bacháná.

יָשַׁר sídhá h., barábar h., rást h. Pi'el, sídhá kar d. Rahnumáí k. Rást samajhná, durust ṭhahráná.

יָשָׁר, mw. יְשָׁרָה, sifat, sídhá. [ziyáda.

יֹשֶׁר rástí; מִיֹּשֶׁר haqq se

כ

כָּאַב dukhí h.

כָּאֲרִי, sháyad Qal ká ism i fi'l כּוּר se, Kasdí zubán ke taur par, (maslan קָאם az קוּם) = chhedte, send dete. Dúsrí tarah se yih lafz parhá játá hai, ya'ne כָּאֲרוּ, Qal ke mází ká síga i gáib, jama'.

כּוֹכָב, wáste כָּבְכָּב ke, sitára.

כָּבֵד ,כָּבַד, bhárí ho. Qadrmand, 'izzatdár h., qawí h. Niph., 'izzatdár h., mahmúd honá, yá apne taíṉ 'izzatdár dikhláná. Pi'el, 'izzat d., sakht kar d. Hiph., bhárí yá taklíf-ámez karáná. 'Izzatdár karwáná. Hithp., apne taíṉ 'izzatdár dikhláná, fakhr k.

כָּבֵד, *sifat*, bhárí. Bahut [shumár meṉ].
כָּבוֹד 'izzat, jalál.
כָּבַס dhoná. *Ism i fi'l* כּוֹבֵס dhobí. *Pi'el*, dhoná [kapṛe], pák k. *Pu'al*, dhoyá j.
כֶּבֶשׂ barra, memná.
כָּהַן, *Qal námusta'mal. Pi'el* כִּהֵן, taiyár k., árásta k., sanwárná; ḳhidmat karná, káhiní k.
כֹּהֵן, *ja.* כֹּהֲנִים, káhin.
כּוּן, *Qal námusta'mal. Pil'el* כּוֹנֵן, muqarrar k.
כָּזַב jhúṭh bolná, *Pi'el*, fareb d. *Hiph.*, jhuṭhláná, jhúṭhá hone ká ilzám dená, *Niph.*, jhúṭhá ṭhahráyá j.
כָּזָב jhúṭh, fareb.
כֹּחַ, כּוֹחַ, táqat.
כִּי ki; wáste, kyúnki; magar. כִּי אִם ki agar, ki jab, kyúnki agar, lekin agar; na ho ki, agar nahíṉ; lekin; tau bhí.
כֶּלֶב, *ja. muz.* כְּלָבִי, kuttá.
כָּלַל púrá k., ḳhatm k.
כָּלַם, *Hiph.* הִכְלִים, הִכְלִים, sharmáná, sharminda kar d. Nuqsán k. *Niph.*, sharminda k. j., sharmzada h.
כֵּן, *sifat*, rást, durust, durustí se; yúṉ.
כָּנַס jama' k., baṭorná.
כִּנּוֹר, *ja.* ־ִים, ־וֹת, barbat, bín, víná.
כָּסָה ḍhámpná, chhipáná.
כְּסִיל ahmaq.
כֶּסֶף, *zam.* כַּסְפִּי, chándí.
כַּעַס, *zam.* כַּעְסוֹ, כַּעַס, taklíf. Ḳhafagí.
כַּף, *mw.*, kaf i dast, háth. *Tasniya* כַּפַּיִם, *ja.* כַּפּוֹת. Rikábí, chammach, dasta.
כָּפַר ḍhámp dená, marhná. Chhipáná, mu'áf k. Kaffára d., chhai k.
כָּרַת, *mází* 1 *aur* 2, כָּרַתִּי, כָּרַתָּ, káṭná, káṭ ḍ. *Niph.*, káṭá j., káṭ ḍálá j., munqasim h., halák kiyá j.
כֶּשֶׂב barra.
כָּשַׁל ḍagmagáná, ṭhokar kháná. *Niph.* ṭhokar kháná, pálagzí karwáná, kamzor karná. *Pi'el*, girá d. *Hiph.*, giráwá d., ṭhokar khiláná, giráná. *Hoph.*, ṭhokaráyá j.
כָּתַב likhná, kanda k.
כֻּתֹּנֶת, כְּתֹנֶת, *jama'* כֻּתֳּנוֹת bhítarí poshák, qamíz.
כָּתֵף; mw., *ja.* כְּתֵפוֹת, *muz.* כְּתֵפוֹת, *zam.* כְּתֵפָיו, kandhá.
כָּתַת márná; toṛ ḍálná, shikast k., ragedná.

ל

לֵב, לֵבָב, *ja.* לְבָבִים, לְבָבוֹת, dil.
לְבַד alag, akelá, לְבַדִּי, לְבַדְּךָ, לְבַדּוֹ, wg., maiṉ, tú, wuh akelá. Mujhí se, tujhí se, wagaira.
לָבָן, *sifat*, safed.
לְבָנָה mw., chánd.

לָבַשׁ kapṛá pahinná, mulabbas h.
לְבוּשׁ, לְבֻשׁ úpar ká kapṛá, choga.
לִוְיָה mw., hár, táj.
לָחַם khaná, khá j.
לֶחֶם mz. o mw., *zam.* לַחְמִי, kháná, ḳhurish, roṭí.
לָכַד pakaṛná, qábiz honá, chunná, [qura' se] lená. *Niph.*, pakṛá jáná. *Hithp.*, ek dúsre ko pakaṛná, lipṭá rahná.
לָמַד síkhná. *Pi'el*, sikhláná, 'ádat ḍálná. *Pu'al*, 'ádí honá, sikhláyá húá h.
לָמָּה kyúṉ? *az* לְ *aur* מָה *yá* מֶה.
לָעַג ṭhaṭṭhá márná, takfír karná. *Niph.*, hakláná, luknat k. *Hiph.*, ṭhaṭṭhe meṉ uráná.
לְפִי mutábiq. *Az* לְ *aur* פֶּה, munh.
לָקַח lená, le jáná.
לֶקַח, *zam.* לִקְחִי bát l.; ta'lím.
לֶקֶט ḳhosha-chíní, launí.
לָקַק cháṭná, chabhar-chabhar píná.
לָשׁוֹן jíbh. לְ׳ תַּהְפּוּכוֹת kajrau zubán, farebí zubán.

מ

מְאֹד zor; *aksar* bahut, ati.
מָאוֹר, *ja.* מְאֹרִים, roshní, núr; *aur* מְאֹרוֹת bhí.
מַאֲכֶלֶת mw., *ja.* מַאֲכָלוֹת, chhurí [kháne aur zabh karne kí].
מַבּוּל túfán, báṛh, jalá-mai.
מֵבִין Hiph. ká ism i fi'l az בִּין, samajhná.
מִבְצָר, *ja.* ím *aur* oth, qila', az bátsar.
מִגְדָּנוֹת mw., *ja.* מִגְדָּנָה ká, tuhfe, besh-qímat chízeṉ.
מְגוּרָה ḍar, ḳhauf.
מִדְבָּר maidán i wasí'; bayábán. Kalám.
מָדַד barháná, nápná, taqsím k.
מִדָּה mw., túl *yá* 'arz, náp.
מָדוֹן jhagṛá.
מוֹט ḍagmagáná, hilná, phisalná [páon ká]. *Niph.*, hiláyá j. *Hiph.*, girá dená, utárná.
מוּסָר sazá, tambíh, saláh, dhamkí, ta'lím.
מוֹקֵשׁ *ja.* ־ִים, ־וֹת, phandá. *Yáqash*, phandá lagáná.
מוּת marná.
מָוֶת maut.
מְזִמָּה mw., maslahat; burí saláh; ḳhabardárí, tamíz.
מַחֲלָה bímárí, marz. *Is kí mw.*, מַחֲלָה.
מַחְסוֹר tangdastí, hájat.
מֶחְקָר andarúní hissa.
מְחִתָּה mw., halákat, tabáhí; ḍar, ghabráhaṭ.
מִטָּה mw., palang. bistar.

מַטְעָם, *sirf jama'* מַטְעַמִּים, מַטְעַמּוֹת *men must'amal*, lazíz kháná.

מָטַר, *Hiph.* הִמְטִיר, barasná, barsáná; עַל par. *Niph.*, barsáná ká maf'úl=kisí jagah par barsát h.

מַיִם, *ja.* (*az qadímí mazdar* מַי), *muz.* מֵי, *aur duhrá* מֵימֵי, pání.

מִכְנָס, *sirf jama' yá tasniya men musta'mal*, páejáma [káhinon ke liye].

מָכַר bechná.

מָלֵא bhará h.

מְלֹא ma'múrí, bhartí.

מְלֵאָה mw., ásúdagí, kasrat.

מְלָאכָה mw., *muz.* מְלֶאכֶת, khidmat, mihnat.

מָלוֹן ṭikne ká maqám, saráe.

מִלְחָמָה *aur* מִלְחֶמֶת laṛáí, jang, *az lákham*, bhasam k.

מָלַט chhoṛ d., bhagá d., makhlasí d. *Hiph.*, janná. *Niph.*, chhúṭ j., apne taín rihái d., bachná, *Hithp.*, bachná.

מָלַךְ saltanat k., bádsháh honá; עַל. בְּ, ke úpar.

מֶלֶךְ bádsháh, málik.

מַלְכָּה mw., malika, sultána.

מַלְכוּת mw., *jam.* מַלְכֻיּוֹת, bádsháhat, mamlúkat; bádsháhí darja.

מַלְקוֹחַיִם jabṛe.

מֶלְקָח, מַלְקָח, *sirf tasniya musta'mal* מֶלְקָחַיִם, מַלְקָחַיִם, dastpanáh, gultarásh.

מָנָה, *masdar i námusta'mal. 'Arabí*, d.

מִנְחָה mw., dán, bakhshish; mahsúl; hadiya [Khudá ke liye, kháss karke bekhún ká].

מִן men se, se. Jab yih harf i ibtidáí hai, מִי, to wuh dághesh i jabr ke sáth [kabhí kabhí bagair us ke] hai; aur jab ki dághesh na ho, tab harf i qaríb ke níche sh,wá, hogá, kháss karke Yodh ke níche, jo is hálat men sákin hai. Shá'irí מִנִּי, מִנֵּי.

מָסַךְ milá d.

מָסַס bahná, járí h., pighalná; gash men parná. *Hiph.*, gash karáná, buzdil k. d.

מְעַט chhoṭá h. *yá* ho j.

מְעַט, מְעָט, *ja.* מְעַטִּים, chhoṭái; thoṛá, thoṛe. כִּמְעַט, thoṛe ke mutábiq, qaríb, thoṛí der men, jaldí.

מְעִיל lambá chauṛá úpar ká kapṛá, 'abá pairáhan.

מֵעַיִם, *tasniya*, antaṛíán.

מַעְיָן chashma, sotá.

מָעַל kajrawí *yá* fareb se chalná; בְּ kám yá shakhs kí banisbat.

מַעַן (*wáste* מַעֲנֶה *ke*) *sirf* לְמַעַן *men musta'mal; zam.*

לְמַעֲנִי, לְמַעַנְךָ, *harf i nisbatí* sabab se, khátir se. *Harf i 'atf*, táki.

מְעָרָה mw., guphá, gár.

מַעֲשֶׂה kám [kárígar ká], mihnat, 'amal. Hásil [kám ká].

מָצָא milná, tajwíz se páná.

מִצְוָה mw., hukm.

מַצָּה mw., be-khamírí roṭí,

מִצְרַיִם Misr [mulk].

מִקְדָּשׁ koí haramí chíz; pák jagah, maqdis.

מָקוֹם mz. o mw., *ja.* מְקוֹמוֹת, jagah, maqám, bastí.

מָקוֹר chashma, sotá.

מִקְנָה kharíd; qabza, daulat [mawáshí kí].

מַרְאֶה nazar; manzar; súrat, chihra.

מֶרְכָּבָה mw., rath.

מִרְמָה mw., fareb, dagábází.

מֵרֵעַ dost, rafíq.

מַרְפֵּא 'iláj, makhlasí.

מִשְׂגָּב ṭílá, chaṭán, qila'; panáhgáh.

מָשַׁךְ khenchná, khench nikálná, lambá karná. *Niph.*, lambá k. j.; roká j. *Pu'al*, daráz k. j., roká j.

מַשְׁחִית halákat, tabáhí; phandá.

מִשְׁכָּב leṭná (*ism*), palang.

מָשַׁל hukúmat k. (עַל par).

מִשְׁמָר khabargírí, sipáh; rasm.

מִשְׁמֶרֶת mw., khabargírí; chaukí, maqám; qabza: rasm; supurd.

מָשַׁשׁ chhúná. *Pi'el*, ṭaṭolná. *Hiph.*, ṭoáṭoí k.

מָתַי kab? לְמָתַי, עַד מָתַי, kab tak?

מָתוֹק, *ja.* מְתוּקִים, *mw.* מְתוּקָה, *sifat*, míṭhá; shíríní, miṭhás; latáfat, khúbí.

נ

נָבִיא nabí.

נָבַט, *Hiph.* הִבִּיט, dekhná, takná.

נָבָל, *mw.* נְבָלָה, *sifat*, nádán; sharír, bedín.

נְבֵלָה mw., lásh, loth.

נָגַד *Qal námust'amal; 'Arabí*, shaffáf h., záhir h. *Hiph.* הִגִּיד, záhir k., batláná. *Hoph.* הֻגַּד, záhir k. j.

נֶגֶד, *sam.* נֶגְדִּי, sámhne, huzúr men, dekhne men.

נָגַע, *láin. muz.* נְגַע, גַּעַת, chhúná (*sáth* בְּ, אֶל, עַל *ke*).

נָדַד bhágná.

נָדַר mannat k.

נָהַר bahná, chamakná.

נָהָר nahr, daryá.

נוּד wida' h., bhágná.

נוּמָה mw., nínd.

נָחַל páná, mírás l., rakhná; taqsím karke mírás l. *Hiph.* הִנְחִיל, mírás diláná.

נַחֲלָה mw., le lene ká 'amal; mírás.

נָחָשׁ sámp.
נָטָה daráz k., baṛháná.
נָטַע boná, lagáná, [tuḳhm ko].
נָטַר sipáhígírí k., tákná.
נָטַשׁ chhoṛ d., tyágná.
נָכַר, *Pi'el* נִכַּר begána k., hawála k.; ajnabí ma'lúm h., gaur se tákná; ta'ajjub k., bhúl k. *Hiph.* הִכִּיר, bakhúbí tákná, gaur karná; ma'lúm kar l.; kisí ke liye fikr k., pahchánná, qabúl k. jánná, tajwíz k. *Niph*, נִכַּר, apne taín ajnabí banáná; pahcháná j. *Hithp.*, fareb d., baháná k., pahcháná j.
נְמָלָה mw., chíúnṭí.
נָמֵס (*waqfa men* námaç), *Niph.*, máçaç ká, jise dekho.
נָסַח chhín l., ukháṛná.
נָסַךְ unḍelná, ṭapáná; tilá k., masah k., [bádsháh ko].
נֶסֶךְ, נֵסֶךְ, hadiya, [mai wg. ká]. [naukar.
נַעַר tifl i nar; laṛká; jawán
נְעוּרִים, *ja.* נְעוּר *ká*, laṛakpan, jawání.
נָפַל girná. נֹפֵל girá húá.
נָפַשׁ dam l.
נֶפֶשׁ dam. *Misálí*, jo koí dam letá hai, jándár; shaḳhs; ján, zindagí kí asl.
נֵצַח, נֶצַח, sachái, durustí, wafádárí; páedárí. עַד נֵצַח, לָנֶצַח, aur נֶצַח, hamesha.
נָצַל, *Pi'el* נִצֵּל, údheṛná, le jáná; maḳhlasí d. *Hiph.*, הִצִּיל, chhín l.; riháí dená. [מִכַּף, מִיַּד, מִן].
נָצַר ḳhabardárí k., mahfúz rakhná; rakhná, mánná [qánún, hukm, wg.]
נֵצֶר karíl, paudh, ḍálí.
נָקָה pák honá, be-taqsír h. *Niph.* נִקָּה, pák h., barí h., be-ilzám; sazá se ázád h.
נָקַם intiqám l.
נָקָם intiqám.
נִרְגָּן bakwádí.
נָשַׂג, *Hiph.* הִשִּׂיג, pahunchná, ánṭná, já l.
נָשַׁךְ káṭná [dánt se].
נָשַׁק tartíb se h.; bosa d. [לְ *ke sáth*]. *Pi'el*, chúmá l. *Hiph.*, milná, lag j.
נֶשֶׁר, *ja. muz.* נִשְׁרֵי, 'uqáb.
נְתִיבָה mw., raundá húá rasta, ráh, pagḍanḍí.
נָתַשׁ toṛná, ukháṛná. Ḍhá dená, halák k.

ס

סָבָא ziyádatí se píná; *ism i fi'l* סֹבֵא, matwálá; *maf'úl* סָבוּא, jo piyá húá hai.
סָבַב ghúm j., cháron taraf jáná, gher l.
סָחַר chalná, ramná; אֶת phirná, idhar udhar [goyá tijárat ke liye] mulk men sair k.
סַחַר, *zam.* סַחְרָה, nafa', hásil.

סָכַךְ, שָׂכַךְ, ḍhámp d.; apne taín chhipáná. *Hiph.* הֵסֵךְ, poshída k., panáh d.
סָלַח mu'áf k. [לְ]. *Niph.*, mu'áf kiyá j.
סָלַל uṭháná [ḍher, túdá. miṭṭí, wg. ká]; rasta banáná, *yá* taiyár k.
סֶלַע, *zam.* סַלְעִי, patthar.
סָלַף, *Pi'el*, ulaṭ d.
סָפַד mátam k.
סָפַר likhná; *ism i fi'l* סֹפֵר, likhnewálá, kátib. Ginná, shumár k. *Pi'el*, shumár karná, ginná; bayán karná; bolná, guftogú k. *Pu'al*, bayán kiyá j., kahá j.
סָתַר chhipná, apne taín chhipáná. *Niph.*, chhipná, poshída rahná. *Pi'el*, chhipáná, poshída rakhná. *Pu-'al*, chhipáyá j., gupt h.

ע

עָב, *ja.* עָבִים, עָבוֹת, andhiyárá [ḳhusúsan bádalon ká] bhárí bádal.
עָבַד mihnat k., khetí k.; árásta k., ḳhidmat k.
עֶבֶד naukar, gulám.
עָבַר pár j.
עֵבֶר mulk, daryá, yá samundar ke pás; taraf. מֵעֵבֶר us pár se, dúsrí taraf se; בְּעֵבֶר dúsre bagl par.
עֵד gawáh, עוּד *ká ism i fi'l*.
עָדָה pás se chalná, guzar jáná.
עֵדָה jamá'at, majlis; gol, táifa, jathá; kuṭumb, gharáná; madhmakkhíon ká gol.
עוּב, *Hiph.*, andhiyáre se ḍhámpná.
עֻגָּבִי, *zam.* עֻגָּב, עֻגָב, עוּגָב, ek tarah ká bájá, bánslí, argunún.
עוֹד, עֹד, phir, phir phir, kaí bár; siwá, tau bhí.
עֲוֹנוֹת, עֲוֹנִים, *ja.* עָוֹן, עָוֹן, עָווֹן, sharárat, gunáh.
עוּף paron se ḍámpná; andhiyáre se chhipáná.
עוֹר, *ja.* עוֹרוֹת, chamṛá, khálá [ádmí yá haiwán ká].
עַז, *mz.* עַזָּה, mazbút. qawí.
עֹז, עוֹז, táqat, zor, qudrat.
עָזַב chhoṛná, tark k.
עֶזְרָה madad, kumak.
עָטַר gherná. *Pi'el*, עִטֵּר, táj rakhná.
עֲטָרָה mw., táj, hár.
עַיִן, *tasniya* עֵינַיִם, ánkh.
עִיר mw., shahr.
עַל, *ja. mz. o mw.* עֲלֵי, *zam.* עָלַי, עָלֶיךָ, עָלָיו, wg., par, ba, úpar. *Wasíle ke bayán men*, se; עַל דִּבְרָתִי מִ, ke taur par; עַל־כָּכָה, is taur par. עַל־מָה, káhe ko? Pás, sáth; par [áná, utarná]. Pás [áná]. *Bárhá* אֶל *kí mánind.* Agarchi כְּעַל, mutábiq.
עָלָה úpar áná *yá* jáná, chaṛháná; uṭháá [*bhor kí bábat*]; úgná.

עָלֶה pattá.

עֲלֵי dekho עַל.

עֲלִילָה mw., káṃ, 'amal, ádmí ká burá kám.

עָלַל, *Qal námusta'mal* ; גָּלַל *kí mánind*, loṭná, luṛakná ; *aur is se*, koí kám kaí bár k. 'ádat se *yá* bakhúbí k. לְ *ke sáth*, karne se ízá d.

עַם, עָם, mz. o mw., *ja.* עַמִּים, עֲמָמִים, ummat, qaum, *aksar* qaum i Isráel. *Aur qaumeṉ* גּוֹיִם kahlátí haiṉ.

עָמַד khaṛá h.

עָמַל mihnat k.

עָמָל mihnat, 'amal ; mashaqqat, tasdí' ; 'amal ká phal ; gunáh, sharárat, badí.

עָמַק gahrá h., be-tháh h.

עֵנָב, עֲנָב, nám i kháss.

עֵנָב angúr ká khosha.

עָנִי, עֲנִיָּה, עֲנִי, *sifat*, garíb, hájatmand, gamzada, dardmand.

עָפָר, *ja.* עֲפָרוֹת, dhúl, súkhí miṭṭí.

עֵץ, *zam.* עֲצִי, *ja.* עֵצִים, peṛ, darakht.

עָצַב tasdí' uṭháná, dukh sahná.

עֶצֶב, עֹצֶב, mihnat, dukh, dard.

עֵצָה mw., *wáste* יָעַץ *ke*, maslahat, saláh.

עָצוּם, *sifat*, mazbút, qawí, bahut.

עָצֵל, *sifat*, sust, gáfil.

עֶצֶם mw., *ja.* עֲצָמוֹת, haḍḍí ; jism.

עָקֵב, *ja.* עֲקֵבִים, *muz.* עִקְּבֵי, עִקְּבוֹת, עִקְּבֵי, eṛí, sum.

עָקַשׁ kajrau ṭhahráná.

עִקֵּשׁ, *sifat*, kajrau, farebí.

עָרַב (*'Arabí*, kálá h.), andherá ho j.

עֶרֶב mz. o mw., shám.

עָרוּם, *sifat*, 'aiyár, hílabáz ; hoshiyár.

עָרַךְ tartíb karná, taiyár k. [mez ko] ; saff i jang bándhná ; ikaṭṭhá k., muqábala k.

עָרַם chatur h., 'aiyár h.

עָרְמָה mw., chaturáí, 'aiyárí.

עָשָׂה kám k., banáná.

עָשַׁן dhúṉáná.

עָשַׁר, *Pi'el*, daulatmand kar d.

עֵת mz. o mw., עֵדֶת *kí shakl i kotáh*, waqt, zamána.

עַתָּה }
עַתָּה } abhí.

פ

פְּאֵר, *ja. muz.* פַּאֲרֵי, sarband, pagrí.

פָּדָה fidiya d. chhuṛáná.

פּוּק hilná, idhar udhar chalná. *Hiph.*, chaláná ; diláná ; páná ; madad d.

פּוּרָה mw., kolhú, maikash.

פָּז, *sifat*, pák kiyá húá, pák [sone ká ek laqab] ; khális soná.

פִּזַּר titar bitar h. *Pi'el*, alag alag ho j.

פֶּה, (*wáste* פֵּאָה *ke*), muṉh.

פֶּה אֶל־פֶּה, muṉh bamuṉh. Súrákh ; dhár [talwár kí] ; hissa, bakhra ; sukhan. כְּפִי, mutábiq kalám ke, ke mutábiq ; aisá ki. לְפִי, ke mutábiq. עַל פִּי, kalám *yá* hukm ke mutábiq.

פֶּלֶג, *ja. muz.* פַּלְגֵי, nahr.

פֶּן, *ism*, mutawajjih h., takná : *aur is se* פֶּן־, *harf i waslí*, na ho, is ḍar se ki, na ho ki sháyad.

פִּנָּה mw., koná.

פְּנִינִים *ja.*, motí, *ba'ze kahte haiṉ*, múngá, marján.

פֶּצַע, *waqfa meṉ*, פָּצַע, *zam.* פִּצְעִי, zakhm.

פָּקַד muláqát ko j. ; tajwíz karná. *Niph.*, házir na milná. Bheuṭ h. [sazá se]. *Pi'el*, faráham k. *Pu'al*, faráham kiyá j., giná jáná. *Hiph.*, úpar muqarrar k., ṭhahráná. *Hoph.*, nigahbán ṭhahráyá j.

פִּקּוּדִים, *ja.* פִּקּוּד *ká*, ahkám farmán.

פַּר jawán bail, sáṉṛ ; bachharú.

פָּרָה mw., (פָּרָה *ke 'iwaz meṉ*), jawán gáe ; bachhiyá.

פָּרַד alag k. *Niph.*, alag kiyá j., apne taíṉ alag k. [מִן, מֵעַל, kisí se]. *Pi'el*, bar taraf j. *Pu'al*, *ism i fi'l* alag kiyá húá. *Hiph.*, alag kar d., titar bitar k. *Hithp.*, áp ko alag k.

פְּרִי, *zam. S. I. ja.*, פִּרְיְהֶם, phal, hásil. עֵץ פְּרִי, phaldár darakht.

פָּרַס dená, bánṭná. *Hiph.*, chírná ; sum ko chírná.

פַּרְעֹה Fira'ún [Sháh], Misr ke sáre bádsháhoṉ ká laqab Fársíoṉ kí chaṛháí ke aiyám ṭalak.

פָּרַץ toṛ ḍálná, barbád k.

פָּרַק toṛná, pís ḍálná.

פָּרַשׂ [פָּרַס *kí mánind*], toṛná [roṭí, *sáth* לְ *ke*], use bánṭná ; bichháná [*maslan*, chádar] ; phailáná.

פָּשַׁט utárná [kapṛá]. *Pi'el* nangá karná, lúṭná. *Hiph.*, nangá karáná, poshák utárná. *Hithp.*, áp ko nangá karná.

פִּשְׁתָּה mw., *sam.* פִּשְׁתִּי, *ja.* פִּשְׁתִּים, tísí, katán.

פְּתִי, *ja.* פְּתָיִם, jihálat nádání. *Sifat*, sáda, be-tajriba, nádán.

פָּתָה phailná, phailáná. *Pi'el*, fareb d., wargalánná.

פָּתַח kholná.

פֶּתַע nágaháni, achánakí ; achának.

פַּת mw., ṭukṛá, rezá, párcha.

צ

צָדַק rást hoṉá.

צַדִּיק *sifat*, rást, sádiq.

צֶדֶק, *zam.* צִדְקִי, צְדָקָה. rástí, insáf, sadáqat.

צִיּוֹן Saihún.

צִיר chúl, qabza.

צַלַּחַת mw., bartan, piyála.

צֶמֶר, *zam.* צַמְרִי, ún, pashm

צָעַד, *ism*, chalná, qadam márná; qadam.

צָפַן chhipáná; bacháná; ḳhazána men rakhná.

צָפַר, *sirf mustaqbil* יִצְפֹּר, ghúmná.

צִפּוֹר, *jama'* צִפֳּרִים, chiṛiyá, kunjishk.

צָרַר bándhná, band k.

צַר, *sifat*, tang. *Ism*, mukhálif, dushman; musíbat, taklíf.

צָרָה mw., צָרָה *ke wáste*, dushman i mádín, raqíba; 'ízá.

ק

קָבַץ jama' k., baṭorná.

קָבַר dafn k., gáṛná. *Pi'el*, *aizan*.

קֶבֶר, *zam.* קִבְרִי, *waqfa men*

קֶבֶר, *ja.* קְבָרִים, ־וֹת, qabr, gor.

קָדַשׁ alag k., muqaddas k., makhsús k., muqaddas h. *Pi'el*, mahram k.

קָדוֹשׁ, *sifat*, muqaddas; alag kiyá húá, haram; [*ádmíon kí bábat*] walí, pír.

קֹדֶשׁ qudsí; jáe haram.

קָוָה ráh dekhná, ummed rakhná.

קוֹל, *ja.* ־וֹת, áwáz, nidá, shabd.

קוּם, (*ek bár mází* קָאם), uṭhná.

קוֹמָה mw., únchái, qadd.

קוּר kúá kodná.

קָטֹן chhoṭá; kam-sin.

קָלָה, *Qal námusta'mal.* *Niph.*, haqír kiyá j. *Ism i fi'l*, haqír, kamína. *Hiph.*, takfír k.

קָלוֹן sharm, hiqárat.

קָלַל halká h., kam kiyá j.

קָנָא *Pi'el*, bad-zan h., jhal karná. *Hiph.*, bad-zan karwá d.

קִנְאָה mw., bad-zaní, hasad.

קָנָה banáná, paidá k., páná, mol l., rakhná.

קָנֶה, *ja.* קָנִים, קָנוֹת, nai, neza, báns; úkh, ganná; nálí [gehún kí].

קְעָרָה mw., bartan, qáb.

קֵץ intihá, hadd.

קָצֶה anjám, hadd.

קָצָה mw., sirá, áḳhirat.

קָצִין munsif, qází; sardár, hákim.

קָצַף ḳhafá h. [עַל ,אֶל kisí se]. *Hiph.*, ḳhafá k. d. *Hithp.*, ḳhafá ho j.

קָצַר káṭná, launá.

קָצִיר baṭore húe phal, hásil, fasl.

קָרָא pukárná, chilláná.

קָרַב nazdík áná.

קֶרַח barf.

קַרְסֹל, *tasniya* קַרְסֻלַּיִם, ṭakhne.

קָרַע torná.

קֶרַע, *ja.* קְרָעִים, chíthṛe.

קָרַץ band k., múndná [ánkhen], palak márná ['aiyárí se].

קָשַׁב tez k., kán dharná. *Hiph.*, [אֹזֶן, kán ke sáth], búchiyáná, kán ko ubháṛná, dhiyán k.

ר

רָאָה dekhná.

רֹאשׁ sir; sardár, peshwá; gharáne ká sardár.

רָבָה bahut h., *yá* ho j.

רֶגֶל mw., *zam.* רַגְלִי, pánw. *Tasniya* רַגְלַיִם do pánw. *Ja.* רְגָלִים [qadam], bár, dafa'.

רָגַשׁ josh márná, qahr k., gul shor k.

רָדַם, *Niph.* נִרְדַּם, bhárí nínd men paṛá rahná; gash men girná.

רָדַף píchhe ho l., ragedná, satáná; bhagelná.

רָהַב beadabí se chalná; taqáza karná; just o jú se mángná.

רוּחַ mz. o mw., *ja.* רוּחוֹת, רוּחוֹת, hawá, dam; rúh, ján; 'aql, tabí'at; *misálí*, hechí, himáqat.

רוּם únchá h.

רָחַב chauṛá h., baṛá h. *Hiph.* הִרְחִיב, chauṛá k. d., baṛháná.

רַחַב chauṛái.

רֶחֶם mw., rihm, garbh; antṛíán, muhabbat, rahm.

רִיב qaziya, jhagṛá.

רָכַב sawár h. [jánwar yá rath par]. *Ism i fi'l* רֹכֵב, sawár.

רָמָה phenkná, ḍálná. *Pi'el* רִמָּה, bátil kar d., fareb d.

רָמַס páemál k.

רָנַן lalkárná.

רַע, *ja.* רָעִים, *sifat*, *mw.* רָעָה, bad, ḳharáb, náqis, burá.

רַע עַיִן, chashm i bad ká; ya'ne, badḳhwáh, hásid.

רֹעַ, *ba'z já* רוֹעַ, ḳharábí.

רֵעַ ján pahchán, rafíq, dost; ma'shúq; paṛosí.

רָעֵב bhúkhá h., kál se tasdí' uṭháná. *Hiph.*, bhúkh paidá k.

רָעָב bhúkh, kál.

רָעַד kámpná. *Hiph.*, kampáná.

רָעָה khiláná, charáná.

רָעָה badí. *Sifat i mw.* רַע se.

רָפָה níche laṭakne dená. [háthon ko]; ghaṭ j.; dúbná; ḍhílá karná. *Hithp.*, sust h.

רָפַשׂ, רָפַס, páemál k., pání ko hiláná, *Niph.*, *ism i fil* נִרְפָּשׂ, gadlá h. [pánw márne se]. *Hithp.* הִתְרַפֵּס, áp ko past k., tábi'dár h.

רָצָה khush h.

רָצוֹן khushí, qabúliyat; khushí ká matma' i nazar; marzí, iráda; mihrbání, fazl.

רָקָב gandagí.

רָשַׁע sharír h. *Hiph.* הִרְשִׁיעַ, mulzim ṭhahráná; badí ká bá'is h.; sharárat se chalná.

רָשָׁע, *sifat, mw.*, רְשָׁעָה, sharír, bedín.

רֶשַׁע, *zam.* רִשְׁעוֹ, gunáh, sharárat.

רִשְׁעָה mw., *muz.* רִשְׁעַת, (*ja. nahín hai*), sharárat, bedíní.

שׂ, שׁ

שְׁאָר gosht.

שָׁבוּעַ hafta.

שְׁבוּעָה qasam.

שָׂבַע ser h. [מִן, בְּ chíz ke nám ke sáth]. *Hiph.*, ser k. [לְ shakhs ke nám ke sáth].

שָׂבָע hasrat, bahutáyat.

שֶׁבַע, *muz.* שְׁבַע, *mw.* שִׁבְעָה, sát. *Tasniya* שִׁבְעָתַיִם, sát-guná.

שָׁבַע qasam kháná, [qasamen aksar sát hadiyon se muqarrar kí gaín. *Niph.* נִשְׁבַּע, qasam kháná [בְּ *ke sáth*, kí; לְ *ke sáth*, ko].

שָׁבַר toṛná, chúr-chár k.; anáj kí kharíd farokht k. *Hiph.*, wár pár turwáná; bechná [anáj]. *Hoph.*, toṛá j., áfat-zada h., taklíf men honá.

שֶׁבֶר, *aksar* שֵׁבֶר, *waqfa men* שָׁבֶר, *az* שִׁבְרוֹ, phúṭ; afsos, taklíf, áfat; tabáhí; anáj.

שָׁבַת farágat l. [mihnat se]. *Niph.*, tamám honá. *Hiph.*, farágat diláná; tamám karáná.

שַׁבָּת mz. o mw., *muz.* שַׁבַּת, *zam.* שַׁבַּתּוֹ, *ja.* שַׁבָּתוֹת, árám ká din, sabt.

שָׁגַג saho *yá* khatá k.

שַׁד, *tasniya* שָׁדַיִם, *muz.* שְׁדֵי, síná, chhátí.

שָׁדַד zabardastí *yá* zulm k., hamla k.; tabáh k. [mulk ko]. *Niph.*, barbád kiyá j. *Pi'el*, lúṭná, kharáb karná. *Pu'al*, us ká majhúl. *Hoph.*, barbád kiyá j.

שָׂדֶה maidán, khet.

שָׁוְא badí, sharárat; áfat, musíbat; beqadarí, batálat.

שׁוּב lauṭná, phir áná; se phirná; phiráná, pherná, phir láná, pher d. *Hiph.*, phiráná, pherná [gussa]; phir dená. *Hoph.*, phir láyá jáná.

שׁוֹר, שְׁוָרִים, bail; bailon ká galla.

שָׁחַט zabh k. [jánwaron ko.]

שָׂחַק hansná. אֶל, par tabassum k. עַל, לְ, par hansná [hiqárat se]. *Pi'el*, khushí k., khelná.

שָׁחַר kálá h. *Az* שַׁחַר, sawere k.; sawere ḍhúnḍhná, taqaiyud se talásh k. *Pi'el*, sawere *yá* taqaiyud se ḍhúnḍhná.

שָׁחֹר, *mw.*, שְׁחֹרָה, *sifat*, kálá.

שַׁחַר fajr ká ním andhiyárá, bhor.

שָׁחַת, *Niph.*, saṛne se bigaṛ j.; kharáb ho j. [akhláq men]; wírán kiyá j. *Pi'el*, שִׁחֵת, halák k.: kharáb *yá* gumráh k. *Hoph.*, kharáb kiyá j.

שֹׁטֵר mansabdár, dároga, hákim.

שֵׂיב pakke bálwálá h.

שֵׂיבָה mw., pakke bál.

שִׂיחַ kalám, wa'z, faryád.

שָׁכַב leṭ jáná (sone *yá* árám ke liye).

שָׁכַח bhúlná, farámosh k.

שַׂכִּין chhurí.

שָׂכַל dánish se chalná. *Pi'el aizan. Hiph.*, takná: dánishmand ho j.; khabardárí se chalná; hoshyár kará d., sikhláná.

שֶׂכֶל, שֵׂכֶל, *waqfa men* שָׂכֶל, muhabbat, ikhlás; 'aql, samajh.

שָׁכַן leṭná, árám k.; árám se rahná; sukúnat k.

שָׁכֵן, *mw.* שְׁכֵנָה, *ja.* שְׁכֵנוֹת, báshinda, paṛosí.

שָׁלָה, שָׁלֵו, árám, ásáish men h.

שַׁלְוָה mw., *muz.* שַׁלְוַת, *ja. nahín hai*; árám, iqbálmandí; befikrí, gaflat [Khudá ke haqq kí babat].

שָׁלַח bhejná. *Pi'el* bhejná, uksáná [kisí ko].

שֻׁלְחָן, *ja.* שֻׁלְחָנוֹת, mez.

שָׁלַךְ, *Hiph.*, ḍálná—אֶל, men; בְּ, עַל, par; מִן, se; אַחֲרֵי, us ke píchhe=takfír k.

שָׁלַל lúṭná.

שָׁלָל lúṭ, ganímat.

שָׁלֵם samúchá h.=salámat honá; sulh se rahná. *Pi'el* שִׁלֵּם, שַׁלֵּם, mahfúz rakhná; púrá k.; phir d., badlá d.; sazá o jazá d.

שָׁלוֹם tandurustí, iqbálmandí, sulh, khush-hálí.

שָׁם waháṇ.

שֵׁם, *ja.* שֵׁמוֹת, nám.

שָׁמַד, *Hiph.*, halák k. [ádmíon *yá* ummaton ko]. *Niph.*, Hiph. ká majhúl.

שְׁמִי, *sirf jama' musta'mal*, *muz*, שְׁמֵי, *zam.* שָׁמֶיךָ, ásmán.

שָׂמַח khushí se chamakná; khush h.

שָׂמֵחַ, *sifat*, *mw.* שְׂמֵחָה, khush.

שִׂמְחָה khushnúdí, magantá.

שָׁמַט mu'áf k. [qarz]; ḍál d. *Niph.*, paṭkáyá j.

שָׁמַיִם mz., *ja.*, *muz.* שְׁמֵי, ásmán.

שִׂמְלָה mw., poshák, bálá-posh.

שְׁמוּעָה, שְׁמֻעָה mw., khabar, samáchár; afwáh.

שָׁמַע sunná. אֶל, לְ, בְּ *ke sáth*, kisí kí sunná; farmán-

bardárí k. *Pi'el*, sunáná, buláná. *Hiph.*, sunáná *yá* sunwáná.

שָׁמַר rakhná, khabardárí k. mahfúz rakhná, panáh d. (בְּ, אֶל, עַל, *shakhs i maf'úl ke sáth, aur* מִן, *kisí chíz se*). Rakhná, mánná (maf'úl אֶל, עַל).

שֵׁן dánt, háthí-dánt.

שָׂנֵא kína rakhná.

שָׁנָה mw., שָׁנִים, שָׁנוֹת, sál, baras.

שָׁנַן tez k. *Ism i fi'l* שָׁנוּן, tez.

שֵׂעָר bál.

שָׂפָה mw., *tasniya* שְׂפָתַיִם, *ja.* שִׂפְתוֹת, honth, lab; áwáz, báten; zubán; lab i jám; samundar *yá* nahr ká kanára.

שָׁפָה, *Qal námusta'mal*; undelná.

שִׁפְחָה mw., laundí, bandí.

שָׁפַט munsifí k.; mulzim thahráná, sazá d.

שֹׁפֵט munsif, hákim.

שְׁפִיפוֹן sámp.

שָׁפַךְ undelná, baháná. *Niph.*, undelá jáná. *Pu'al*, baháyá j. *Hithp.* הִשְׁתַּפֵּךְ, undelá j.

שָׁפַף rengná.

שָׁקַל taulná.

שֶׁקֶל, *ja. muz.* שִׁקְלֵי, misqál, siql.

שָׁקַף, *Niph.*, jhukke dekhná, gaur se dekhná. *Hiph.*, nigáh k.

שָׁקַר jhúth bolná.

שֶׁקֶר jhúth.

שָׂרִיג, *sirf jama' musta'mal*, latá kí dálíán.

שָׂרַף jaláná, bhasam k.

שֹׁרֶשׁ, *ja.* שָׁרָשִׁים. jar, masdar.

שָׁתַל boná, lagáná.

שָׁתַק sunsán honá. árám k. kam ho j. [lahren, jhagrá].

ת

תַּאֲוָה mw., marzí, iráda.

תֹּאַר shakl.

תֵּבָה mw., sandúq; Núh kí kishtí, jo sandúq ke daul se baná; wuh sandúq, jis men Músá rakhá gayá.

תְּבוּאָה mw., dakhl. khazána; hásil, nafa'; phal; anjám.

תְּבוּנָה mw., 'aql, hoshyárí.

תַּהְפֻּכָה, *sirf jama' musta'mal*, kajrawí, gustákhí.

תּוֹחֶלֶת mw., *zam.* תּוֹחַלְתִּי, ummed.

תּוֹכַחַת mw., *ja.* תּוֹכָחוֹת, subút; tambíh.

תּוֹעֵבָה mw., nafrat, nafratí kám.

תּוֹעָפוֹת mw. *ja.* (az תּוֹעָפָה), tezrawí; daulat, khazána; chamak, jalál.

תּוֹרָה mw., ta'lím, hidáyat, hukm, sharí'at; taur.

תּוּשִׁיָּה mw., madad, makhlasí, iráda; saláh, dánish.

תַּחַת mw., *zam.* תַּחְתַּי, תַּחְתֶּיהָ, תַּחְתָּיו, תַּחְתֶּיךָ, תַּחְתֵּיהֶם, תַּחְתֵּינוּ, níche, tale; badle men, 'iwaz men, sabab se; kyúnki.

תַּחֲלוּא, *sirf ja.*, תַּחֲלוּאִים, marz, bímáríán.

תַּחֲנוּן *ja.* ־ִים, ־וֹת, minnat.

תַּלְמִיד shágird.

תָּמַךְ pakarná, thámná.

תָּמַם taiyár h., tamám h.; thaharná, háth utháná [se].

תָּמִים kámil, sábit, rást, beriyá.

תָּם, *mw.* תַּמָּה, *sifat*, samúchá, kámil, khális, rást. *Ism*, rástbází.

תָּן, תַּן, *sirf ja.* תַּנִּים, תַּנִּין, bare sámp; samundar ká rákshas. *Ba'ze kahte hain*, gídar.

תָּעַב, *Pi'el* תִּעֵב, nafrat k.; nafratí kar d. *Niph.*, ghinauná h.

תִּקְוָה mw., ummed, ás.

URDÚ AUR 'IBRÁNÍ LUGAT.

A.

'Abá, pairáhan, מְעִיל.
Achchhá, טוֹב.
'Adálat ká faisala, חָרוּץ.
Ádmí, אִישׁ, אֱנוֹשׁ.
'Ahd, בְּרִית.
Áh khínchná, אָנַק.
Ahmaq, כְּסִיל; ahmaq=sharír, אֱוִיל.
Ainṭhná, bándhná, חָבַל.
'Aiyár h., chatur h., אָרַם; chaturáí, 'aiyárí, עָרְמָה; sifat, hílabáz, אָרוּם.
Akelá, ab, faqat, albatta, אַךְ.
Ákhirat, sirá, קָצָה.
Alag, akelá, לְבַד; alag k., muqaddas k., קָדַשׁ; alag k., פָּרַד.
'Amal [burá], עֲלִילָה.
Anáj [niráyá húá], בָּר.
Andarúní hissa, מֶחְקָר.
Andher h., חָשַׁךְ; sif. חָשֹׁךְ,
Andhiyárá, bhárí bádal, עָב.
Ánkh, עַיִן.
Angúrí sharáb, יַיִן.
Angúr ká khosha. עֵנָב.
Anjám, hadd, קָצֶה.
Antaṛíán, מֵעַיִם.
Árám ká din, Sabt, שַׁבָּת.
'Arsa, בַּיִן.
'Arz, túl, náp, מִדָּה.
Ásáish men h. שָׁלָה.
Asír, qaidí, אָסִיר, אָסוּר.
Ásmán, falak, שָׁמַי.
Ásúdagí, kasrat, מְלֵאָה.
'Aurat, jorú, אֵשֶׁת; mádín, אִשָּׁה.
Áwáz, nidá, קוֹל.
Ázád k., חָפַשׁ.
'Azím, אַדִּיר.
'Azím ho j., אָדַר.
Ázmáná, בָּחַן.

B.

Bacháná, chhipáná, צָפַן.
Bachchá [kutte wg. ká], גּוּר.
Badí, רָעָה; sharárat, musíbat, שָׁוְא.
Badlá d., pakká k., גָּמַל.
Badlá, nek kám, fáida, גְּמוּל.
Bádsháh, מֶלֶךְ.
Bádsháhat, מַלְכוּת.
Bad-zann h., קִנֵּא.
Bad-zanní, hasad, קִנְאָה.
Bág, גַּן.
Bagair, hájat, בְּלִי.
Bahná, jári h., מָסַס; נָהַר.
Bahut h., רָבָה.
Bahutáyat, kasrat, שָׂבָע.
Bail, שׁוֹר.
Baiṭhná, יָשַׁב.
Bakhshish, מִנְחָה.
Bakná, בָּטָה; bakwádí; גַּרְגָּן, בֹּטֶה.
Bál, שֵׂעָר.
Báláposh, poshák, שִׂמְלָה.
Banáná, paidá k., בָּרָא.
Bándhná [beṛíon se jakaṛná], אָסַר; צָרַר.
Báns, קָנֶה.
Bánslí, argunún, עֻגָב, עוּגָב, עֻגָּב.
Báp, אָב.
Baṛá, אַדִּיר; —h., baṛhná, גָּדַל.
Barakat, בְּרָכָה.
Barasná, גָּשַׁם מָטַר.
Bár bár k., עָלַל.
Barbat, bín, víná, כִּנּוֹר.
Barf, קֶרַח.
Barguzída, bequsúr, barí, בַּר.
Barra, memná, כֶּבֶשׂ, גְּדִי, כֶּשֶׂב.
Barsát, גֶּשֶׁם גִּשְׁמֵי.
Báshinda, sákin, paṛosí, שָׁכֵן.
Bát, kalám, אֹמֶר.
Bátil, gair-wájib, חִנָּם.
Baṭorná, אָסַף.
Beadabí se chalná, רָהַב.
Bechná, מָכַר.
Begána k., נִכַּר.
Bekhamírí roṭí, מַצָּה.
Beshqímat, יָקָר.
Beṭá, בֵּן, בַּר.
Bewa, אַלְמָנָה.
Bhágná, בָּרַח, נָדַד, נוּד.
Bháí, אָח.
Bhará h., מָלֵא.
Bhárí h., כָּבֵד, כָּבַד. Bhárí, כָּבֵד.
Bharosá, בֶּטַח.
Bhí, גַּם.
Bhor, sahar, שַׁחַר.
Bhúkhá h., tasdí' uṭháná, רָעֵב.
Bichháná, פָּרַשׂ.
Bíj, ál aulád, זֶרַע.
Bímárí, מַחֲלָה.
Bolná, אָמַר, דִּבֵּר.
Boná, lagáná, נָטַע, זָרַע.
Bosá d., נָשַׁק.
Bunyád ḍálná, יָסַד.
Buráí se chalná, חָבַל.
Buzurg, buḍḍhá, זָקֵן.

CH.

Chakhná, tafríq, k., טָעַם.
Chalná, ramná, סָחַר, צָרַח, אָרַח.
Chamak [koṛh men], בַּהֶרֶת.
Chamakná, הָלַל.
Chamṛá, עוֹר.
Chánd, יָרֵחַ, לְבָנָה.
Chándí, כֶּסֶף.
Charná, khiláná, רָעָה.
Chashma, sotá, מָקוֹר, מַעְיָן.
Chaṭán, ṭílá, qila', מִשְׂגָּב.
Cháṭná, לָקַק.
Chauṛá h., רָחָב.
Chunná, לָכַד.
Chhai k., kafára d., כָּפַר.
Chhappar, גָּג.
Chedte, send d., כָּאֲרִי.
Chhín l., ukháṛná, נָסַח.
Chhipá d. [khusúsan zamín men], טָמַן.
Chhipáná, chhipná, סָכַךְ, סָתַר, שָׁכַךְ. [מָלַט.
Chhoṛ d., háth uṭháná, חָדַל.
Chhoṭá, דַּק; —h., מְעַט; kam-sin, קָטֹן.
Chhúchhe háth, ghúse, חָפְנַיִם.
Chhúná, נָגַע, מָשַׁשׁ.
Chhurí, מַאֲכֶלֶת, שַׂכִּין.
Chihra, אַף.
Chiṛiyá, kunjishk, צִפּוֹר.
Chírná, פָּרַס.
Chíthṛe, קֶרַע.
Chíúnṭí, נְמָלָה.
Choga, לְבוּשׁ.
Chor, chorí k., גַּנָּב, גָּנַב.
Chúkná, ṭhokar khúná, khatá k., חָטָא.
Chúl, qabza, צִיר.
Chúrchár k., שָׁבַר.
Chúsná, khínchná, יָנַק.

D.

Dafn k., gáṛná, קָבַר.
Ḍagmagáná, ṭhokar kháná, מוֹט כָּשַׁל.
Dahiná, יָמִין.
Dákhil h., בּוֹא.
Ḍálná, שָׁמַט, שָׁלַךְ.
Dam l., נָפַשׁ; dam, נֶפֶשׁ.
Dán, bakhshish, מִנְחָה.
Dáná h., חָכַם; dáná, חָכָם.
Dánish, חָכְמָה.
Dánish se chalná, שָׂכַל.
Dánt, háthí-dánt, שֵׁן.
Dánṭná, גָּעַר.
Ḍar, ghabráhaṭ, בֹּשֶׁת.
Daráz k., baṛháná, נָטָה.
Dard, mihnat, עֶצֶב, עָצַב.
Ḍarná, יָרֵא.
Darwáza, דֶּלֶת.
Daryá, Rúd i Níl, יְאֹר, יְאוֹר. *Jama'* nahren.
Dast-panáh, gul-tarásh, מֶלְקָח.

Daulat, חַיִל, מִקְנֶה.
Daulatmand k. d., עָשַׁר.
Dekhná, רָאָה.
Dená, מָנָה, פָּרַס.
Ḍhá d., ṭorná, טָרַף, הָרַס, כָּתַת.
Ḍhámpná, כָּסָה, כָּפַר, סָכַךְ. Andhyáre se, עוּב. Paron se, עוּף.
Ḍhánkná, panáh d., גָּנַן.
Dhár, [goyá talwár kí], פֶּה.
Dhoná, כָּבַס; dhobí, כּוֹבֵס.
Dhúl, עָפָר.
Dhúnáná, עָשַׁן.
Ḍhúnḍhná, בָּקַשׁ, דָּרַשׁ.
Dil, לֵב, לֵבָב.
Dilkashí se, *dekho*, אַהֲבָה.
Din, יוֹם.
Díwár, חוֹמָה, díwár bándhná, גָּדַר.
Dost, rafíq, מֵרֵעַ.
Dukhí h., כָּאַב.
Dulhá, dámád, חָתָן.
Durust, rást, כֵּן.
Dushman (mw.), ízá, צָרָה.
Dushman h., אָיַב.

E.

Eklautá, tanhá, יָחִיד.
Ek sá h., יָחַד.

F.

Fajr ká ním andhiyárá, שַׁחַר.
Falak, ásmán, שָׁמַי.
Farágat l. [kám se], שָׁבַת.
Farámosh k. bhúlná, שָׁכַח.
Fareb, dagábází, מִרְמָה.
Farmán, ahkám, פִּקּוּדִים.
Farokht k., שָׁכַר.
Faryád, שִׂיחַ.
Fazl, חֵן.
Fidiya d., פָּדָה.
Fira'ún [Sháh], פַּרְעֹה.
Fuzúl-kharch, זוֹלֵל.

G.

Gahrá h., betháh h., עָמַק.
Gandagí, רָקָב.
Ganímat, lúṭ, שָׁלָל.
Gár, guphá, מְעָרָה.
Gardish, zamána, דּוֹר, דֹּר.
Garíb, hájatmand, עָנִי.
Garm h., חָמַם; garm חַם; garmí, khafagí חֵמָה; Súraj, חַמָּה.
Gawáh, עֵד.
Ghás, חָצִיר.
Gash men girná, רָדַם.
Gherná, סָבַב, הִקִּיף.
Ghoṛá, סוּס, mw. סוּסָה.
Ghinauná h., תָּעַב.
Ghúm j., סָבַב.
Ghúmná, ulaṭ j., הָפַךְ, צָפַר.
Ghuṭná ṭekná, בָּרַךְ; ghuṭná, בֶּרֶךְ.
Girná, נָפַל.
Gít gáná, זָמַר.

Gosht, שְׁאֵר, טֶבַח.
Gumráh h., אָבַד,
Gunáh, רֶשַׁע, רָעָה, חֵטְא.
Gunahgár, ḳhatákár, חָטָא.
Gustáḳhí, תַּהְפּוּכָה.
Guzar j., חָלַף.

H.

Hadd, mulk, גְּבוּל.
Hadd bándhná, גָּבַל.
Haḍḍí, עֶצֶם, גֶּרֶם, גֹּרֶם.
Hadiya, נֶסֶךְ, מִנְחָה.
Hafta, שָׁבוּעַ.
Haikal, baṛí 'imárat, הֵיכָל.
Ḥájatmand h., חָסֵר.
Halák k., חָרַם, שָׁמַד.
Halákat, מַשְׁחִית, מְחִתָּה.
Hal chaláná, חָרַשׁ.
Halká h., קָלַל.
Hansná, tabassum k., שָׂחַק.
Haqíqatan, בֵּין.
Haqír jánná, kam kiyá j., בּוּז.
Haqír k., takfír k., קָלָה.
Harám yá nápák h., חָנֵף.
Haram yá makhsús karná, חָרַם.
Hásil, fasal, קָצִיר.
Haṭ! אוֹי.
Haṭáná, rokná, חָשַׂךְ.
Háth [kuhní tak], אַמָּה.
Háth, כַּף, יָד.
Háthí-dánt, שֵׁן.
Hawá, rúh, ján, רוּחַ.

Hayát, חַיִּים
Hilná, phisalná, פוּק, מוֹט.
Hissa, zamín ká qita', חֵלֶק.
Honá, יָשָׁה, הָיָה.
Honṭh, שָׂפָה.
Hoshiyárí, 'aql, תְּבוּנָה.
Hukm, מִצְוָה.
Hukúmat k., מָשַׁל.
Husn, fazl, חֵן.

I.

Iháta, חָצֵר.
'Iláj, makhlasí, מַרְפֵּא.
'Ilm pahchán, דַּעַת.
Ilzám, אָשָׁם.
'Imárat, mahall, הֵיכָל.
Intihá, קֵץ.
Intiqám l., נָקַם; *ism*, נָקָם.
Istiqámat, wafádárí, אֱמֶת.
'Izzat, jalál, כָּבוֹד.
'Izzatdár h., כָּבֵד.

J.

Jabṛe, מַלְקוֹחַיִם.
Jagah, bastí, מָקוֹם.
Jagah [pák], maqdis, מִקְדָּשׁ.
Jág uṭhná, יָקַץ.
Jaház, אֳנִיָּה.
Jaláná, bhasam k., שָׂרַף.
Jalná, בָּעַר.
Jamá'at, majlis, gharána, madhmakhíon ká gol, עֵדָה.

Jama' k., קָבַץ, כָּנַס.
Jáná, sair k., הָלַךְ.
Jání dost, אַלּוּף.
Jánná, יָדַע.
Janná, יָלַד.
Jawán bail, bachhṛá, sánṛ, פַּר.
Jawán gáo, bachhiyá, פָּרָה.
Jaṛ, masdar, שֹׁרֶשׁ.
Jazá, badlá, גְּמוּלָה.
Jhagṛá, מָדוֹן.
Jhukke dekhná, שָׁקַף.
Jhúṭh, fareb, שֶׁקֶר, כָּזָב.
Jhúṭh bolná, שָׁקַר, כָּזַב.
Jíbh, לָשׁוֹן.
Jihálat, פֶּתִי.
Jism, haḍḍí, עֶצֶם.
Josh márná, רָגַשׁ.
Judá k., בָּרַר.

K.

Kab? מָתַי.
Kabútar, יוֹנָה.
Kaf i dast, כַּף.
Káhin, כֹּהֵן.
Kahná, דָּבַר, אָמַר.
Kajrau, farebí, עִקֵּשׁ.
Kajrau ṭhaharáná, עָקַשׁ.
Kajrawí se chalná, מָעַל.
Kál, bhúkh, רָעָב.
Kálá, שָׁחֹר; kálá h., שָׁחַר.
Kalám, wáqi', דָּבָר, בִּדְבַר.
Kám [burá], עֲלִילָה.

Kámil, rást, תָּמִים.
Kamíz, כְּתֹנֶת.
Kám k., עָמַל.
Kámpná, רָעַד.
Kamzor h., חָלָה, דָּלַל.
Kanda k., כָּתַב, חָרַשׁ.
Kandhá, כָּתֵף.
Karíl, ḍálí, נֵצֶר.
Karím h., חָנַן.
Katarná, גָּזַז.
Káṭ ḍálná, taqsím k., גָּזַר, כָּרַת.
Káṭ ḍálá j., גָּרַז.
Káṭná, בָּצַר; dánt se, נָשַׁךְ.
Ḳhabardárí k., נָצַר.
Ḳhabargírí, מִשְׁמָר, מְזִמָּה.
Ḳhafá h., אָנַף, קָצַף.
Ḳhafagí, אַף, כַּעַס.
Ḳhális, תָּם.
Ḳhámosh h., chup r., דָּמַם.
Ḳháná, אֹכֶל, לֶחֶם.
Ḳhandaq, חָרוּץ.
Ḳhaṛá h., עָמַד.
Ḳhatá, gunáh, חֵטְא.
Ḳhatákár, חַטָּא.
Ḳhatá k., חָטָא.
Ḳhatiyat, חַטָּאת.
Ḳhazána, אוֹצָר.
Ḳhenchke nikálná, חָלַץ.
Ḳhenchná, מָשַׁךְ.
Ḳhidmat, mihnat, מְלָאכָה.
Ḳhojná, taftísh k., חָפַשׂ.
Ḳholná, פָּתַח, חָלַל.
Ḳhosha [angúr ká], עֵנָב.

Ḳhosha-chíní, launí, לֶקֶט.
Ḳhúbsúrat, יָפֶה.
Ḳhúbsúratí, יְפִי.
Ḳhudáwand, אָדוֹן.
Ḳhún, דָּם.
Ḳhush, שָׂמֵחַ.
Ḳhushí, חֵפֶץ.
Ḳhushí se chamakná, שָׂמַח.
Ḳhushwaqtí, ḳhushhálí, אֶשֶׁר.
Ḳhwáb, חֲלוֹם.
Ki, kyúnki, wáste, כִּי.
Kína rakhná, שָׂנֵא, אָיַב.
Kolhú, mai-kash, פּוּרָה.
Koná, פִּנָּה.
Koṭhrí, חֶדֶר.
Kúá khodná, קוּר.
Kuttá, כֶּלֶב.
Kyún ? לָמָּה.

L.

Labáda, אַדֶּרֶת.
Lab, שָׂפָה.
Lab i daryá, lab i jám, aizan.
Lagáná, boná, שָׁתַל.
Lál, אָדֹם.
Lálach k., חָמַד.
Lalkárná, רָנַן.
Lambáí, אֹרֶךְ.
La'nat k., אָרַר.
Lapeṭná, חָגַר.
Laṛakpan, נְעוּרִים.
Laṛká, נַעַר, יֶלֶד.
Laṛkí, יַלְדָּה.
Lásh, נְבֵלָה.
Latá kí ḍálí, שָׂרִיג.
Laṭakná, kamzor h., דָּלַל.
Launá, káṭ ḍálná, קָצַר.
Launḍí, שִׁפְחָה, אָמָה.
Lauṭná, phirná, שׁוּב.
Lazíz kháná, מַטְעָם.
Lená, יָרַשׁ; qura' se, לָכַד.
Lene ká 'amal, mirás, נַחֲלָה.
Leṭná [árám ke liye], שָׁכַב, שָׁכַן.
Leṭne ká 'amal, palang, מִשְׁכָּב.
Likhná, סֵפֶר, כָּתַב.
Lipaṭná, לָכַד, בָּטַח, דָּבַק.
Lo ! dekh, agar, הֵן.
Loṭ j., dúr loṭáná, גָּלַל.
Lúṭ, בֶּצַע, בָּצַע.
Lúṭná, בָּצַע, בָּזַז.

M.

Má, mádar, אֵם.
Madad. תּוּשִׁיָּה, עֶזְרָה.
Madhmakkhíon ká gol, עֵדָה.
Mahína, חֹדֶשׁ.
Máhtáb, chánd, יָרֵחַ.
Maidán i wasí', bayábán, מִדְבָּר.
Maidán, khet, שָׂדֶה.
Makhlasí d., יָשַׁע, כֹּפֶר.
Makhsús k., חָרַם.

Málik, בַּעַל, אָדוֹן.
Malika, sultána, מַלְכָּה.
Ma'múrí, bhartí, מְלֹא.
Mannat k., נָדַר.
Mansabdár, hákim, שֹׁטֵר.
Manzar, súrat, מַרְאֶה.
Mard, khasam, גֶּבֶר.
Mard i wafá, אִישׁ.
Már ḍálná, טָבַח.
Marhná, כָּפַר.
Marná, מוּת.
Marz, תַּחֲלוּא.
Marzí, תַּאֲוָה.
Masah k., נָסַךְ.
Ma'shúq, אַהֲבָה.
Maslahat, מְזִמָּה.
Masrúf, חָרוּץ.
Mátam, zárí, אֲנָקָה.
Mátam k., סָפַד, אָנַק.
Matwálá, סֹבֵא.
Maut, מָוֶת.
Mazbút, גִּבּוֹר, גִּבֵּר.
Mazbút h., גָּבַר.
Memná, כֶּשֶׂב, כֶּבֶשׂ, גְּדִי.
Mez, שֻׁלְחָן.
Mihnat, מְלָאכָה, מַעֲשֶׂה.
Mihnat k., עָבַד.
Mihrbán, חָסִיד.
Mihrbání, חֶסֶד.
Milá d., מָסַךְ.
Milná, מָצָא, אָנָה.
Minnat, תַּחֲנוּן.
Misqál, שֶׁקֶל.
Misr [mulk], מִצְרַיִם.
Míṭhá, khúbí, מָתוֹק.
Mol l., קָנָה.
Mom, דּוֹנַג.
Moṭá ho j., דָּשֵׁן.
Motí, múngá, marján, פְּנִינִים.
Mu'áf k., סָלַח.
Muhabbat, 'aql, שֵׂכֶל.
Mukhálif, musíbat, עַד.
Mulabbas h., לָבַשׁ.
Muláqát ko j., פָּקַד.
Múndná [ánkhen], קָרַץ.
Munh, פֶּה.
Munqasim h., כָּרַת.
Munsafí k., שָׁפַט.
Muqaddas, walí, קָדוֹשׁ.
Muqaddas h. *aur* k., קָדַשׁ.
Muqarrar k., כּוּן.
Muqátala, gosht, טֶבַח.
Musáfir, pardesí, גֵּר.
Mushaqqat, gunáh, עָמָל.
Mushaqqat uṭháná, עָמַל.
Mutábiq, לְפִי.
Mutawajjih h., פָּנָה, (*ism*).
Muztarib h., בָּהַל.

N.

Nabí, נָבִיא.
Náchná, ainṭhná, חִיל, חוּל.
Nádán, bedín, נָבָל.
Nádání, gunáh, אִוֶּלֶת.
Nafa', háṣil, סַחַר.
Nafrat, nafratí kám, תּוֹעֵבָה

Nafrat k., תָּעַב.
Nágahání, פֶּתַע.
Nahín, kuchh nahín, בַּל, לֹא.
Na ho, na ho ki, פֶּן.
Nahr, נָהָר, פֶּלֶג.
Nai, báns, úkh, קָנֶה.
Nák, ḳhafagí, rúp, אַף.
Nák se sáns lená, farráná, ḳhafá h., אָנַף.
Nám, שֵׁם.
Nápák, bedín, חָנֵף.
Nápák h., חָנַף; k., חִלֵּל.
Nápná, taqsím k., מָדַד.
Náqis, רַע.
Nathne, אַפַּיִם.
Naukar, gulám, עֶבֶד.
Nayá chánd, mahína, חֹדֶשׁ.
Nayá k. d., חִדֵּשׁ.
Nazdík áná, קָרַב.
Nek h., יָטַב.
Nestí, אַיִן, אָוֶן.
Níche, badle men, תַּחַת.
Níche-áná *yá* j., יָרַד.
Níche laṭká d., sust h., רָפָה.
Nikalná, báhar j., יָצָא.
Nínd, נוּמָה; bhárí nínd men páṛá rahná, gash men girná, רָדַם.

O.

Olá, בָּרָד.

P.

Páedár h., יָשָׁה.
Páedárí, נֵצַח.
Páejáma, מִכְנָס.
Páemál k., דָּרַךְ.
Pagḍanḍí, נְתִיבָה.
Pahchán, דַּעַת.
Pahchánná, יָדַע.
Pahlauṭhá, בְּכוֹר.
Pahunchná, נָשַׂג.
Paidá h., יָלַד.
Paidá k., banáná, קָנָה.
Pakáná [tanúr men], אָפָה.
Pakaṛná, qábiz h., לָכַד, תָּמַךְ.
Pák h., נָקָה, טָהֵר. Pák, זַךְ
Pák jagah, maqdis, מִקְדָּשׁ.
Pakke bál, שֵׂיבָה.
Pakke bálwálá h., שִׂיב.
Pák, [ḳhális] soná, פָּז.
Palak márná ['aiyárí se], קָרַץ.
Palang, bistar, מִטָּה.
Páná, mírás l., נָחַל.
Panáhgáh, מִשְׂגָּב.
Panáh ke liye dauṛná, חָסָה
Pání, מַי.
Pání barsáná, גָּשַׁם.
Pánw, רֶגֶל.
Pár j., עָבַר.
Parakhná, chunná, ázmáná, בָּחַר, בָּחַן.
Pás, sáth, עַל.

Pashemán h., חָפֵר.
Past, kamzor, garíb, דַּל.
Patthar, chaṭán, סֶלַע, אֶבֶן.
Pattá, עָלֶה.
Peshwá, אַלּוּף.
Phailáná, boná, פָּתָה, זָרַע.
Phal, פְּרִי. Phaldár daraḳht, עֵץ פְּרִי.
Phandá, מוֹקֵשׁ. Phandá lagáná, יָקַשׁ.
Pháṛ ḍálná, טָרַף.
Phenkná, ḍálná, רָמָה.
Phir phir, kaí bár, עוֹד, עַד.
Phúṭ, afsos, anáj, שֶׁבֶר.
Píchhe, ba'd, אַחַר.
Píchhe ho l., satáná, רָדַף.
Pichhlá hissa, ulṭá, אָחוֹר.
Pír, walí, קָדוֹשׁ.
Pís ḍálná, פָּרַץ, פֶּרֶק.
Píṭh, גַּב.
Piyála, bartan, צַלַּחַת.
Piyár k., אָהַב.
Poná, pakáná, אָפָה.
Poshák, בֶּגֶד.
Pukárná, קָרָא.
Púra k., ḳhatm k., כָּלַל.
Puráná, buḍḍhá, buzurg, זָקֵן.

Q.

Qáb, bartan, קְעָרָה.
Qabr, קֶבֶר.
Qabúliyat, fazl, רָצוֹן.
Qabza, ḳharíd, מִקְנֶה.
Qadam, צַעַד.
Qánún, חֻקָּה.
Qasam, שְׁבוּעָה.
Qasam khána, שָׁבַע.
Qatl karná, קָטַל, הָרַג.
Qaum, gair-qaum, גּוֹי.
Qawí mazbút, עַז, עָצוּם.
Qází, sardár, hákim, קָצִין.
Qaziya, jhagṛá, רִיב.
Qila', מִבְצָר.
Qudsí, jáe haram, קֹדֶשׁ.
Qura', גּוֹרָל.
Qúwat, אֱיָלוּת.

R.

Rafíq, paṛosí, רֵעַ.
Ráh, taríqa, אֹרַח.
Ráh dekhná, קָוָה, יָחַל.
Rahná, אָחַר.
Rakhná, שָׁמַר, יָצַב.
Ramná, סָחַר.
Rassí, חֶבֶל.
Rást, sádiq, תָּם, צַדִּיק.
Rást h., יָשַׁר, צָדַק.
Rástí, תֹּם, יֹשֶׁר.
Rath, מֶרְכָּבָה.
Rází h., אָבָה.
Rengná, שָׁפַף.
Riháí k., bacháná, גָּאַל.
Rihm, muhabbat, רֶחֶם.
Rikábí, chammach, כַּף.
Roshní, núr, אוֹר, מָאוֹר.

Roṭí, anáj, דָּגָן, לֶחֶם.
Rúh, רוּחַ.

S.

Sabab se, ḳhátir se, מַעַן.
Sabt, áram ká din, שַׁבָּת.
Sacháí, páedárí, נֵצַח.
Sáf, pák, זַךְ.
Sáf h., זָכַךְ.
Safed, לָבָן.
Saho *yá* ḳhatá k., שָׁגַג.
Saihún, צִיּוֹן.
Sakná, qábil, h., יָכֹל.
Sál, baras, שָׁנָה.
Saláh, עֵצָה.
Samajh, bínái, בִּינָה.
Samajhná, בִּין. *Ism* מֵבִין.
Sámhne, נֶגֶד.
Sámp, נָחָשׁ, תָּן, תַּן.
Samúchá, kámil, תָּם.
Samundar, יָם.
Sandúq, Núh kí kishtí, תֵּבָה.
Sarband, pagṛí, פְּאֵר.
Saṛne se bigaṛ j., שָׁחַת.
Sátguná, שֶׁבַע.
Sawár h., רָכַב.
Sazá, dhamkí, ta'lím, מוּסָר.
Se, men se, מִן.
Ser h., דָּשֵׁן, שָׂבַע.
Shaffáf, h., záhir h., נָגַד.
Shágird, תַּלְמִיד.
Shahd, דְּבַשׁ.

Shahr, עִיר.
Shakl, תֹּאַר.
Shakl d., banáná, יָצַר.
Shám, עֶרֶב.
Sharárat, עָוֹן, זִמָּה, הַוָּה, שָׁוְא, עָוֹן.
Sharír h., רָשַׁע.
Sharm, hiqárat, קָלוֹן.
Sharmáná, כָּלַם.
Sharminda h., בּוֹשׁ.
Shifá, גֵּהָה.
Shikast k., כָּתַת.
Shumár k., יָסַף.
Sídhá, יָשָׁר.
Sídhá h., יָשַׁר.
Sídhá chalná, אָשַׁר.
Sikhláná, שָׂכַל, חָנַךְ.
Síkhná, לָמַד.
Síná, chhátí, שַׁד.
Sipáhígírí k., נָטַר.
Sir, sardár, רֹאשׁ.
Sitára, כּוֹכָב.
Sochná, iráda rakhná, חָשַׁב.
Sompná, [halák karne ko] חָרַם.
Sotá, chashma, מַעְיָן.
Subh, fajr, בֹּקֶר.
Subút, תּוֹכַחַת.
Súkhá h., יָבֵשׁ. *Sifat aizan.*
Sum, eṛí, עָקֵב.
Sunná, שָׁמַע.
Súraj, garmí, חַמָּה.
Sust, gáfil, אָצֵל.

T.

Taftísh k., בִּין, בּוּן.
Taiyár h., תָּמַם.
Taiyár k., káhiní k., כָּהַן.
Táj, hár, לִוְיָה.
Taḳhne, קַרְסֹל.
Takfír k., קָלָה.
Taklíf, כַּעַס.
Takná, dekhná, נָבַט.
Talásh k., חָקַר, בִּקֵּשׁ.
Ta'lím, מוּסָר, לֶקַח.
Talwár, חֶרֶב.
Tamám h., תָּמַם, שָׁבַת.
Ta'mír k., בָּנָה.
Tandurustí, sulh, שָׁלוֹם.
Tang, muḳhálif, taklíf, צַר.
Tangdastí, מַחְסוֹר, אֲבוֹי.
Táqat, עֹז, כּוֹחַ, חַיִל, גְּבוּרָה.
Taqsím k., חָלַק.
Taraf, עֵבֶר.
Tark k., עָזַב.
Tars kháná, חָמַל.
Tartíb k., עָרַךְ.
Tartíb se h., bosá d., נָשַׁק.
Tasdí' uṭháná, עָצַב.
Taulná, שָׁקַל.
Taur, ráh, אֹרַח.
Taur par, עַל.
Tez, חַד.
Tez k., kán dharná, קָשַׁב.
Tezrauí, תּוֹעָפוֹת.
Thailí, אַמְתַּחַת.
Ṭhaṭṭhá márná, לָעַג.

Ṭhíkrí, חֶרֶשׂ.
Thoṛá, thoṛí der men, מְעַט, מְעַט.
Ṭikáo, saráe, מָלוֹן.
Tísí, katán, פִּשְׁתָּה.
Titar bitar h., פָּזַר.
Toṛná, בָּצַע, הָרַס, פָּרַץ, קָרַץ.
Toṛ ḍálná, פָּרַץ ; pís ḍálná, פָּרַק.
Túfán, מַבּוּל.
Tuhfe, מִגְדָּנוֹת.
Ṭukṛá, hissa, גֶּזֶר ; reza, פַּת.
Ṭúṭá h., ghabráná, חָתַת.
Tyágná, נָטַשׁ.

U.

Udheṛná, נָצַל.
Ugná, עָלָה.
U'kh, קָנֶה.
Ukháṛná, נָסַח.
Uksáná, bhejná, שָׁלַח.
Ulaṭ d., סָלַף.
Ulṭá, אָחוֹר.
Uummat, עַם, עַם.
Ummed, תּוֹחֶלֶת, תִּקְוָה.
U'n, pashm, צֶמֶר.
U'nchá h., רוּם.
U'nchái, qadd, קוֹמָה.
Unḍelná, שָׁפַךְ, שָׁפַח, זָלַל.
U'nt, גָּמָל.
U'par áná, *yá* j., עָלָה.
U'par ḍálná, גָּרַשׁ.
'Uqáb, נֶשֶׁר.

Utárná,, פָּשַׁט.
Uṭháná, סָלַל.
Uṭhná, קוּם.

V.

Víṉá, קִנּוֹר.

W.

Waháṉ, שָׁם.
Walí, pír, קָדוֹשׁ.
Waqt, zamána, עֵת.
Wár pár márná, דָּקַר.
Wáwaila; Haṭ! אוֹי.
Wáwaila k., אָוָה.
Widá' h., נוּד.
Wírán, súkhá, חָרֵב.
Wírán h., חָרֵב, חָרַב.
Wíráni, jangal, חֹרֶב.

Y.

Yád, yáddásht, זֶכֶר, זֵכֶר,
Yád karná, ḳhiyál meṉ l., [זָכַר.
Yih, זֶה.

Z.

Zabh k., שָׁחַט.
Záhir h., נָגַד.
Zaḳhm, פֶּצַע.
Zaḳhmí h., חָלַל.
Zamána, דּוֹר, דֹּר, עֵת.
Zamín, bhúm, אֶרֶץ.
Ziyádatí se píná, סָבָא.
Ziyáda k. d., baṛháná, יָסַף.
Zor, qudrat, עֹז, עוֹז.
Zulm k., שָׁדַד.

TATIMMA.

A. ISMOṈ KÍ GARDÁNEṈ.

Ismoṉ kí terah shakleṉ, aksar musannifoṉ ke andáz ke mutábiq haiṉ. 'Aláwa in ke ba'zí tabdíleṉ hotí haiṉ, jin ká púrá bayán is muḳhtasar kitáb meṉ karná zarúr nahíṉ hai. Tajruba se shágird jaldí aksaroṉ se wáqif ho jáegá.

In ḳháss bátoṉ ko gaur se dekhiyo,—

a) Jo jo ism i muwannas kisí tarah kí ḳháss intihá i muwannas nahíṉ rakhte haiṉ, so muzakkar gardánoṉ ke muwáfiq hote haiṉ; magar aksar un ká jama' *oth* (וֹת) se bantá hai.

b) *Bhárí* zamírí tatimme wuh haiṉ, jin ká har kahíṉ lahja i jabbár hai. Aise tatimme ye haiṉ:—הֶן, הֶם, כֶן, כֶם, ֵ־ימוֹ, ָ־מוֹ, ָ־ם. ֵ־יהֶן ֵ־יהֶם ֵ־כֶן ֵ־יכֶם bhárí nahíṉ haiṉ. Aur zamírí tatimme *halke* kahláte haiṉ.

c) Jama' meṉ har kahíṉ *muzáf* ko *halke* tatimme lagte haiṉ; aur *muzáf ilaih* ko *bhárí*.

Gardánoṉ kí tartíb.] 1. *Ikjuzí* aur *dojuzí* ism, jin ke hurúf i 'illat kí kuchh tabdíl nahíṉ hotí. 2. Ikjuzí, (ָ) ke sáth, jis kí tabdíl ho saktí hai; aur *dojuzí*, jin meṉ pahlá harf i 'illat gair-mutabaddal hai, aur dúsre kí tabdíl ho saktí hai. 3. Juz i qabl i áḳhirí meṉ (ָ) yá (ְ), jin kí tabdíl ho saktí hai; aur áḳhirí juz meṉ betabdíl harf i 'illat. 4. *Dojuzí*, sáth (ָָ) yá (ְָ) ke. 5. *Dojuzí*, jin ke áḳhirí juz meṉ (ֵ) tabdílí hai; aur juz i qabl i áḳhirí ká (ָ) tabdílí. 6. *Çĕgholí ism*, *dojuzí*, jin ke pahle juz par lahja hai. Ye ism aslí ikjuzí alfáz se, jo Pathaḳh ko rakhte the, sádir húe. 7. Sab ism, jin ke áḳhirí juz meṉ (ֵ) tabdílí hai; aur qabl i áḳhirí meṉ tabdílí hurúf i 'illat. Phir, ba'ze ikjuzí ism ל״ה se. 8. Sab ism, jin ká áḳhirí harf i sahíh Dághesh se duhráyá játá hai. 9. ֵ־ה áḳhirí. 10. ָ־ה áḳhirí, jis se peshtar harf 'illat i betabdíl hai. 11. ָ־ה áḳhirí, jis se peshtar (ָ) yá (ֵ) i tabdílí hai. 12. Ism i muwannas, jo in Çĕgholí shakloṉ se bante haiṉ, ya'ne פֹּעַל פֶּעֶל. 13. Çĕgholí ism, jo muwannas áḳhirí ֶ־ת se bante haiṉ; maslan, misgĕ'rĕth, iggĕ'rĕth, masko'rĕth.

Ayanda kí gardánon ke dekhne se shágird daryáft kar saktá hai, ki kis kis shakl ke ism, aur hurúf i 'illat kí kaun kaun tartíb kis kis qism men shumár karná cháhiye.

In gardánon men ye nishán musta'mal honge :—

Wáhid	Wáh.
Jama'	Ja.
Tasniya	Tas.
Mutakallim	Mut.
Házir	Há.
Ġáib	Ġá.
Muzáf	Mu.
Muzáf ilaih	Mu. i.
Muzakkar	Mz.
Muwannas	Mw.
Bhárí Tatimma	Bh. T.
Halká Tatimma	H. T.

ISMON KI GARDANEN.

	Muz. i.	Muz.	H. T.	Bh. T.	Muz. i.	Muz.	H. T.	Bh. T.	Ts. Mu. i.	Mat.
I. (ghoṛá) Wáh.	סוּס	סוּס	סוּסִי	סוּסְכֶם	çúç	çúç	çúçí	çúç-khĕm′	יוֹמַיִם	do din
Ja.	סוּסִים	סוּסֵי	סוּסַי	סוּסֵיכֶם	çúçím	çúçê	çúçai	çúçêkhĕm′	yôma′yim	
II. (abadiyat) Wáh.	עוֹלָם	עוֹלַם	עוֹלָמִי	עוֹלַמְכֶם	'olám	'olam	'olámí	'olamkhĕm′	מַלְקָחַיִם	dast-panáh
Ja.	עוֹלָמִים	עוֹלְמֵי	עוֹלָמַי	עוֹלְמֵיכֶם	'olámím	'ol,mê	'olámai	'ol,mêkhĕm′	mĕlqáḳha′-yim	
III. (pásbán) Wáh.	פָּקִיד	פְּקִיד	פְּקִידִי	פְּקִידְכֶם	páqídh	p,qídh	p,qídhí	p,qídhkhĕm′	שְׁבֻעַיִם	do hafte
Ja.	פְּקִידִים	פְּקִידֵי	פְּקִידַי	פְּקִידֵיכֶם	p,qídhím	p,qídhê	p,qídhai	p,qídhêkhĕm′	sh,bhu'a′-yim	
IV. a. (kalám) Wáh.	דָּבָר	דְּבַר	דְּבָרִי	דְּבַרְכֶם	dábhár	d,bhar	d,bhárí	d,bharkhĕm′	כְּנָפַיִם	do pankh
Ja.	דְּבָרִים	דִּבְרֵי	דְּבָרַי	דִּבְרֵיכֶם	d,bhárím	dibhrê	d,bhárai	dibhrêkhĕm′	k,nápha′-yim	
IV. b. (dáná) Wáh.	חָכָם	חֲכַם	חֲכָמִי	חֲכַמְכֶם	ḳhákhám	ḳh^{a}kham	ḳh^{a}khámí	ḳh^{a}khamkhĕm′	חֲלָצַיִם	kúle
Ja.	חֲכָמִים	חַכְמֵי	חֲכָמַי	חַכְמֵיכֶם	ḳh^{a}khámím	ḳhakhmê	ḳh^{a}khámai	ḳhakhmêkhĕm′	ḳhalátsa′-yim	
V. a. (buḍḍhá) Wáh.	זָקֵן	זְקַן	זְקֵנִי	זְקַנְכֶם	záqen	z,qan	z,qení	z,qankhĕm′	יְרֵכַיִם	do jángh-en
Ja.	זְקֵנִים	זִקְנֵי	זְקֵנַי	זִקְנֵיכֶם	z,qením	ziqnê	z,qenai	ziqnêkhĕm′	y,rekha′-yim	
V. b. (kandhá) Wáh.	כָּתֵף	כֶּתֶף			kátheph	kĕthĕph				
Ja.	כְּתֵפוֹת	כִּתְפוֹת			k,thephoth	kithphoth				
V. c. (dálán) Wáh,	חָצֵר	חֲצַר	חֲצֵרִי	חֲצַרְכֶם	ḳhátser	ḳh^{a}tsar	ḳh^{a}tserí	ḳh^{a}tsarkhĕm′		
Ja.	חֲצֵרִים	חַצְרֵי	חֲצֵרַי	חַצְרֵיכֶם	ḳh^{a}tserím	ḳh^{a}tsrê	ḳhatserai	ḳhatsrêkhĕm′		
VI. a. (bád-sháh) Wáh.	מֶלֶךְ	מֶלֶךְ	מַלְכִּי	מַלְכְּכֶם	mĕlĕkh	mĕ′lĕkh	malkhí	malk,khĕm′	רַגְלַיִם	do pair
Ja.	מְלָכִים	מַלְכֵי	מְלָכַי	מַלְכֵיכֶם	m,lákhím	malkhê	m,lákhai	malkêkhĕm′	raghla′yim	
VI. b. (kitáb) Wáh.	סֵפֶר	סֵפֶר	סִפְרִי	סִפְרְכֶם	çepher	çe′phĕr	çiphrí	çiphr,khĕm′	כִּפְלַיִם	duhrá
Ja.	סְפָרִים	סִפְרֵי	סְפָרַי	סִפְרֵיכֶם	ç,phárím	çiphrê	ç,phárai	çiphrêkhĕm′	kiphla′yim	
VI. c. (maqdis) Wáh.	קֹדֶשׁ	קֹדֶשׁ	קָדְשִׁי	קָדְשְׁכֶם	qodhĕsh	qodhŏsh	qŏdhshí	qŏdhsh,khem′	מָתְנַיִם	kamar
Ja.	קֳדָשִׁים	קָדְשֵׁי	קֳדָשַׁי	קָדְשֵׁיכֶם	qodháshím	qodhshê	q^{o}dháshai	qŏdhshêkhĕm	mŏthnayim	

			Muz. i.	Muz.	H. T.	Bh. T.	Muz. i.	Muz.	H. T.	Bh. T.	Ts.Mz. i.	Mat.
VI.	d. (Jawán)	Wáh.	נַעַר	נַעַר	נַעֲרִי	…עַרְכֶם	na'ar	na'ar	na'^{a}rí	na'arkhĕm'	נַעֲלַיִם	algáon
		Ja.	נְעָרִים	נַעֲרֵי	נְעָרַי	…עָרֵיכֶם	n,'árím	na'^{a}rê	n,'árai	na'^{a}rêkhĕm'	na'ala-yim	ki jorí
	e. (Abadiyat)	Wáh.	נֵצַח	נֵצַח	נִצְחִי	…צְחֲכֶם	netsaḳh	netsaḳh	nitsḳhí	nitsḳh^{a}khĕm'		
		Ja.	נְצָחִים	נִצְחֵי	נְצָחַי	…צְחֵיכֶם	n,tsáḳhím	nitsḳhê	n,tsáḳhai	nitsḳhêkhĕm'		
	f. ('Amal)	Wáh.	פֹּעַל	פֹּעַל	פָּעֳלִי	…עָלְכֶם	po'al	po'al	pŏ'^{o}lí	po'^{o}l,khĕm'		
		Ja.	פְּעָלִים	פָּעֳלֵי	פְּעָלַי	…עֳלֵיכֶם	p,álím	pŏ'^{a}lê	p,'álai	po'^{o}lêkhĕm'		
	g. (Maut)	Wáh.	מָוֶת	מוֹת	מוֹתִי	…מוֹתְכֶם	máwĕth	moth	mothí	moth,khĕm'		
		Ja.	מוֹתִים	מוֹתֵי	מוֹתַי	…מוֹתֵיכֶם	mothím	mothê	mothai	mothêkhĕm'		
	h. (Zaitún)	Wáh.	זַיִת	זֵית	זֵיתִי	…יתְכֶם	za'yith	zêth	zethí	zêth,khĕm'	עֵינַיִם	ánkh-
		Ja.	זֵיתִים	זֵיתֵי	זֵיתַי	…יתֵיכֶם	zêthím	zêthê	zethai	zêthêkhĕm'	'ênayim	en
	i. (Mewa)	Wáh.	פְּרִי	פְּרִי	פִּרְיִי	…רְיְכֶם	p,rí	p,rí	piryí	pĕry,khĕm'	לְחָיַיִם	do gál
	(Hiran)	Wáh.	צְבִי				ts,bhí				l,kháya-	
		Ja.	צְבָיִים				ts,bháyím				yim	
VII.	a. (dushman)	Wáh.	אֹיֵב	אֹיֵב	אֹיְבִי	…אֹיִבְכֶם	ôyebh	ôyebh	ôy,bhí	ôyibhkhĕm'	מֹאזְנַיִם	tarázú
		Ja.	אֹיְבִים	אֹיְבֵי	אֹיְבַי	…יְבֵיכֶם	ôy,bhím	ôy,bhê	ôy,bhai	ôy,bhêkhĕm'	m^{a}z,na.yim	
	b. (Nám)	Wáh.	שֵׁם	שֵׁם	שְׁמִי	…מְכֶם	shem	shem	sh,mí	shimkhĕm'		
		Ja.	שֵׁמוֹת	שְׁמוֹת	שְׁמוֹתַי	…שְׁמוֹתֵיכֶם	shemoth	sh,moth	se,mothai	sh,mothêkhem'		
VIII.	a. (Samundar)	Wáh	יָם	יַם	יַמִּי	…כֶם	yám	yam	yammí	yamm,khĕm'	אַפַּיִם	nathne
		Ja.	יַמִּים	יַמֵּי	יַמַּי	…יכֶם	yammím	yammê	yammai	yammêkhĕm'	appayim	
	b. (Má)	Wáh.	אֵם	אֵם	אִמִּי	…כֶם	em	em	immí	imm,khĕm'	שִׁנַּיִם	dánt
		Ja.	אִמּוֹת	אִמּוֹת	אִמּוֹתַי	…מוֹתֵיכֶם	immoth	immoth	immothai	immothêkhĕm'	shinna-yim	
	c. (Qánún)	Wáh.	חֹק	חָק־	חֻקִּי	…כֶם	ḳhôq	ḳhôq	ḳhuqqí	ḳhôqq,khĕm'		
		Ja.	חֻקִּים	חֻקֵּי	חֻקַּי	…יכֶם	ḳhuqqím	ḳhuqqê	ḳhuqqai	ḳhuqqêkhĕm'		
XI.	(Gaibdán)	Wáh.	חֹזֶה	חֹזֵה	חֹזִי	…כֶם	ḳhôzĕh	ḳhôzeh	ḳhôzí	ḳhôz,khĕm'		
		Ja.	חֹזִים	חֹזֵי	חֹזַי	…יכֶם	ḳhôzím	ḳhozê	ḳhôzai	ḳhôzêkhem'		

			Muz. i.	Muz.	H. T.	Bh. T.
X.	(Ghoṛí)	Wáh.	סוּסָה	סוּסַת	סוּסָתִי	סוּסַתְכֶם
		Ja.	סוּסוֹת	סוּסוֹת	סוּסוֹתַי	סוּסוֹתֵיהֶם
XI.	a. (Sál)	Wáh.	שָׁנָה	שְׁנַת	שְׁנָתִי	שְׁנַתְכֶם
		Ja.	שָׁנִים	שְׁנוֹת	שְׁנוֹתַי	שְׁנוֹתֵיהֶם
	b. (Nínd)	Wáh.	שֵׁנָה	שְׁנַת	שְׁנָתִי	שְׁנַתְכֶם
		Ja.	שֵׁנוֹת	שְׁנוֹת	שְׁנוֹתַי	שְׁנוֹתֵיהֶם
	c. (Sadáqat)	Wáh.	צְדָקָה	צִדְקַת	צִדְקָתִי	צִדְקַתְכֶם
		Ja.	צְדָקוֹת	צִדְקוֹת	צִדְקוֹתַי	צִדְקוֹתֵיהֶם
XII.	a. (Malika)	Wáh.	מַלְכָּה	מַלְכַּת	מַלְכָּתִי	מַלְכַּתְכֶם
		Ja.	מְלָכוֹת	מַלְכוֹת	מַלְכוֹתַי	מַלְכוֹתֵיהֶם
	b. (Malámat)	Wáh.	חֶרְפָּה	חֶרְפַּת	חֶרְפָּתִי	חֶרְפַּתְכֶם
		Ja.	חֲרָפוֹת	חֶרְפוֹת	חֶרְפוֹתַי	חֶרְפוֹתֵיהֶם
	c. (Wírána)	Wáh.	חָרְבָּה	חָרְבַּת	חָרְבָּתִי	חָרְבַּתְכֶם
		Ja.	חֳרָבוֹת	חָרְבוֹת	חָרְבוֹתַי	חָרְבוֹתֵיהֶם
XIII.	a. (Paudhá)	Wáh.	יוֹנֶקֶת	יוֹנֶקֶת	יוֹנַקְתִּי	יוֹנַקְתְּכֶם
		Ja.	יוֹנְקוֹת	יוֹנְקוֹת	יוֹנְקוֹתַי	יוֹנְקוֹתֵיהֶם
	b. (Khopṛí)	Wáh.	גֻּלְגֹּלֶת	גֻּלְגֹּלֶת	גֻּלְגָּלְתִּי	גֻּלְגָּלְתְּכֶם
		Ja.	גֻּלְגְּלוֹת	גֻּלְגְּלוֹת	גֻּלְגְּלוֹתַי	גֻּלְגְּלוֹתֵיהֶם

Muz. i.	Muz.	H. T.	Bh. T.	Ts.Mz. i.	Mat.
çúçáh	çúçath	çúçáthí	çúçath-khĕm′		
çúçoth	çúçoth	çúçothai			
shánáh	sh,nath	sh,náthí	sh,nath-khĕm′	שְׂפָתַיִם sh,pháthayim	honṭh en
sháním	sh,noth	sh,nothai			
shenáh	sh,nath	sh,náthí	sh,nath-khĕm′	פְּאָתַיִם p,áthayim	kone
shenoth	sh,noth	sh,nothai			
ts,dháqáh	tsidhqath	tsidhqáthí	tsidhqath-khĕm′		
ts,dháqoth	tsidhqoth	tsidhqothai			
malkáh	malkath	malkáthí	malkath-khĕm′	יַרְכָּתַיִם yarkáthayim	baglen
m,lákhoth	malkhoth	malkhothai			
ḳhĕrpáh	ḳhĕrpath	ḳhĕrpáthí	ḳhĕrpath-khĕm′	רִקְמָתַיִם riqmáthayim	duhrá chikandozí
ḳh^{a}ráphoth	ḳhĕr,photh	ḳhĕr,phothai			
ḳhŏrbáh	ḳhŏrbáth	ḳhŏrbáthí	ḳhôrbath-khĕm′		
ḳh^{a}rábhoth	ḳhŏr,bhoth	ḳhŏr,bhothai			
yoně′qěth	yoně′qěth	yonaqtí	yonaqt,-khĕm′	מְצִלְתַּיִם m,tsiltayim	jhánjh kí joṛí
yon,qoth	yon,qoth	yon,qothai			
gulgô′lěth	gulgôlěth	gulgŏltí	gulgŏlt′-khĕm′	נְחֻשְׁתַּיִם n,ḳhushtayim	duhrí beṛián
gulg,loth	gulg,loth	gulg,lothai			

B.—*Ism, jo bagair dastúr ke gardáne játe haiṉ.*

Matlab.	*Ism i bedastúr*		*Muz.*	*Jama'.*	*Ja. Muz.*	*Tat. ke sáth.*
Báp	אָב	ábh	abh, ^{a}bhí	ábhoth		ábhí, ábhíw, abhíkhem, wg.
Bhái	אָח	áḳh	^{a}ḳhí	áḳhím		áḳhai, ^{a}ḳhíkhĕm, wg.
Bahin	אָחוֹת	áḳhoth		^{a}ḳháyoth	aḳhyoth	aḳhyothai
Ádmí	אִישׁ	ísh		íshím		ishí, wg.
	אֱנוֹשׁ	^{e}nosh		^{a}náshím	anshê	
'Aurat	אִשָּׁה	ishsháh	eshĕth	náshím		ishtí, wg.
Bákira	אָמָה	ámáh		^{a}máhoth	amhoth	
Ghar	בַּיִת	bayith	beth	bátím		bátekhĕm, wg.
Beṭá	בֵּן	ben	bĕn-	báním	b,nê	b,ní, binkhĕm
Beṭí	בַּת	bath		bánoth	b,noth	battí, wg.
Din	יוֹם	yom		yámím	y,mê	
Zarf	כְּלִי	k,lí		kelím		kĕlyí, kĕly,khá
Sher	אֲרִי	^{a}rí		^{a}ráyím		
Memná	גְּדִי	g,dhí		g,dháyim		
Shahr	עִיר	'ír		'árím		
Pání	מַיִם	mayim		máyím	mê	
Muṉh	פֶּה	pĕh	pí			píkhá, píw, wg.
Sir	רֹאשׁ	rôsh		ráshím		

C.—*'Ámí Fi'l kí Gardán i Kotáh.*

	1. *Mází.*	2. *Láin. Muz.*	3. *Amr.*	4. *Mustaqbil.*	5. *Ism i fi'l i ma'rúf.*	6. *Ism i fi'l i majhúl.*
1. *Qal*	קָטַל qáṭal	קְטֹל q,ṭôl	קְטֹל q,ṭôl	יִקְטֹל yiqṭôl	קֹטֵל qôṭel	קָטוּל qáṭúl
2. *Niph'al*	נִקְטַל niqṭal	הִקָּטֵל hiqqáṭel	הִקָּטֵל hiqqáṭel	יִקָּטֵל yiqqáṭel		נִקְטָל niqṭál
3. *Pi'el*	קִטֵּל qiṭṭel	קַטֵּל qaṭṭel	קַטֵּל qaṭṭel	יְקַטֵּל y,qaṭṭel	מְקַטֵּל m,qaṭṭel	
4. *Pu'al*	קֻטַּל quṭṭal	קֻטַּל quṭṭal		יְקֻטַּל y,quṭṭal		מְקֻטָּל m,quṭṭál
5. *Hiph'íl*	הִקְטִיל hiqṭíl	הַקְטִיל haqṭíl	הַקְטֵל haqṭel	יַקְטִיל yaqṭíl	מַקְטִיל maqṭíl	
6. *Hoph'al*	הָקְטַל hŏqṭal	הָקְטַל hŏqṭal		יָקְטַל yŏqṭal		מָקְטָל mŏqṭál
7. *Hithpa'el*	הִתְקַטֵּל hithqaṭṭel	הִתְקַטֵּל hithqaṭṭel	הִתְקַטֵּל hithqaṭṭel	יִתְקַטֵּל yithqaṭṭel	מִתְקַטֵּל mithqaṭṭel	

			Qal.	Niph'al.	Pi'el.	Pu'al.	Hiph'íl.	Hoph'al.	Hithpa'el.
MÁZÍ.									
Wáhid	1.	mz.	קָטַל	נִקְטַל	קִטֵּל	קֻטַּל	הִקְטִיל	הָקְטַל	הִתְקַטֵּל
		mw.	קָטְלָה	נִקְטְלָה	קִטְּלָה	קֻטְּלָה	הִקְטִילָה	הָקְטְלָה	הִתְקַטְּלָה
	2.	mz.	קָטַלְתָּ	נִקְטַלְתָּ	קִטַּלְתָּ	קֻטַּלְתָּ	הִקְטַלְתָּ	הָקְטַלְתָּ	הִתְקַטַּלְתָּ
		mw.	קָטַלְתְּ	נִקְטַלְתְּ	קִטַּלְתְּ	קֻטַּלְתְּ	הִקְטַלְתְּ	הָקְטַלְתְּ	הִתְקַטַּלְתְּ
	3.		קָטַלְתִּי	נִקְטַלְתִּי	קִטַּלְתִּי	קֻטַּלְתִּי	הִקְטַלְתִּי	הָקְטַלְתִּי	הִתְקַטַּלְתִּי
Jama'	1.		קָטְלוּ	נִקְטְלוּ	קִטְּלוּ	קֻטְּלוּ	הִקְטִילוּ	הָקְטְלוּ	הִתְקַטְּלוּ
	2.	mz	קְטַלְתֶּם	נִקְטַלְתֶּם	קִטַּלְתֶּם	קֻטַּלְתֶּם	הִקְטַלְתֶּם	הָקְטַלְתֶּם	הִתְקַטַּלְתֶּם
		mw.	קְטַלְתֶּן	נִקְטַלְתֶּן	קִטַּלְתֶּן	קֻטַּלְתֶּן	הִקְטַלְתֶּן	הָקְטַלְתֶּן	הִתְקַטַּלְתֶּן
	3.		קָטַלְנוּ	נִקְטַלְנוּ	קִטַּלְנוּ	קֻטַּלְנוּ	הִקְטַלְנוּ	הָקְטַלְנוּ	הִתְקַטַּלְנוּ
LÁIN.		muz.	קְטֹל	הִקָּטֵל	קַטֵּל	קֻטַּל	הַקְטִיל	הָקְטַל	הִתְקַטֵּל
LÁIN.		aslí.	קָטוֹל	הִקָּטֹל	קַטֹּל	קֻטֹּל	הַקְטֵיל	הָקְטֵל	
AMR. Wáhid		mz.	קְטֹל	הִקָּטֵל	קַטֵּל	(Nest)	הַקְטֵל	(Nest)	הִתְקַטֵּל
		mw.	קִטְלִי	הִקָּטְלִי	קַטְּלִי		הַקְטִילִי		הִתְקַטְּלִי
Jama'		mz.	קִטְלוּ	הִקָּטְלוּ	קַטְּלוּ		הַקְטִילוּ		הִתְקַטְּלוּ
		mw.	קְטֹלְנָה	הִקָּטַלְנָה	קַטֵּלְנָה		הַקְטֵלְנָה		הִתְקַטֵּלְנָה
MUSTAQ. Wáh.	1.	mz.	יִקְטֹל	יִקָּטֵל	יְקַטֵּל	יְקֻטַּל	יַקְטִיל	יָקְטַל	יִתְקַטֵּל
		mw.	תִּקְטֹל	תִּקָּטֵל	תְּקַטֵּל	תְּקֻטַּל	תַּקְטִיל	תָּקְטַל	תִּתְקַטֵּל
	2.	mz.	תִּקְטֹל	תִּקָּטֵל	תְּקַטֵּל	תְּקֻטַּל	תַּקְטִיל	תָּקְטַל	תִּתְקַטֵּל
		mw.	תִּקְטְלִי	תִּקָּטְלִי	תְּקַטְּלִי	תְּקֻטְּלִי	תַּקְטִילִי	תָּקְטְלִי	תִּתְקַטְּלִי
	3.		אֶקְטֹל	אֶקָּטֵל	אֲקַטֵּל	אֲקֻטַּל	אַקְטִיל	אָקְטַל	אֶתְקַטֵּל
Jama'	1.	mz.	יִקְטְלוּ	יִקָּטְלוּ	יְקַטְּלוּ	יְקֻטְּלוּ	יַקְטִילוּ	יָקְטְלוּ	יִתְקַטְּלוּ
		mw.	תִּקְטֹלְנָה	תִּקָּטַלְנָה	תְּקַטֵּלְנָה	תְּקֻטַּלְנָה	תַּקְטֵלְנָה	תָּקְטַלְנָה	תִּתְקַטֵּלְנָה
	2.	mz.	תִּקְטְלוּ	תִּקָּטְלוּ	תְּקַטְּלוּ	תְּקֻטְּלוּ	תַּקְטִילוּ	תָּקְטְלוּ	תִּתְקַטְּלוּ
		mw.	תִּקְטֹלְנָה	תִּקָּטַלְנָה	תְּקַטֵּלְנָה	תְּקֻטַּלְנָה	תַּקְטֵלְנָה	תָּקְטַלְנָה	תִּתְקַטֵּלְנָה
	3.		נִקְטֹל	נִקָּטֵל	נְקַטֵּל	נְקֻטַּל	נַקְטִיל	נָקְטַל	נִתְקַטֵּל
ISM I FI'L	ma'rúf קֹטֵל	maf'úl	קָטוּל	נִקְטָל	מְקַטֵּל	מְקֻטָּל	מַקְטִיל	מָקְטָל	מִתְקַטֵּל

			Qal.	Niph'al.	Hiph'íl.	Hoph'al.
MÁZÍ.	Wáhid	1. mz.	עָמַד	נֶעֱמַד	הֶעֱמִיד	הָעֳמַד
		mw.	עָֽמְדָה	נֶֽעֶמְדָה	הֶעֱמִידָה	הָֽעָמְדָה
		2. mz.	עָמַדְתָּ	נֶעֱמַדְתָּ	הֶעֱמַדְתָּ	הָעֳמַדְתָּ
		mw.	עָמַדְתְּ	נֶעֱמַדְתְּ	הֶעֱמַדְתְּ	הָעֳמַדְתְּ
		3.	עָמַדְתִּי	נֶעֱמַדְתִּי	הֶעֱמַדְתִּי	הָעֳמַדְתִּי
	Jama'	1.	עָֽמְדוּ	נֶֽעֶמְדוּ	הֶעֱמִידוּ	הָֽעָמְדוּ
		2. mz.	עֲמַדְתֶּם	נֶעֱמַדְתֶּם	הֶעֱמַדְתֶּם	הָעֳמַדְתֶּם
		mw.	עֲמַדְתֶּן	נֶעֱמַדְתֶּן	הֶעֱמַדְתֶּן	הָעֳמַדְתֶּן
		3.	עָמַדְנוּ	נֶעֱמַדְנוּ	הֶעֱמַדְנוּ	הָעֳמַדְנוּ
LÁIN.		muz.	עֲמֹד	הֵעָמֵד	הַעֲמִיד	הָעֳמַד
LÁIN.		aslí.	עָמוֹד	נַעֲמוֹד	הַעֲמֵיד	
AMR.	Wáhid	mz.	עֲמֹד	הֵעָמֵד	הַעֲמֵד	(Nest)
		mw.	עִמְדִי	הֵעָֽמְדִי	הַעֲמִידִי	
	Jama'	mz.	עִמְדוּ	הֵעָֽמְדוּ	הַעֲמִידוּ	
		mw.	עֲמֹדְנָה	הֵעָמַדְנָה	הַעֲמֵדְנָה	
MUS.	Wáh.	1. mz.	יַעֲמֹד	יֵעָמֵד	יַעֲמִיד	יָעֳמַד
		mw.	תַּעֲמֹד	תֵּעָמֵד	תַּעֲמִיד	תָּעֳמַד
		2. mz.	תַּעֲמֹד	תֵּעָמֵד	תַּעֲמִיד	תָּעֳמַד
		mw.	תַּעַמְדִי	תֵּעָֽמְדִי	תַּעֲמִידִי	תָּעָמְדִי
		3.	אֶעֱמֹד	אֵעָמֵד	אַעֲמִיד	אָעֳמַד
	Jama'	1. mz.	יַעַמְדוּ	יֵעָֽמְדוּ	יַעֲמִידוּ	יָעָמְדוּ
		mw.	תַּעֲמֹדְנָה	תֵּעָמַדְנָה	תַּעֲמֵדְנָה	תָּעֳמַדְנָה
		2. mz.	תַּעַמְדוּ	תֵּעָֽמְדוּ	תַּעֲמִידוּ	תָּעָמְדוּ
		mw.	תַּעֲמֹדְנָה	תֵּעָמַדְנָה	תַּעֲמֵדְנָה	תָּעֳמַדְנָה
		3.	נַעֲמֹד	נֵעָמֵד	נַעֲמִיד	נָעֳמַד
ISM I FI'L *ma'rúf* עֹמֵד *maj.*			עָמוּד	נֶעֱמָד	מַעֲמִיד	מָעֳמָד

Qal.	Niph'al.	Pi'el.	Pu'al.	Hithpa'el.
שָׁחַט	נִשְׁחַט	בֵּרֵךְ	בֹּרַךְ	הִתְבָּרֵךְ
שָֽׁחֲטָה	נִשְׁחֲטָה	בֵּֽרְכָה	בֹּֽרְכָה	הִתְבָּֽרְכָה
שָׁחַטְתָּ	נִשְׁחַטְתָּ	בֵּרַכְתָּ	בֹּרַכְתָּ	הִתְבָּרַכְתָּ
שָׁחַטְתְּ	נִשְׁחַטְתְּ	בֵּרַכְתְּ	בֹּרַכְתְּ	הִתְבָּרַכְתְּ
שָׁחַטְתִּי	נִשְׁחַטְתִּי	בֵּרַכְתִּי	בֹּרַכְתִּי	הִתְבָּרַכְתִּי
שָֽׁחֲטוּ	נִשְׁחֲטוּ	בֵּֽרְכוּ	בֹּֽרְכוּ	הִתְבָּֽרְכוּ
שְׁחַטְתֶּם	נִשְׁחַטְתֶּם	בֵּרַכְתֶּם	בֹּרַכְתֶּם	הִתְבָּרַכְתֶּם
שְׁחַטְתֶּן	נִשְׁחַטְתֶּן	בֵּרַכְתֶּן	בֹּרַכְתֶּן	הִתְבָּרַכְתֶּן
שָׁחַטְנוּ	נִשְׁחַטְנוּ	בֵּרַכְנוּ	בֹּרַכְנוּ	הִתְבָּרַכְנוּ
שְׁחֹט	הִשָּׁחֵט	בָּרֵךְ	בֹּרַךְ	הִתְבָּרֵךְ
שָׁחוֹט	נִשְׁחוֹט	בָּרוֹךְ		
שְׁחַט	הִשָּׁחֵט	בָּרֵךְ	(Nest)	הִתְבָּרֵךְ
שַׁחֲטִי	הִשָּֽׁחֲטִי	בָּֽרְכִי		הִתְבָּֽרְכִי
שַׁחֲטוּ	הִשָּֽׁחֲטוּ	בָּֽרְכוּ		הִתְבָּֽרְכוּ
שְׁחַטְנָה	הִשָּׁחַטְנָה	בָּרַכְנָה		הִתְבָּרַכְנָה
יִשְׁחַט	יִשָּׁחֵט	יְבָרֵךְ	יְבֹרַךְ	יִתְבָּרֵךְ
תִּשְׁחַט	תִּשָּׁחֵט	תְּבָרֵךְ	תְּבֹרַךְ	תִּתְבָּרֵךְ
תִּשְׁחַט	תִּשָּׁחֵט	תְּבָרֵךְ	תְּבֹרַךְ	תִּתְבָּרֵךְ
תִּשְׁחֲטִי	תִּשָּֽׁחֲטִי	תְּבָֽרְכִי	תְּבֹֽרְכִי	תִּתְבָּֽרְכִי
אֶשְׁחַט	אֶשָּׁחֵט	אֲבָרֵךְ	אֲבֹרַךְ	אֶתְבָּרֵךְ
יִשְׁחֲטוּ	יִשָּֽׁחֲטוּ	יְבָֽרְכוּ	יְבֹֽרְכוּ	יִתְבָּֽרְכוּ
תִּשְׁחַטְנָה	תִּשָּׁחַטְנָה	תְּבָרַכְנָה	תְּבֹרַכְנָה	תִּתְבָּרַכְנָה
תִּשְׁחֲטוּ	תִּשָּֽׁחֲטוּ	תְּבָֽרְכוּ	תְּבֹֽרְכוּ	תִּתְבָּֽרְכוּ
תִּשְׁחַטְנָה	תִּשָּׁחַטְנָה	תְּבָרַכְנָה	תְּבֹרַכְנָה	תִּתְבָּרַכְנָה
נִשְׁחַט	נִשָּׁחֵט	נְבָרֵךְ	נְבֹרַךְ	נִתְבָּרֵךְ
שֹׁחֵט *maj.* שָׁחוּט	נִשְׁחָט	מְבָרֵךְ	מְבֹרָךְ	מִתְבָּרֵךְ

			Qal.	*Niph'al.*	*Pi'el.*	*Pu'al.*	*Hiph'il.*	*Hoph'al.*	*Hithpa'el.*
Máẓí.									
Wáhid	1.	*mz.*	שָׁלַח	נִשְׁלַח	שִׁלַּח	שֻׁלַּח	הִשְׁלִיחַ	הָשְׁלַח	הִשְׁתַּלַּח
		mw.	שָׁלְחָה	נִשְׁלְחָה	שִׁלְּחָה	שֻׁלְּחָה	הִשְׁלִיחָה	הָשְׁלְחָה	הִשְׁתַּלְּחָה
	2.	*mz.*	שָׁלַחְתָּ	נִשְׁלַחְתָּ	שִׁלַּחְתָּ	שֻׁלַּחְתָּ	הִשְׁלַחְתָּ	הָשְׁלַחְתָּ	הִשְׁתַּלַּחְתָּ
		mw.	שָׁלַחַתְּ	נִשְׁלַחַתְּ	שִׁלַּחַתְּ	שֻׁלַּחַתְּ	הִשְׁלַחַתְּ	הָשְׁלַחַתְּ	הִשְׁתַּלַּחַתְּ
	3.		שָׁלַחְתִּי	נִשְׁלַחְתִּי	שִׁלַּחְתִּי	שֻׁלַּחְתִּי	הִשְׁלַחְתִּי	הָשְׁלַחְתִּי	הִשְׁתַּלַּחְתִּי
Jama'	1.		שָׁלְחוּ	נִשְׁלְחוּ	שִׁלְּחוּ	שֻׁלְּחוּ	הִשְׁלִיחוּ	הָשְׁלְחוּ	הִשְׁתַּלְּחוּ
	2.	*mz.*	שְׁלַחְתֶּם	נִשְׁלַחְתֶּם	שִׁלַּחְתֶּם	שֻׁלַּחְתֶּם	הִשְׁלַחְתֶּם	הָשְׁלַחְתֶּם	הִשְׁתַּלַּחְתֶּם
		mw.	שְׁלַחְתֶּן	נִשְׁלַחְתֶּן	שִׁלַּחְתֶּן	שֻׁלַּחְתֶּן	הִשְׁלַחְתֶּן	הָשְׁלַחְתֶּן	הִשְׁתַּלַּחְתֶּן
	3.		שָׁלַחְנוּ	נִשְׁלַחְנוּ	שִׁלַּחְנוּ	שֻׁלַּחְנוּ	הִשְׁלַחְנוּ	הָשְׁלַחְנוּ	הִשְׁתַּלַּחְנוּ
Láin.		*muz.*	שְׁלֹחַ	הִשָּׁלַח	שַׁלַּח	שֻׁלַּח	הַשְׁלִיחַ	הָשְׁלֵחַ	הִשְׁתַּלֵּחַ
Láin.		*aslí.*	שָׁלוֹחַ	נִשְׁלֹחַ	שַׁלֵּחַ		הַשְׁלֵחַ		
Amr.	Wáhid	*mz.*	שְׁלַח	הִשָּׁלַח	שַׁלַּח	(Nest)	הַשְׁלַח	(Nest)	הִשְׁתַּלַּח
		mw.	שִׁלְחִי	הִשָּׁלְחִי	שַׁלְּחִי		הַשְׁלִיחִי		הִשְׁתַּלְּחִי
	Jama'	*mz.*	שִׁלְחוּ	הִשָּׁלְחוּ	שַׁלְּחוּ		הַשְׁלִיחוּ		הִשְׁתַּלְּחוּ
		mw.	שְׁלַחְנָה	הִשָּׁלַחְנָה	שַׁלַּחְנָה		הַשְׁלַחְנָה		הִשְׁתַּלַּחְנָה
Mus. Wáh.	1.	*mz.*	יִשְׁלַח	יִשָּׁלַח	יְשַׁלַּח	יְשֻׁלַּח	יַשְׁלִיחַ	יָשְׁלַח	יִשְׁתַּלַּח
		mw.	תִּשְׁלַח	תִּשָּׁלַח	תְּשַׁלַּח	תְּשֻׁלַּח	תַּשְׁלִיחַ	תָּשְׁלַח	תִּשְׁתַּלַּח
	2.	*mz.*	תִּשְׁלַח	תִּשָּׁלַח	תְּשַׁלַּח	תְּשֻׁלַּח	תַּשְׁלִיחַ	תָּשְׁלַח	תִּשְׁתַּלַּח
		mw.	תִּשְׁלְחִי	תִּשָּׁלְחִי	תְּשַׁלְּחִי	תְּשֻׁלְּחִי	תַּשְׁלִיחִי	תָּשְׁלְחִי	תִּשְׁתַּלְּחִי
	3.		אֶשְׁלַח	אֶשָּׁלַח	אֲשַׁלַּח	אֲשֻׁלַּח	אַשְׁלִיחַ	אָשְׁלַח	אֶשְׁתַּלַּח
Jama'	1.	*mz.*	יִשְׁלְחוּ	יִשָּׁלְחוּ	יְשַׁלְּחוּ	יְשֻׁלְּחוּ	יַשְׁלִיחוּ	יָשְׁלְחוּ	יִשְׁתַּלְּחוּ
		mw.	תִּשְׁלַחְנָה	תִּשָּׁלַחְנָה	תְּשַׁלַּחְנָה	תְּשֻׁלַּחְנָה	תַּשְׁלַחְנָה	תָּשְׁלַחְנָה	תִּשְׁתַּלַּחְנָה
	2.	*mz.*	תִּשְׁלְחוּ	תִּשָּׁלְחוּ	תְּשַׁלְּחוּ	תְּשֻׁלְּחוּ	תַּשְׁלִיחוּ	תָּשְׁלְחוּ	תִּשְׁתַּלְּחוּ
		mw.	תִּשְׁלַחְנָה	תִּשָּׁלַחְנָה	תְּשַׁלַּחְנָה	תְּשֻׁלַּחְנָה	תַּשְׁלַחְנָה	תָּשְׁלַחְנָה	תִּשְׁתַּלַּחְנָה
	3.		נִשְׁלַח	נִשָּׁלַח	נְשַׁלַּח	נְשֻׁלַּח	נַשְׁלִיחַ	נָשְׁלַח	נִשְׁתַּלַּח
Ism i Fi'l		*ma'rúf* שֹׁלֵחַ, *maj.*	שָׁלוּחַ	נִשְׁלָח	מְשַׁלֵּחַ	מְשֻׁלָּח	מַשְׁלִיחַ	מָשְׁלָח	מִשְׁתַּלֵּחַ

			Qal.		Niph'al.	Hiph'il.	Hoph'al.	Po'el.	Po'al.
Mází.									
	Wahid	1. mz.	סַב		נָסַב	הֵסֵב	הוּסַב	סוֹבֵב	סוֹבַב
		mw.	סַבָּה		נָסַבָּה	הֵסֵבָּה	הוּסַבָּה	סוֹבְבָה	סוֹבְבָה
		2. mz.	סַבּוֹתָ		נְסַבּוֹתָ	הֲסִבּוֹתָ	הוּסַבּוֹתָ	סוֹבַבְתָּ	סוֹבַבְתָּ
		mw.	סַבּוֹת		נְסַבּוֹת	הֲסִבּוֹת	הוּסַבּוֹת	סוֹבַבְתְּ	סוֹבַבְתְּ
		3.	סַבּוֹתִי		נְסַבּוֹתִי	הֲסִבּוֹתִי	הוּסַבּוֹתִי	סוֹבַבְתִּי	סוֹבַבְתִּי
	Jama'	1.	סַבּוּ		נָסַבּוּ	הֵסֵבּוּ	הוּסַבּוּ	סוֹבְבוּ	סוֹבְבוּ
		2. mz.	סַבּוֹתֶם		נְסַבּוֹתֶם	הֲסִבּוֹתֶם	הוּסַבּוֹתֶם	סוֹבַבְתֶּם	סוֹבַבְתֶּם
		mw.	סַבּוֹתֶן		נְסַבּוֹתֶן	הֲסִבּוֹתֶן	הוּסַבּוֹתֶן	סוֹבַבְתֶּן	סוֹבַבְתֶּן
		3.	סַבּוֹנוּ		נְסַבּוֹנוּ	הֲסִבּוֹנוּ	הוּסַבּוֹנוּ	סוֹבַבְנוּ	סוֹבַבְנוּ
Láin.		muz.	סֹב		הִסַּב	הָסֵב			
Láin.		aslí.	סָבוֹב		הִסּוֹב	הָסֵב	הוּסַב	סוֹבֵב	סוֹבַב
Amr.	Wáhid	mz.	סֹב		הִסַּב	הָסֵב	(Nest)	סוֹבֵב	(Nest)
		mw.	סֹבִּי		הִסַּבִּי	הָסֵבִּי		סוֹבְבִי	
	Jama'	mz.	סֹבּוּ		הִסַּבּוּ	הָסֵבּוּ		סוֹבְבוּ	
		mw,	סֻבֶּינָה		הִסַּבֶּינָה	הָסִבֶּינָה		סוֹבֵבְנָה	
Mus.	Wáh.	1. mz.	יִסֹּב	יָסֹב	יִסַּב	(יַסֵּב) יָסֵב	(יִסַּב) יוּסַב	יְסוֹבֵב	יְסוֹבַב
		mw.	תִּסֹּב	תָּסֹב	תִּסַּב	תָּסֵב	תּוּסַב	תְּסוֹבֵב	תְּסוֹבַב
		2. mz.	תִּסֹּב	תָּסֹב	תִּסַּב	תָּסֵב	תּוּסַב	תְּסוֹבֵב	תְּסוֹבַב
		mw.	תִּסְּבִי	תָּסֹבִּי	תִּסַּבִּי	תָּסֵבִּי	תּוּסַבִּי	תְּסוֹבְבִי	תְּסוֹבְבִי
		3.	אֶסֹּב	אָסֹב	אֶסַּב	אָסֵב	אוּסַב	אֲסוֹבֵב	אֲסוֹבַב
	Jama'	1. mz.	יִסְּבוּ	יָסֹבּוּ	יִסַּבּוּ	יָסֵבּוּ	יוּסַבּוּ	יְסוֹבְבוּ	יְסוֹבְבוּ
		mw.	תִּסֹּבְנָה	תְּסֻבֶּינָה	תִּסַּבֶּינָה	תְּסִבֶּינָה	תּוּסַבֶּינָה	תְּסוֹבֵבְנָה	תְּסוֹבַבְנָה
		2. mz.	תִּסְּבוּ	תָּסֹבּוּ	תִּסַּבּוּ	תָּסֵבּוּ	תּוּסַבּוּ	תְּסוֹבְבוּ	תְּסוֹבְבוּ
		mw.	תִּסֹּבְנָה	תְּסֻבֶּינָה	תִּסַּבֶּינָה	תְּסִבֶּינָה	תּוּסַבֶּינָה	תְּסוֹבֵבְנָה	תְּסוֹבַבְנָה
		3.	נִסֹּב	נָסֹב	נִסַּב	נָסֵב	נוּסַב	נְסוֹבֵב	נְסוֹבַב
Ism i Fi'l			ma'rúf סוֹבֵב maj. סָבוּב		נָסָב	מֵסֵב	מוּסָב	מְסוֹבֵב	מְסוֹבָב

			Qal.	Niph'al.	Niph'íl.	Hoph'al.
Mází.						
Wáhid	1.	mz.	נָגַשׁ	נִגַּשׁ	הִגִּישׁ	הֻגַּשׁ
		mw.	'Ámí fi'l kí mánind.	נִגְּשָׁה	הִגִּישָׁה	הֻגְּשָׁה
	2.	mz.		נִגַּשְׁתָּ	הִגַּשְׁתָּ	הֻגַּשְׁתָּ
		mw.		נִגַּשְׁתְּ	הִגַּשְׁתְּ	הֻגַּשְׁתְּ
	3.			נִגַּשְׁתִּי	הִגַּשְׁתִּי	הֻגַּשְׁתִּי
Jama'	1.			נִגְּשׁוּ	הִגִּישׁוּ	הֻגְּשׁוּ
	2.	mz.		נִגַּשְׁתֶּם	הִגַּשְׁתֶּם	הֻגַּשְׁתֶּם
		mw.		נִגַּשְׁתֶּן	הִגַּשְׁתֶּן	הֻגַּשְׁתֶּן
	3.			נִגַּשְׁנוּ	הִגַּשְׁנוּ	הֻגַּשְׁנוּ
Láin.		muz.	גֶּשֶׁת	הִנָּגֵשׁ	הַגִּישׁ	הֻגַּשׁ
Láin.		aslí	נָגוֹשׁ	הִנָּגֹשׁ	הַגֵּשׁ	
Amr.	Wáhid	mz.	גַּשׁ	הִנָּגֵשׁ	הַגֵּשׁ	(Nest)
		mw.	גְּשִׁי	הִנָּגְשִׁי	הַגִּישִׁי	
	Jama'	mz.	גְּשׁוּ	הִנָּגְשׁוּ	הַגִּישׁוּ	
		mw.	גַּשְׁנָה	הִנָּגַשְׁנָה	הַגֵּשְׁנָה	
Mus.	Wáh. 1.	mz.	יִגַּשׁ	יִנָּגֵשׁ	יַגִּישׁ	יֻגַּשׁ
		mw.	תִּגַּשׁ	'Ámí fi'l kí mánind.	תַּגִּישׁ	תֻּגַּשׁ
	2.	mz.	תִּגַּשׁ		תַּגִּישׁ	תֻּגַּשׁ
		mw.	תִּגְּשִׁי		תַּגִּישִׁי	תֻּגְּשִׁי
	3.		אֶגַּשׁ		אַגִּישׁ	אֻגַּשׁ
	Jama' 1.	mz.	יִגְּשׁוּ		יַגִּישׁוּ	יֻגְּשׁוּ
		mw.	תִּגַּשְׁנָה		תַּגֵּשְׁנָה	תֻּגַּשְׁנָה
	2.	wz.	תִּגְּשׁוּ		תַּגִּישׁוּ	תֻּגְּשׁוּ
		mw.	תִּגַּשְׁנָה		תַּגֵּשְׁנָה	תֻּגַּשְׁנָה
	3.		נִגַּשׁ		נַגִּישׁ	נֻגַּשׁ
Ism i Fi'l *ma'rúf* נֹגֵשׁ *maj.*			נָגוּשׁ	נִגָּשׁ	מַגִּישׁ	מֻגָּשׁ

	Qal.	Niph'al.	Hiph'íl.	Hoph'al.
	אָכַל	נֶאֱכַל	הֶאֱכִיל	הָאֳכַל
	Fi'l i Peh kí mánind.			
	אֱכֹל אָכוֹל	הֵאָכֵל הֵאָכֹל	הַאֲכִיל	הָאֳכַל
	אֱכֹל אִכְלִי אִכְלוּ אֱכֹלְנָה	הֵאָכֵל wg.	הַאֲכֵל wg.	(Nest)
	יֹאכַל תֹּאכַל תֹּאכַל תֹּאכְלִי אֹכַל יֹאכְלוּ תֹּאכַלְנָה תֹּאכְלוּ תֹּאכַלְנָה נֹאכַל	יֵאָכֵל wg.	יַאֲכִיל wg.	יָאֳכַל wg.
Ism i Fi'l *ma'rúf* אֹכֵל *majhúl*	אָכוּל	נֶאֱכָל	מַאֲכִיל	מָאֳכָל

		Qal.		*Niph'al.*	*Hiph'íl.*	*Hoph'al.*	*Qal.*	*Hiph'íl.*
MÁZÍ. Wáhid 1.	*mz.*	יָשַׁב		נוֹשַׁב	הוֹשִׁיב	הוּשַׁב	יָטַב	הֵיטִיב
	mw.	'Ámí fi'l kí mánind.		נוֹשְׁבָה	הוֹשִׁיבָה	הוּשְׁבָה	'Ámí fi'l kí mánind	הֵיטִיבָה
2.	*mz.*			נוֹשַׁבְתָּ	הוֹשַׁבְתָּ	הוּשַׁבְתָּ		הֵיטַבְתָּ
	mw.			נוֹשַׁבְתְּ	הוֹשַׁבְתְּ	הוּשַׁבְתְּ		הֵיטַבְתְּ
3.				נוֹשַׁבְתִּי	הוֹשַׁבְתִּי	הוּשַׁבְתִּי		הֵיטַבְתִּי
Jama' 1.				נוֹשְׁבוּ	הוֹשִׁיבוּ	הוּשְׁבוּ		הֵיטִיבוּ
2.	*mz.*			נוֹשַׁבְתֶּם	הוֹשַׁבְתֶּם	הוּשַׁבְתֶּם		הֵיטַבְתֶּם
	mw.			נוֹשַׁבְתֶּן	הוֹשַׁבְתֶּן	הוּשַׁבְתֶּן		הֵיטַבְתֶּן
3.				נוֹשַׁבְנוּ	הוֹשַׁבְנוּ	הוּשַׁבְנוּ		הֵיטַבְנוּ
LÁIN.	*muz.*	יְסֹד ,שֶׁבֶת		הִוָּשֵׁב	הוֹשִׁיב	הוּשַׁב	יְטֹב	הֵיטִיב
LÁIN.	*aslí.*	יָשׁוֹב			הוֹשֵׁב ,הוֹשִׁיב		יָטוֹב	הֵיטֵב
AMR. Wáhid	*mz.*	שֵׁב	יְרַשׁ	הִוָּשֵׁב	הוֹשֵׁב	(Nest)	יְטַב	הֵיטֵב
	mw.	שְׁבִי	יִרְשִׁי	הִוָּשְׁבִי	הוֹשִׁיבִי		יִטְבִי	הֵיטִיבִי
Jama'	*mz.*	שְׁבוּ	יִרְשׁוּ	הִוָּשְׁבוּ	הוֹשִׁיבוּ		יִטְבוּ	הֵיטִיבוּ
	mw.	שֵׁבְנָה	יְרַשְׁנָה	הִוָּשֵׁבְנָה	הוֹשֵׁבְנָה		יְטַבְנָה	הֵיטֵבְנָה
MUS. Wáh. 1.	*mz.*	יֵשֵׁב	יִירַשׁ	יִוָּשֵׁב	יוֹשִׁיב	יוּשַׁב	יִיטַב	יֵיטִיב
	mw.	תֵּשֵׁב	תִּירַשׁ	תִּוָּשֵׁב	תּוֹשִׁיב	תּוּשַׁב	תִּיטַב	תֵּיטִיב
2.	*mz.*	תֵּשֵׁב	תִּירַשׁ	תִּוָּשֵׁב	תּוֹשִׁיב	תּוּשַׁב	תִּיטַב	תֵּיטִיב
	mw.	תֵּשְׁבִי	תִּירְשִׁי	תִּוָּשְׁבִי	תּוֹשִׁיבִי	תּוּשְׁבִי	תִּיטְבִי	תֵּיטִיבִי
3.		אֵשֵׁב	אִירַשׁ	אִוָּשֵׁב	אוֹשִׁיב	אוּשַׁב	אִיטַב	אֵיטִיב
Jama' 1.	*mz.*	יֵשְׁבוּ	יִירְשׁוּ	יִוָּשְׁבוּ	יוֹשִׁיבוּ	יוּשְׁבוּ	יִיטְבוּ	יֵיטִיבוּ
	mw.	תֵּשַׁבְנָה	תִּירַשְׁנָה	תִּוָּשַׁבְנָה	תּוֹשֵׁבְנָה	תּוּשַׁבְנָה	תִּיטַבְנָה	תֵּיטֵבְנָה
2.	*mz.*	תֵּשְׁבוּ	תִּירְשׁוּ	תִּוָּשְׁבוּ	תּוֹשִׁיבוּ	תּוּשְׁבוּ	תִּיטְבוּ	תֵּיטִיבוּ
	mw.	תֵּשַׁבְנָה	תִּירַשְׁנָה	תִּוָּשֵׁבְנָה	תּוֹשֵׁיבְנָה	תּוּשַׁבְנָה	תִּיטַבְנָה	תֵּיטֵבְנָה
3.		נֵשֵׁב	נִירַשׁ	נִוָּשֵׁב	נוֹשִׁיב	נוּשַׁב	נִיטַב	נֵיטִיב
ISM I FI'L		*ma'rúf* יֹשֵׁב *maj.* יָשׁוּב		נוֹשָׁב	מוֹשִׁיב	מוּשָׁב	*ma'r.* יוֹטֵב *maj.* יָטוּב	מֵיטִיב

			Qal.	*Niph'al.*	*Hiph'íl.*	*Hoph'al.*	*Pil'el.*	*Pul'al.*
MÁZÍ. Wáhid	1.	*mz.*	קָם	נָקוֹם	הֵקִים	הוּקַם	קוֹמֵם	קוֹמַם
		mw.	קָמָה	נָקוֹמָה	הֵקִימָה	הוּקְמָה	קוֹמְמָה	קוֹמְמָה
	2.	*mz.*	קַמְתָּ	נְקוּמוֹתָ	הֲקִימוֹתָ	הוּקַמְתָּ	קוֹמַמְתָּ	קוֹמַמְתָּ
		mw.	קַמְתְּ	נְקוּמוֹת	הֲקִימוֹת	הוּקַמְתְּ	קוֹמַמְתְּ	קוֹמַמְתְּ
	3.		קַמְתִּי	נְקוּמוֹתִי	הֲקִימוֹתִי	הוּקַמְתִּי	קוֹמַמְתִּי	קוֹמַמְתִּי
Jama'	1.		קָמוּ	נָקוֹמוּ	הֵקִימוּ	הוּקְמוּ	קוֹמְמוּ	קוֹמְמוּ
	2.	*mz.*	קַמְתֶּם	נְקוּמוֹתֶם	הֲקִימוֹתֶם	הוּקַמְתֶּם	קוֹמַמְתֶּם	קוֹמַמְתֶּם
		mw.	קַמְתֶּן	נְקוּמוֹתֶן	הֲקִימוֹתֶן	הוּקַמְתֶּן	קוֹמַמְתֶּן	קוֹמַמְתֶּן
	3.		קַמְנוּ	נְקוּמוֹנוּ	הֲקִימוֹנוּ	הוּקַמְנוּ	קוֹמַמְנוּ	קוֹמַמְנוּ
LÁIN.		*muz.*	קוּם	הִקּוֹם	הָקִים	הוּקַם	קוֹמֵם	קוֹמַם
LÁIN.		*aslí*	קוֹם	הִקּוֹם	הָקֵים,הָקֵם			
AMR. Wáhid		*mz.*	קוּם	הִקּוֹם	הָקֵם	(Nest)	קוֹמֵם	(Nest)
		mw.	קוּמִי	הִקּוֹמִי	הָקִימִי		קוֹמְמִי	
Jama'		*mz.*	קוּמוּ	הִקּוֹמוּ	הָקִימוּ		קוֹמְמוּ	
		mw.	קֹמְנָה	הִקֹּמְנָה	הָקֵמְנָה		קוֹמֵמְנָה	
MUS. Wáh.	1.	*mz.*	יָקוּם	יִקּוֹם	יָקִים	יוּקַם	יְקוֹמֵם	יְקוֹמַם
		mw.	תָּקוּם	תִּקּוֹם	תָּקִים	תּוּקַם	תְּקוֹמֵם	תְּקוֹמַם
	2.	*mz.*	תָּקוּם	תִּקּוֹם	תָּקִים	תּוּקַם	תְּקוֹמֵם	תְּקוֹמַם
		mw.	תָּקוּמִי	תִּקּוֹמִי	תָּקִימִי	תּוּקְמִי	תְּקוֹמְמִי	תְּקוֹמְמִי
	3.		אָקוּם	אֶקּוֹם	אָקִים	אוּקַם	אֲקוֹמֵם	אֲקוֹמַם
Jama'	1.	*mz.*	יָקוּמוּ	יִקּוֹמוּ	יָקִימוּ	יוּקְמוּ	יְקוֹמְמוּ	יְקוֹמְמוּ
		mw.	תְּקוּמֶינָה	תִּקֹּמְנָה	תָּקֵמְנָה	תּוּקַמְנָה	תְּקוֹמֵמְנָה	תְּקוֹמַמְנָה
	2.	*mz.*	תָּקוּמוּ	תִּקּוֹמוּ	תָּקִימוּ	תּוּקְמוּ	תְּקוֹמְמוּ	תְּקוֹמְמוּ
		mw.	תְּקוּמֶינָה	תִּקֹּמְנָה	תָּקֵמְנָה	תּוּקַמְנָה	תְּקוֹמֵמְנָה	תְּקוֹמַמְנָה
	3.		נָקוּם	נִקּוֹם	נָקִים	נוּקַם	נְקוֹמֵם	נְקוֹמַם
ISM I FI'L *ma'rúf* קָם			*maj.* קוּם	נָקוֹם	מֵקִים	מוּקָם	מְקוֹמֵם	מְקוֹמָם

	Qal.		*Niph'al.*
Mází 1. mz.	בָּן	בִּין	נָבוֹן
mw.	בָּנָה	בִּינָה	נָבוֹנָה
2. mz.	בַּנְתָּ	בִּינוֹתָ	נְבוּנוֹתָ
mw.	בַּנְתְּ	בִּינוֹת	נְבוּנוֹת
3.	בַּנְתִּי	בִּינוֹתִי	נְבוּנוֹתִי
Jama' 1.	בָּנוּ	בִּינוּ	נָבוֹנוּ
2. mz.	בַּנְתֶּם	בִּינוֹתֶם	נְבוּנוֹתֶם
mw.	בַּנְתֶּן	בִּינוֹתֶן	נְבוּנוֹתֶן
3.	בַּנּוּ	בִּינוֹנוּ	נְבוּנוֹנוּ
Láin muz.	בִּין		הִבּוֹן
Láin aslí	בֹּן		הִבּוֹן
Amr mz.	בִּין		הִבּוֹן
mw.	בִּינִי		jaisá הִקּוֹם
mz.	בִּינוּ		
mw.	—		
Mus. 1. mz.	יָבִין		יִבּוֹן
mw.	תָּבִין		jaisá יִקּוֹם
2. mz.	תָּבִין		
mw.	תָּבִינִי		
3.	אָבִין		
Jama' 1. mz.	יָבִינוּ		
mw.	תְּבִינֶינָה		
2. mz.	תָּבִינוּ		
mw.	תְּבִינֶינָה		
3.	נָבִין		
Ism i Fi'l	*ma'rúf* בָּן *majhúl* בִּין		נָבוֹן

	Qal.	*Niph'al.*	*Hiph'íl.*	*Hoph'al.*	*Pil'el.*	*Pul'al.*
MÁZÍ. Wáhid 1. mz.	קָם	נָקוֹם	הֵקִים	הוּקַם	קוֹמֵם	קוֹמַם
mw.	קָמָה	נָקוֹמָה	הֵקִימָה	הוּקְמָה	קוֹמְמָה	קוֹמְמָה
2. mz.	קַמְתָּ	נְקוּמוֹתָ	הֲקִימוֹתָ	הוּקַמְתָּ	קוֹמַמְתָּ	קוֹמַמְתָּ
mw.	קַמְתְּ	נְקוּמוֹת	הֲקִימוֹת	הוּקַמְתְּ	קוֹמַמְתְּ	קוֹמַמְתְּ
3.	קַמְתִּי	נְקוּמוֹתִי	הֲקִימוֹתִי	הוּקַמְתִּי	קוֹמַמְתִּי	קוֹמַמְתִּי
Jama' 1.	קָמוּ	נָקוֹמוּ	הֵקִימוּ	הוּקְמוּ	קוֹמְמוּ	קוֹמְמוּ
2. mz.	קַמְתֶּם	נְקוּמוֹתֶם	הֲקִימוֹתֶם	הוּקַמְתֶּם	קוֹמַמְתֶּם	קוֹמַמְתֶּם
mw.	קַמְתֶּן	נְקוּמוֹתֶן	הֲקִימוֹתֶן	הוּקַמְתֶּן	קוֹמַמְתֶּן	קוֹמַמְתֶּן
3.	קַמְנוּ	נְקוּמוֹנוּ	הֲקִימוֹנוּ	הוּקַמְנוּ	קוֹמַמְנוּ	קוֹמַמְנוּ
LÁIN. muz.	קוּם	הִקּוֹם	הָקֵים	הוּקַם	קוֹמֵם	קוֹמַם
LÁIN. aslí	קוֹם	הִקּוֹם	הָקֵים,הָקֵם			
AMR. Wáhid mz.	קוּם	הִקּוֹם	הָקֵם	(Nest)	קוֹמֵם	(Nest)
mw.	קוּמִי	הִקּוֹמִי	הָקִימִי		קוֹמְמִי	
Jama' mz.	קוּמוּ	הִקּוֹמוּ	הָקִימוּ		קוֹמְמוּ	
mw.	קֹמְנָה	הִקֹּמְנָה	הָקֵמְנָה		קוֹמֵמְנָה	
MUS. Wáh. 1. mz.	יָקוּם	יִקּוֹם	יָקִים	יוּקַם	יְקוֹמֵם	יְקוֹמַם
mw.	תָּקוּם	תִּקּוֹם	תָּקִים	תּוּקַם	תְּקוֹמֵם	תְּקוֹמַם
2. mz.	תָּקוּם	תִּקּוֹם	תָּקִים	תּוּקַם	תְּקוֹמֵם	תְּקוֹמַם
mw.	תָּקוּמִי	תִּקּוֹמִי	תָּקִימִי	תּוּקְמִי	תְּקוֹמְמִי	תְּקוֹמְמִי
3.	אָקוּם	אֶקּוֹם	אָקִים	אוּקַם	אֲקוֹמֵם	אֲקוֹמַם
Jama' 1. mz.	יָקוּמוּ	יִקּוֹמוּ	יָקִימוּ	יוּקְמוּ	יְקוֹמְמוּ	יְקוֹמְמוּ
mw.	תְּקוּמֶינָה	תִּקֹּמְנָה	תָּקֵמְנָה	תּוּקַמְנָה	תְּקוֹמֵמְנָה	תְּקוֹמַמְנָה
2. mz.	תָּקוּמוּ	תִּקּוֹמוּ	תָּקִימוּ	תּוּקְמוּ	תְּקוֹמְמוּ	תְּקוֹמְמוּ
mw.	תְּקוּמֶינָה	תִּקֹּמְנָה	תָּקֵמְנָה	תּוּקַמְנָה	תְּקוֹמֵמְנָה	תְּקוֹמַמְנָה
3.	נָקוּם	נִקּוֹם	נָקִים	נוּקַם	נְקוֹמֵם	נְקוֹמַם
ISM I FI'L *ma'rúf* קָם *maj.* קוּם		נָקוֹם	מֵקִים	מוּקָם	מְקוֹמֵם	מְקוֹמָם

Qal.		*Niph'al.*
בִּין	בָּן	נָבוֹן
בִּינָה	בָּנָה	נָבוֹנָה
בִּינוֹתָ	בַּנְתָּ	נְבוּנוֹתָ
בִּינוֹת	בַּנְתְּ	נְבוּנוֹת
בִּינוֹתִי	בַּנְתִּי	נְבוּנוֹתִי
בִּינוּ	בָּנוּ	נָבוֹנוּ
בִּינוֹתֶם	בַּנְתֶּם	נְבוּנוֹתֶם
בִּינוֹתֶן	בַּנְתֶּן	נְבוּנוֹתֶן
בִּינוֹנוּ	בַּנּוּ	נְבוּנוֹנוּ
בִּין		הִבּוֹן
בֹּן		הִבּוֹן
בִּין		הִבּוֹן
בִּינִי		jaisá הִקּוֹם
בִּינוּ		
—		
יָבִין		יִבּוֹן
תָּבִין		jaisá יִקּוֹם
תָּבִין		
תָּבִינִי		
אָבִין		
יָבִינוּ		
תְּבִינֶינָה		
תָּבִינוּ		
תְּבִינֶינָה		
נָבִין		
ma'rúf בָּן *majhúl* בֵּן		נָבוֹן

				Qal.	Niph'al.	Pi'el.	Pu'al.	Hiph'íl.	Hoph'al.	Hithpa'el.
MÁZÍ.	Wahid	1.	mz.	מָצָא	נִמְצָא	מִצֵּא	מֻצָּא	הִמְצִיא	הֻמְצָא	הִתְמַצֵּא
			mw.	מָצְאָה	נִמְצְאָה	מִצְּאָה	מֻצְּאָה	הִמְצִיאָה	הֻמְצְאָה	הִתְמַצְּאָה
		2.	mz.	מָצָאתָ	נִמְצֵאתָ	מִצֵּאתָ	מֻצֵּאתָ	הִמְצֵאתָ	הֻמְצֵאתָ	הִתְמַצֵּאתָ
			mw.	מָצָאת	נִמְצֵאת	מִצֵּאת	מֻצֵּאת	הִמְצֵאת	הֻמְצֵאת	הִתְמַצֵּאת
		3.		מָצָאתִי	נִמְצֵאתִי	מִצֵּאתִי	מֻצֵּאתִי	הִמְצֵאתִי	הֻמְצֵאתִי	הִתְמַצֵּאתִי
	Jama'	1.		מָצְאוּ	נִמְצְאוּ	מִצְּאוּ	מֻצְּאוּ	הִמְצִיאוּ	הֻמְצְאוּ	הִתְמַצְּאוּ
		2.	mz.	מְצָאתֶם	נִמְצֵאתֶם	מִצֵּאתֶם	מֻצֵּאתֶם	הִמְצֵאתֶם	הֻמְצֵאתֶם	הִתְמַצֵּאתֶם
			mw.	מְצָאתֶן	נִמְצֵאתֶן	מִצֵּאתֶן	מֻצֵּאתֶן	הִמְצֵאתֶן	הֻמְצֵאתֶן	הִתְמַצֵּאתֶן
		3.		מָצָאנוּ	נִמְצֵאנוּ	מִצֵּאנוּ	מֻצֵּאנוּ	הִמְצֵאנוּ	הֻמְצֵאנוּ	הִתְמַצֵּאנוּ
LÁIN.			muz.	מְצֹא	הִמָּצֵא	מַצֵּא	מֻצָּא	הַמְצִיא	הֻמְצָא	הִתְמַצֵּא
LÁIN.			aslí.	מָצוֹא	נִמְצֹא	מַצֵּא		הַמְצֵא		
AMR.	Wáhid		mz.	מְצָא	הִמָּצֵא	מַצֵּא	(Nest)	הַמְצֵא	(Nest)	הִתְמַצֵּא
			mw.	מִצְאִי	הִמָּצְאִי	מַצְּאִי		הַמְצִיאִי		הִתְמַצְּאִי
	Jama'		mz.	מִצְאוּ	הִמָּצְאוּ	מַצְּאוּ		הַמְצִיאוּ		הִתְמַצְּאוּ
			mw.	מְצֶאנָה	הִמָּצֶאנָה	מַצֶּאנָה		הַמְצֶאנָה		הִתְמַצֶּאנָה
MUS.	Wáh.	1.	mz.	יִמְצָא	יִמָּצֵא	יְמַצֵּא	יְמֻצָּא	יַמְצִיא	יֻמְצָא	יִתְמַצֵּא
			mw.	תִּמְצָא	תִּמָּצֵא	תְּמַצֵּא	תְּמֻצָּא	תַּמְצִיא	תֻּמְצָא	תִּתְמַצֵּא
		2.	mz.	תִּמְצָא	תִּמָּצֵא	תְּמַצֵּא	תְּמֻצָּא	תַּמְצִיא	תֻּמְצָא	תִּתְמַצֵּא
			mw.	תִּמְצְאִי	תִּמָּצְאִי	תְּמַצְּאִי	תְּמֻצְּאִי	תַּמְצִיאִי	תֻּמְצְאִי	תִּתְמַצְּאִי
		3.		אֶמְצָא	אֶמָּצֵא	אֲמַצֵּא	אֲמֻצָּא	אַמְצִיא	אֻמְצָא	אֶתְמַצֵּא
	Jama'	1.	mz.	יִמְצְאוּ	יִמָּצְאוּ	יְמַצְּאוּ	יְמֻצְּאוּ	יַמְצִיאוּ	יֻמְצְאוּ	יִתְמַצְּאוּ
			mw.	תִּמְצֶאנָה	תִּמָּצֶאנָה	תְּמַצֶּאנָה	תְּמֻצֶּאנָה	תַּמְצֶאנָה	תֻּמְצֶאנָה	תִּתְמַצֶּאנָה
		2.	mz.	תִּמְצְאוּ	תִּמָּצְאוּ	תְּמַצְּאוּ	תְּמֻצְּאוּ	תַּמְצִיאוּ	תֻּמְצְאוּ	תִּתְמַצְּאוּ
			mw.	תִּמְצֶאנָה	תִּמָּצֶאנָה	תְּמַצֶּאנָה	תְּמֻצֶּאנָה	תַּמְצֶאנָה	תֻּמְצֶאנָה	תִּתְמַצֶּאנָה
		3.		נִמְצָא	נִמָּצֵא	נְמַצֵּא	נְמֻצָּא	נַמְצִיא	נֻמְצָה	נִתְמַצֵּא
ISM I FI'L *ma'rúf* מֹצֵא, *maj.* מָצוּא					נִמְצָא	מְמַצֵּא	מְמֻצָּא	מַמְצִיא	מֻמְצָא	מִתְמַצֵּא

		Qal.	*Niph'al.*	*Pi'el.*	*Pu'al.*	*Hiph'il.*	*Hoph'al.*	*Hithpa'el.*
MÁZÍ. Wáhid	1. *mz.*	גָּלָה	נִגְלָה	…לָּה	גֻּלָּה	הִגְלָה	הָגְלָה	הִתְגַּלָּה
	mw.	גָּלְתָה	נִגְלְתָה	…לְּתָה	גֻּלְּתָה	הִגְלְתָה	הָגְלְתָה	הִתְגַּלְּתָה
	2. *mz.*	גָּלִיתָ	נִגְלֵיתָ	…לִּיתָ	גֻּלֵּיתָ	הִגְלִיתָ	הָגְלֵיתָ	הִתְגַּלֵּיתָ
	mw.	גָּלִית	נִגְלֵית	…לִּית	גֻּלֵּית	הִגְלִית	הָגְלֵית	הִתְגַּלֵּית
	3.	גָּלִיתִי	נִגְלֵיתִי	…לִּיתִי	גֻּלֵּיתִי	הִגְלֵיתִי	הָגְלֵיתִי	הִתְגַּלֵּיתִי
Jama'	1.	גָּלוּ	נִגְלוּ	…לּוּ	גֻּלּוּ	הִגְלוּ	הָגְלוּ	הִתְגַּלּוּ
	2. *mz*	גְּלִיתֶם	נִגְלֵיתֶם	…לִּיתֶם	גֻּלֵּיתֶם	הִגְלִיתֶם	הָגְלֵיתֶם	הִתְגַּלֵּיתֶם
	mw.	גְּלִיתֶן	נִגְלֵיתֶן	…לִּיתֶן	גֻּלֵּיתֶן	הִגְלֵיתֶן	הָגְלֵיתֶן	הִתְגַּלֵּיתֶן
	3.	גָּלִינוּ	נִגְלֵינוּ	…לִּינוּ	גֻּלֵּינוּ	הִגְלֵינוּ	הָגְלֵינוּ	הִתְגַּלֵּינוּ
LÁIN.	*muz.*	גְּלוֹת	הִגָּלוֹת	…לּוֹת	גֻּלּוֹת	הַגְלוֹת	הָגְלוֹת	הִתְגַּלֵּה
LÁIN.	*aslí.*	גָּלֹה	נִגְלֹה	…לֵּה	גֻּלֵּה	הַגְלֵה	הָגְלֵה	הִתְגַּלֵּה
AMR. Wáhid	*mz.*	גְּלֵה	הִגָּלֵה	…לֵּה	(Nest)	הַגְלֵה	(Nest)	הִתְגַּלֵּה
	mw.	גְּלִי	הִגָּלִי	…לִּי		הַגְלִי		הִתְגַּלִּי
Jama'	*mz.*	גְּלוּ	הִגָּלוּ	…לּוּ		הַגְלוּ		הִתְגַּלּוּ
	mw.	גְּלֶינָה	הִגָּלֶינָה	…לֶּינָה		הַגְלֶינָה		הִתְגַּלֶּינָה
MUS.ʻ Wáh.	1. *mz.*	יִגְלֶה	יִגָּלֶה	…לֶּה	יְגֻלֶּה	יַגְלֶה	יָגְלֶה	יִתְגַּלֶּה
	mw.	תִּגְלֶה	תִּגָּלֶה	…לֶּה	תְּגֻלֶּה	תַּגְלֶה	תָּגְלֶה	תִּתְגַּלֶּה
	2. *mz.*	תִּגְלֶה	תִּגָּלֶה	…לֶּה	תְּגֻלֶּה	תַּגְלֶה	תָּגְלֶה	תִּתְגַּלֶּה
	mw.	תִּגְלִי	תִּגָּלִי	…לִּי	תְּגֻלִּי	תַּגְלִי	תָּגְלִי	תִּתְגַּלִּי
	3.	אֶגְלֶה	אֶגָּלֶה	…לֶּה	אֲגֻלֶּה	אַגְלֶה	אָגְלֶה	אֶתְגַּלֶּה
Jama'	1. *mz.*	יִגְלוּ	יִגָּלוּ	…לּוּ	יְגֻלּוּ	יַגְלוּ	יָגְלוּ	יִתְגַּלּוּ
	mw.	תִּגְלֶינָה	תִּגָּלֶינָה	…לֶּינָה	תְּגֻלֶּינָה	תַּגְלֶינָה	תָּגְלֶינָה	תִּתְגַּלֶּינָה
	2. *mz.*	תִּגְלוּ	תִּגָּלוּ	…לּוּ	תְּגֻלּוּ	תַּגְלוּ	תָּגְלוּ	תִּתְגַּלּוּ
	mw.	תִּגְלֶינָה	תִּגָּלֶינָה	…לֶּינָה	תְּגֻלֶּינָה	תַּגְלֶינָה	תָּגְלֶינָה	תִּתְגַּלֶּינָה
	3.	נִגְלֶה	נִגָּלֶה	…לֶּה	נְגֻלֶּה	נַגְלֶה	נָגְלֶה	נִתְגַּלֶּה
ISM I FI'L	*ma'rúf* גֹּלֶה *majhúl*	גָּלוּי	נִגְלֶה	…גַלֶּה	מְגֻלֶּה	מַגְלֶה	מָגְלֶה	מִתְגַּלֶּה

				Qal.	Niph'al.	
MÁZÍ.						
	Wáhid	1.	mz.	הָיָה	נִהְיָה	
			mw.	הָיְתָה	נִהְיְתָה	
		2.	mz.	הָיִיתָ	נִהְיֵיתָ	
			mw.	הָיִית	נִהְיֵית	
		3.		הָיִיתִי	נִהְיֵיתִי	
	Jama'	1.		הָיוּ	נִהְיוּ	
		2.	mz.	הֱיִיתֶם	נִהְיֵיתֶם	
			mw.	הֱיִיתֶן	נִהְיֵיתֶן	
		3.		הָיִינוּ	נִהְיֵינוּ	
						נִהְיָה Niph'al ism i
LÁIN.			muz.	הֱיוֹת		hurúf i nis. ke sáth, ma
LÁIN.			aslí.	הָיֹה		בִּהְיוֹת ,בְּ
AMR.	Wáhid		mz.	הֱיֵה		
			mw.	הֲיִי		
	Jama'		mz.	הֱיוּ		
			mw.	הֱיֶינָה		
MUS.	Wáh.	1.	mz.	יִהְיֶה		Kotáh יְהִי {Wáw i t ke sáth
			mw.	תִּהְיֶה		
		2.	mz.	תִּהְיֶה		,, תְּהִי ,,
			mw.	תִּהְיִי		
		3.		אֶהְיֶה		,, אֱהִי ,,
	Jama'	1.	mz.	יִהְיוּ		
			mw.	תִּהְיֶינָה		
		2.	mz.	תִּהְיוּ		
			mw.	תִּהְיֶינָה		
		3.		נִהְיֶה		
ISM I FI'L *ma'rúf*				הֹיֶה		